

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Teologiczny

Szymon Jakób

**Szkoła Katechistów Archidiecezji Poznańskiej i jej
znaczenie dla rozwoju katechezy dorosłych**
Studium teoretyczno-empiryczne

ROZPRAWA DOKTORSKA

DZIEDZINA NAUK HUMANISTYCZNYCH
DYSCYPLINA NAUKI TEOLOGICZNE

Praca doktorska napisana pod kierunkiem
ks. prof. dr. hab. Jana Szpeta
oraz ks. dr. Jacka Zjawina

Poznań 2025

Spis treści

Wykaz skrótów	7
Wstęp.....	9
CZĘŚĆ PIERWSZA TEORETYCZNA	17
Rozdział 1. Podstawy katechezy dorosłych.....	19
1. Kryteria dorosłości	19
2. Definicja katechezy dorosłych	26
3. Historia katechezy dorosłych	38
4. Racje za katechezą dorosłych.....	41
Rozdział 2. Specyfika katechezy dorosłych	49
1. Cel	49
2. Zadania	51
3. Modele.....	53
4. Kryteria autentyczności	55
5. Formy	58
6. Metody.....	65
7. Adresaci	71
8. Znaczenie parafii	73
Rozdział 3. Świeccy w misji nauczania Kościoła.....	77
1. Laikat w Kościele	77
2. Apostolstwo świeckich	78
3. Formacja do apostolstwa	82
Rozdział 4. Szkoła Katechistów Archidiecezji Poznańskiej	87
1. Historia Szkoły	88
2. Struktura Szkoły	95
3. Przebieg kształcenia	100

CZEŚĆ DRUGA EMPIRYCZNA	111
Rozdział 1. Metodologia badań własnych.....	113
1. Problem badawczy, cel badań, pytania badawcze	113
2. Hipotezy badawcze.....	115
3. Metody, techniki, narzędzia.....	116
4. Organizacja i przebieg badań.....	121
5. Charakterystyka środowiska badawczego	123
Rozdział 2. Tożsamość katechistów	135
1. Perspektywa katechistów.....	135
2. Perspektywa proboszczów.....	138
3. Perspektywa katechizowanych	143
4. Perspektywa kandydatów	146
Rozdział 3. Formacja w Szkole Katechistów	149
1. Perspektywa katechistów.....	149
2. Perspektywa proboszczów.....	160
3. Perspektywa katechizowanych	162
4. Perspektywa kandydatów	163
Rozdział 4. Posługa katechistów	165
1. Perspektywa katechistów.....	165
2. Perspektywa proboszczów.....	171
3. Perspektywa katechizowanych	176
4. Perspektywa kandydatów	182
CZEŚĆ TRZECIA PRAKSEOLOGICZNA	187
Rozdział 1. Weryfikacja hipotez badawczych	189
1. Hipotezy dotyczące tożsamości katechistów.....	189
2. Hipotezy dotyczące formacji katechistów	192
3. Hipotezy dotyczące posługi katechistów.....	195

Rozdział 2. Perspektywy i postulaty katechetyczne.....	199
1. Deklerykalizacja katechezy dorosłych	199
2. Permanentna aktualizacja formacji	200
3. Reorganizacja wymagań.....	201
4. Automatyzacja struktur.....	202
5. Intensyfikacja zakresu działań katechistów	203
6. Pastoralne nawrócenie proboszczów	204
7. Zróżnicowanie prowadzonych form katechezy	205
8. Ustanowienie Rady Katechistów.....	206
Rozdział 3. Modelowość Szkoły Katechistów	209
1. Łódź.....	209
2. Kielce.....	210
3. Kalisz.....	210
4. Bydgoszcz	211
5. Warszawa.....	211
6. Płock.....	212
7. Zielona Góra.....	212
8. Pozostałe szkoły	213
Zakończenie.....	215
Bibliografia	219
Wykaz wykresów i tabel.....	243
Aneks.....	245
Kwestionariusz ankiety katechistów	245
Pismo Kurii Metropolitalnej zachęcające proboszczów do udziału w badaniach.....	254
Kwestionariusz wywiadu z proboszczem parafii posługiwania katechistów...	255
Pismo przewodnie do katechistów z prośbą o pomoc w ankietach katechizowanych	256

Kwestionariusz ankiety uczestnika katechezy dorosłych.....	258
Karta hospitowanej przez kandydata na katechistę katechezy	260

Wykaz skrótów

- AA – Sobór Watykański II, Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*
- AKM – Archiwum Kurii Metropolitalnej w Poznaniu
- AM – Franciszek, List apostolski w formie motu proprio *Antiquum ministerium*
- CL – Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Christifideles laici*
- CT – Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Catechesi tradendae*
- DM – Jan Paweł II, Encyklika *Dives in misericordia*
- DK – Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Dyrektorium o katechizacji*
- DOK – Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*
- EG – Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium*
- EN – Paweł VI, Adhortacja apostolska *Evangelii nuntiandi*
- FR – Jan Paweł II, Encyklika *Fides et ratio*
- GE – Sobór Watykański II, Dekret o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis*
- KD – Międzynarodowa Rada ds. Katechezy, *Katecheza dorosłych we wspólnocie chrześcijańskiej*
- KKK – *Katechizm Kościoła Katolickiego*
- KPK – *Kodeks Prawa Kanonicznego*
- LE – Jan Paweł II, Encyklika *Laborem exercens*
- LG – Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*
- OCWD – *Obrzęd chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*
- OIK – Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Ogólna instrukcja katechetyczna*
- PDK – Komisja Wychowania Katolickiego KEP, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*
- RH – Jan Paweł II, Encyklika *Redemptor hominis*
- RM – Jan Paweł II, Encyklika *Redemptoris missio*
- SAP – Synod Archidiecezji Poznańskiej

Wstęp

Na początku chrześcijaństwa wyłączna, potem zepchnięta na dalszy plan, aż w końcu niemal całkowicie zapomniana katecheza dorosłych dziś odkrywana jest na nowo. Jej odnowa zapoczątkowana została na Soborze Watykańskim II i trwa do dziś. Dokumenty Kościoła przywracają pierwszorzędność katechezy dorosłych, choć jest to proces bardzo powolny i trudny. W 2021 r. papież Franciszek na mocy dokumentu motu proprio *Antiquum ministerium* w trosce o katechezę dorosłych ustanowił posługę katechisty (por. AM 8). Dokument poleca, aby katechiści odbywali przygotowanie do dzieł katechetycznych w zorganizowanych dla nich ośrodkach.

W archidiecezji poznańskiej temat katechezy dorosłych był żywy już podczas Synodu Archidiecezjalnego w latach 2008-2010. Podjęto wtedy myśl o realnym zaangażowaniu w tę formę katechezy. Wynikiem prac posynodalnych było erygowanie Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej. Szkole tej postawiono zadanie formacji kandydatów na katechistów, którzy podejmą się tej posługi w swoich parafiach. W obecnym roku 2025 mija 15 lat od powołania szkoły, zatem dzieło to jest nie tylko pionierskie na gruncie polskim, ale także wyprzedza wskazania papieskie.

Podjęcie tematu Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej wynika z kilku istotnych przesłanek, które uzasadniają potrzebę naukowej refleksji nad tym zagadnieniem. Po pierwsze okres działalności szkoły, trwający już ponad dekadę, stwarza odpowiednie warunki do przeprowadzenia pogłębionej analizy jej funkcjonowania. Czas ten pozwala na ocenę efektów inicjatywy i jej wpływu na jakość katechezy dorosłych w archidiecezji oraz na rozważenie, czy nie zachodzi potrzeba aktualizacji lub dostosowania modelu szkoły do współczesnych wyzwań Kościoła. Ewaluacja tego rodzaju jest nie tylko cennym wkładem w rozwój teologii pastoralnej, ale także może posłużyć jako praktyczne narzędzie wspierające rozwój działalności szkoły. Po drugie warto zauważyć coraz większe zainteresowanie tematyką szkół katechistów, zarówno w Polsce, jak i na świecie. Papieski list apostolski *Antiquum ministerium* zainspirował liczne diecezje do powoływania podobnych instytucji. W tym kontekście Szkoła Katechistów Archidiecezji Poznańskiej jako pierwsza tego typu inicjatywa w Polsce może stanowić modelowe rozwiązanie i inspirację dla innych diecezji. Analiza jej funkcjonowania ma zatem znaczenie nie tylko lokalne, ale także ogólnopolskie, przyczyniając się do rozwoju katechezy dorosłych w szerszym wymiarze. Po trzecie w debacie na temat katechezy dorosłych dominuje często

pesymistyczna narracja, wskazująca na trudności w docieraniu do tej grupy wiekowej i ograniczoną skuteczność działań katechetycznych. Niniejsza praca ma na celu przełamanie tego stereotypu poprzez ukazanie konkretnego, funkcjonującego od lat dzieła, jakim jest Szkoła Katechistów Archidiecezji Poznańskiej.

W nazwie szkoły i tytule pracy pojawia się określenie „katechista”¹. Termin ten wymaga wyjaśnienia, ponieważ posługa katechisty różni się od powszechnie znanej roli katechety. Katechista to osoba świecka, która na mocy swojego powołania oraz odpowiedniego przygotowania podejmuje misję głoszenia Ewangelii, formowania wiernych i wspierania życia wspólnoty chrześcijańskiej. Katechista działa przede wszystkim w ramach duszpasterstwa parafialnego, katechezy dorosłych, grup formacyjnych czy w kontekście misyjnym². W przeciwieństwie do katechisty katecheta jest osobą, która zajmuje się głównie edukacją religijną w systemie szkolnym. Zasadnicza różnica polega więc na kontekście i zakresie działań, ale także na procesie przygotowania do sprawowania posługi. Katechista koncentruje swoją działalność na formacji w środowisku parafialnym, w szczególności w odniesieniu do katechezy dorosłych³.

W niniejszej pracy termin ten odnosi się do absolwentów Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej, którzy po ukończeniu formacji otrzymali misję kanoniczną od biskupa, upoważniającą ich do prowadzenia katechez dla osób dorosłych w parafiach. Warto jednak zaznaczyć, że w realiach funkcjonowania archidiecezji poznańskiej posługa ta nie jest jeszcze w pełni tożsama z posługą katechisty w rozumieniu papieskiego motu proprio. Dokument ten definiuje katechistę jako osobę ustanowioną do pełnienia tej posługi poprzez akt liturgiczny. W kontekście badanej instytucji katechista pozostaje więc osobą przygotowaną do tej roli w ramach lokalnego duszpasterstwa, realizującą specyficzne zadania związane z katechezą dorosłych.

Katecheza dorosłych stanowi coraz bardziej rozwinięty i zbadany obszar refleksji naukowej. Początki bardziej systematycznego podejścia do tego zagadnienia sięgają lat 60. XX w. Znaczący wkład w badanie tematu katechezy dorosłych na gruncie polskim wniósł R. Niparko⁴. Literatura zagraniczna oferuje cenne opracowania, wśród których nie sposób

¹ Por. J. Kochel, *Katecheta – katechista*, w: *Leksykon katechetyczny*, red. J. Kochel, J. Kostorz, Kielce 2022, s. 211.

² Por. A. Seumois, *Katechista misyjny*, w: *Słownik katechetyczny*, red. J. Gevaert, K. Misiaszek, Warszawa 2007, s. 463-466.

³ Por. M. Polak, *Posługa katechisty w świetle Listu apostołskiego „Antiquum ministerium” papieża Franciszka*, „*Studia Warmińskie*” 60 (2023), s. 248.

⁴ Por. R. Niparko, *Katecheza dorosłych. Zarys teorii*, Poznań 1987.

pominąć twórczości E. Albericha i A. Binza⁵. Choć literatura zagraniczna dotycząca katechezy dorosłych jest bogata, warto podkreślić, że na gruncie polskim powstały równie ważne opracowania, które przyczyniają się do rozwoju tej dziedziny. W Polsce do najważniejszych badaczy tego zagadnienia należą m.in. K. Misiaszek⁶, S. Łabendowicz⁷ i D. Kurzydło⁸, którzy w swoich pracach podejmują zarówno teoretyczne, jak i praktyczne aspekty katechezy dorosłych. Jednakże działalność Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej, która stanowi centralny przedmiot niniejszej rozprawy, nie była dotychczas przedmiotem szczegółowych analiz badawczych. W literaturze naukowej pojawiają się jedynie wzmianki o tej inicjatywie, a w sposób bardziej szczegółowy temat ten podjęli

⁵ Por. E. Alberich, A. Binz, *Adulti e catechesi: elementi di metodologia catechetica dell'età adulta*, Torino 1993; E. Alberich, A. Binz, *Forme e modelli di catechesi con gli adulti: esperienze e riflessioni in prospettiva internazionale*, Torino 1995.

⁶ Por. K. Misiaszek, *Dorosły w procesie ewangelizacji i katechezy*, „Szczecińskie Studia Kościelne” 6 (1995), s. 33-42; tenże, *Dorosły w procesie ewangelizacji i katechezy*, w: *Katecheza dorosłych we wspólnocie Kościoła*, red. K. Misiaszek, Warszawa 2002, s. 115-140; tenże, *Edukacja chrześcijańska dorosłych*, „Studia Pedagogiczne. Problemy społeczne, edukacyjne i artystyczne” 29 (2017), s. 49-61; tenże, *Katecheza dorosłych dla Kościoła w Polsce*, „Studia Katechetyczne” 14 (2018), s. 11-24; tenże, *Katecheza dorosłych musi być „dorosła”*, „Homo Dei” 74 (2004) nr 1, s. 71-86; tenże, *Katecheza dorosłych w dokumentach Kościoła*, w: *Katecheza dorosłych...,* red. K. Misiaszek, dz. cyt., s. 31-48; tenże, *Katecheza dorosłych według dokumentów Kościoła*, w: *Katecheza dorosłych w teorii i praktyce. Impulsy – wyzwania – perspektywy*, red. C. Rogowski, Olsztyn 2001, s. 93-114; tenże, *Motywy na rzecz katechezy dorosłych*, „Studia Theologica Varsoviensia” 47 (2009) nr 1, s. 13-25; tenże, *Porażka katechezy parafialnej*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 23 (2014), s. 75-87; tenże, *Zagadnienia katechezy dorosłych według dokumentu „Katecheza dorosłych we wspólnocie chrześcijańskiej”*, w: *Katecheza dorosłych...,* red. K. Misiaszek, dz. cyt., s. 49-60; tenże, *Dorosły w „dojrzałej” wspólnocie Kościoła – ku koncepcji katechezy dorosłych*, w: *Katecheza w Kościele i dla Kościoła*, red. R. Czekalski, Płock 2006, s. 119-132.

⁷ Por. S. Łabendowicz, *Cele i zadania katechezy dorosłych*, w: *Katecheza dorosłych*, red. K. Misiaszek, J. Stala, Tarnów 2009, s. 361-392; tenże, *Katecheza dorosłych Kościoła posoborowego w świetle dokumentów i literatury katechetycznej*, Radom 2007; tenże, *Katecheza dorosłych realizacją programów duszpasterskich Kościoła w Polsce*, „Studia Katechetyczne” 14 (2018), s. 25-50; tenże, *Przedmowa*, w: *Wyznawać wiarę dzisiaj. Katecheza dorosłych na podstawie Katechizmu Kościoła Katolickiego*, red. S. Łabendowicz, Sandomierz 1999, s. 15-20; tenże, *Udoskonalenia katechezy przez wprowadzenie w rok liturgiczny*, „Zeszyty Formacji Katechetów” 49 (2013) nr 1, s. 71-80; K. Matwiejuk, *Formacyjny wymiar roku liturgicznego w katechezie*, „Zeszyty Formacji Katechetów” 41 (2011) nr 1, s. 27-35.

⁸ Por. D. Kurzydło, *„Domowy Kościół” propozycją katechezy dorosłych*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 12 (2017) nr 3(36), s. 55-64; tenże, *Badania empiryczne w katechetyce na przykładzie zastosowania ankiety audytoryjnej*, „Studia Katechetyczne” 9 (2013), s. 181-213; tenże, *Formacja do nadziei. Próba diagnozy problemów i potrzeb duchowych dorosłych chrześcijan*, „Studia Katechetyczne” 14 (2018), s. 67-109; tenże, *Katecheza w rodzinie i dla rodzin*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 20 (2013), s. 187-202; tenże, *Kerygmatyczny i antropologiczny wymiar katechezy: próba redefinicji katechezy*, „Studia Katechetyczne” 8 (2012), s. 82-100; tenże, *Koncepcja katechezy dorosłych we współczesnych dokumentach Kościoła*, Kraków 2003; tenże, *Miejsce katechezy dorosłych w nowej ewangelizacji*, „Studia Katechetyczne” 10 (2014), s. 129-146; tenże, *Nowi adresaci katechezy*, „Studia Katechetyczne” 17 (2022), s. 129-144; tenże, *O religijnej formacji ludzi dorosłych*, „Studia Koszalińsko-Koło-brzeskie” 9 (2004), s. 145-156; tenże, *Podstawowe założenia katechezy dorosłych*, w: *Katecheza...,* red. K. Misiaszek, J. Stala, dz. cyt., s. 149-169.

A. Wieradzka-Pilarczyk⁹ oraz J. Hadryś¹⁰. Istnieje też niepublikowana teoretyczna praca magisterska dotycząca tej szkoły, autorstwa J. Pawłota¹¹. Ich opracowania stanowią cenne źródło informacji, jednak mają charakter cząstkowy i nie ukazują całościowego obrazu działalności szkoły. Nowatorstwo niniejszej pracy polega na kompleksowym ujęciu tej problematyki, obejmującym zarówno teoretyczne podstawy funkcjonowania Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej, jak i praktyczne aspekty jej wpływu na katechezę dorosłych. Dzięki temu możliwe będzie uzupełnienie istniejącego stanu badań oraz zaproponowanie nowych kierunków refleksji nad rolą tej instytucji w katechezie dorosłych.

Do zgłębienia tematu niezbędne było wnikliwe zapoznanie się z teorią dotyczącą katechezy dorosłych oraz apostołstwa świeckich. Podstawową ramę teoretyczną pracy stanowią dokumenty Kościoła, takie jak: *Apostolicam actuositatem*¹², *Ogólna instrukcja katechetyczna*¹³, *Catechesi tradendae*¹⁴, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*¹⁵, *Christifideles laici*¹⁶, *Katecheza dorosłych we wspólnocie chrześcijańskiej*¹⁷, *Dyrektorium o katechizacji*¹⁸ oraz *Antiquum ministerium*¹⁹. Dokumenty te dostarczają nie tylko teologicznego i pastoralnego kontekstu, ale również udzielają wskazówek praktycznych dla realizacji katechezy dorosłych. W odniesieniu do Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej szczególne znaczenie miały dokumenty Synodu Archidiecezji Poznańskiej²⁰, które

⁹ Por. A. Wieradzka, *Szkoła Katechistów jako odpowiedź na wezwanie Synodu Archidiecezji Poznańskiej 2004-2008*, w: *Zawsze z Tobą. Księga pamiątkowa ofiarowana biskupowi Zdzisławowi Fortuniakowi na pięćdziesięciolecie kapłaństwa*, red. J. Hadryś, Poznań 2013, s. 201-208; A. Wieradzka-Pilarczyk, *Refleksja na temat spotkania w kluczu synodalnym*, niepublikowane materiały formacyjne na jesień 2024; A. Wieradzka-Pilarczyk, S. Jakób, *Sylwetka absolwenta Szkoły Katechistów – pomiędzy teorią a praktyką*, „Poznańskie Studia Teologiczne” 42 (2022), s. 125-150; A. Wieradzka-Pilarczyk, *Synodalność jako odpowiedź na współczesne potrzeby katechezy dorosłych. Refleksja na podstawie procesu synodalnego oraz formacji i posługi katechistów w archidiecezji poznańskiej*, „Katecheza. Rodzina, Parafia i Szkoła” 19 (2022), s. 103-119.

¹⁰ Por. J. Hadryś, *Formacja duchowa świeckich w Szkole Katechistów Archidiecezji Poznańskiej*, „Studia Gnesnensia” XXXI (2017), s. 169-180; tenże, *Formacja w Szkole Katechistów Archidiecezji Poznańskiej*, w: *Benignus est enim Spiritus Sapientiae. Opuscula Bogdano Poniży septuagenario dedicata*, red. M. Mikołajczak, Poznań 2015, s. 199-208.

¹¹ Por. J. Pawłot, *Formacja świeckich do apostołstwa na przykładzie Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej*, Praca magisterska napisana pod kierunkiem prof. UAM dr. hab. M. Polaka, obroniona na WT UAM w Poznaniu w 2019 r.

¹² Sobór Watykański II, Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem* (18 listopada 1965), w: *Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002, s. 377-401.

¹³ Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Ogólna instrukcja katechetyczna*, Watykan 1971.

¹⁴ Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Catechesi tradendae* (16 października 1979), Warszawa 1980.

¹⁵ Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, Watykan 1997.

¹⁶ Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Christifideles laici* (30 grudnia 1988), Kraków 1996.

¹⁷ Międzynarodowa Rada ds. Katechezy, *Katecheza dorosłych we wspólnocie chrześcijańskiej*, Kraków 2001.

¹⁸ Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Dyrektorium o katechizacji*, Kielce 2020.

¹⁹ Franciszek, List apostołski w formie motu proprio *Antiquum ministerium* (10 maja 2021), https://www.vatican.va/content/francesco/pl/motu proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20210510_antiquum-ministerium.html [dostęp: 3.01.2024].

²⁰ *Synod Archidiecezji Poznańskiej 2004-2008*, Poznań 2008.

wytarczają kierunki działań pastoralnych, oraz opracowanie *Katecheza dorosłych w archidiecezji poznańskiej*²¹ zawierające założenia wstępne będące podstawowym punktem odniesienia dla analizy modelu szkoły. W analizie wykorzystano także opracowania naukowe dotyczące katechezy dorosłych oraz katechezy wszystkich pozostałych etapów edukacyjnych, jak również publikacje ściśle związane ze Szkołą Katechistów Archidiecezji Poznańskiej. Zgromadzony materiał teologiczny uzupełniono o literaturę z innych dyscyplin, co pozwoliło na wieloaspektowe spojrzenie na badany temat i wzbogacenie perspektywy badawczej.

Przedmiotem niniejszej pracy jest działalność Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej w zakresie katechezy dorosłych oraz tożsamość i posługa katechistów w parafiach archidiecezji poznańskiej. Analiza ta obejmuje zarówno założenia formacyjne szkoły, jak i praktyczną realizację działań katechetycznych przez jej absolwentów w środowisku parafialnym. Głównym celem pracy jest teoretyczne przedstawienie założeń katechezy dorosłych oraz ich praktycznej realizacji w Szkole Katechistów Archidiecezji Poznańskiej, a także przeprowadzenie analizy zaangażowania absolwentów tej instytucji w działania katechetyczne prowadzone wobec osób dorosłych w parafiach diecezji. Dodatkowym celem jest ocena efektów tych działań, w tym identyfikacja ewentualnych przyczyn niepowodzeń oraz zaproponowanie rozwiązań, które mogą przyczynić się do ożywienia posługi katechistów i zwiększenia skuteczności katechezy dorosłych. Problematyka badawcza koncentruje się wokół funkcjonowania absolwentów Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej oraz skutków ich działalności w zakresie katechezy dorosłych. Podstawowe pytanie badawcze brzmi: W jaki sposób posługa świeckich katechistów wpływa na katechezę dorosłych w archidiecezji poznańskiej? W celu pogłębienia analizy sformułowano również pytania szczegółowe dotyczące miejsc posługi katechistów, ich współpracy z proboszczami, oceny przygotowania formacyjnego, percepcji odbiorców katechezy. Hipoteza pracy zakłada, że działalność Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej oraz zaangażowanie jej absolwentów w posługę katechetyczną pozytywnie wpływają na jakość i skuteczność katechezy dorosłych w parafiach archidiecezji. Podejmując tę problematykę, praca zmierza do wszechstronnej oceny działalności Szkoły Katechistów oraz wypracowania wniosków mogących służyć zarówno dalszym badaniom, jak i praktyce duszpasterskiej.

²¹ *Katecheza dorosłych w archidiecezji poznańskiej. Projekt wstępny*, <http://archpoznan.pl/pdf/kd/zalozenia.pdf> [dostęp: 3.01.2024].

W niniejszej dysertacji zastosowano metodę trzech etapów analizy teologiczno-pastoralnej, zaczerpniętą z koncepcji W. Przygody²². Metoda ta pozwala na całościowe ujęcie badanego zagadnienia, prowadząc przez trzy kolejne etapy refleksji. Pierwszy z nich, etap kryteriologiczny (eklezjologiczny), obejmuje analizę dokumentów kościelnych i katechetycznych oraz rozważania dotyczące istoty katechezy dorosłych. Drugi etap, kairologiczny (socjologiczny), opiera się na analizie teologiczno-socjologicznej z wykorzystaniem danych empirycznych pochodzących z ankiet, wywiadów oraz kart hospitacyjnych kandydatów. Ostatni etap, prakseologiczny (strategiczny), umożliwia sformułowanie wniosków i postulatów pastoralnych oraz określenie zasad i modeli realizacji katechezy dorosłych w praktyce. W procesie badawczym zastosowano metodę analizy źródeł oraz metody ilościowe i jakościowe, co pozwoliło na dokładne zbadanie i zinterpretowanie omawianego problemu. Badania empiryczne stanowią w katechetyce ważny element, umożliwiając wykorzystanie dorobku nauk społecznych w teologii praktycznej. Podjęte w pracy analizy empiryczne, choć czerpią z danych humanistycznych, zachowują swój teologiczny charakter, pozostając wierne naturze katechetyki jako nauki teologicznej.

Praca została podzielona na trzy części, które odpowiadają poszczególnym etapom analizy teologiczno-pastoralnej: teoretyczną, empiryczną i prakseologiczną. Pierwsza część pracy, o charakterze teoretycznym, jest poświęcona zasadniczym elementom katechezy dorosłych. Na podstawie dokumentów kościelnych i literatury przedmiotu zaprezentowane w niej zostały najważniejsze zagadnienia związane z tematyką badawczą. Część ta dzieli się na cztery rozdziały. Pierwszy rozdział przedstawia definicję katechezy dorosłych, kryteria dorosłości, rys historyczny oraz uzasadnienie potrzeby tej formy katechezy. Drugi rozdział koncentruje się na specyfice katechezy dorosłych, omawiając jej cele, zadania, modele, formy i metody, a także rolę parafii. Trzeci rozdział przybliża nauczanie Kościoła na temat roli świeckich w misji nauczania, szczególnie w kontekście apostołstwa i formacji do tej posługi. Ostatni rozdział prezentuje Szkołę Katechistów Archidiecezji Poznańskiej jako przykład lokalnej realizacji założeń katechezy dorosłych, ukazując jej historię, strukturę oraz przebieg kształcenia. Część teoretyczna kończy się sformułowaniem wniosków, które stanowią podstawę dla dalszych badań. Druga część pracy skupia się na analizie empirycznej, obejmując badania przeprowadzone wśród katechistów, proboszczów, katechizowanych i kandydatów Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej. Otwiera ją

²² Por. W. Przygoda, *Paradygmaty metodologiczne we współczesnej teologii pastoralnej*, „Teologia praktyczna” 10 (2009), s. 31-43.

rozdział metodologiczny, w którym przedstawiono cel badań, problem badawczy, pytania i hipotezy badawcze, a także opisano zastosowane metody, techniki i narzędzia badawcze oraz organizację i przebieg badań. Kolejne rozdziały prezentują wyniki badań empirycznych w odniesieniu do tożsamości katechistów, ich formacji oraz posługi w parafiach. Analiza danych empirycznych pozwala na wieloaspektowe ujęcie badanego zagadnienia, uwzględniając perspektywy różnych grup zaangażowanych w proces katechezy dorosłych. Trzecia część pracy ma charakter prakseologiczny i koncentruje się na aplikacji uzyskanych wyników oraz refleksji nad ich znaczeniem dla katechezy dorosłych. W pierwszym rozdziale dokonano weryfikacji hipotez badawczych w oparciu o wyniki przeprowadzonych badań. Drugi rozdział zawiera postulaty katechetyczne, które mogą stać się narzędziem wsparcia w pracy duszpasterskiej. Ostatni rozdział analizuje modelowość Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej, wskazując jej potencjał jako wzorca dla innych projektów katechetycznych w Polsce. Część ta podkreśla znaczenie podejścia interdyscyplinarnego, które łączy dane empiryczne z refleksją teologiczną, dążąc do praktycznego zastosowania uzyskanych wniosków. Taki układ pracy pozwala na systematyczne zgłębianie tematu, od podstaw teoretycznych, przez analizę empiryczną, po konkretne wnioski praktyczne, które mogą przyczynić się do rozwoju katechezy dorosłych w archidiecezji poznańskiej oraz w innych diecezjach.

CZĘŚĆ PIERWSZA

TEORETYCZNA

Część pierwsza dysertacji – teoretyczna – prezentuje dotychczasowy stan wiedzy na temat katechezy dorosłych oraz teorii związanych z omawianym problemem. Jest to część oparta przede wszystkim na nauczaniu Kościoła, którego dokumenty, zwłaszcza katechetyczne, wyznaczają teoretyczną ramę pracy. Na teorii tej części opierają się dalsze badania i analizy.

Pierwszy rozdział części pierwszej, pt. *Podstawy katechezy dorosłych*, dotyczy najogólniejszych kwestii związanych z tematem. Zawiera interdyscyplinarny przegląd kryteriów dorosłości, syntetyczną definicję katechezy dorosłych, rys historyczny oraz ogólne racje za potrzebą katechezy dorosłych. Drugi rozdział pracy *Specyfika katechezy dorosłych* zawiera bardziej szczegółowe tematy: cel, zadania, modele, kryteria autentyczności, formy, metody, adresatów i znaczenie parafii w katechezie dorosłych. W trzecim rozdziale *Świeccy w misji nauczania Kościoła* zaprezentowano nauczanie Kościoła o szczególnym znaczeniu stanu świeckiego w katechezie dorosłych. Podzielony został na trzy paragrafy omawiające laikat w Kościele, apostołstwo świeckich i formację do apostołstwa. Ostatni rozdział pt. *Szkoła Katechistów Archidiecezji Poznańskiej* prezentuje lokalną implementację założeń katechezy dorosłych, zawartych w dokumentach Kościoła powszechnego oraz wskazaniach Synodu Archidiecezji Poznańskiej, urzeczywistniającą się w powstałym w diecezji projekcie. Rozdział ten zawiera historię omawianej szkoły, jej strukturę oraz przebieg kształcenia. Zaprezentowany układ dotyka treści w oparciu o klasyczną zasadę „od ogółu do szczegółu”, stopniowo wprowadzając w tematykę katechezy dorosłych, poczynawszy od szerokiego jej ujęcia, aby przejść do bardziej szczegółowych danych; od przedstawienia kryteriów dorosłości i definicji katechezy dorosłych, poprzez specyficzne jej aspekty, do treści związanych z zaangażowaniem świeckich w tę katechezę, czego wyraz znaleźć można w działaniu Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej.

W badaniu została zastosowana metoda analizy dokumentów Kościoła oraz literatury katechetycznej w celu syntetyzacji pozyskanych informacji. Proces ten obejmuje systematyczne przeglądanie i interpretację tekstów w celu zgłębienia treści oraz wydobycia istotnych aspektów dotyczących katechezy dorosłych.

Na końcu każdego rozdziału zaprezentowane zostały najważniejsze wnioski, natomiast w zakończeniu pierwszej części niniejszej pracy został sformułowany wniosek końcowy poniższego studium teoretycznego, będący punktem wyjścia do opracowania kolejnej, empirycznej części pracy.

Rozdział 1

Podstawy katechezy dorosłych

Rozdział pierwszy stanowi fundament analizy problemu katechezy dorosłych. Poprzez interdyscyplinarny przegląd kryteriów dorosłości określa on elementy definiujące dorosłość w różnych kontekstach naukowych, co pozwala lepiej zrozumieć uczestników tego procesu. Następnie, na podstawie zebranych definicji uwzględniających różne wymiary katechezy dorosłych, została opracowana jej syntetyczna definicja. Analiza istoty katechezy dorosłych jest podstawą dalszych rozważań. Rys historyczny umożliwia spojrzenie na ewolucję tego zjawiska na przestrzeni wieków, zwracając uwagę na zmiany w podejściu do formacji religijnej osób dorosłych. W końcowej części rozdziału teoretycznej analizie poddane zostały racje uzasadniające potrzebę katechezy dorosłych. Ich omówienie pozwala zidentyfikować istotę procesu i ukazuje konieczność jego pogłębionej analizy.

1. Kryteria dorosłości

Podejmując temat katechezy dorosłych, niezbędne jest wyraźne określenie pojęcia dorosłości, co wydaje się wyzwaniem, biorąc pod uwagę wielość jej aspektów i ich różnice w rozmaitych dziedzinach życia²³. *Przyzwyczajiliśmy się patrzeć na człowieka dorosłego w sposób nieco uproszczony*²⁴, tymczasem odpowiedź na pytanie, kim jest człowiek dorosły, wydaje się dość skomplikowana. Kryteria, które kilka dekad temu były determinantą dorosłości, dziś nie są już czynnikiem zasadniczym²⁵.

a) Biologia

W kontekście biologicznym dorosłość jest etapem rozwoju człowieka, który jest ściśle związany z dojrzewaniem płciowym organizmu²⁶. W okresie dojrzewania organizm przechodzi szereg zmian fizycznych. W przypadku mężczyzn obejmuje to rozwój męskich cech płciowych, takich jak niski głos, zarost czy wzrost masy mięśniowej. U kobiet towarzyszy temu rozwój żeńskich cech płciowych, w tym rozpoczęcie cyklu miesięczkowego. Dorosłość wiąże się również z osiągnięciem ostatecznego wzrostu ciała²⁷.

²³ Por. M. Malewski, „Dorosłość” – kłopotliwa kategoria andragogiki, „Teraźniejszość – człowiek – edukacja” 3 (2013), s. 23-31.

²⁴ K. Misiaszek, *Dorosły w procesie ewangelizacji i katechezy*, w: *Katecheza dorosłych...*, red. K. Misiaszek, dz. cyt., s. 132.

²⁵ Por. R. Niparko, *Katecheza dorosłych...*, dz. cyt., s. 24.

²⁶ Por. E. A. Kucz, *Biologiczne aspekty seksualności człowieka*, w: *Seksualność w cyklu życiowym człowieka*, red. M. Beisert, Warszawa 2006, s. 33-63.

²⁷ Por. M. Popielarska-Konieczna, *Słownik szkolny: biologia*, Kraków 2003, s. 566.

W miarę jak jednostka dorasta, zachodzą też zmiany w jej mózgu, wpływające na funkcje poznawcze, takie jak myślenie, planowanie i podejmowanie decyzji²⁸. Ważnym wyznacznikiem biologicznej dojrzałości jest zdolność do prokreacji²⁹. Dorastając, organizm osiąga swoje fizyczne i biologiczne szczyty. Człowiek staje się bardziej sprawny fizycznie. W tym okresie zachodzą istotne zmiany hormonalne, które wpływają na zachowanie, emocje i funkcje fizjologiczne organizmu³⁰. Zwłaszcza hormony płciowe odgrywają znaczącą rolę w kształtowaniu zachowań seksualnych i związków międzyludzkich³¹. Perspektywa biologiczna stanowi jedno z wielu spojrzeń na dorosłość, które jest też ściśle związane z innymi aspektami życia człowieka.

b) Psychologia

Dorosłość w psychologii jest pojęciem bardziej złożonym, którym zaczęto się interesować, odkąd badania psychologów wykazały, że rozwój psychiczny człowieka nie kończy się wraz z osiągnięciem dojrzałości biologicznej³². Psychologia bada rozwój jednostki na wielu poziomach, uwzględniając aspekty fizyczne, emocjonalne, społeczne i poznawcze³³. Dorosłość w psychologii jest procesem rozwoju, który nie zawsze jest jednoznacznie związany z wiekiem, ale obejmuje szereg przejść i wyzwań³⁴. E. Erickson w swojej teorii rozwoju psychospołecznego opisał dorosłość jako fazę, w której głównym zadaniem jest rozwijanie poczucia tożsamości³⁵. Jest to okres, w którym jednostka dąży do zrozumienia siebie, swoich wartości i celów życiowych. J. Arnett rozwijał teorię wyłaniającej się dorosłości, zakładając, że jest ona okresem eksploracji i możliwości. Określał dorosłość młodych ludzi jako „wyłaniającą się”, w której jednostki odkładają tradycyjne znaki dorosłości, takie jak małżeństwo czy kariera, na późniejszy etap życia³⁶. Proces odkrywania tożsamości w dorosłości jest bardzo ważny. Człowiek musi zrozumieć, kim jest, jakie ma

²⁸ Por. A. Latacz., *Neurogeneza w dorosłym mózgu*, „Wszechświat” 115 (2014) nr 1-3, s. 45-52.

²⁹ Por. K. Czerwiec, *Problemy biologii człowieka: implikacje społeczne i edukacyjne*, Kraków 2015, s. 16; Z. Piątek, *Biologia wobec płci i seksu*, „Nauka dla wszystkich” 468, Kraków 1994, s. 58.

³⁰ Por. E. Małecka-Tendera, *Rozwój fizyczny i prawidłowe dojrzewanie płciowe*, <https://www.mp.pl/pacjent/pediatric/prawidlowyrozwj/rozwjofizyczny/68312,rozwjofizyczny-i-prawidlowe-dojrzewanie-plciowe> [dostęp: 3.11.2023].

³¹ Por. K. Fronczyk, *Rola dojrzewania biologicznego oraz czynników psychospołecznych w kształtowaniu się chronotypu*, Warszawa 2012, s. 31-40.

³² R. Niparko, *Katecheza dorosłych...*, dz. cyt., s. 12.

³³ Por. A. Brzezińska i in., *Psychologia rozwoju człowieka*, Gdańsk 2016, s. 245.

³⁴ Por. D. Musiał, *Kształtowanie się tożsamości w adolescencji*, „Studia z psychologii w KUL” 14 (2007), s. 73-92; K. Franczak, *Dorosły w świetle nauk o wychowaniu – spojrzenie psychologiczne*, w: *Katecheza...*, red. K. Misiaszek, J. Stala, dz. cyt., s. 260-261.

³⁵ Por. J. Daszykowska, *Nurty transmisji młodości w dorosłość*, „Społeczeństwo i Rodzina” 49 (2016), s. 51-55.

³⁶ Por. A. Lipska, W. Zagórska, *Stająca się dorosłość w ujęciu Jeffreya J. Arnetta jako rozbudowana faza liminalna rytuału przejścia*, „Psychologia rozwojowa” 16 (2011) nr 1, s. 10.

wartości i cele oraz jakie jest jego miejsce w społeczeństwie. Dorosłość wiąże się też z większą stabilnością emocjonalną w porównaniu do wcześniejszych etapów życia. Jednak osiągnięcie tej stabilności może wymagać pracy nad radzeniem sobie z przeciwnościami losu³⁷. Dorosłość oznacza także większą samodzielność i odpowiedzialność za własne życie³⁸. Osoba dorosła jest zobowiązana podejmować decyzje dotyczące pracy, finansów, relacji i innych obszarów życia. Dorosłość wiąże się z rozwojem relacji społecznych i budowaniem trwałych więzi³⁹, w tym małżeństwa, rodziny i przyjaźni. Jest to okres, w którym jednostka uczestniczy w społecznościach w bardziej zaawansowany sposób. Człowiek niejako ciągle staje się dorosłym – *dojrzewa do swojego stanu rozwojowego*⁴⁰.

c) Socjologia

Dorosłość w socjologii jest badana jako zjawisko społeczne, które ewoluuje i zmienia się w zależności od czasu, kultury i kontekstu społecznego⁴¹. Socjologia koncentruje się na tym, jak społeczeństwo określa i rozumie dorosłość oraz jakie role i oczekiwania stawia przed dorosłymi jednostkami⁴². Socjologowie badają, jak społeczeństwo przypisuje konkretne role i oczekiwania osobom dorosłym. Dorosłość często definiowana jest przez społeczeństwo na podstawie ról społecznych, takich jak rodzic, pracownik, małżonek czy obywatel⁴³.

I. Kudlińska-Chróścicka zaznacza, że

taki zinstytucjonalizowany przebieg życia był na ogół zintegrowany wokół społecznych ról (szczególnie zawodowej i rodzinnej), które realizowane były zgodnie z normatywnym wzorem, innym w zależności od płci i klasy społecznej danej jednostki, ale zgodnie z obowiązującą w danym momencie kulturową koncepcją biografii⁴⁴.

Koncepcja dorosłości jest zatem wynikiem konstruktów społecznych. To, co uważane jest za „dorosłe” w danej kulturze lub czasie, jest wytworem społecznego konsensusu i norm. Socjologia analizuje, jak zachowania osób dorosłych są kształtowane przez oczekiwania społeczne. Przykładowo oczekuje się od dorosłych, że będą odpowiedzialni, pracowici

³⁷ Por. M. Stęпка, *Rezyliencja jako paradygmat bezpieczeństwa w czasach przewlekłych kryzysów*, „Przegląd Politologiczny” 2 (2021), s. 107.

³⁸ Por. A. Brzezińska i in., *Odroczona dorosłość: fakt czy artefakt?*, „Nauka” 4 (2011), s. 69.

³⁹ Por. D. Kurzydło, *Formacja do nadziei...*, dz. cyt., s. 104-105.

⁴⁰ J. Mastalski, *Dorosły w świetle nauk o wychowaniu – spojrzenie pedagogiczne*, w: *Katecheza...*, red. K. Misiaszek, J. Stala, dz. cyt., s. 284.

⁴¹ Por. M. Paluszkiwicz, *Status rozwojowy człowieka dorosłego*, w: *Katecheza...*, red. K. Misiaszek, J. Stala, dz. cyt., s. 352-354.

⁴² Por. J. Grotowska-Leder, *Od redaktorki: Osiąganie dorosłości i młodzi dorośli jako kategorie analiz socjologicznych*, „Przegląd Socjologii Jakościowej” 15 (2019) nr 4, s. 6-12.

⁴³ Por. A. Potocki, *Dorosły – jego rola i status społeczny*, w: *Katecheza...*, red. K. Misiaszek, J. Stala, dz. cyt., s. 293-298.

⁴⁴ I. Kudlińska-Chróścicka, *Stawanie się osobą dorosłą w czasach płynnej nowoczesności w doświadczeniu wielkomiejskich młodych dorosłych*, „Przegląd Socjologii Jakościowej” 15 (2019) nr 4, s. 35.

i zaangażowani w życie społeczne. Dorosłość jest często konstruowana społecznie i może różnić się między kulturami. To, co jest uważane za „dorosłe” w jednym społeczeństwie, może nie mieć takiego samego znaczenia w innym. Społeczeństwo posiada różne oczekiwania wobec osób w różnych fazach życia dorosłego, od młodości po starość. Socjologia bada te zmiany oraz to, jak wpływają one na pojęcie dorosłości⁴⁵.

d) Kultura

Koncepcja dorosłości jest głęboko osadzona w kulturze i jest uwarunkowana wartościami, tradycjami oraz oczekiwaniami danej społeczności. W poszczególnych kulturach pojęcie dorosłości może się różnić zarówno w odniesieniu do wieku, jak i zakresu odpowiedzialności oraz ról społecznych przypisywanych osobom dorosłym, choć coraz częściej jest pojęciem bardziej subiektywnym⁴⁶. Dorosłość jako koncepcja kulturowa jest wytworem systemów wartości, norm i tradycji społecznych. To, co uważane jest za oznakę dorosłości w jednej kulturze, może nie mieć takiego samego znaczenia w innej. Przykładowo w niektórych kulturach dorosłość jest bardziej związana z małżeństwem i rolą rodzica, podczas gdy w innych może być bardziej związana z osiągnięciami edukacyjnymi czy zawodowymi. Również wiek, w którym osoba jest uważana za dorosłą, różni się w zależności od kultury. W większości krajów dorosłość związana jest z prawną pełnoletniością osiąganą w wieku 18 lat, podczas gdy w innych krajach może być to wiek wcześniejszy lub późniejszy. To ilustruje fakt, że pojęcie dorosłości jest względne i zależne od kontekstu kulturowego. Również role i obowiązki osób dorosłych mogą znacząco różnić się między kulturami.

W niektórych społeczeństwach dorosłość jest ściśle związana z rolą rodzica i odpowiedzialnościami rodzinnymi, podczas gdy w innych może być bardziej skoncentrowana na sukcesach zawodowych. W niektórych kulturach istnieją rytuały przejścia, wtajemniczenia, które oznaczają wejście w dorosłość⁴⁷. To mogą być ceremonie inicjacyjne, próby odwagi czy obchody określonego wieku⁴⁸. Różnice kulturowe mogą wpływać na to, jak pojęcie dorosłości jest rozumiane w kontekście płci. W niektórych

⁴⁵ Por. D. Wiszejko-Wierzbička, A. Kwiatkowska, *Wchodzenie w dorosłość. Ogólnopolskie badanie młodych Polaków w wieku 18-29 lat*, „Studia Socjologiczne” 2 (2018), s. 147-176.

⁴⁶ Por. Z. Glanc, *Obraz dorosłości w dobie ponowoczesnej. Mozaika wymiarów dorosłości*, „Edukacja dorosłych” 1 (2011), s. 116-117; K. Pytko, *Brama do dorosłości. Rytuały inicjacyjne w różnych kulturach świata*, <https://www.focus.pl/artykul/rytuały-inicjacyjne-w-roznych-kulturach-swiata> [dostęp: 3.11.2023].

⁴⁷ Por. D. Kurzydło, W. Zagórska, *Nie jestem już dzieckiem. Quasi-rytuały wyjścia z dzieciństwa w narracjach nastolatków. Perspektywa psychologii antropologicznej*, „Psychologia Rozwojowa” 21 (2016), s. 78-80.

⁴⁸ Por. J. Bagrowicz, *Inicjacyjno-katechumenalny kształt edukacji dorosłych*, w: *Katecheza dorosłych...*, red. C. Rogowski, dz. cyt., s. 13.

kulturach mężczyźni i kobiety muszą sprostać innym oczekiwaniom i rolom jako dorośli, jak np. w kulturze judaistycznej (*bar micwa*)⁴⁹. Globalizacja i rozwijający się światowy przepływ informacji mają wpływ na to, jak młodzi ludzie z różnych kultur pojmują dorosłość. Wpływy kultury popularnej, mediów społecznościowych i globalnych trendów mogą prowadzić do pewnej standaryzacji w pojmowaniu dorosłości⁵⁰. Według A. Chyczewskiej procesy związane z globalizacją są negatywne, gdyż

konsekwencje ujednolicenia kulturowego przejawiają się w łatwości zmian zasad, norm, wartości obowiązujących dotychczas w danym społeczeństwie. Co łączy się ze zmianą poczucia tożsamości i pojawieniem się postawy lękowej wobec przyszłości⁵¹.

Jednak różnice kulturowe wciąż istnieją i odgrywają znaczącą rolę w kształtowaniu tożsamości dorosłych.

e) Prawo

Pojęcie dorosłości stanowi istotny aspekt w życiu człowieka, lecz co zaskakujące, sama jej definicja nie występuje w przepisach prawnych jako taka. W dziedzinie prawa kwestie związane z dorosłością są najczęściej sprowadzane do pełnoletniości⁵². Niemniej jednak pełnoletniość jest pojęciem prawnym, które definiuje, kiedy osoba osiąga pewne prawa i obowiązki. Pełnoletniość jest pojęciem prawnym, które określa moment osiągnięcia przez osobę pełnej zdolności prawnej. W większości krajów, w tym w Polsce, jest to 18 rok życia. Jednakże koncepcja pełnoletniości różni się w zależności od kraju i jego przepisów prawnych. Pojęcie dorosłości, choć nie jest wyraźnie sformułowane, ma znaczenie w prawie rodzinnym i cywilnym. Osoba pełnoletnia ma prawo zawierać umowy, zarządzać swoim majątkiem, decydować o swoim życiu rodzinnym i wielu innych sprawach. To właśnie w tych obszarach pojęcie pełnoletniości ma największe znaczenie. Warto zaznaczyć, że istnieją pewne wyjątki od zasady pełnoletniości, na przykład w niektórych jurysdykcjach małżeństwo może być zawarte przed wiekiem 18 lat, ale z wymaganą zgodą rodziców lub

⁴⁹ Por. K. Iwańska, *Słownik terminów żydowskich*, „Wadoviana: przegląd historyczno-kulturalny” 9 (2005), 126-128.

⁵⁰ Por. Z. Sirojć, *Globalizacja kultury*, „Społeczeństwo i Edukacja. Międzynarodowe Studia Humanistyczne” 1 (2012), s. 149-155.

⁵¹ A. Chyczewska, *Globalizacja kulturowa a proces kształtowania się tożsamości jednostki*, w: *Edukacja w zglobalizowanym świecie*, red. V. Tanaś, W. Welskop, Łódź 2016, s. 80.

⁵² Por. E. M. Guzik-Makaruk, E. Wojewoda, *Dziecko, nieletni, małoletni, młodociany, pełnoletni – podstawowe zagadnienia terminologiczne na tle systemu prawa*, w: *Wybrane prawne i medyczne problemy ginekologii dziecięcej*, red. E. M. Guzik-Makaruk i in., Białystok 2015, s. 29-49.

opiekunów. Podobnie w niektórych przypadkach sąd może orzec, że osoba ma niepełną zdolność prawną, niezależnie od wieku⁵³.

f) Religia

Koncepcja dorosłości w kontekście religii, a szczególnie w ramach chrześcijaństwa, ustępuje miejsca pojęciu dojrzałości. Dorosłość religijna jest często wyrażana pojęciem dojrzałości religijnej związanej też z przyjęciem wszystkich sakramentów inicjacji chrześcijańskiej⁵⁴. Określenie dojrzałości dotyka bardziej wymiaru duchowego.

Podjmując jednak *stricte* temat dorosłości, można zauważyć, że ma ono swoje miejsce zwłaszcza w obrębie prawa kanonicznego, gdzie np. określony jest wiek osiągnięcia pełnoletniości oraz minimalny wiek kandydatów do święceń, bądź wiek związany z obowiązywaniem postów (por. KPK 97, 1031, 1252). Poszczególne sakramenty udzielane są osobom osiągającym określony rok życia, co ukazuje rozwój człowieka i stopniowe osiąganie gotowości do ich przyjęcia oraz pełnego uczestnictwa w życiu kościelnym. Osoba dorosła ma autonomię w wyborze drogi życia (por. KPK 98). Dorosłość w kontekście chrześcijaństwa oznacza również obowiązek zgłębiania tajemnic wiary, co wiąże się z katechezą dorosłych (por. CT 43). Osoby dorosłe powinny rozwijać swoją wiarę, zdobywać wiedzę, ale też bardziej świadomie żyć zgodnie z nauką Chrystusa. Dorosłość religijna wiąże się również z odpowiedzialnością za własny rozwój duchowy oraz z uczestnictwem w życiu Kościoła. Osoby dorosłe są zachęcane do pełnienia różnych ról, funkcji i posług w Kościele (por. CL 2)⁵⁵. Religia staje się ważnym aspektem życia kształtującym dorosłość⁵⁶.

Synteza

Dorosłość jest pojęciem niejednoznacznym i wielowymiarowym⁵⁷. W prawie jest to kwestia pełnoletniości, w psychologii – procesu kształtowania się tożsamości, w socjologii –

⁵³ Por. T. Gardocka, *Czy pełnoletność to same swobody? Prawa i obowiązki związane z ukończeniem 18 lat*, <https://web.swps.pl/strefa-prawa/artykuly/19102-czy-pelnoletnosc-to-same-swobody-prawa-i-obowiazki-zwiazane-z-ukonczeniem-18-lat?dt=1698307217168> [dostęp: 3.11.2023].

⁵⁴ Por. S. Tokarski, *Dojrzałość religijna*, w: *Podstawowe zagadnienia psychologii religii*, red. S. Głaz, Kraków 2006, s. 147-178.

⁵⁵ Por. S. Świączny B. Przydatek, *Kodeks prawa kanonicznego a katecheza dorosłych*, „Prawo Kanoniczne” 46 (2003) nr 3-4, s. 269-290.

⁵⁶ Por. A. Walulik, *Religia w kształtowaniu dorosłości. Perspektywa katolicka*, „Paedagogia Christiana” 2/40 (2017), s. 171-186.

⁵⁷ Por. S. Jakób, *Sprawozdanie z Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Współczesne wyzwania w pracy z dorosłymi”*, w: *Współczesne wyzwania w pracy z dorosłymi*, red. J. Zjawin, S. Jakób, Poznań 2024, s. 135; A. Oleszkowicz, A. Misztela, *Kryteria dorosłości z perspektywy starszych adolescentów i młodych dorosłych*, „Psychologia Rozwojowa” 20 (2015) nr 1, s. 42.

kulturowych ról i oczekiwań społeczeństwa, a w aspekcie biologicznym pojęciem związanym z dojrzewaniem fizycznym. W kontekście religijnym dorosłość uwidacznia się w sakramentach, takich jak bierzmowanie czy małżeństwo.

Tradycyjne podejście do rozumienia dorosłości w dobie wielu zmian społecznych może przysporzyć wiele problemów. Kryteria dorosłości są coraz bardziej płynne, a człowiek bardziej staje się dorosłym niż osiąga ten stan. A. Walulik, podejmując temat edukacji dorosłych, stwierdza, że

Niemожność jednoznacznego zdefiniowania dorosłości świadczy o tym, że pojęcie to posiada charakter wielowymiarowy i zawiera w sobie pierwiastek dynamizmu, który w poszczególnych obszarach dorosłego ukazuje perspektywę przekraczania dotychczasowych granic i możliwości. Wymiar rozwojowy dorosłości posiada charakter interdyscyplinarny i ujawnia się zarówno w obszarze badań biologicznych (wąskie rozumienie rozwoju), jak i społecznych⁵⁸.

W związku z tym katecheza dorosłych musi uwzględnić te różnorodne definicje dorosłości i konteksty, w jakich występują (DOK 173). Wyzwanie polega na dostosowaniu treści katechezy, tak aby odzwierciedlić te różnice i pomóc dorosłym w ich rozwoju, biorąc pod uwagę różne aspekty ich życia.

Wieloaspektowość pojęcia dorosłości ukazuje dokument Międzynarodowej Rady ds. Katechezy: *Katecheza dorosłych we wspólnotcie chrześcijańskiej* (por. KD 15-17). A. Kiciński, analizując dokument, widzi wynikającą z niego potrzebę właściwego oddziaływania katechetycznego, uwzględniającego zrozumienie różnorodności pojęcia dorosłości:

Mimo że nie podjęta została próba podania w miarę pełnej definicji dorosłego, mowa jest o konieczności sięgnięcia do zdobyczy nauk psychologicznych, socjologicznych i pedagogicznych, jednakże z równoczesnym ścisłym ich odnoszeniem do życia. Wszystkie te czynniki oraz różnorodność sposobów, w jaki określa siebie i żyje dorosły, są niezbędnymi punktami odniesienia dla rozumienia „tajemnicy dorosłego”, a także dla właściwego ukierunkowania działalności duszpasterskiej, która go dotyczy⁵⁹.

W dzisiejszej sytuacji społecznej wchodzenie w dorosłość następuje coraz później, co zauważa *Dyrektorium o katechizacji*:

Kościół spogląda dziś z wielką uwagą na okres przechodzenia od młodości do dorosłości. Wchodzenie w dorosłość wielu młodych ludzi, szczególnie w niektórych środowiskach, następuje coraz później niż jeszcze stosunkowo niedawno. Ta zmiana powoduje, że często ma się do czynienia z osobami, które mimo spełnienia przesłanek pozwalających na

⁵⁸ A. Walulik, *Moderacyjne i synergiczne kształtowanie dorosłości*, Kraków 2011, s. 18.

⁵⁹ A. Kiciński, *Dorosły jako podmiot katechezy*, w: *Katecheza dorosłych...*, red. K. Misiaszek, dz. cyt., s. 143.

dorośle życie (wiek, wykształcenie, zdolność do poświęcenia) nie mogą się realizować, jako że ich niestabilna sytuacja zawodowa i ekonomiczna nie pozwala na założenie rodziny, co z pewnością odbija się na ich życiu wewnętrznym i uczuciowym. Należy zatem myśleć o nowych formach działalności duszpasterskiej i katechetycznej, które pomogą wspólnocie chrześcijańskiej nawiązać kontakt z *młodymi dorosłymi* i wspierać ich w drodze (DK 256).

Ostateczny cel katechezy dorosłych polega na doprowadzeniu osób dorosłych do głębszego zrozumienia swojej wiary i duchowości, jednocześnie uwzględniając ich zróżnicowane aspekty dorosłości. Warto również pamiętać, że dorosłość to proces, który trwa przez całe życie, co czyni katechezę dorosłych nieustannym zadaniem. W tym kontekście zrozumienie różnych wymiarów dorosłości ma ogromne znaczenie. Katecheza dorosłych, choć skupia się na wierze, nie może ignorować kwestii biologicznych, psychologicznych, społecznych, kulturowych i prawnych. Jest to szczególnie ważne, ponieważ duchowy rozwój jednostki jest ściśle związany z jej ogólnym rozwojem jako osoby dorosłej⁶⁰. Wyzwaniem, przed którym stoi katecheza dorosłych, jest dostarczenie kompleksowego przekazu, który uwzględnia różne aspekty dorosłości. Należy pamiętać, że każdy dorosły uczestnik katechezy może być w innej fazie swojego rozwoju, co oznacza, że podejście musi być elastyczne i spersonalizowane. Ostatecznie katecheza dorosłych ma za zadanie pomóc człowiekowi w osiągnięciu pełnej dojrzałości w wierze. Jest to proces, który łączy różne wymiary dorosłości i integruje je w kontekście wiary. Dzięki takiemu podejściu katecheza dorosłych staje się bardziej kompleksowym doświadczeniem, które rozwija nie tylko wiarę, ale również ogólną dojrzałość duchową człowieka. W kontekście katechezy wartościowe określenie, kto jest osobą dorosłą, opiera się na analizie wspomnianych kontekstów. W związku z tym proces definiowania osoby dorosłej w katechezie jest złożony i wymaga uwzględnienia wielu czynników, aby dostosować go do specyficznych potrzeb i zastosować odpowiednie metody pracy z dorosłymi⁶¹.

2. Definicja katechezy dorosłych

W wielu dokumentach Kościoła zawarte są wskazania dotyczące katechezy dorosłych. Ich przegląd ukazuje różne próby określenia ogólnej definicji katechezy dorosłych. Analiza najważniejszych dokumentów, które podejmują ten temat, zwracając uwagę na jego różnorakie aspekty, daje podstawę do stworzenia syntetycznej definicji. Wskazane

⁶⁰ Por. A. Zellma, *Wkład nauk o wychowaniu w rozwój katechezy dorosłych*, w: *Katecheza...*, red. K. Misiaszek, J. Stala, dz. cyt., s. 326-327.

⁶¹ Por. E. Alberich, E. Binz, *Adulti e catechesis...*, dz. cyt., s. 67-80.

dokumenty to *Ogólna instrukcja katechetyczna* (1971), *Catechesi tradendae* (1979), *Christifideles laici* (1988), *Katecheza dorosłych we wspólnocie chrześcijańskiej* (1990), *Katechizm Kościoła Katolickiego* (1992), *Dyrektorium ogólne o katechizacji* (1997), *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce* (2001) i *Dyrektorium o katechizacji* (2020).

D. Kurzydło zauważa, że pomimo wielości dokumentów brakuje takiego, który wprost przedstawiałby koncepcję katechezy dorosłych:

Nie posiadamy żadnego kościelnego dokumentu, który wprost przedstawiałby koncepcję katechezy dorosłych, choć w wielu dokumentach o formacji religijnej dorosłych się wspomina. Dlatego Kościół stoi obecnie przed poważnym zadaniem przygotowania wyczerpującego w swoich propozycjach dokumentu o katechezie dorosłych, skoro uznaje ją za podstawową formę katechezy. Jeśli myśli się o podjęciu nowej ewangelizacji w sposób dojrzały i na miarę rzeczywistych potrzeb człowieka dorosłego, trzeba wprost nawiązać do dorobku nauk humanistycznych, trzeba tworzyć autentyczną przestrzeń dla dialogu kulturowego⁶².

O ile można się zgodzić z powyższym twierdzeniem, to trzeba przyznać, że dokument Międzynarodowej Rady ds. Katechezy z 1990 r. jest w całości poświęcony katechezie dorosłych i *niezależnie od krytycznych doń uwag, należy odnotować jako fakt bezsprzecznie pozytywny i ważny dla życia Kościoła i podejmowanych w nim wysiłków na rzecz formacji człowieka dorosłego*⁶³. Jednak od chwili publikacji upłynęło ponad trzydzieści lat, a to w perspektywie współczesnego postępu globalnego i ewolucji kulturowo-społecznej stanowi znaczny okres. Liczba dokumentów poświęconych katechezie dorosłych jest też przedmiotem refleksji K. Misiaszka. Zauważa on, że sama ilość dokumentów Kościoła dotyczących problemu katechezy dorosłych świadczy o jej wielkiej wadze⁶⁴.

a) Forma gramatyczna

Trzeba zaznaczyć, że w historii Kościoła podejmowano próby używania innych niż „katecheza” (kojarzona przez niektórych jako infantylne określenie) terminów na ten etap religijnego wychowania, np. „teologiczne kształcenie dorosłych”⁶⁵. Według R. Niparko

uprzedzenia w stosunku do terminu „katecheza”, by używać go w odniesieniu do dorosłych, nie wydają się być całkowicie słuszne. Bogata rzeczywistość kształtowania dojrzałej wiary dorosłych domaga się określenia jej najbardziej ogólnym terminem, ale jednocześnie wskazującym na różnicę między nauczaniem świeckim a religijnym.

⁶² D. Kurzydło, *O religijnej formacji...*, dz. cyt., s. 154.

⁶³ K. Misiaszek, *Zagadnienia katechezy...*, dz. cyt., s. 60.

⁶⁴ Por. tenże, *Katecheza dorosłych w dokumentach...*, dz. cyt., s. 33.

⁶⁵ Por. R. Niparko, *Katecheza dorosłych...*, dz. cyt., s. 20-22.

Wymogi te zdaje się spełniać biblijny i mimo wszystkich zastrzeżeń, silnie zakorzeniony w tradycji kościelnej termin „katecheza”⁶⁶.

Podjmując próbę stworzenia syntetycznej definicji katechezy dorosłych, trzeba zauważyć, że samo to określenie nie jest uniwersalną nazwą służącą do określenia omawianego zjawiska. W kontekście katechezy dorosłych pojawia się wiele trudności związanych ze zdefiniowaniem podmiotu tejże katechezy, a problem ten odzwierciedla się zarówno w dokumentach katechetycznych, jak i w literaturze katechetycznej. Już same sformułowania używane w tej tematyce ukazują różne podejście do podmiotowości dorosłych w katechezie, na co wskazuje występowanie trzech pojęć: katecheza dla dorosłych, katecheza dorosłych i katecheza z dorosłymi⁶⁷. Określenia te wskazują na pewną nieprecyzyjność, ukazując jednoczenie ewolucję znaczenia. „Katecheza dla dorosłych” przedstawia dorosłych jako biernych adresatów – niemych odbiorców głoszonych treści (OIK 96-97)⁶⁸. „Katecheza dorosłych” podkreśla większą podmiotowość dorosłych (DOK 29). *Novum* podejścia do tematu zawiera *Dyrektorium katechetyczne* z 2020 r., w którym pada określenie „katecheza z dorosłymi” (DK 257-268). Użycie spójnika „z” wskazuje, że jednym z kryteriów katechezy dla dorosłych jest traktowanie ich jako pełnoprawnych uczestników w procesie nauczania, a nie tylko adresatów. Dorosły jest traktowany z szacunkiem i akceptacją jako osoba posiadająca już własne doświadczenia wiary i przekonania. W dialogu z katechizującym ma możliwość swobodnego wyrażania swoich przekonań oraz dochodzenia do nowych wniosków. Katechizowany jest niejako współtwórcą dokonującej się katechezy. Rozwój tego pojęcia, według E. Młyńskiej, od kategorii pedagogiczno-dydaktycznych prowadzi do ujęcia bardziej teologicznego – od traktowania dorosłego jako odbiorcy, poprzez dojrzewanie do stwierdzenia podmiotowości dorosłego, aż do uznania go za aktywny i współdziałający podmiot katechezy⁶⁹.

Jeszcze przed ukazaniem się najnowszego dyrektorium o lepiej oddającym naturę katechezy spójniku „z”, używanym do podkreślenia uczestnictwa odbiorców w procesie katechetycznym, pisał E. Alberich⁷⁰, a za nim R. Mazur⁷¹.

Pomimo że najnowsze określenie najlepiej oddaje teologiczny wymiar natury i celu katechezy, nadal można spotkać się w literaturze katechetycznej i dokumentach kościelnych

⁶⁶ Tamże, s. 22.

⁶⁷ Por. E. Młyńska, *Ewolucja katechezy dorosłych w dyrektorium z lat 1971-2020*, „Studia Katechetyczne” 17 (2021), s. 147-150.

⁶⁸ Por. K. Misiaszek, *Katecheza dorosłych według...*, dz. cyt., s. 97-98.

⁶⁹ Por. E. Młyńska, *Ewolucja katechezy...*, dz. cyt., s. 149.

⁷⁰ E. Alberich, *Katecheza*, w: *Słownik...*, red. J. Gevaert, K. Misiaszek, dz. cyt., s. 408.

⁷¹ R. Mazur, *Nowi adresaci katechezy?*, „Studia Katechetyczne” 13 (2017), s. 189-200.

z określeniem „katecheza dorosłych”. Wiele osób wciąż posługuje się tym terminem, ponieważ wydaje się, że wystarczająco dobrze oddaje ono charakter i podmiotowość dorosłych w procesie katechetycznym. Podchodząc do tematu od strony gramatycznej, zobaczyć można, że przymiotnik odrzeczownikowy „dorosłych” ma dwojakie znaczenie w zależności od formy deklinacyjnej. dopełniacz (w pytaniach: czyja? kogo?) oznacza swego rodzaju własność katechezy – katecheza jest ich własnością, katecheza jest dorosłych – lub biernik ukazujący czynność katechizowania (w określeniach: kogo katechizuje? kogo dotyczy katecheza?) – katecheza w stosunku do dorosłych.

„Katecheza dorosłych” jako najogólniejsze z trzech określeń jest pojęciem, które odzwierciedla ewolucję podejścia do dorosłych w katechezie. Zaczynając od traktowania ich jako biernych adresatów, poprzez uznawanie ich większej podmiotowości, aż do traktowania ich jako pełnoprawnych uczestników w procesie nauczania. Tym samym „katecheza dorosłych” może być uznana za syntetyczne pojęcie, które obejmuje różne etapy rozwoju katechezy dla dorosłych i oddaje jej złożony charakter.

b) Dokumenty Kościoła

W dokumentach kościelnych odnajdujemy próby eksplikacji definicji katechezy dorosłych, które, choć nie zawsze sformułowane w sposób bezpośredni i jednoznaczny, starają się dostarczyć opisów oraz ram teoretycznych dla tego procesu formacyjnego. Próby te odzwierciedlają wieloaspektowość katechezy dorosłych, uwzględniając jej złożoność.

- *Ogólna instrukcja katechetyczna (1971)*

Dokument ten, wydany przez Stolicę Apostolską, stanowi kamień milowy w rozwoju katechezy w Kościele katolickim. Jako pierwszy tego rodzaju w historii katechezy dokument zawiera ogólne zasady i wytyczne dotyczące procesu katechetycznego, także na temat katechezy dorosłych.

Niech [duszpasterze] ponadto pamiętają, że katechizację dorosłych należy uznać za docelową formę katechezy, ku której skierowane są w pewien sposób – zawsze również konieczne – wszystkie pozostałe formy, a to z tej racji, że ta właśnie katechizacja ma na uwadze ludzi zdolnych do odpowiedzialnego w pełni przyzwolenia (OIK 20).

W cytowanym fragmencie *Ogólnej instrukcji katechetycznej* określono katechezę dorosłych jako docelową formę katechezy (por. CT 43, DOK 59, DK 77). Jest to istotne, ponieważ podkreśla się jej szczególne znaczenie i cel w kontekście katechezy jako całości. Pozostałe formy są skierowane ku katechezie dorosłych. Według M. Matosa owo ukierunkowanie jest swego rodzaju formą podporządkowania. Należy jednak właściwie rozumieć, czym jest właściwe priorytetyzowanie działań duszpasterskich.

Co oznacza przedkładanie jednego działania duszpasterskiego nad inne? Nie chodzi o to, aby skupiać się na tym w taki sposób, aby pozostałe niezbędne działania duszpasterskie zostały zaniedbane, nieistotne lub musiały zostać porzucone. Oznacza to, że ważność tego działania jest uwydatniona ponad inne, że temu działaniu poświęca się przeważający wysiłek, koncentrując na nim siły, że w przypadku konfliktu z innymi działaniami duszpasterskimi należy zająć się tą, która ma pierwszeństwo ponad resztę, że działalność duszpasterska zadeklarowana jako priorytetowa musi być prowadzona skutecznie poprzez konkretny plan działania zarówno na poziomie diecezji czy parafii, z rzeczywistym przystosowaniem do różnych środowisk, kultur, poziomów itp., że deklarowana akcja duszpasterska jako priorytetowa ma na tyle jasne uzasadnienie, że osoby odpowiedzialne za jej realizację są przekonane, że to działanie priorytetowe jest bezdyskusyjne⁷².

Aplikując te myśli do katechezy dorosłych, należy stwierdzić, że definicja zawarta w instrukcji podkreśla, iż działania katechetyczne skierowane na dorosłych powinny być traktowane jako priorytet w duszpasterstwie, oraz wskazuje na konieczność skoncentrowania wysiłku duszpasterskiego na działaniach katechetycznych dla dorosłych. Oznacza to, że należy alokować odpowiednie zasoby, czas i zaangażowanie w celu zapewnienia skutecznej katechezy dorosłych. To może obejmować zarówno odpowiednie wykształcenie katechizujących, dostęp do materiałów edukacyjnych, jak i organizację spotkań i wydarzeń związanych z katechezą dorosłych. Nie oznacza to jednocześnie, że inne działania duszpasterskie są mniej ważne. W przypadku ewentualnych konfliktów lub ograniczonych zasobów preferowane powinny być jednak działania katechetyczne dla dorosłych. Ostatecznie katecheza dla dorosłych jako priorytetowa powinna być odpowiednio uzasadniona i przekonująca. Osoby odpowiedzialne za jej realizację powinny być przekonane, że katecheza dorosłych jest nie tylko ważna, ale także skuteczna i adekwatna w rozwiązywaniu konkretnych potrzeb dorosłych członków wspólnoty.

Katecheza dorosłych jest ukierunkowana na osoby zdolne do udzielenia w pełni odpowiedzialnego przyzwolenia, co oznacza, że dorośli są w stanie podjąć świadome i odpowiedzialne decyzje w kwestiach wiary i duchowości. Ma za zadanie wspierać ich

⁷² M. Matos, *La catequesis de adultos como acción prioritaria*, „Proyección: Teología y mundo actual” 85 (1973), s. 83, [tłum. własne]: *¿Qué significa dar prioridad a una acción pastoral sobre otras? No es que haya que centrarse en ella de modo que el resto de las acciones pastorales necesarias se descuiden, carezcan de importancia o haya que abandonarlas. Significa: *Que se acentúa la importancia de esa acción sobre otras, *que a esa acción se dedica un esfuerzo prevalente, concentrando fuerzas en ella, * que en caso de conflicto con otras acciones pastorales la que tiene prioridad debe atenderse preferentemente sobre las demás, * que la acción pastoral declarada como prioritaria debe realizarse de modo efectivo por un plan de acción concreto tanto a nivel de diócesis como de zona pastoral, arciprestazgo o parroquia, con una adaptación real a los distintos ambientes, niveles culturales, etc., * que la acción pastoral declarada prioritaria tenga una justificación tan clara de modo que los responsables de llevarla a cabo estén convencidos de que esa acción prioritaria es indiscutible.*

w tym procesie i pomóc im rozwijać wiarę. To ważne zarówno w aspekcie teologicznym, jak i pastoralnym, ponieważ dorośli stanowią ważną część wspólnoty wierzących i powinni być aktywnie zaangażowani w życie duchowe i wspólnotowe Kościoła.

- *Catechesi tradendae* (1979)

Dokument papieża Jana Pawła II wprowadza nowe perspektywy w katechezie dorosłych, podkreślając jej znaczenie w procesie ewangelizacji. Poniższy fragment jest jednym z najczęściej cytowanych punktów w tym kontekście.

Przechodząc w myśli szeregi tych, których należy objąć katechizacją, nie mogę pominąć jednej z największych trosk Ojców Synodu, troski dotkliwej i naglącej, zrodzonej z powszechnego doświadczenia. Chodzi zaś o problem wielkiej wagi, jakim jest katecheza dorosłych. Jest to najznakomitsza forma katechezy, ponieważ zwraca się ona do osób wykonujących największe zadania i w ogóle zdolnych do życia według Orędzia Chrześcijańskiego i to w jego pełni. Wspólnota chrześcijańska nie może prowadzić katechezy stałej z pominięciem bezpośredniego i wypróbowanego udziału dorosłych, zarówno tych, którzy w niej uczestniczą, jak i tych, którzy ją organizują. Świat, w którym młodzi mają żyć i świadczyć o wierze, którą katecheza stara się zbadać i utwierdzić, po większej części znajduje się we władaniu dorosłych, dlatego ich wiara winna być również stale oświecana, wzmacniana i odnawiana, aby przeniknęła całą działalność doczesną, za którą są odpowiedzialni. Aby zaś katecheza mogła być tak skuteczna, powinna być ciągła; będzie bowiem rzeczywiście daremna, jeśli zatrzyma się na samym progu wieku dojrzałego; choć bowiem, oczywiście w innej formie, niemniej niezbędna okazuje się dla dorosłych (CT 43).

Katecheza dorosłych w powyższej definicji jest formą nauczania wiary chrześcijańskiej, która skupia się na dorosłych wierzących, którzy są zdolni do życia według orędzia chrześcijańskiego i do wykonywania najważniejszych zadań w społeczności chrześcijańskiej. Jest to najznakomitsza i najważniejsza forma katechezy, ponieważ skupia się na ludziach, którzy mają największy wpływ na świat, w którym młodzi ludzie żyją i świadczą o swojej wierze. Wspólnota chrześcijańska nie może prowadzić katechezy bez udziału dorosłych, zarówno tych, którzy w niej uczestniczą, jak i tych, którzy ją organizują. Katecheza dorosłych jest niezbędna, aby wiara chrześcijańska mogła przenikać całą działalność dorosłych w świecie, za który są odpowiedzialni. W ten sposób wiara ta może być stale oświecana, wzmacniana i odnawiana. Aby katecheza była skuteczna, musi być ciągła i nie powinna zatrzymywać się na samym progu wieku dojrzałego, ale powinna towarzyszyć wierzącym przez całe ich życie⁷³.

⁷³ Por. J. Charytański, *Główne wątki adhortacji apostolskiej*, w: *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, cz. 1, red. W. Kubik, Warszawa 1985, s. 119-120.

- *Christifideles laici* (1988)

Dokument ten jest owocem myśli i nauczania Jana Pawła II na temat roli laikatu w Kościele i społeczeństwie. Podkreśla on, że świeccy są bardzo ważni w życiu Kościoła. Jednocześnie dokument przypomina o katechumenalnym wymiarze katechezy dorosłych.

W niektórych parafiach, zwłaszcza gdy są rozległe bądź rozproszone, znaczną pomocą w formacji chrześcijan służą małe wspólnoty kościelne, dzięki którym do wszystkich zakątków dociera z całą mocą świadomość i doświadczenie kościelnej komunii i misji. Ojcowie synodalni stwierdzili ponadto, że inną formą pomocy może być katecheza osób ochrzczonych prowadzona w formie katechumenatu i wykorzystująca pewne elementy „Rytu chrześcijańskiej inicjacji dorosłych”, które służą odkryciu i przeżywaniu ogromnych i nadzwyczajnych bogactw i odpowiedzialności wynikających z otrzymanego Chrztu (CL 61).

Powyższy tekst zawiera elementy, które można uwzględnić w definicji katechezy dorosłych. Dokument podkreśla rolę małych wspólnot kościelnych jako środka wsparcia w procesie formacji chrześcijan dorosłych, zwłaszcza w parafiach rozległych lub rozproszonych. Ponadto zauważa znaczenie rozwijania świadomości i doświadczenia kościelnej komunii i misji w procesie katechezy dorosłych oraz sugeruje, że katecheza dorosłych może korzystać z elementów katechumenatu i rytuałów chrześcijańskiej inicjacji dorosłych. Dokument oferuje wiele wartościowych elementów, które można uwzględnić w definicji katechezy dorosłych, takie jak rola małych wspólnot, cele związane z komunią i misją, wykorzystanie katechumenatu i rytuałów inicjacji dorosłych⁷⁴. Przyjęcie modelu katechezy katechumenalnej jest istotnym elementem definicji katechezy dorosłych.

A. Offmański podaje, że

konieczna wydaje się dzisiaj transformacja posługi katechetycznej przechodzącej od inicjacji dziecięcej do duszpasterstwa młodzieży i dorosłych, od nauczania doktrynalnego po katechezę integralną, skupioną na formacji wiary osobowej, od wizji katechezy indywidualnej na eklezjalną drogę katechumenatu angażującego do jej realizacji całą wspólnotę Kościoła partykularnego⁷⁵.

- *Katecheza dorosłych we wspólnocie chrześcijańskiej* (1990)

Dokument Międzynarodowej Rady ds. Katechezy wyraźnie podkreśla trudność w stworzeniu jednoznacznej definicji katechezy dorosłych. To dowodzi złożoności procesu katechetycznego dla osób dorosłych i różnorodności kontekstów, w jakich odbywa się

⁷⁴ Por. D. Kurzydło, *Miejsce katechezy...*, dz. cyt., s. 130.

⁷⁵ A. Offmański, *Katechumenat pochrzcielny wzorcem nauczania religii i katechezy ewangelizacyjnej*, w: *Septuaginta pedagogiczno-katechetyczna. Księga jubileuszowa dedykowana Księdzu Profesorowi dr. hab. Zbigniewowi Markowi SJ w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. A. Walulik, J. Mółka, Kraków 2017, s. 696.

katecheza dorosłych. M. Misiaszek zaznacza, że definicja zawarta w dokumencie Rady wydaje się najpełniejsza:

Nie jest też łatwo z punktu widzenia praktycznego podać jednoznacznie brzmiące określenie katechezy dorosłych, za której wartością i koniecznością istnienia przemawiają choćby niektóre wyżej podane racje i kryteria. Istnieją bowiem różne sposoby rozumienia praktyki tak co do jej zakresu, intensywności, jak i do czasu trwania. Biorąc pod uwagę katechetyczne dokumenty Kościoła, katecheza jest zawsze rozumiana jako element całościowego procesu ewangelizacji (zob. EN 17; CT 18). Jeżeli natomiast chodzi o katechezę dorosłych, wyrażałaby się ona w pierwszym, podstawowym, integralnym i systematycznym pogłębianiu otrzymanej w chrzcie świętym wiary, której rozwój dokonuje się w ciągu całego życia osoby, w perspektywie osiągania pełnej dojrzałości w Chrystusie (zob. Ef 4, 13). Katecheza dorosłych musi więc być odrębna, choć nigdy nie może być odłączona od innych form działalności Kościoła:

- jest różna od pierwszego głoszenia, tj. od przepowiadania Ewangelii tym, którzy nigdy jej nie słyszeli, jak i od ponownej ewangelizacji tych, którzy o niej zapomnieli;
- odróżnia się także od formalnego kształcenia religijnego (*Formal Religious Education*), które, jako proces systematyczny i wyspecjalizowany, wykracza poza podawanie fundamentalnych elementów wiary;
- nie wyczerpuje się w tych nieformalnych spotkaniach wspomagających rozwój wiary w Boga, które są fragmentaryczne i przypadkowe w codziennym życiu dorosłych.

Równocześnie katecheza dorosłych pozostaje ściśle związana ze wszystkimi innymi działaniami podejmującymi rozwój wiary;

- przedłuża głoszenie centralnego orędzia chrześcijaństwa (kerygmat), uwypuklając je i „tłumaczając” na język kultury danego środowiska;
- przedstawia treści wiary katolickiej, ukazując fundamentalne artykuły *Credo* w ich ścisłym związku z doświadczeniem życiowym osób, przez co wychowuje do autentycznej mentalności wiary;
- wprowadza w sposób wyraźny i organiczny, choć także elementarny, na drogę wiary, wyrażanej i podtrzymywanej równocześnie przez słuchanie słowa Bożego, jego celebrację (liturgia), posługę miłości (diakonia) i przez żywe świadectwo, które dorosły daje w różnych sytuacjach swojego życia (KD 32)⁷⁶.

Katecheza dorosłych jest rzeczywistością trudną do zdefiniowania, co wynika nie tylko z różnorodności jej interpretacji, ale także ze ścisłego powiązania z szerokim kontekstem katechetycznym i działalnością Kościoła. Przy czym jej istnienie jest uzasadniane przez kilka istotnych motywów i kryteriów. Z punktu widzenia teologicznego katechezę dorosłych można opisać jako proces integralnego, systematycznego oraz podstawowego pogłębiania wiary chrześcijańskiej, zwracając uwagę na jej rozwijanie się

⁷⁶ R. Misiaszek, *Dorosły w „dojrzałej” wspólnocie Kościoła...*, dz. cyt., s. 131.

przez całe życie jednostki w celu osiągnięcia pełnej dojrzałości w Chrystusie. Jednakże katecheza dorosłych nie jest oddzielona od innych aspektów działalności kościelnej, ale stanowi integralny element szerszego procesu ewangelizacji. Równocześnie różni się ona od innych form przekazu wiary. Nie jest to pierwsze głoszenie Ewangelii dla tych, którzy nigdy nie mieli z nią kontaktu, ani ponowna ewangelizacja tych, którzy o niej zapomnieli. Również nie jest to formalne kształcenie religijne, które wykracza poza podawanie podstawowych treści wiary. Katecheza dorosłych jest również odrębna od nieformalnych spotkań wspierających rozwijanie wiary, które są często nieścisłe i przypadkowe w codziennym życiu dorosłych. W kontekście szerokiej działalności Kościoła katecheza dorosłych jest ściśle związana z głoszeniem kerygmatu, który stanowi centralne przesłanie chrześcijaństwa, tłumacząc je na język kultury danego środowiska. Jednocześnie prezentuje fundamentalne treści katolickiej wiary w kontekście osobistego doświadczenia jednostek, kształtując autentyczną mentalność wiary. Katecheza dorosłych wprowadza również dorosłych na drogę wiary, która wyraża się poprzez słuchanie słowa Bożego, uczestnictwo w liturgii, służbę miłości (diakonia) oraz żywe świadectwo wiary w różnych aspektach codziennego życia. Katecheza dorosłych jest kompleksowym procesem pogłębiania wiary chrześcijańskiej, który jest nieodłącznie związany z ewangelizacją, a także ma na celu kształtowanie autentycznej wiary w kontekście osobistego doświadczenia i codziennego życia dorosłych.

- *Katechizm Kościoła Katolickiego* (1992)

Katechizm Kościoła Katolickiego stanowi jedno z podstawowych źródeł definicji katechezy. Chociaż nie wprowadza on definicyjnego podziału na poszczególne etapy katechezy, zwraca uwagę na to, że katecheza to forma wychowania w wierze, która obejmuje dzieci, młodzież i dorosłych.

Katecheza jest wychowywaniem w wierze dzieci, młodzieży i dorosłych; obejmuje przede wszystkim wyjaśnianie nauki chrześcijańskiej, podawane na ogół w sposób systematyczny i całościowy w celu wprowadzenia wierzących w pełnię życia chrześcijańskiego (KKK 5).

Definicja ta zwraca uwagę na istotne zadanie katechezy: wprowadzenie wierzących w pełnię życia chrześcijańskiego. Jest to bardzo ważne, zwłaszcza w przypadku katechezy dorosłych. Dorośli to grupa, która z jednej strony może posiadać już pewną wiedzę i doświadczenie w dziedzinie wiary, ale z drugiej strony często nie ma czasu lub motywacji do systematycznego pogłębiania swojego chrześcijańskiego życia. Dlatego katecheza

dorosłych musi być prowadzona w sposób systematyczny i całościowy, aby umożliwić pełne zrozumienie i odkrycie piękna wiary chrześcijańskiej⁷⁷.

- *Dyrektorium ogólne o katechizacji* (1997)

Ogólna instrukcja katechetyczna z 1971 r. pod wpływem ruchów odnowy katechezy wymagała rewizji⁷⁸. Podejście dyrektorium do katechezy było nowością w porównaniu z wcześniejszą instrukcją. Poprzedni dokument skupiał się głównie na tradycyjnej katechezie, kierując ją przede wszystkim do tych, którzy już byli wierzący, w celu dalszego ich pouczenia w wierze. W nowym dyrektorium dostrzeżono natomiast, że wiele osób znajduje się na etapie początkowego przyjęcia Ewangelii, a niektórzy nawet nie doszli jeszcze do poziomu katechumenatu, który zakłada pierwsze skierowanie ku Chrystusowi⁷⁹. Ten problem staje się szczególnie istotny w kontekście definicji katechezy dorosłych.

Katecheza dorosłych dotyczy osób, które mają prawo i zadanie doprowadzenia do dojrzałości zarodka wiary danego im przez Boga; kieruje się ona do osób, które są wezwane do podjęcia różnego rodzaju odpowiedzialności społecznej, oraz zwraca się do tych, którzy są wystawieni na zmiany i niekiedy dość głębokie kryzysy. Z tego powodu wiara człowieka dorosłego powinna być stale oświecana, rozwijana i chroniona, by mogła nabyć tę mądrość chrześcijańską, która nadaje jedność, sens i nadzieję wielorakim doświadczeniom jego życia osobistego, społecznego i duchowego (DOK 173).

Katecheza dorosłych, zgodnie z przedstawionym tekstem, to proces edukacji religijnej skierowany do osób dorosłych, którzy są już ochrzczeni i posiadają pewne podstawowe zrozumienie wiary chrześcijańskich, ale niekiedy mogą się znajdować w głębokim kryzysie wiary. Głównym celem katechezy dorosłych jest doprowadzenie tych osób do pełnej dojrzałości w wierze poprzez stałe rozwijanie, oświecanie i ochronę ich wiary. Katecheza dorosłych koncentruje się na osobach, które mają społeczne obowiązki, oraz na tych, którzy doświadczają zmian i kryzysów w swoim życiu. Proces ten ma na celu dostarczenie bardziej zaawansowanej wiedzy na temat chrześcijaństwa, rozwijanie pogłębionego zrozumienia wiary i jej praktyk oraz ochronę jej integralności przed ewentualnymi zagrożeniami. Ostatecznym celem katechezy dorosłych jest osiągnięcie „mądrości chrześcijańskiej”, która nadaje jedność, sens i nadzieję wobec różnorodnych aspektów życia osobistego, społecznego i duchowego. Katecheza ta ma służyć jako przewodnik i źródło inspiracji dla dorosłych wierzących, pomagając im w bardziej pełnym i rozumnym praktykowaniu wiary.

⁷⁷ Por. W. Janiga, *Model katechezy komplementarnej*, „Premisla Christiana” IX (2001), s. 288.

⁷⁸ Por. W. Osiał, *Dyrektorium ogólne o katechizacji a Katechizm Kościoła Katolickiego*, „Studia Katechetyczne” 13 (2017), s. 35.

⁷⁹ Por. W. Osiał, *Directorium catechisticum generale i Dyrektorium ogólne o katechizacji – geneza dokumentów, założenia i wpływ na katechezę Kościoła*, „Studia Katechetyczne” 17 (2022), s. 20.

- *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce (2001)*

Dyrektorium to stanowi istotny dokument katechetyczny opracowany w kontekście polskiej rzeczywistości kościelnej. Opracowanie podejmuje próbę syntezy definicji katechezy dorosłych z dokumentów Kościoła powszechnego.

Katecheza dorosłych uznawana jest w dokumentach katechetycznych Kościoła za problem wielkiej wagi i najznakomitszą formę katechezy. Każda grupa wiekowa wiernych Kościoła ma prawo oczekiwać wsparcia w odczytywaniu i realizacji swego powołania chrześcijańskiego, w tym także dorośli. Od dorosłych zależy skuteczność katechezy dzieci i młodzieży. Świat bowiem, w którym młodzi mają żyć i świadczyć o wierze, którą katecheza stara się zbadać i utwierdzić, po większej części znajduje się we władaniu dorosłych, dlatego ich wiara winna być również stale oświecana, wzmacniana i odnawiana, aby przeniknęła całą działalność doczesną, za którą są odpowiedzialni. Katecheza dorosłych świeckich tym różni się od katechezy dzieci i młodzieży, że przyjmuje stan świecki jako ustalone i zadeklarowane miejsce realizacji chrześcijańskiego powołania do świętości. Stan świecki jest rzeczywistością, która osiąga swój pełny sens dopiero w Chrystusie. Dla ludzi świeckich staje się polem i narzędziem w realizacji ich powołania chrześcijańskiego (PDK 98).

Z treści cytowanego dokumentu wynika, że katecheza dorosłych jest uważana za bardzo istotny aspekt w katechetycznej działalności Kościoła. Jest ona wręcz uważana za najważniejszą formę katechezy. Dokument podkreśla, że katecheza dorosłych jest sprawą ogromnej wagi. Każda grupa wiekowa w Kościele ma prawo oczekiwać wsparcia w zrozumieniu i realizacji swojego chrześcijańskiego powołania, w tym również dorośli. Wiara i zaangażowanie dorosłych ma wpływ na skuteczność katechezy dzieci i młodzieży, ponieważ to dorośli wpływają na środowisko, w którym młodzież żyje i świadczy o swojej wierze. Dokument podkreśla również, że katecheza dorosłych różni się od katechezy dzieci i młodzieży tym, że koncentruje się na życiu w świecie, w rzeczywistości świeckiej, gdzie osoby dorosłe realizują swoje chrześcijańskie powołanie do świętości. Stan świecki jest postrzegany jako miejsce, w którym chrześcijanie realizują swoje powołanie i przenoszą swoją wiarę w życie codzienne.

- *Dyrektorium o katechizacji (2020)*

Nowe dyrektorium jest najbardziej aktualnym, znaczącym dokumentem Kościoła katolickiego w dziedzinie katechezy. Dokument stanowi aktualizację wcześniejszych wytycznych katechetycznych, aby lepiej odpowiadać wyzwaniom współczesnego społeczeństwa i kultury. Dyrektorium podaje następującą definicję katechezy dorosłych:

Katecheza z dorosłymi jawi się zatem jako osobisty i wspólnotowy proces uczenia się, mający na celu ukształtowanie mentalności wiary, „aż dojdziemy [...] do miary wielkości

według Pełni Chrystusa” (Ef 4, 13). Tak więc jej głównym celem jest stopniowe kształtowanie i rozwijanie życia w Duchu tak, by ewangeliczne przesłanie zostało przyjęte z całą jego przeobrażającą dynamiką, a tym samym mogło oddziaływać na życie osobiste i społeczne. Ostatecznie zatem katecheza z dorosłymi osiąga swój cel wówczas, gdy sprawia, że dorosły jest w stanie sam zadbać o własne doświadczenie wiary i pragnie dalej ją rozwijać (DK 260).

Katecheza dorosłych jest postrzegana jako proces nauki, który ma charakter zarówno osobisty, jak i wspólnotowy. Jej głównym celem jest kształtowanie mentalności wiary w sposób stopniowy, prowadzący do osiągnięcia pełni zgodności z nauczaniem Chrystusa. Proces ten opiera się na idei, że katecheza z dorosłymi ma za zadanie rozwijać życie duchowe w Duchu Świętym, tak aby ewangeliczne przesłanie zostało zrozumiane w całości i mogło wpływać na życie osobiste oraz społeczne wierzących. Ostatecznym celem katechezy dorosłych jest wyposażenie dorosłych w wiarę, która pozwala im na samodzielne pielęgnowanie i dalszy rozwój swojej duchowości. W rezultacie katecheza z dorosłymi osiąga swój cel, gdy dorośli wierzący stają się zdolni do samodzielnego dbania o własne doświadczenie wiary i wykazują pragnienie dalszego jej rozwijania. To oznacza, że katecheza dorosłych jest procesem, który ma na celu nie tylko przekazanie wiedzy, ale również rozwinięcie zdolności dorosłych do samodzielnej refleksji nad wiarą i jej praktykowaniem, co ma wpływ na ich życie osobiste i społeczne.

Synteza definicji

Dla właściwego rozumienia omawianych kwestii niezbędna jest refleksja, synteza oraz próba definicji katechezy⁸⁰. Na podstawie najważniejszych fragmentów dokumentów dotyczących katechezy dorosłych można dojść do wniosku, że katecheza dorosłych to proces edukacji religijnej skierowany do dorosłych – z uwzględnieniem wielowymiarowości pojęcia „dorosły” i dostrzeżeniem indywidualnych potrzeb jednostki. Jest to najznakomitsza i pierwszorzędna forma katechezy. Katecheza dorosłych pomaga rozwijać i pogłębiać wiarę chrześcijańską, uwzględniając różnorodne aspekty życia i dojrzałości dorosłego. Katecheza ta obejmuje zarówno naukę na temat doktryny chrześcijańskiej, jak i jej praktyczne zastosowanie w życiu codziennym. Proces ten jest kontynuowany przez całe życie, ponieważ duchowy rozwój jest nieustającym zadaniem. Katecheza dorosłych angażuje dorosłych jako aktywnych uczestników i współtwórców procesu nauczania, a także uwzględnia ich różne doświadczenia i potrzeby. Ostatecznym celem katechezy dorosłych jest umożliwienie

⁸⁰ Por. D. Kurzydło, *Kerygmatyczny i antropologiczny wymiar...*, dz. cyt., s. 82.

osobom dorosłym głębszego zrozumienia swojej wiary i duchowości oraz integrowanie tych aspektów w ich świeckim życiu.

3. Historia katechezy dorosłych

Kształtowanie się katechezy dorosłych w dziejach Kościoła to swego rodzaju parabola ważności tej formy katechezy. Począwszy od jej wyraźnej pierwszorzędności czy wręcz wyłączności, poprzez porzucenie jej na rzecz katechezy dzieci i młodzieży, do przywracania jej pierwotnego prymatu nad innymi formami katechezy.

a) Wylączność katechezy dorosłych

Karty historii katechezy otwiera katecheza dorosłych. Zarówno nauczanie Jezusa, jak i katecheza apostołska skierowane były do dorosłych⁸¹. W okresie wczesnego rozwoju chrześcijaństwa oddziaływanie katechetyczne w kierunku dzieci odbywało się poprzez rodziny⁸². Kościół skoncentrował się zaś na osobach dorosłych jako głównych uczestnikach procesu formowania wiary. Kościoły domowe stanowiły podstawową jednostkę wspólnoty wierzących, gdzie nie tylko rodziny, ale również wszyscy ochrzczeni stanowili część tej braterskiej wspólnoty miłości⁸³. K. Misiaszek podaje, że

dom otrzymywał także ze strony ówczesnej hierarchii i tworzących się kościelnych instytucji odpowiednie dla niego wsparcie, przede wszystkim duchowe, jakim były sprawowane sakramenty, głównie Eucharystia, i modlitwa. Czerpał także potrzebne dla siebie wartości czy jakiś rodzaj ukierunkowania, głównie o charakterze doktrynalnym, z głoszonego słowa Bożego, o czym możemy się przekonać, czytając listy św. Pawła⁸⁴.

To podejście ukazywało, że katecheza dorosłych stanowiła element kształtowania osobistej wiary i umożliwiała jej praktykowanie w konkretnej sytuacji życiowej. Pierwotne chrześcijaństwo to czas, w którym podstawową formą katechezy dorosłych był katechumenat.

Katechumenat w ogólnych zarysach posiadał wszędzie podobną strukturę. Jego istota polegała na objęciu kandydatów przygotowujących się na przyjęcie chrztu bardziej pogłębioną formacją duszpasterską, w zakres której wchodziło katechetyczne nauczanie, praktyki ascetyczno-pokutne i obrzędy liturgiczne. W szczegółach istniały niejednokrotnie spore różnice, nie tylko zewnętrzne, tj. dotyczące samej organizacji i strony obrzędowej, ale także wewnętrzne odnoszące się do teologicznego rozumienia

⁸¹ Por. R. Murawski, *Wczesnochrześcijańska katecheza (Do Edyktu Mediolańskiego – 313 r.)*, Płock 1999, s. 17-20.

⁸² Por. R. Niparko, *Katecheza dorosłych...*, dz. cyt., s. 30.

⁸³ Por. K. Misiaszek, *Edukacja chrześcijańska...*, dz. cyt., s. 49.

⁸⁴ Tamże, s. 50.

całego procesu wtajemniczenia chrześcijańskiego, zwłaszcza niektórych jego obrzędów.

Do chrześcijaństwa włączały się różne grupy ludzi, które przynosiły własne tradycje i adaptowały je do tworzących się obrzędów liturgii chrześcijańskiej⁸⁵.

Ten proces przygotowywał dorosłych do przyjęcia sakramentu chrztu, który był ważnym elementem inicjacji chrześcijańskiej⁸⁶. W ramach tego przygotowania katechumeni uczestniczyli w naukach dotyczących wiary i przechodzili przez akty inicjacyjne, takie jak egzorcyzmy i przekazywanie symbolu wiary. Egzorcyzmy służyły nie tylko uwolnieniu od wpływów złego ducha, ale także umacnianiu początkowej wiary katechumenów i ich zaangażowania na ścieżce przyjmowania wiary. Obrzęd przekazywania symbolu wiary był aktem zaakceptowania odpowiedzialności za wiarę i jej pielęgnowanie, a jednocześnie stanowił potwierdzenie chrześcijańskiej tożsamości. W okresie patrystycznym katecheza nie była kierowana do dzieci ani młodzieży, ale koncentrowano się na dorosłych, ponieważ uważano, że to tylko dorośli mogą podejmować pełną odpowiedzialność za swoje nawrócenie i zmianę w swoim życiu⁸⁷.

b) W kierunku katechezy dzieci

W średniowieczu zaczął zanikać katechumenat⁸⁸. Chrzest niemowląt spowodował odejście od intensywnej katechezy dorosłych, która w średniowieczu odbywała się wyłącznie podczas mszy świętych i nabożeństw. Duszpasterze prowadzili nauczanie religijne, które koncentrowało się na podstawowych modlitwach, doktrynie, sakramentach oraz życiu moralnym. Katecheza parafialna była istotnym elementem edukacji religijnej dla dorosłych w społecznościach lokalnych⁸⁹. Gdy już wielu dorosłych przyjęło chrześcijaństwo *katechumenat dla dorosłych zaczął stopniowo tracić na swoim pierwotnym znaczeniu*⁹⁰, aż całkowicie zanikł wskutek coraz powszechniejszej praktyki chrztu niemowląt⁹¹. Coraz większy akcent zaczęto kłaść na katechezę dzieci⁹².

Okres po Soborze Trydenckim przyniósł wiele istotnych reform w dziedzinie katechezy. Powstał *Katechizm rzymski*, *Katechizm Kanizjusza*, *Katechizm Bellarmina*

⁸⁵ R. Murawski, *Historia katechezy. Katecheza w pierwszych wiekach*, Warszawa 2011, s. 168.

⁸⁶ Por. J. Wilk, *Wartość katechumenatu dla wychowania chrześcijańskiego*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 30 (1983) z. 6, s. 273-283.

⁸⁷ Por. K. Misiaszek, *Motywy na rzecz...*, dz. cyt., s. 13-16.

⁸⁸ Por. R. Ceglarek, *Nauczanie katechetyczne w średniowiecznej Europie przed chrztem Polski*, w: *Rozbudzić pamięć chrztu. Chrzest w historii, teologii i katechezie*, red. R. Ceglarek, M. Borda, Częstochowa 2016, s. 20.

⁸⁹ Por. R. Chałupniak, J. Kistorz, *Wybrane zagadnienia z katechetyki*, Opole 2002, <http://katechetyka.diecezja.opole.pl/wtuo/katechetyka-fund/kat-fund-03.htm> [dostęp: 10.01.2024].

⁹⁰ E. Majcher, *Historia katechezy*, Warszawa 1990, s. 13.

⁹¹ Por. D. Brzeziński, „Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych” – księga wciąż nie odkryta, „Łódzkie Studia Teologiczne” 26 (2017) nr 2, s. 125.

⁹² Por. R. Chałupniak, J. Kistorz, *Wybrane zagadnienia...*, dz. cyt.

i *Katechizm Augera*, które były adresowane także do dorosłych. Sobór Trydencki podkreślał rolę duchowieństwa w nauczaniu prawd wiary i moralności oraz postulował, że pasterze winni osobiście uczyć i przekazywać wiedzę ludowi, zwłaszcza w niedziele i święta. W tej katechezie akcent kładziono na przeciwdziałanie ignorancji religijnej, która była uważana za źródło wielu problemów społecznych i niemoralności. Katecheza była nie tylko formą przekazywania wiedzy, ale także sposobem na kształtowanie chrześcijańskiego charakteru i moralności wśród dorosłych⁹³.

Po Soborze Trydenckim nastąpił coraz większy wzrost zainteresowania katechizacją dzieci⁹⁴. W XVIII w. katecheza w wielu państwach weszła do szkół państwowych, co jeszcze bardziej przyczyniło się do szczególnej troski o katechezę na tym etapie rozwoju człowieka⁹⁵. R. Niparko stwierdza:

Świadomość, że rodzice zostali odciążeni od katechezy rodzinnej, oraz przeświadczenie, że wystarczającą ilość czasu poświęca się na edukację religijną młodego pokolenia chrześcijan, nie przynaglały duszpasterzy do zajmowania się wiernymi na etapie ich dorosłości. W związku z tym nie przykładali oni większej wagi do katechezy dorosłych, a często w ogóle ją zaniedbywali⁹⁶.

c) Ożywienie katechezy dorosłych

Po Soborze Watykańskim II, który miał miejsce w latach 60. XX w., nastąpiła znacząca zmiana w kontekście katechezy dorosłych⁹⁷. Kościół, aktualizując podejście do teologii, a zwłaszcza eklezjologii, skoncentrował się na roli świeckich we wspólnocie wierzących. Katecheza dorosłych stała się bardziej różnorodna pod względem metod i form⁹⁸. W tym czasie powstawały pierwsze poważne próby reaktywacji katechezy dorosłych⁹⁹. Zaakcentowano potrzebę formacji dorosłych, a także indywidualnego zaangażowania każdego dorosłego w życie społeczności kościelnej. Zaczęło pojawiać się coraz więcej inicjatyw katechezy dorosłych¹⁰⁰. S. Łabendowicz, analizując nauczanie soborowe, stwierdza, że w *posoborowej refleksji Kościoła katecheza dorosłych stała się nie tylko*

⁹³ Por. K. Misiaszek, *Edukacja chrześcijańska...*, dz. cyt., s. 53.

⁹⁴ Por. R. Chałupniak, J. Kostorz, *Wybrane zagadnienia...*, dz. cyt.

⁹⁵ Por. R. Murawski, *Historia katechezy*, w: *Historia katechezy i Katechetyka Fundamentalna*, red. J. Stala, Tarnów 2010, s. 97-99.

⁹⁶ R. Niparko, *Katecheza dorosłych...*, dz. cyt., s. 35.

⁹⁷ Por. K. Misiaszek, *Dorośli w procesie ewangelizacji i katechezy*, „Szczecińskie Studia Kościelne” 6 (1995), s. 37.

⁹⁸ Por. D. Kurzydło, *Miejsce katechezy...*, dz. cyt., s. 135.

⁹⁹ Por. R. Niparko, *Katecheza dorosłych...*, dz. cyt., s. 13.

¹⁰⁰ Por. A. Kiciński, *Katecheza dorosłych w procesie budowania Kościoła dojrzałego*, w: *Katecheza...*, red. K. Misiaszek, J. Stala, dz. cyt., s. 421.

*problemem naukowym katechetyki, ale również palącym zagadnieniem duszpasterskim*¹⁰¹. Duszpasterstwo posoborowe, do którego należy katecheza dorosłych, zaczęło inspirować się wczesnochrześcijańską mistagogią¹⁰².

W miarę rozwoju Kościoła rola katechezy dorosłych ewoluowała w odpowiedzi na zmieniające się potrzeby społeczne i kulturowe¹⁰³. Musiało minąć wiele wieków, aby przywrócić pierwszorzędność katechezy dorosłych – przynajmniej w teorii.

4. Racje za katechezą dorosłych

Nie tylko historia katechezy ukazuje potrzebę powrotu do uznania prymatu katechezy dorosłych. Za tą tezę stoją gruntowne postulaty teologiczne oraz te, które związane są z innymi, pomocniczymi dla teologii dyscyplinami. *Ogólna instrukcja katechetyczna* podaje trzy podstawowe przesłanki za potrzebą katechezy dorosłych.

Niniejsza *Instrukcja ogólna* usilnie podkreśla konieczność katechizowania dorosłych z następujących racji: a) Podjęcie zadań w życiu społecznym, odpowiedzialność rodzinna, zawodowa, cywilna, polityczna – domagają się od dorosłych, ażeby w szczególnie sposób doskonalili swoją chrześcijańską formację zgodnie z wymaganiami słowa Bożego (por. DA 29-32). Powstaje zatem konieczność koordynowania działalności tych, którzy podejmują katechizację dorosłych, oraz tych, co wykonują różne formy apostołstwa świeckich. b) Zdolności i sprawności, osiągające swą doskonałość w wieku dojrzałym, do których zalicza się doświadczenie życiowe, dojrzałość osobową itd. winny być kształtowane i oświecane Słowem Bożym. c) Ponadto człowiek dorosły musi przezwyciężyć pewne momenty swego życia pełne niebezpieczeństw, które – chociaż wydają się mniejsze niż te, jakich doświadcza dorastająca młodzież – to jednak nie wolno ich uważać za mniej niebezpieczne i głębokie. W tych momentach wiara człowieka dorosłego winna być bez przerwy oświecana, potęgowana i chroniona (OIK 92).

Katecheza dorosłych w myśl instrukcji to proces kształtowania wiary i formacji chrześcijańskiej, który uwzględnia trzy główne racje: 1. Osoby dorosłe, będąc aktywnymi uczestnikami życia społecznego, rodzin, pracy, i polityki, muszą integrować swoją wiarę z tymi sferami życia, a katecheza pomaga im zrozumieć, jak to zrobić. 2. Osoby dorosłe osiągają pewne zdolności i rozwijają się w miarę dojrzewania. Katecheza pomaga

¹⁰¹ S. Łabendowicz, *Katecheza dorosłych Kościoła posoborowego...*, dz. cyt., s. 12.

¹⁰² Por. M. Polak, *Duszpasterstwo inspirowane mistagogią*, w: *Duszpasterstwo w Polsce. 50 lat inspiracji Soboru Watykańskiego II*, red. M. Fiałkowski, Lublin 2015, s. 44-45.

¹⁰³ Przykładem może być historia katechezy dorosłych w Polsce, gdzie rozwój tego typu katechezy był związany nie tylko z okresem historycznym, ale także z czasem wprowadzenia chrześcijaństwa na ziemię polskie. Por. W. Więcek, *Katechizacja dorosłych w Polsce w aspekcie historycznym i jej potrzeba*, „Studia Warmińskie” 33 (1996), s. 135-157; tenże, *Katecheza dorosłych w Polsce w aspekcie historycznym*, w: *Katecheza dorosłych...*, red. C. Rogowski, dz. cyt., s. 113-135.

kształtować te zdolności i oświecać je słowem Bożym, aby mogli podejmować bardziej świadome decyzje. 3. Katecheza pomaga osobom dorosłym radzić sobie z trudnościami życiowymi, integrując wiarę z codziennymi wyzwaniami. Ogólnie rzecz biorąc, katecheza dorosłych służy doskonaleniu ich wiary i formacji chrześcijańskiej, uwzględniając ich życie społeczne, osobowy rozwój i potrzebę radzenia sobie z trudnościami życiowymi.

Katecheza dorosłych stanowi istotny aspekt duszpasterstwa Kościoła, a jej znaczenie opiera się na solidnych podstawach teologicznych wynikających z treści dokumentów Kościoła¹⁰⁴. K. Ołdziejewska dzieli racje przemawiające za zasadnością katechezy dorosłych na teologiczno-pastoralne, psychologiczne i socjologiczne¹⁰⁵.

a) Postulaty teologiczno-duszpasterskie

- Rozwój życia wiary przez całe życie

Jedną z fundamentalnych teologicznych przesłanek katechezy dorosłych jest przekonanie o ciągłym rozwoju wiary przez całe życie (CT 43, CL 60, DK 257). Wiara nie jest statyczna, lecz staje się procesem, który powinien ewoluować i pogłębiać się, w miarę jak człowiek dorasta i dojrzewa¹⁰⁶. Wiara jest pewnym misterium – tajemnicą, do której się coraz bardziej dorasta. Katecheza dorosłych, według L. Alvesa de Limy, staje się elementem inicjacji i wtajemniczenia dorosłego w treści, których nie jest w stanie pojąć dziecko¹⁰⁷. Teologia katechezy dorosłych podkreśla, że wiara nie powinna być czymś jednorazowym, lecz czymś, co towarzyszy człowiekowi w każdym aspekcie życia, w pracy, wypoczynku i codziennych sprawach¹⁰⁸. W tym kontekście katecheza staje się narzędziem umożliwiającym kontynuację i pogłębienie życia wiary na każdym etapie życia, także dorosłego, stając się katechezą permanentną¹⁰⁹.

- Chrzest niemowląt

Chrzest przyjęty w okresie niemowlęcym jest ważną i ukształtowaną w historii praktyką, ale jego skuteczność jako rozpoczęcia życia w wierze chrześcijańskiej zależy od kontynuacji chrześcijańskiego wychowania (por. DK 259).

¹⁰⁴ Por. S. Łabendowicz, *Katecheza dorosłych Kościoła posoborowego...*, dz. cyt., s. 159.

¹⁰⁵ Por. K. Ołdziejewska, *Podstawowe zagadnienia katechizacji dorosłych*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 17 (1984), s. 73-74.

¹⁰⁶ Por. W. Wójtowicz, *Perspektywy rozwoju wiary we współczesnym świecie według kardynała Józefa Ratzingera*, „Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie” 9 (2004), s. 97-98.

¹⁰⁷ Por. L. Alves de Lima, *Catequese com adultos e iniciacao crista*, „Medellín. Biblia, Teología y Pastoral para América Latina y El Caribe” 29 (2003) nr 114, s. 319.

¹⁰⁸ Por. J. Kotowski, *Zagadnienie katechezy permanentnej w dokumentach Kościoła i refleksji katechetycznej*, „Studia Teologiczne. Białystok. Drohiczyn. Łomża” 29 (2011), s. 163-177.

¹⁰⁹ Por. J. Charytański, *Katecheza ciągła w świetle synodu 1977*, w: *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, cz. 2, red. W. Kubik, Warszawa 1985, s. 96-97.

Trzeba coraz bardziej dążyć do tego, aby różne formy katechezy i różne jej dziedziny – poczynając od tej podstawowej, jaką jest katecheza rodzinna: katecheza rodziców w stosunku do swych własnych dzieci – świadczyły o powszechnym uczestnictwie całego Ludu Bożego w prorockiej posłudze samego Chrystusa (RH 27).

W tym kontekście katecheza dorosłych jest uzasadniona, ponieważ to właśnie dorośli, zwłaszcza rodzice, mają za zadanie wychować dzieci w wierze chrześcijańskiej¹¹⁰. Teologia katechezy dorosłych podkreśla, że aby dziecko otrzymało chrześcijańskie wychowanie, rodzice muszą być świadomi swoich obowiązków w tym zakresie, a katecheza dorosłych pomaga im w ich spełnianiu¹¹¹. Badania wykazują, że najważniejszym czynnikiem kształtującym wiarę młodego człowieka jest środowisko rodziny i najbliższego otoczenia. Wielu autorów w kontekście katechezy dorosłych zajmuje się katechezą rodziców¹¹². To właśnie od nich dzieci uczą się wiary i praktyk religijnych. Katecheza dorosłych jest widziana jako narzędzie, które może wpłynąć na jakość wychowania i przyczynić się do głębszego zaangażowania młodych w życie religijne (DK 262).

- Uzdolnienie świeckich do aktywnego udziału w życiu Kościoła

Kolejnym ważnym aspektem teologicznym jest rola katechezy dorosłych w usposabianiu świeckich do czynnego uczestnictwa w życiu Kościoła. Stosunek dorosłych do wiary może być bardzo różny (DOK 172, DK 258). Katecheza dorosłych określa i pomaga podejmować i wypełniać zadania związane z wiekiem dojrzałym w obrębie wspólnoty kościelnej. Teologia katechezy dorosłych podkreśla, że ludzie żyjący w ignorancji religijnej są mniej zdolni do aktywnego uczestnictwa w życiu Kościoła, a katecheza dorosłych może zmienić tę sytuację, umożliwiając przejście od duszpasterstwa czysto usługowego do duszpasterstwa zaangażowanego (por. DK 261). Katecheza dorosłych prowadzi do większej współodpowiedzialności za Kościół¹¹³ oraz coraz głębszego rozumienia pojęcia

¹¹⁰ Por. U. Dudziak, *Wychowanie dzieci przez rodziców w poradnikach chrześcijańskich doradców*, „Roczniki Teologiczne” 66 (2019) nr 10, s. 5-18.

¹¹¹ Por. M. Tafelska, *Katecheza chrzcielna jako szansa rozwoju religijnego rodziców*, „Teologia i Moralność” 10 (2015) nr 1(17), s. 131-144.

¹¹² Por. W. Koska, *Do dojrzałości w wierze. Materiały do katechezy dorosłych*, Poznań 1998, s. 61-67; A. Skreczko, *Znaczenie świadectwa wiary rodziców w wychowaniu religijnym ich dzieci*, „Studia Pastoralne” 9 (2013), s. 33-48; J. Goleń, *Rola świadectwa w rodzinie*, „Verbum Vitae” 28 (2015), s. 423-458; E. Kurowicka, *Rola rodziców w wychowaniu religijnym dziecka*, „Zeszyty Formacji Katechetów” 59 (2015), s. 112-120; E. Osewska, *Ograniczenia i możliwości katechezy w rodzinie*, „Seminare. Poszukiwania naukowe” 11 (1995), s. 81-97; J. Borucki, *Prawo i obowiązek rodziców dotyczące wychowania dzieci w świetle adhortacji apostolskiej Jana Pawła II „Familiaris consortio”*, „Studia Włocławskie” 14 (2012), s. 438-445; J. Stala, *Rola katechezy dorosłych w formacji katechetycznej rodziców*, w: *Katecheza dorosłych...*, red. K. Misiaszek, dz. cyt., s. 159-174; S. Dziekoński, *Formacja rodziców we współczesnych modelach katechezy dorosłych*, w: *Katecheza dorosłych...*, red. K. Misiaszek, dz. cyt., s. 175-198; J. Stanis-Rzepka, *Wychowanie do służby w rodzinie – szansa czy wyzwanie dla katechezy dorosłych*, „Katecheza. Rodzina, Parafia i Szkoła” 19 (2022), s. 89-102.

¹¹³ Por. S. Łabendowicz, *Katecheza dorosłych realizacją programów...*, dz. cyt., s. 30.

synodalności (por. DK 289)¹¹⁴. Według A. Wieradzkiej-Pilarczyk, *katecheza dorosłych* [...] *może odzwierciedlać ducha i metodę wypływającą z osiągnięć Synodu o synodalności*¹¹⁵.

Teologia katechezy dorosłych opiera się na przekonaniu o ciągłym rozwoju życia wiary przez całe życie, potrzebie kontynuacji chrześcijańskiego wychowania, wpływie środowiska rodzinnego na wiarę dzieci i młodzieży oraz roli katechezy dorosłych w uzdalnianiu świeckich do czynnego udziału w życiu Kościoła. Jest to dyscyplina duszpasterska, która ma na celu wspomaganie dorosłych chrześcijan w dalszym rozwoju ich wiary i aktywności w Kościele. Katecheza dorosłych przyczynia się do formacji bardziej zaangażowanych i odpowiedzialnych członków wspólnoty wierzących.

R. Chałupniak, dokonując analizy podstaw katechezy dorosłych wymienianych przez polskich i zagranicznych katechetów, zauważa zarówno te, które związane są wprost z teologią, jak i te, które dotyczą dziedzin pozateologicznych¹¹⁶.

b) Konteksty pozateologiczne

Współczesne konteksty społeczne przemawiające za katechezą dorosłych odzwierciedlają wielowymiarowe aspekty potrzeby edukacji religijnej dla tej grupy wiekowej. Zarówno racje pedagogiczne, psychologiczne, jak i socjologiczne, podkreślają wagę i konieczność katechezy dorosłych w dzisiejszym społeczeństwie.

- Dojrzwanie człowieka

Pierwszą psychologiczną racją przemawiającą za katechezą dorosłych jest rozwój jednostki w jej dojrzałości. Człowiek, rozwijając się, nie ogranicza się jedynie do aspektu fizycznego, ale również dojrzewa, staje się bardziej odpowiedzialny i kieruje swoim życiem, wpływając na otaczającą go społeczność. Edukacja religijna dorosłych uwzględnia tę ewolucję, integrując doświadczenie życiowe i dojrzałość osobową z przekazem słowa Bożego¹¹⁷. Wiek dojrzały niesie ze sobą nowe wyzwania i problemy, których nie można porównać z okresem dzieciństwa. Psychika dziecka nie jest w stanie zrozumieć i poradzić sobie z tymi nowymi duchowymi wyzwaniami. M. Majewski pisze, że *katecheza ograniczona do wieku dziecięcego i młodzieńczego nie jest w stanie rozwinąć wiary dojrzałej, mogącej sprostać*

¹¹⁴ Por. J. A. Danecki, *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, „Zeszyty Formacji Katechetów” 85 (2022) nr 1, s. 42.

¹¹⁵ A. Wieradzka-Pilarczyk, *Synodalność jako odpowiedź...*, dz. cyt., s. 115.

¹¹⁶ Por. R. Chałupniak, *Jaka katecheza dla dorosłych?*, w: *Katecheza dorosłych...*, red. K. Misiaszek, dz. cyt., s. 88.

¹¹⁷ Por. D. Jankowski, *Środowisko edukacyjne człowieka dorosłego jako problem pedagogiki społecznej i andragogiki*, „Rocznik Andragogiczny” (2006), s. 47.

wymaganiom współczesnego życia¹¹⁸. Dlatego katecheza dzieci w wieku szkolnym nie może adekwatnie zająć się problemami dorosłych.

- Inne potrzeby

Dodatkowym psychologicznym uzasadnieniem jest fakt, że dorośli posiadają unikalne potrzeby religijne. Przez całe życie gromadzą bagaż doświadczeń, który trzeba uwzględnić w procesie katechizacji¹¹⁹. Katecheza dorosłych nie może ograniczać się jedynie do przygotowywania rodziców do katechezy ich dzieci¹²⁰. Celem katechezy dorosłych jest spełnienie potrzeb duchowych dorosłych, niezależnie od tego, czy mają dzieci, czy też nie. Należy również zauważyć, że niektórzy dorośli doświadczają swojej wiary w sposób infantylny, co prowadzi do kryzysów, wątpliwości i bierności¹²¹. Katecheza dorosłych może pomóc w przezwyciężeniu tych trudności, zachęcając do bardziej świadomej i zaangażowanej wiary, która wynika z własnego wyboru.

- Zrozumienie roli Kościoła

W aspekcie socjologicznym katecheza dorosłych przyczynia się do lepszego zrozumienia roli Kościoła w społeczeństwie¹²². Daje wiernym narzędzia do pogłębienia swojego spojrzenia na świat i na zmiany zachodzące w nim, szczególnie po Soborze Watykańskim II. Umożliwia także wyjaśnienie procesów laicyzacji życia i osłabienia zainteresowania wartościami duchowymi w obliczu szybkiego rozwoju technologii i mediów masowych (por. CL 4). Katecheza dorosłych jawi się jako szansa dialogu Kościoła ze światem¹²³ i przyczynia się do coraz większego udziału chrześcijan w życiu społecznym, ekonomicznym i politycznym¹²⁴. A. Kiciński stwierdza, że *dzisiejsza sytuacja [...] wymaga obecności katolików dojrzałych w wierze i obecności dojrzałych wspólnot chrześcijańskich, które będą dawały świadectwo miłości Boga do wszystkich ludzi*¹²⁵.

¹¹⁸ M. Majewski, *Idee przewodnie katechezy dorosłych*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” XXIV (1977) z. 4, s. 158.

¹¹⁹ Por. J. Ferland Marcil, „De l'éclatement à la quête de sens”: un projet de catéchèse pour adultes, Montréal 2000, s. 85.

¹²⁰ Por. H. Derroite, *Catéchèse des adultes et maturation de la foi* (Paris, 23-26 février 2005), „Revue Théologique de Louvain” 36 (2005) nr 4, s. 598-602.

¹²¹ Por. K. Grzywocz, *Patologia duchowości. Od niezdrowej religijności do dojrzałej wiary*, Kraków 2020, s. 49.

¹²² Por. K. Piwowarski, *Gemeinde und Katechese: zur Ausund Weiterbildung von Gemeindekatecheten*, Franz Josef Hungs, Frankfurt a. M. 1977 [recenzja], „Collectanea Theologica” 50 (1980) nr 1, s. 199-201.

¹²³ Por. R. J. Buchta, *Katecheza dorosłych jako szansa urzeczywistnienia się dialogu Kościoła ze światem*, „Forum Teologiczne” 11 (2010), s. 157.

¹²⁴ Por. T. Lenczewski, *Kościół w dialogu ze światem: Aspekty społeczne formacji chrześcijańskiej ludzi dorosłych*, w: *Katecheza...*, red. K. Misiaszek, J. Stala, dz. cyt., s. 133.

¹²⁵ A. Kiciński, *Katecheza dorosłych w procesie...*, dz. cyt., s. 426.

- Kryzys rodzin

Warto również podkreślić znaczenie katechezy dorosłych dla rodziny, która jest narażona na liczne zagrożenia we współczesnym świecie. Katecheza dorosłych pomaga rodzicom odnaleźć wspólny język w dziedzinie religii, co jest istotne w zadaniu przekazywania wartości duchowych młodszemu pokoleniu¹²⁶. D. Kurzydło zaznacza, że

Metoda rodzinna katechezy dorosłych pozwala zaistnieć różnym formom miłości i życia (zob. CL 52). Odzwierciedla ona apostolskie zaangażowanie świeckich we własną formację i wprowadza do wspólnoty inicjującej do tego zadania (zob. CL 40). Można zatem powiedzieć, iż katecheza dorosłych, ze względu na to, iż czerpie z rodziny miłość i życie, przyjmuje postać formacji rodzin i dla rodzin¹²⁷.

Edukacja religijna dorosłych jest istotnym narzędziem formacji duchowej w rodzinie oraz niesie narzędzia przezwyciężania kryzysów rodzinnych.

Główne racje uzasadniające konieczność katechezy dorosłych przedstawiają się następująco. Po pierwsze katecheza dorosłych jest niezbędna ze względu na aktywne uczestnictwo dorosłych w życiu społecznym, rodzinie, pracy i polityce, co wymaga doskonalenia ich chrześcijańskiej formacji. Po drugie katecheza pomaga kształtować zdolności i rozwijać się w miarę dojrzewania, integrując doświadczenia życiowe i dojrzałość osobową z przekazem słowa Bożego. Po trzecie katecheza wspiera osoby dorosłe w radzeniu sobie z trudnościami życiowymi, chroniąc i pogłębiając ich wiarę. Racje za katechezą dorosłych podzielić można na teologiczne i pozateologiczne. Teologiczne podstawy katechezy dorosłych obejmują przekonanie o ciągłym rozwoju życia wiary, potrzebę kontynuacji chrześcijańskiego wychowania (zwłaszcza dla rodziców) oraz usposobienie świeckich do aktywnego udziału w życiu Kościoła. Katecheza dorosłych jest widziana jako narzędzie umożliwiające kontynuację i pogłębienie życia wiary na każdym etapie życia. Konteksty pozateologiczne, takie jak racje psychologiczne i socjologiczne, również uzasadniają katechezę dorosłych. Edukacja religijna dorosłych uwzględnia rozwój jednostki w kontekście dojrzałości, unikalne potrzeby religijne dorosłych, zrozumienie roli Kościoła w społeczeństwie oraz pomoc rodzinom w przekazywaniu wartości duchowych młodszemu pokoleniu.

*

Analiza dokumentów Kościoła oraz literatury katechetycznej przeprowadzona w pierwszym rozdziale pt. *Podstawy katechezy dorosłych* pozwala sformułować kilka wniosków. Przede

¹²⁶ Por. I. Rusecki, *Katecheza i jej znaczenie dla współczesnej rodziny*, „Łódzkie Studia Teologiczne” 18 (2009), s. 197-223.

¹²⁷ D. Kurzydło, *Katecheza w rodzinie...*, dz. cyt., s. 194.

wszystkim dorosłość okazuje się pojęciem niejednoznacznym i zależnym od wielu czynników, co w znaczący sposób wpływa na kształt katechezy dorosłych. Tego rodzaju katecheza musi uwzględniać wszystkie aspekty dorosłości, aby skutecznie odpowiadać na potrzeby tej grupy. Ponadto rozwój podejścia do tego zagadnienia wskazuje na coraz pełniejsze uznanie dorosłych za aktywnych uczestników procesu katechizacji.

W dokumentach Kościoła podkreślane są różne aspekty definicyjne katechezy dorosłych, z których najważniejsze to określenie jej jako najznakomitszej i docelowej formy katechezy. Historia tej formy katechezy wskazuje na jej wyjątkowe znaczenie w starożytności, a także na stopniowe zaniedbania w późniejszych wiekach, które jednak ustąpiły miejsca jej odrodzeniu po Soborze Watykańskim II. Pierwszorzędność i znaczenie katechezy dorosłych wynikają z licznych przesłanek zarówno teologicznych, jak i pozateologicznych.

Rozdział 2

Specyfika katechezy dorosłych

Niniejszy rozdział poświęcony został bardziej szczegółowym oraz specyficznym kwestiom katechezy dorosłych. Określenie właściwego celu, zadań i modeli z uwzględnieniem niezbędnych kryteriów katechezy dorosłych prowadzi do przeglądu różnorodnych form i właściwie dostosowanych metod. Analiza różnorodności adresatów tejże katechezy oraz zauważenie parafii jako podstawowego miejsca realizacji katechezy dorosłych zamyka drugi rozdział części teoretycznej.

1. Cel

a) Cel katechezy

Wyznaczenie celu jakiegokolwiek działania jest podstawą do zrozumienia specyfiki zjawiska. Celowi katechezy podporządkowane są wszelkie inne elementy. Według J. Szpeta wielość terminów używanych do definiowania celu katechezy ma jedną wspólną oś – wiarę¹²⁸ (por. OIK 38, CT 20, DOK 80-82, DK 75-78). Adhortacja apostolska o katechizacji w naszych czasach formułuje cel główny katechezy w następujący sposób:

Ostatecznym celem katechezy jest doprowadzić kogoś nie tylko do spotkania z Jezusem Chrystusem, ale do zjednoczenia, a nawet głębokiej z Nim zażyłości. Bo tylko On sam może prowadzić do miłości Ojca w Duchu Świętym i do uczestnictwa w życiu Trójcy Świętej (CT 5).

Polskie dyrektorium katechetyczne, odnosząc się do powyższej definicji celu, określa go jako cel nadrzędny i zaznacza, że wszystkie inne cele powinny być mu podporządkowane.

Nadrzędnym celem katechezy, któremu podporządkowane są wszystkie pozostałe, jest nie tylko spotkanie z Jezusem, ale zjednoczenie, a nawet głęboka z Nim zażyłość. Katecheza zatem, już na płaszczyźnie celów, ma charakter chrystocentryczny. Ponieważ Jezus Chrystus jest zjednoczony z Ojcem i Duchem Świętym, dlatego z chrystocentryzmu wynika jej teocentryzm. Związek Chrystusa z Kościołem i z ludźmi, Jego braćmi, implikuje z kolei eklezjocentryzm i chrześcijański personalizm katechezy (PDK 21).

W konsekwencji celem katechezy jest przemiana życia człowieka, a nie tylko deklaratywne przyjęcie Chrystusa, co podkreśla encyklika *Fides et ratio*:

¹²⁸ Por. J. Szpet, *Wiara jako pierwszorzędny cel katechezy*, „Colloquia Theologica Ottoniana” 1 (2014), s. 104-105.

Nauczanie zawarte w katechezie ma formacyjny wpływ na człowieka. Katecheza, która jest także formą przekazu językowego, winna przedstawiać całą i nienaruszoną doktrynę Kościoła, ukazując jej więź z życiem wierzących. W ten sposób urzeczywistnia się szczególna jedność nauczania i życia, której nie sposób osiągnąć inaczej (FR 99).

Formułowanie celu katechezy po Soborze Watykańskim II ma związek z doprowadzeniem człowieka do odkrycia udziału w kapłaństwie Chrystusa oraz jego potrójnej misji: kapłańskiej, prorockiej i królewskiej¹²⁹.

b) Cel katechezy dorosłych

Nadrzędny cel katechezy dorosłych jest tożsamy z ogólnym celem katechezy. Wielość i różnice celów katechezy dorosłych w dokumentach Kościoła (por. OIK 82-97, DOK 86, 173, KD 34) mogą występować na poziomie celów szczegółowych, co szeroko analizuje S. Łabendowicz¹³⁰. Pomimo różnorodności w podejściu do celowości katechezy dorosłych, zgodnie z ogólnym celem katechezy został sformułowany jej cel ostateczny.

Celem ostatecznym katechezy dorosłych jest uświadomienie katechizowanemu, aby swój stan życiowy przeżywał jak dojrzały chrześcijanin, co winno uwidaczniać się w nabywaniu odpowiednich postaw i zachowań (KD 34).

Celem katechezy dorosłych, zgodnie z wytycznymi dokumentu Międzynarodowej Rady ds. Katechezy, jest kształtowanie świadomości wśród katechizowanych, aby ci, będąc na określonym etapie życia, dostrzegali i przeżywali swoją egzystencję przez pryzmat dojrzałego chrześcijaństwa. Celem jest zatem promowanie procesu formacji, który sprzyja zdobywaniu właściwych postaw i zachowań, odzwierciedlających zintegrowane zasady i wartości wiary chrześcijańskiej. Katecheza dorosłych dąży do ugruntowania w nich świadomości chrześcijańskiej tożsamości oraz zachęca do praktycznego wyrażania tych przekonań poprzez odpowiednie postawy życiowe. W ten sposób katecheza kieruje uwagę na rozwijanie dojrzałego chrześcijańskiego stylu życia, które objawia się w konkretnych wyborach, reakcjach i relacjach społecznych. T. Kopiczko rozważania na temat celu katechezy dorosłych podsumowuje następująco:

Wydaje się, że celem katechezy osób dorosłych powinno być doprowadzenie ich do świadomego przeżywania swojej wiary. Powinno to być jak najdalsze od tego, aby dawać gotowe schematy postaw i zachowań. Powinno się raczej dążyć do sytuacji, w której osoba dorosła, przeżywając konkretne sytuacje egzystencjalne, samodzielnie w świetle swojej wiary, potrafi odnaleźć właściwe rozwiązanie. Jest to założenie trudne do realizacji. Wydaje się, że jedynie katecheza osadzona w mocnych ramach

¹²⁹ Por. J. Charytański, *Inspiracje soborowe w katechetyce*, w: *Katecheza po Soborze...*, cz. 1, red. W. Kubik, dz. cyt., s. 16.

¹³⁰ Por. S. Łabendowicz, *Cele i zadania...*, dz. cyt., s. 361-392.

kerymatycznych (katecheza ewangelizacyjna) w połączeniu z dobrze rozumianą otwartością na świat (przestrzeń kultury) może podołać temu zadaniu¹³¹.

Dojrzałość chrześcijańska to cel, który wysuwa się na pierwszy plan analiz celu katechezy dorosłych. F. Blachnicki, zapatrując się na kwestię dojrzałości wiary w kontekście katechezy, wyrażał głębokie przekonanie o dynamicznej naturze wiary. Jego spojrzenie opierało się na przekonaniu, że wiara nie jest czymś statycznym czy nieruchomym, ale stanowi proces, w którym człowiek dojrzewa¹³². Centralnym celem katechezy, w tym katechezy dorosłych, jest osiąganie dojrzałości chrześcijańskiej¹³³, co dokonuje się wraz z rozwojem człowieka¹³⁴, także pod wpływem kryzysów i napięć¹³⁵.

2. Zadania

Zadania katechezy dorosłych w świetle dokumentów Kościoła na przestrzeni lat nieco ewoluowały¹³⁶. Poniższy podział zaproponowany jest w najnowszym dyrektorium i wszystkie zadania wiąże wprost z wiarą człowieka dorosłego (por. OIK 30, 97; PDK 100; DOK 175; DK 79-89, 261).

a) Budzenie wiary¹³⁷

Bazując na indywidualnych doświadczeniach, katecheza wspiera proces budzenia wiary poprzez eksploatację głęboko zakorzenionych aspektów ducha i człowieczeństwa w każdej osobie. Celem jest umożliwienie dorosłym podjęcia pierwotnej motywacji do wiary, zwracając uwagę na jej atrakcyjność.

S. Kulpaczyński w temacie budzenia wiary zaznacza:

Katecheza stara się budzić i podtrzymywać u wiernych wiarę w wielkość darów, jakich Zmartwychwstały Chrystus udzielił swojemu Kościołowi, zwłaszcza w sakramentach

¹³¹ T. Kopiczko, *Katecheza dorosłych. Budowanie relacji czy pogłębianie wiedzy?*, „Studia Katechetyczne” 14 (2018), s. 54.

¹³² Por. K. Frejusz, *Kościół wyznający wiarę – refleksje katechetyczne na kanwie nauczania Franciszka Blachnickiego i Jana Charytańskiego*, „Studia Katechetyczne” 18 (2022), s. 78.

¹³³ Por. T. Kopiczko, *Punkty fundamentalne teologicznej perspektywy katechezy w ujęciu ks. Franciszka Blachnickiego*, w: *Ks. Franciszek Blachnicki – katechetyk i pastoralista. W dwudziestą rocznicę śmierci Sługi Bożego*, red. R. Buchta, Katowice 2009, s. 130.

¹³⁴ Por. Ł. Idem, *Dorośli w procesie dojrzewania wiary*, w: *Katecheza...*, red. K. Misiaszek, J. Stala, dz. cyt., s. 413-414.

¹³⁵ Por. R. Niparko, *Katecheza dorosłych...*, dz. cyt., s. 118.

¹³⁶ Por. A. Rayzacher-Majewska, *Zadania katechezy w dyrektorium z lat 1971–2020*, „Studia Katechetyczne” 17 (2022), s. 59-80.

¹³⁷ Por. W. Góralski, *Przygotowanie do małżeństwa oraz towarzyszenie młodym małżonkom poprzez budzenie wiary potrzebą chwili. Na kanwie przemówienia Franciszka do rotacji rzymskiej z 21 stycznia 2017 roku*, „Ius Matrimoniale” 28 (2017) nr 3, s. 17-33.

świętych. Dlatego uprzywilejowanym miejscem dla katechezy jest liturgia sakramentów, gdyż przez nie Chrystus najpełniej działa w celu przemiany człowieka¹³⁸.

b) Oczyszczanie wiary

W procesie katechezy ważna jest identyfikacja i zrozumienie ograniczeń w dziedzinie wiary. Pomoc w oczyszczeniu wiary z błędnych wyobrażeń staje się priorytetem, prowadząc do poszukiwania bardziej autentycznych i syntetycznych ujęć, zgodnych z nauką Ewangelii. Różnorodne czynniki, takie jak kultura, media czy doświadczenia życiowe, przyczyniają się do kształtowania zniekształconych wyobrażeń o Bogu. Wielu dorosłych stoi przed wyzwaniem związanym z poprawnym postrzeganiem Boga, co może wpływać na jakość relacji z Nim oraz rozwój¹³⁹. Katecheza dorosłych ma transformować fałszywe obrazy Boga na te, które są zgodne z właściwym Jego rozumieniem. Tkwienie w fałszywych obrazach Boga i wierze nieoczyszczonej z błędów może prowadzić do nerwic eklezjogennych¹⁴⁰.

c) Ożywianie wiary

Wiara człowieka potrzebuje ciągłego ożywiania, czyli wzmacniania już istniejącego jej załączka. Prowadzenie do rozwoju wiary jest ważnym zadaniem katechezy, w tym katechezy dorosłych:

W wypełnianiu swego obowiązku wychowawczego Kościół, zapobiegliwy o wszystkie odpowiednie środki, troszczy się szczególnie o te, które są mu właściwe, a z których pierwszym jest katechizacja, ona to oświeca i wzmacnia wiarę (GE 4).

W kontekście wspólnoty kościelnej katecheza stawia sobie za zadanie ożywianie wiary poprzez budowanie istotnych relacji oraz rozwijanie dojrzałej chrześcijańskiej świadomości. Katecheza ma prowadzić do wzięcia odpowiedzialności na wspólnotę¹⁴¹. Włączenie w życie wspólnoty zachęca do otwartego dialogu. Ważnym elementem ożywiania wiary jest posługa głoszenia słowa Bożego (OIK 16)¹⁴².

¹³⁸ S. Kulpaczyński, *Katecheza dorosłych na kanwie Katechizmu Kościoła Katolickiego*, „Roczniki Teologiczne” 44 (1997) z. 6, s. 40.

¹³⁹ Por. M. Walczak, *Problem tak zwanego obrazu Boga w świetle tezy Paula Tillicha o objawieniu finalnym*, „Teologia w Polsce” 10 (2016) nr 2, s. 197.

¹⁴⁰ Por. A. Molenda, *Wybrane aspekty nerwicy eklezjogennej. Perspektywa psychoterapeuty*, w: *Religia, religijność, duchowość: w poszukiwaniu nowych perspektyw: księga jubileuszowa dla Pawła M. Sochy od przyjaciół i uczniów*, red. H. Grzymała-Moszczyńska, Kraków 2015, s. 191.

¹⁴¹ Por. D. Kurzydło, *Miejsce katechezy...*, dz. cyt., s. 136.

¹⁴² Por. R. Murawski, *Katecheza: ewangelizacja*, „Studia Theologica Varsaviensia” 23 (1985) nr 2, s. 259-278; A. Kociotek, *Katecheza formą przepowiadania słowa Bożego w Kościele*, „Łódzkie Studia Teologiczne” 10 (2001), s. 221.

d) Świadczenie o wierze

W ramach katechezy dorosłych tworzone są przestrzenie umożliwiające dzielenie się doświadczeniem wiary oraz przygotowanie do aktywnego uczestnictwa w służbie Kościołowi i społeczeństwu. Cele to nie tylko indywidualne doświadczenie, lecz także aktywne uczestnictwo w misji ukazywania królestwa Bożego poprzez codzienne życie¹⁴³.

J. Charytański stwierdza, że

Jednym z celów katechezy jest przecież *Compromissio christiana*, wychowanie do zaangażowania w sprawy współczesnego świata. Katecheza ciągle ma stanowić pomoc w urzeczywistnianiu życia ciągle podlegającego zmianom w związku z rozwojem człowieka. Ma stanowić światło w chrześcijańskim rozumieniu i przeżywaniu tak potrzeb, jak i zadań życia. Ma być źródłem zaangażowania chrześcijańskiego w problemy ludzkie¹⁴⁴.

W rezultacie zadania katechezy dorosłych mają na celu formowanie cech charakteryzujących dojrzałego chrześcijanina, gotowego nie tylko do osobistego, głębokiego zaangażowania w wiarę, ale także do aktywnego wpływania na społeczeństwo i wspierania budowy królestwa Bożego w rzeczywistości kulturowo-społecznej.

3. Modele

Współczesna katecheza dorosłych przyjmuje różne modele, z których każdy kładzie nacisk na określone aspekty rozwoju wiary i przyjmuje inne cele szczegółowe. W tworzeniu modeli katechezy dorosłych należy brać pod uwagę dorobek innych dziedzin naukowych¹⁴⁵.

H. Lombaerts przedstawia różnorodność modeli katechezy¹⁴⁶.

Model przekazu skupia się przede wszystkim na treści, uznając ją za najważniejszy element przekazu doktrynalnego. Jego celem jest przekazanie konkretnych treści wiary w sposób klarowny i zrozumiały dla dorosłych uczestników.

Z kolei *model skoncentrowany na osobie* ukierunkowany jest na rozwój jednostki. W tym podejściu istotne jest stymulowanie osobistego zaangażowania i wzrostu duchowego każdego uczestnika. Poprzez rozwijanie indywidualnych odniesień do wiary model ten dąży

¹⁴³ Por. D. Kurzydło, *Zaangażowanie dorosłego chrześcijanina w budowę współczesnej kultury*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 20 (2013), s. 39.

¹⁴⁴ W. Kubik, *Posynodalne wnioski na temat katechezy po Soborze Watykańskim II*, w: *Katecheza po Soborze...*, cz. 2, red. W. Kubik, dz. cyt., s. 232.

¹⁴⁵ Por. D. Kurzydło, *Koncepcja katechezy dorosłych...*, dz. cyt., s. 400.

¹⁴⁶ Por. H. Lombaerts, *Modele współczesnej katechezy dorosłych*, „Roczniki teologiczne” XLVII (2000) z. 6, s. 202-203.

do budowania głębszej więzi z Bogiem i zrozumienia, jak wiara może być inspiracją dla osobistego rozwoju.

Model wyznania wiary podkreśla znaczenie interakcji społecznych jako niezbędnego warunku codziennego życia zgodnego z Ewangelią. W tym kontekście chrześcijaństwo jest postrzegane jako zaangażowanie w społeczność i aktywne uczestnictwo w transformacji jakości życia. Akcentowanie interakcji społecznych przekłada się na praktyczne działania w życiu codziennym, zgodne z zasadami chrześcijańskimi.

Model dydaktyczny traktuje natomiast katechezę dorosłych jako starannie zaplanowany proces dostosowany do oczekiwań i potrzeb uczestników. W tym podejściu istotna jest jasna struktura nauczania, zdefiniowane cele i metody dydaktyczne, które sprzyjają przyswajaniu wiedzy i umiejętności. Model ten zakłada, że efektywna katecheza dorosłych wymaga profesjonalnego podejścia i odpowiedniego przygotowania.

Z kolei *model dysonansu* docenia wartość pytań stawianych przez dorosłych w nowych, złożonych sytuacjach życiowych. Uznaje, że konfrontacja z trudnymi pytaniami i niepewnościami może prowadzić do głębszego zrozumienia wiary. W tym podejściu istotne jest otwarcie się na różnorodne doświadczenia życiowe i wspólne poszukiwanie odpowiedzi na trudne pytania¹⁴⁷.

Poza wymienionymi istnieje odkrywany na nowo w kontekście katechezy dorosłych *model katechumenalny* (por. DK 61-65), biorący swą strukturę ze starożytnej praktyki¹⁴⁸.

Model ten zakłada indywidualne podejście do adresata katechezy, szacunek wobec jego tempa rozwoju duchowego, wolność w odpowiedzi na wezwanie do wiary wyrażone w kerygmacie, element wspólnotowy, oparcie się na słowie Bożym i skoncentrowanie na liturgii Kościoła¹⁴⁹.

J. Zjawin na podstawie obserwacji efektów osiągniętych w posoborowych ruchach odnowy dowodzi, że jest to model gotowy do implikacji w rzeczywistości katechezy dorosłych w parafii¹⁵⁰. Należy jednak pamiętać, że *katechumenalna inspiracja katechezy nie oznacza ślepego naśladowania katechumenatu, lecz przyjęcie właściwego mu stylu i dynamizmu formacyjnego* (DK 64). M. Dujarier, kreśląc rys historyczny katechumenatu, wysnuwa postulat:

¹⁴⁷ Por. tamże.

¹⁴⁸ Por. K. Lemek, *Katechumenat jako źródło inspiracji dla katechezy w świetle Dyrektorium o katechizacji*, „Studia Paradysskie” 33 (2023), s. 123-131; M. Marczewski, *Katechumenalny model katechezy dorosłych*, w: *Katecheza...*, red. K. Misiaszek, J. Stala, dz. cyt., s. 501-538.

¹⁴⁹ J. Zjawin, *Model katechumenalny katechezy dorosłych. Luksus czy konieczność?*, „Katecheza. Rodzina, Parafia i Szkoła” 19 (2022), s. 130.

¹⁵⁰ Por. tamże.

Czy chodzi zatem o Kościół młody, czy też o Kościół już dojrzały poprzez wieki, pozostanie jako stała konieczność chronienie tradycyjnego ducha poważnej i stopniowej formacji katechumenalnej. Formy będą się mogły zmieniać, będą musiały nawet dostosować się do konkretnych sytuacji historycznych, ale dokonają tego, szanując drogę człowieka ku jego Panu, podobnie jak sam Pan ją uszanował, aby przyjść do nas¹⁵¹.

Nie istnieje jeden uniwersalny model katechezy dorosłych, który byłby najskuteczniejszy we wszystkich przypadkach. Każde z tych podejść ma swoje mocne strony i może być skuteczne w określonych kontekstach. Wybór odpowiedniego modelu zależy od analizy kontekstu oraz krytycznej refleksji nad założeniami i celami każdego z modeli.

4. Kryteria autentyczności

Katecheza dorosłych, aby skutecznie osiągać swoje cele oraz realizować zadania, musi podporządkować się pewnym kryteriom (por. DOK 174, DK 262).

a) Wspólnota Kościoła musi być źródłem inspiracji

Katecheza dorosłych powinna czerpać inspirację z misyjnego doświadczenia katechumenatu, widząc wspólnotę kościelną jako źródło, w której wiara rodzi się jak w łonie matki. Wspólnota nie tylko stanowi kontekst, lecz jest strukturalnym elementem procesu katechetycznego, zdolnym do odnawiania się, prowokowania wrażliwości dorosłych i zapewniania akceptacji, obecności i wsparcia (por. DK 262). *Ogólna instrukcja katechetyczna*, omawiając katechezę w wieku dojrzałym, zawiera dyrektywę podkreślającą potrzebę prowadzenia do wspólnotowości:

Katecheza ma pokazać ludziom, że Bóg, będąc miłością, jest naprawdę autorem wspólnoty wiary, czyli Kościoła, oraz obudzić pragnienie nawiązania wspólnoty z każdym człowiekiem (OIK 93).

A. Kiciński zauważa, że nie można zrealizować właściwej katechezy dorosłych bez odniesienia do wymiaru eklezjalnego:

Punktem wyjściowym katechezy dorosłych musi być aspekt personalistyczny. Dorosły jako osoba poznaje wielki plan Bożej miłości zawarty w osobie i dziele zbawczym Jezusa Chrystusa (personalistyczny aspekt katechezy łączy się tu z chrystocentrycznym). Niemniej nie może tego planu zrealizować bez wspólnoty, bez Kościoła. Konieczny jest zatem w katechezie dorosłych wymiar eklezjalny¹⁵².

¹⁵¹ M. Dujarier, *Krótką historia katechumenatu*, Poznań 1990, s. 87.

¹⁵² A. Kiciński, *Katecheza dorosłych w procesie...*, dz. cyt., s. 418.

W kontekście wymiaru eklezjalnego D. Kurzydło stwierdza, że do prawdziwej dojrzałości wspólnoty Kościoła prowadzi ujęcie katechezy dorosłych jako procesu angażującego i przyznającego priorytetową rolę w tym procesie dorosłym¹⁵³.

Wielką wagę wspólnotowego charakteru katechezy, wskazując na główne akcenty katechezy po Soborze Watykańskim II, ukazuje W. Kubik:

ważną rolę może odegrać grupa katechetyczna, która z roku na rok coraz bardziej winna się stawać wspólnotą, małym Kościołem, o silnych więzach osobowych. W jej tworzeniu może sprzyjać życie modlitwy i otwarcie się na działanie Ducha Świętego¹⁵⁴.

Dyrektorium o katechizacji wskazuje grupę katechetyczną jako dużą pomoc w procesie katechizacji:

Grupa ma duże znaczenie dla procesów formacji poszczególnych osób. Dotyczy to wszystkich przedziałów wiekowych [...] dorosłych, pragnących doświadczać dzielenia się z innymi i współodpowiedzialności w Kościele i społeczeństwie (DK 219).

Wypełnienie kryterium eklezjalności *uwarunkowane jest [...] dostrzeżeniem wspólnoty jako miejsca, przedmiotu i celu prowadzonej w Kościele katechezy dorosłych*¹⁵⁵. Szersze spojrzenie na to kryterium prowadzi do wniosku, że katecheza dorosłych tworzy *cywilizację miłości*¹⁵⁶.

b) Katecheza musi kształtować chrześcijańskie życie jako całość

Katecheza dorosłych jako proces formujący chrześcijańskie życie powinna oferować konkretne, wartościowe i całościowe doświadczenie wiary. Według dyrektoria obejmuje ono zgłębianie Pisma Świętego i nauczania Kościoła, rozwijanie duchowości, uczestnictwo w liturgii i nabożeństwach, doświadczenie braterstwa w Kościele oraz misyjność rozumianą jako uczynki miłosierdzia i świadectwo w świecie. Te doświadczenia odpowiadają na różnorodne potrzeby człowieka w zakresie uczuć, myśli i relacji (por. DK 262).

c) Dorośli muszą być uznani za aktywnych uczestników katechezy

Dorosłych nie należy postrzegać jedynie jako adresatów katechezy, lecz jako aktywnych uczestników, współtworzących doświadczenie wiary razem z samymi katechistami. Pełna szacunku akceptacja dorosłego jako osoby z własnymi doświadczeniami i przekonaniami jest niezbędna, zachęcając go do swobodnego dialogu i poszukiwań (por. DK 262).

¹⁵³ Por. D. Kurzydło, *Miejsce katechezy...*, dz. cyt., s. 136.

¹⁵⁴ W. Kubik, *Główne akcenty w katechezie po Soborze Watykańskim II*, w: *Katecheza po Soborze...*, cz. 1, red. W. Kubik, dz. cyt., s. 220.

¹⁵⁵ R. Buchta, *Dorośli w Kościele: Wspólnota miejscem, przedmiotem i celem formacji chrześcijańskiej*, w: *Katecheza...*, red. K. Misiaszek, J. Stala, dz. cyt., s. 92.

¹⁵⁶ S. Jasiński, *Katecheza dorosłych w funkcji tworzenia „cywilizacji miłości”*, w: *Katecheza...*, red. K. Misiaszek, J. Stala, dz. cyt., s. 444-445.

Kryterium to nie pojawia się w starszym dyrektorium z 1997 r. Uznanie dorosłych jako aktywnych uczestników wg E. Młyńskiej jest wyrazem ewolucji dyrektoriów i przejściem do ujęcia tematu w sposób bardziej teologiczny¹⁵⁷.

d) Katecheza musi uwzględnić świeckość ludzi i różnorodność doświadczeń

Katecheza dorosłych powinna rozpoznawać unikalność doświadczeń wiary mężczyzn i kobiet, zwracając uwagę na specyfikę każdego z tych doświadczeń oraz dokonując *integracji wszystkich wymiarów osoby* (por. EG 166). Równie ważne jest uwzględnienie świeckości dorosłych (por. LG 11, EN 70, CL 23), którzy choć pochłonięci w świeckim życiu różnymi pracami (por. LE 9, DK 393), przez sakrament chrztu są wezwani do szukania królestwa Bożego w sprawach świeckich (por. LG 31, DK 26). D. Kurzydło stwierdza, że *katecheza dorosłych jest [...] tworzeniem przestrzeni, w której dorosły może stawać się dojrzałym chrześcijaninem, lecz nie tyle poprzez zgłębianie teologii, co poznając i pogłębiając swoją duchowość „świeckiego” i w oparciu o nią znajdując właściwe odniesienie dla swego życia*¹⁵⁸. Aktualna sytuacja życiowa oraz różnorodność doświadczeń uczestników katechezy dorosłych wpływać powinny na język oraz metody katechezy¹⁵⁹. Takie podejście jest w zgodzie z soborową zasadą akomodacji, polegającą m.in. na dostosowaniu sposobu przekazu objawionych treści do mentalności odbiorcy¹⁶⁰.

e) Katecheza dorosłych musi być koordynowana z innymi wymiarami duszpasterstwa

Istotną rolę odgrywa koordynacja katechezy dorosłych z programami duszpasterskimi, duszpasterstwem rodzin, młodzieży oraz innymi wymiarami przeżywania wiary¹⁶¹. Celem jest zapewnienie spójności duszpasterstwa w Kościele (por. DK 262). Uwzględniając powyższe kryterium, S. Łabendowicz wskazuje, że *katecheza dorosłych powinna być „wpisana” w generalny program odnowy Kościoła i ma inicjować nowe formy stosunków Kościoła ze światem*¹⁶². W kontekście diecezjalnego programu katechetycznego *Dyrektorium o katechizacji* zawiera fundamentalną zasadę ukierunkowania wszelkiego programowania w stronę katechezy dorosłych:

¹⁵⁷ Por. E. Młyńska, *Ewolucja katechezy...*, dz. cyt., s. 149.

¹⁵⁸ D. Kurzydło, *Podstawowe założenia...*, dz. cyt., s. 155.

¹⁵⁹ Por. J. Charytański, *Główne wątki adhortacji...*, dz. cyt., s. 135.

¹⁶⁰ Por. R. Niparko, *Katecheza dorosłych...*, dz. cyt., s. 21-22.

¹⁶¹ Por. S. Jakób, *Potrzeba planowania duszpasterskiego w katechezie dorosłych: praktyczne wnioski po implementacji projektu parafialnej katechezy „Wierzę w Kościół Chrystusowy”*, w: *Współczesne wyzwania...*, red. J. Zjawin, S. Jakób, dz. cyt., s. 56-57.

¹⁶² Por. S. Łabendowicz, *Katecheza dorosłych realizacją programów...*, dz. cyt., s. 46.

Należy bowiem pamiętać, że „zasadą organizacyjną, która nadaje spójność różnym procesom katechetycznym ofiarowanym przez Kościół partykularny, jest uwaga skierowana na katechezę dorosłych. Jest ona osią wiodącą, dookoła której krąży i którą się inspirować katecheza” osób w różnym wieku. Nie chodzi zatem o to, by obok katechezy dzieci i młodzieży zaczęły funkcjonować pewne działania skierowane do dorosłych, lecz o to, by przebudować całą działalność katechetyczną (DK 422).

5. Formy

Katecheza w zależności od okoliczności przyjmuje wielorakie formy (por. OIK 19). Nie inaczej jest w przypadku katechezy dorosłych (por. OIK 96)¹⁶³. Papież Franciszek w adhortacji *Evangelii gaudium* zauważa, że Kościół wezwany jest do nieustannego poszukiwania

nowych znaków, nowych symboli, nowych sposobów przekazywania Słowa, nowych form piękna pojawiających się w różnych kręgach kulturowych, łącznie z niekonwencjonalnymi formami piękna, które mogą być mało znaczące dla ewangelizatorów, ale stały się szczególnie atrakcyjne dla innych (EG 167).

Również podejście do katechezy dorosłych wymaga szukania nowych form realizacji¹⁶⁴. A. Filipiak zaznacza:

Personalizm w formacji domaga się zróżnicowania form katechezy dorosłych i zwracania uwagi na znaki czasu. Ma ona dotrzeć do możliwie każdego człowieka. Ponieważ uczestnicy żyją w zróżnicowanych warunkach i znajdują się na różnych etapach rozwoju wiary, w katechetycznej działalności Kościoła trzeba różnie rozkładać akcenty¹⁶⁵.

Wszelkie jednak sposoby, w myśl dokumentów katechetycznych, mieszczą się w poniższej klasyfikacji¹⁶⁶.

a) Katecheza ewangelizacyjna

Katecheza jest ściśle związana z ewangelizacją (por. OIK 18, DK 48)¹⁶⁷. Jednym ze środków ewangelizacji, w myśl papieża Pawła VI, jest katecheza (por. EN 44). Według A. Offmańskiego katecheza jest podstawową formą działalności ewangelizacyjnej i cała posługa katechetyczna powinna przybierać wymiar katechezy ewangelizacyjnej (por. DOK

¹⁶³ Por. R. Murawski, *Kierunki i formy pracy katechetycznej z dorosłymi w parafii*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 13 (1980), s. 70-79.

¹⁶⁴ Por. M. Zając, *Wspólnotowe priorytety w dziedzinie edukacji religijnej dorosłych*, „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne” 1 (2009), s. 86-87.

¹⁶⁵ A. Filipiak, *Kościół w trosce o rozwój osoby ludzkiej. Personalistyczny rys formacji katechetycznej człowieka dorosłego*, w: *Katecheza...*, red. K. Misiaszek, J. Stala, dz. cyt., s. 126.

¹⁶⁶ Por. *Katecheza dorosłych w archidiecezji...*, dz. cyt.

¹⁶⁷ Por. J. Charytański, *Katechizacja jako forma ewangelizacji*, w: *Katecheza po Soborze...*, cz. 1, red. W. Kubik, dz. cyt., s. 194-195.

61-63)¹⁶⁸. M. Kowalczyk uważa, że *postulat katechezy ukierunkowanej ewangelizacyjnie wypływa z troski Kościoła o bardziej dynamiczny i owocny przekaz orędzia zbawienia*¹⁶⁹. W nowym *Dyrektorium katechetycznym*, które ukazało się po wydaniu przez papieża Franciszka adhortacji *Evangelii gaudium*, widać jeszcze większe powiązanie ewangelizacji z katechezą (por. DK 66-68). A. Kiciński wskazuje:

Adhortacja *Evangelii gaudium* nakreśliła kierunek codziennego zaangażowania w ewangelizację, która jest zadaniem każdego wierzącego – dla jego zaniechania nie ma zaś usprawiedliwienia. Stąd ścisła więź między ewangelizacją a katechizacją staje się zatem wyróżnikiem nowego dyrektorium¹⁷⁰.

Katecheza ewangelizacyjna dla osób dorosłych skupia się na głębokim wprowadzeniu w wiarę chrześcijańską lub doprowadzeniu do jedności z Kościołem wiernych, którzy się od niego oddalili. Jej celem jest przyjęcie przez uczestników Boga, Jezusa Chrystusa jako Pana i Zbawiciela oraz zaznajomienie z ich Kościołem¹⁷¹. W trakcie katechezy należy pomóc uczestnikom zidentyfikować pytania egzystencjalne dotyczące sensu i celu życia. Poprzez rozwijanie pytań o charakterze religijnym katechiści muszą się starać rozbudzić w uczestnikach głębsze zrozumienie duchowości¹⁷². Kerygmat, czyli głoszenie podstawowych prawd wiary, stanowi istotny element, którym posługuje się katecheza, przybierając formę katechezy kerygmatycznej (por. DK 57)¹⁷³. Wiele kursów ewangelizacyjnych korzysta z tej formy. Przykładem może być ewangelizacyjny kurs Alpha¹⁷⁴, kursy Szkoły Nowej Ewangelizacji¹⁷⁵ oraz rekolekcje ewangelizacyjne¹⁷⁶. W treściach katechezy poruszane są tematy takie jak rozumienie człowieka jako obrazu Boga, Boża miłość, grzech, zbawienie w Jezusie, wiara i nawrócenie, życie w Duchu Świętym, wspólnota Kościoła, słowo Boże, sakramenty i modlitwa. Prowadzący starają się

¹⁶⁸ Por. A. Offmański, *Propozycja modelu katechezy ewangelizacyjnej*, w: *Katecheza ewangelizacyjna*, red. P. Mąkosa, Lublin 2010, s. 31.

¹⁶⁹ M. Kowalczyk, *Katecheza ewangelizacyjna w pierwszych wiekach chrześcijaństwa i współcześnie*, „Poznańskie Studia Teologiczne” 13 (2002), s. 119.

¹⁷⁰ A. Kiciński, *Rozwój dyrektorów katechetycznych po Soborze Watykańskim II (1971-1997-2020)*, „Roczniki Teologiczne” 67 (2020) z. 11, s. 27.

¹⁷¹ Por. M. Majewski, *Aktualne wyzwania katechetyczne*, Kraków 1997, s. 110.

¹⁷² Por. *Katecheza dorosłych w archidiecezji...*, dz. cyt.

¹⁷³ Por. M. Borda, *Inspiracje katechezy kerygmatycznej w Evangelii gaudium i w literaturze przedmiotu*, „Sosnowieckie Studia Teologiczne” XII (2015), s. 14; W. Lechów, *Kerygmat w katechezie jako językowy postulat teologii soborowej*, „Studia Koszalińsko-Kołobrzeszkie” 20 (2013), s. 117-126.

¹⁷⁴ Por. S. Zatwardnicki, *Jak mówić dzisiaj o zbawieniu?: apologia zbawienia w doświadczeniu świeckiego ewangelizatora*, „Biblioteka Teologii Fundamentalnej” 10 (2015), s. 145.

¹⁷⁵ Por. T. Wielebski, M. J. Tutak, *Działalność duszpasterska a badania religijności na przykładzie diecezji warszawsko-praskiej*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 14 (2011), s. 106.

¹⁷⁶ Por. W. Śmigiel, *Nowa ewangelizacja wyzwaniem dla Kościoła w Polsce*, „Roczniki Teologiczne” 61 (2014) z. 6, s. 51; W. Śmigiel, *Jak głosić Jezusa Chrystusa w dobie nowej ewangelizacji?*, „Rocznik Teologii Katolickiej” 13 (2014) nr 2, s. 168.

przekazać uczestnikom wiedzę na temat tych kwestii, ukazując ich znaczenie w życiu chrześcijanina, oraz starają się wskazać na przyczyny obojętności religijnej, a jednocześnie pomagają w procesie nawrócenia i pojednania z Kościołem. W treściach katechezy podkreśla się rolę Kościoła jako wspólnoty wierzących, ukazując go nie tylko jako instytucję, lecz przede wszystkim jako rzeczywistość wiary¹⁷⁷.

b) Katechumenat dorosłych

Katechumenat jako forma katechezy dorosłych pozostaje ważnym i aktualnym działaniem katechetycznym (por. OIK 130, DOK 176, DK 61, 264), mimo że nie jest praktykowany w taki sposób jak w pierwszych wiekach chrześcijaństwa. Katechumenat umożliwia dorosłym doświadczenie wiary w kontekście wspólnoty¹⁷⁸. W czasach dominacji indywidualizmu katechumenat podkreśla wartość dzielenia się doświadczeniem wiary w ramach konkretnej wspólnoty, co sprzyja wzrostowi duchowemu¹⁷⁹. Wspólnota wiernych odgrywa ważną rolę w tym procesie. Dzięki niej katechumeni nie tylko uczą się teorii wiary, ale także doświadczenia jej w praktyce poprzez wspólną modlitwę, spotkania i udział w liturgii. W katechumenacie wspólnota wiernych pełni rolę nauczyciela poprzez swoje świadectwo wiary i życia. To realne świadectwo ma potencjał zainspirowania i pobudzenia ducha nawrócenia wśród dorosłych pragnących przyjąć wiarę. Katechumenat skupia się na stopniowym wprowadzaniu w tajemnice wiary (por. OCWD 4), co jest zgodne ze współczesnym podejściem do edukacji dorosłych. Pozwala to na bardziej zindywidualizowane tempo przyswajania treści i głębszą refleksję. Katechumenat w dzisiejszym Kościele nadal stanowi skuteczne narzędzie przygotowujące dorosłych do przyjęcia sakramentów inicjacji chrześcijańskiej, które wykorzystywane jest w diecezjalnych ośrodkach katechumenalnych¹⁸⁰. Dziś, kiedy wiele osób może mieć ograniczone zrozumienie sakramentów, katechumenat pozwala na pełniejsze ich przeżycie. Pozwala na elastyczność i dostosowanie się do indywidualnych potrzeb dorosłych. Dzięki temu dostarcza on odpowiednich narzędzi do zrozumienia wiary i praktykowania jej w codziennym życiu. Ważnym elementem tej formy katechezy jest świadectwo dawane katechumenowi przez wspólnotę Kościoła:

¹⁷⁷ Por. *Katecheza dorosłych w archidiecezji...*, dz. cyt.

¹⁷⁸ Por. A. K. Jastrzębski, *Katechumenat jako droga do dojrzałości chrześcijańskiej na kolejnych etapach rozwoju człowieka*, „Wrocławski Przegląd Teologiczny” 22 (2014) nr 2, s. 207.

¹⁷⁹ Por. F. Blachnicki, *Sympatycy czy chrześcijanie? Katechumenat na dzisiejszą godzinę*, Kraków 2003, s. 19-20.

¹⁸⁰ Por. B. Biela, *Duszpasterstwo społeczne Kościoła w świetle II Polskiego Synodu Plenarnego*, „Teologia Praktyczna” 3 (2002), s. 250.

Niewątpliwie każdy nawrócony jest darem dla Kościoła, który ma wobec niego poważne zobowiązania nie tylko dlatego, że musi go przygotowywać do chrztu przez katechumenat, a potem nauczanie religii, ale również dlatego, że – zwłaszcza gdy jest dorosły – wnosi we wspólnotę nową energię, entuzjazm wiary, pragnienie znalezienia w Kościele życia Ewangelii. Doznałby rozczarowania, gdyby wszedłszy do wspólnoty kościelnej, znalazł w niej życie pozbawione zapału i znaków odnowy (RM 47).

Współczesny katechumenat jako forma katechezy dorosłych w Kościele może dostosować się do współczesnych realiów, jednocześnie zachowując wartości pierwotne, takie jak wspólnota, stopniowość procesu wtajemniczenia i praktyczne doświadczenie wiary¹⁸¹. Stanowi on cenne narzędzie dla budowania świadomych, zaangażowanych chrześcijan w dzisiejszym społeczeństwie. *Model katechumenalny* powinien przenikać także inne formy katechezy dorosłych, ponieważ *najlepiej wyraża naturę katechezy i jej miejsce w misji Kościoła*¹⁸².

c) Katecheza sakramentalna

W życiu Kościoła naturalne jest powiązanie życia sakramentalnego z dziełem katechetycznym (por. OIK 56-57). Jan Paweł II pisze:

Katecheza z natury swej jest związana z całym sprawowaniem liturgii i sakramentów, gdyż właśnie w sakramentach, a zwłaszcza w Eucharystii, Jezus Chrystus działa najpełniej w celu przemiany człowieka (CT 23).

Katecheza sakramentalna należy do najczęstszych form katechezy dorosłych. Skupia się na przygotowaniu uczestników do przyjęcia sakramentów chrześcijańskich. Adresatami tej formy katechezy są zarówno dorośli, którzy pragną przyjąć sakramenty (przygotowanie do ślubu¹⁸³), jak i osoby dorosłe towarzyszące innym w przygotowaniu (rodzice, chrzestni, świadkowie¹⁸⁴). P. Mąkosa wskazuje na wielką potrzebę tej formy katechezy:

Najważniejszą kwestią w katechezie sakramentalnej jest wiara przyjmującego sakrament, bez wiary bowiem sakramenty nie mają żadnego znaczenia i pozostają nieskuteczne. Oprócz wiary ważna jest także wiedza o sakramentach świętych, rozumienie ich istoty i skutków, jakie niosą dla życia duchowego. Zarówno więc silna wiara, jak i pogłębiona wiedza odnośnie do sakramentów stanowią podstawowe kryteria udziału w życiu sakramentalnym. Do tego właśnie powinna przede wszystkim formować katecheza¹⁸⁵.

¹⁸¹ Por. A. Maćkowski, *Specyfika przygotowania do chrztu dorosłych w świetle unormowań prawnych Kościoła łacińskiego*, „Colloquia Theologica Ottoniana” 2 (2012), s. 144-145.

¹⁸² D. Kurzydło, *Miejsce katechezy...*, dz. cyt., s. 131.

¹⁸³ Por. J. Kamiński, *Przygotowanie do małżeństwa i życia w rodzinie w nauczaniu Kościoła katolickiego*, „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne” 2 (2010) z. 57, s. 105-119.

¹⁸⁴ Por. J. Gracla, *Katechizacja dorosłych poprzez katechizację rodziców*, „Katecheta” 25 (1981), s. 217-219.

¹⁸⁵ P. Mąkosa, *Zarys katechezy o sakramentach świętych*, w: *Siedem sakramentów świętych w nauczaniu katechetycznym*, red. H. Słotwińska, Lublin 2007, s. 28.

Celem tej katechezy jest nie tylko mechaniczne przekazanie wiedzy na temat sakramentów, lecz głębsze zanurzenie się w duchową rzeczywistość tych tajemnic¹⁸⁶. Prowadzący tę formę katechezy dorosłych nie mogą ograniczać się do formalnego głoszenia, ale muszą dążyć do tego, aby uczestnicy podjęli relację z Chrystusem i przyjęli Go jako centralną postać swojego życia, umacniając we wspólnocie swoją wiarę¹⁸⁷. Wprowadzenie do pełnego, świadomego i czynnego uczestnictwa w sakramentach jest celem tej katechezy. Nie chodzi tylko o przyjęcie sakramentu jako czystego rytuału, lecz o pełne zaangażowanie w to, co te sakramenty oznaczają dla życia wiernego. Podkreśla się tu także wychowanie do posłuszeństwa Słowu Bożemu¹⁸⁸. Nie chodzi jedynie o przekazywanie dogmatów, ale o kształtowanie postaw, które będą zgodne z nauczaniem Biblii. Katecheza ma prowadzić do głębszego zrozumienia, jak słowo Boże ma wpływ na codzienne decyzje i postępowanie. Do zadań katechezy sakramentalnej należy przygotowanie kandydatów do sakramentów, wprowadzanie ich w obrzędy udzielania sakramentów i zachęcanie do czynnego i owocnego uczestnictwa w nich. Rodzicom i chrzestnym przedstawiane są konkretne sposoby wsparcia osób przygotowujących się do sakramentów, a także wyjaśniane są konsekwencje związane z ich przyjęciem¹⁸⁹. Formy katechezy sakramentalnej obejmują spotkania katechetyczne, na których przekazuje się teorię i zachęca do refleksji, ale także celebracje liturgiczne¹⁹⁰. Jest to równoczesne połączenie teorii i praktyki, które wzbogaca proces katechetyczny i przygotowuje dorosłych do pełnego uczestnictwa w sakramentalnym życiu Kościoła.

d) Katecheza systematyczna

Katecheza systematyczna dla dorosłych stanowi starannie zaplanowane i strukturalne podejście do kształtowania wiary wśród osób wierzących, które pragną pogłębić wiarę¹⁹¹. Adresatami są dorośli, dla których wiara nie jest jedynie statycznym elementem życia, ale dynamicznym procesem, który wymaga stałego oświeclania, rozwijania i pielęgnowania (por. DOK 173). Katecheza ta powinna posiadać walor towarzyszenia duszpasterskiego, co na przykładzie katechezy młodych małżeństw ukazuje M. Gogolik¹⁹². Istotnym

¹⁸⁶ Por. A. Potocki, *Między szkołą i parafią. W kierunku katechezy sakramentalnej*, „Teologia Praktyczna” 12 (2011), s. 72.

¹⁸⁷ Por. T. Kopiczko, P. Okła, *Katecheza sakramentalna jako laboratorium wiary*, „Studia Katechetyczne” 17 (2022), s. 215-216.

¹⁸⁸ Por. *Katecheza dorosłych w archidiecezji...*, dz. cyt.

¹⁸⁹ Por. tamże.

¹⁹⁰ Por. W. Świerżawski, *Katecheza liturgiczna*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 17 (1964) nr 5, s. 309-310; H. Wrońska, *Rola liturgii w katechezie*, „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne” 2 (2010), s. 122.

¹⁹¹ Por. *Katecheza dorosłych w archidiecezji...*, dz. cyt.

¹⁹² Por. M. Gogolik, *Katecheza młodych małżeństw i towarzyszenie duszpasterskie*, „Katecheza. Rodzina, Parafia i Szkoła” 19 (2022), s. 41-63.

wyznacznikiem właściwej katechezy systematycznej jest jej integralność z programem duszpasterskim¹⁹³. Katecheza dorosłych nie może być izolowanym nurtem działania duszpasterskiego, lecz musi stanowić harmonijną część większej całości tego programu. Obejmuje on szeroki zakres działań duszpasterskich, a katecheza dorosłych jest jednym z filarów tego kompleksowego planu. Katecheza systematyczna dla dorosłych powinna być ściśle związana z rokiem liturgicznym (por. KD 61)¹⁹⁴. Oznacza to, że tematy poruszane w katechezie mają być zgodne z okresami liturgicznymi, umożliwiając głębsze zrozumienie i przeżycie sakramentów oraz tajemnic wiary¹⁹⁵. W katechezie systematycznej ważny jest też odpowiedni dobór treści, uwzględniający poziom wiedzy uczestników¹⁹⁶.

e) Katecheza w ruchach religijnych i stowarzyszeniach

Katecheza w ruchach religijnych i stowarzyszeniach koncentruje się na rozwoju członków konkretnego ruchu lub stowarzyszenia religijnego. Podejście to uwzględnia specyfikę danego środowiska i kładzie nacisk na głębszą więź z charakterystycznym charyzmatem ruchu. Cechą tej formy katechezy jest uwzględnienie charyzmatu danego ruchu czy stowarzyszenia¹⁹⁷. To właśnie charyzmat stanowi centralny punkt refleksji i działania, a uczestnicy są zachęceni do głębszego zrozumienia, przeżywania i rozwijania go we własnym życiu. Proces katechezy przebiega we wspólnocie danego ruchu lub stowarzyszenia. Uczestnicy nie są jedynie odbiorcami informacji, ale dzielą się swoimi doświadczeniami wiary, nawzajem się wspierają i budują silne więzi, które stają się fundamentem wzrostu (por. DK 265). W rezultacie katecheza w ruchach religijnych i stowarzyszeniach to nie tylko proces przekazywania wiedzy, ale integralna formacja, która kształtuje tożsamość wspólnoty oraz jednostek w kontekście ich charakterystycznego charyzmatu, nie pomijając programu duszpasterskiego. Poprzez głęboką refleksję i praktyczne doświadczanie wiary uczestnicy stają się bardziej świadomymi i zaangażowanymi członkami swojej wspólnoty. Szczególnymi formami katechezy

¹⁹³ Por. S. Łabendowicz, *Katecheza dorosłych realizacją programów...*, dz. cyt., s. 30.

¹⁹⁴ Por. tenże, *Udoskonalenia katechezy...*, dz. cyt., s. 75; K. Matwiejuk, *Formacyjny wymiar roku liturgicznego...*, dz. cyt., s. 28.

¹⁹⁵ Por. *Katecheza dorosłych w archidiecezji...*, dz. cyt.

¹⁹⁶ Por. B. Klaus, *Zasady doboru treści katechezy*, „Seminare. Poszukiwania naukowe” 5 (1981), s. 125.

¹⁹⁷ Por. *Katecheza dorosłych w archidiecezji...*, dz. cyt.

dorosłych mieszczącymi się w omawianej grupie jest katecheza realizowana w rodzinnej gałęzi Ruchu Światło-Życie¹⁹⁸ oraz w Neokatechumenacie¹⁹⁹.

f) Katecheza okazjonalna

Katecheza okazjonalna skierowana jest do dorosłych o podobnych doświadczeniach życiowych. Spotkania gromadzą różnorodne jednostki, łącząc je wspólnym celem poszukiwania perspektywy wiary w aktualnej sytuacji życiowej. Katecheza okazjonalna jest formą, która dostarcza konkretnych narzędzi, aby sprostać trudnościom i wyzwaniom codziennego życia. Poprzez refleksję nad różnymi doświadczeniami życiowymi katecheza ta daje perspektywę ewangeliczną. Pomaga odnajdywać wartość i sens w codziennych wydarzeniach²⁰⁰. Dokument *Katecheza dorosłych w archidiecezji poznańskiej* przedstawia sześć grup sytuacji – okazji do głoszenia tego rodzaju katechez (por. DOK 176, DK 264):

- A. Etapy życia ludzkiego (początek życia, narodziny dziecka, wychowanie dziecka, dojrzewanie, młodość, dojrzałość, kryzys połowy wieku, przejście na emeryturę, choroba, starość, śmierć i żałoba)
- B. Życie małżeńskie i rodzinne (narzeczeństwo, młode małżeństwa, narodziny dziecka, małżeństwa bezdzietne [adopeja], usamodzielnienie się dzieci, jubileusze małżeńskie, wdowieństwo, małżeństwa w kryzysie, osoby porzucone przez współmałżonka, związki niesakramentalne, osoby żyjące samotnie)
- C. Grupy zawodowe (pracownicy fizyczni, rolnicy, ogrodnicy, leśnicy, sportowcy, rzemieślnicy, inżynierowie i pracownicy techniczni, służby mundurowe, świat mediów, środowiska twórcze – artyści, służba zdrowia, samorządowcy i administracja, nauczyciele, świat akademicki, ekonomiści – bankowcy, prawnicy, pracodawcy, wolne zawody)
- D. Osoby w trudnych sytuacjach życiowych (osoby z niepełnosprawnością, osoby pracujące zagranicą, migranci, uchodźcy, uzależnieni, bezrobotni, bezdomni, więźniowie)
- E. Aktualne wydarzenia z życia Kościoła (Kościół powszechny, Kościół w Polsce, Kościół lokalny, parafia)

¹⁹⁸ Por. K. Maciejewska, *Katecheza dorosłych w ruchach i stowarzyszeniach katolickich na przykładzie Domowego Kościoła*, „Katecheza. Rodzina, Parafia i Szkoła” 19 (2022), s. 77-88; D. Kurzydło, „Domowy Kościół”..., dz. cyt., s. 55-64; I. Celary, *Domowy Kościół fundamentalnym obszarem katechezy rodzinnej*, „Studia Pastoralne” 5 (2009), s. 59-68; tenże, *Katecheza rodzinna*, „Teologia Praktyczna” 4 (2003), s. 271-279; K. Maciejewska, *Ewangelizacja w Domowym Kościele, gałęzi rodzinnej Ruchu Światło-Życie, przykładem katechezy dorosłych*, w: *Katecheza ewangelizacyjna*, red. P. Mąkosa, dz. cyt., s. 237-248.

¹⁹⁹ Por. A. Domaszk, *Prawny i katechetyczny wymiar „Drogi Neokatechumenalnej”*, „Prawo Kanoniczne” 52 (2009) nr 3-4, s. 69-90; D. Kiełb, *Rola i miejsce słowa Bożego w formacji wspólnot neokatechumenalnych*, „Zeszyty Formacji Katechetów” 85 (2022) nr 1, s. 89-101.

²⁰⁰ Por. *Katecheza dorosłych w archidiecezji...*, dz. cyt.

F. Aktualne problemy świata, polityka, kultura, gospodarka, ekonomia, globalizacja, odkrycia naukowe, kataklizmy, wojny, głód, zagrożenia ekologiczne, terroryzm, duże wypadki komunikacyjne, kryzysy gospodarcze²⁰¹.

Katecheza okazjonalna jest przestrzenią otwartą na różnorodność doświadczeń życiowych. To nie tylko czas przekazywania informacji, ale także moment inspiracji i refleksji, prowadzący uczestników w głąb wiary i ich własnego życia. Forma ta stworzona jest dla tych, którzy pragną w pełni zrozumieć i przeżywać swoją wiarę w kontekście codziennych wyzwań i radości. Uczestnicy odkrywają w nim, że wiara nie jest oddzielona od ich życia, ale staje się integralną częścią ich codzienności.

Konkludując swoje badania na temat poszukiwania właściwych form katechezy dorosłych, E. Osewska pisze:

Szukając nowych form katechezy dorosłych, należy pamiętać, że katecheza jest zawsze podstawowym rodzajem formacji chrześcijańskiej (por. DOK 261-262), w której niezbędne jest uwzględnienie kategorii katechizowanych, ich potrzeb i oczekiwań, kontekstu społecznego, kulturowego, politycznego, religijnego; odpowiednio dostosowując do nich formę, metody, język, a także w pewnym zakresie treści²⁰².

6. Metody

a) Zasady doboru metod

Podstawową zasadą doboru odpowiednich metod jest konieczność dochowania wierności Bogu i uwzględnienia stanu człowieka (por. OIK 34)²⁰³. R. Niparko stwierdza, że *katecheza dorosłych [...] musi pozostawać w ścisłym związku zarówno z człowiekiem i jego doświadczeniem, jak również Bogiem i treścią Jego objawienia*²⁰⁴. Należy pamiętać o niezmienności prawd Bożych, a jednocześnie w doborze metody myśleć o warunkach poznawczych uczestników katechezy. Dobrana metoda musi być wierna zarówno Bogu, jak i człowiekowi. W kwestii metod *natura katechezy każe myśleć o problemie w szerszej perspektywie, nie lekceważąc wcale dorobku dydaktyki i pedagogiki dorosłych, przydatnego w katechezie*²⁰⁵. Metodyka katechezy stanowi jeden z centralnych aspektów dokumentów katechetycznych, których autorzy skrupulatnie analizują i opracowują metody

²⁰¹ Tamże.

²⁰² E. Osewska, *W poszukiwaniu nowych form katechezy dorosłych w Polsce*, w: *Katecheza...*, red. K. Misiaszek, J. Stala, dz. cyt., s. 598-599.

²⁰³ Por. J. Szpet, *Dydaktyka katechezy*, Poznań 1999, s. 99-101.

²⁰⁴ R. Niparko, *Katecheza dorosłych...*, dz. cyt., s. 84.

²⁰⁵ E. Młyńska, *Kryteria doboru metod w katechezie dorosłych*, w: *Katecheza...*, red. K. Misiaszek, J. Stala, dz. cyt., s. 539.

wykorzystywane w katechezie, zauważając konieczność szukania różnych metod (por. CT 51, DK 195).

W miarę rozwoju i tworzenia nowych dokumentów katechetycznych obserwuje się kontynuację oraz utrzymanie pewnych stałych elementów metodycznych²⁰⁶. W praktyce oznacza to, że choć dokumenty katechetyczne mogą ewoluować i dostosowywać się do zmieniających się potrzeb i kontekstów społecznych, istnieją pewne fundamentalne zasady i metody nauczania, które pozostają niezmiennie ważne w procesie katechezy. Te stałe elementy metodyczne odzwierciedlają głębokie zrozumienie wartości edukacji religijnej, co sprawia, że są one nadal priorytetem.

Mimo widocznej i narastającej troski Kościoła o katechezę dorosłych, obserwuje się brak konkretnych wskazań w dokumentach kościelnych odnośnie metod pracy w tym obszarze²⁰⁷. Dokumenty często podkreślają znaczenie katechezy dorosłych, rozumiejąc jej istotną rolę w życiu wspólnoty kościelnej oraz potrzebę jej rozwijania w dzisiejszym kontekście społecznym. Jednakże wyraźne wskazówki odnośnie konkretnej metodyki nauczania pozostają ograniczone. Analiza dokumentów kościelnych wyraża uznanie wartości katechezy dorosłych, choć pozostawia otwarte pytanie o jej dokładną metodykę. Próby przedstawienia metodyki katechezy dorosłych na przykładzie wielu projektów z całego świata dokonują specjaliści od katechezy dorosłych, E. Alberich i A. Binz²⁰⁸.

W kontekście katechezy dorosłych efektywne wykorzystanie różnorodnych metod wymaga starannego i właściwego ich doboru, aby skutecznie zaspokoić zróżnicowane potrzeby uczestników, *stąd rodzi się konieczność bardzo pilnego poszukiwania oraz odkrywania dróg i sposobów, lepiej odpowiadających różnym warunkom* (OIK 46). Ważne jest zrozumienie, że proces selekcji metod katechetycznych powinien być oparty na różnorodnych kryteriach, które zapewnią optymalne warunki procesu nauczania. P. Pierzchała w swoich badaniach prezentuje syntezę kryteriów wyboru odpowiednich metod, podawanych przez wielu katechetyków²⁰⁹. Kryteria te uwzględniają różne aspekty, które znacząco wpływają na skuteczność metody katechetycznej. Według autora w doborze metod trzeba zwrócić uwagę na następujące elementy:

²⁰⁶ Por. J. Szpet, *Metody katechetyczne w dyrektoriach z lat 1971–2020*, „Studia Katechetyczne” 17 (2022), s. 99.

²⁰⁷ Por. M. Majewski, *Idee przewodnie katechezy...*, dz. cyt., s. 167.

²⁰⁸ Por. E. Alberich, A. Binz, *Adulti e catechesis...*, dz. cyt.; E. Alberich, A. Binz, *Forme e modelli...*, dz. cyt.

²⁰⁹ Por. P. Pierzchała, *Dobór metod w katechezie dorosłych*, „Roczniki Teologiczne Warszawsko-Praskie” 5 (2009), s. 91-96.

- Cel katechezy

Ostatecznym celem katechezy dorosłych jest osiągnięcie komunii z Jezusem. To założenie kieruje całym procesem katechetycznym, także doбором metody. Każde spotkanie katechetyczne powinno mieć też określone cele szczegółowe, które pomagają uczestnikom zbliżyć się do celu głównego. Właściwe określenie celu jest podstawowym kryterium doboru metody.

- Treść katechezy

Treść katechezy musi być przekazywana w sposób pełny i zgodny z doktryną, bez jej zubożania lub błędnych interpretacji. Metoda katechetyczna powinna być dostosowana do różnorodnej treści katechez²¹⁰. Treści wiary muszą być przekazywane w sposób, który jest zrozumiały dla uczestników, bez nadmiernego skomplikowania czy abstrakcji.

- Adresaci katechezy

Wybór metody katechezy powinien uwzględniać rozwój umysłowy, motywacyjno-emocjonalny, społeczny, estetyczny, moralny i religijny uczestników. Należy uwzględnić także indywidualne uwarunkowania uczestników, takie jak środowisko rodzinne, przynależność do ruchów religijnych i sytuacja życiowa, aby dostosować katechezę do ich potrzeb. Uwzględniając różnice wiekowe, prowadzący powinni dostosować metody pracy do różnych grup wiekowych. Specjaliści od andragogiki wyróżniają różne charakterystyczne okresy rozwojowe dorosłych, co wskazuje na konieczność uwzględnienia specyficznych potrzeb i problemów związanych z każdym z tych okresów.

- Osoba prowadzącego

Prowadzący powinien wybierać metody, które są zgodne z jego wiekiem, osobowością i wiarą, a także są dostosowane do jego zdolności zrozumienia i skutecznego zastosowania w praktyce. Powinien być nie tylko przekazicielem wiedzy, ale również żywym świadkiem wiary, co zwiększa jego autorytet w oczach uczestników i wpływa na skuteczność katechezy.

- Możliwości techniczne

Osoby prowadzące powinny uwzględnić dostępne środki dydaktyczne, takie jak multimedia, materiały edukacyjne itp., aby ułatwić przekazywanie treści wiary. Wybierając metody katechezy, muszą brać pod uwagę miejsce i czas przeprowadzenia zajęć, gdyż nie wszystkie okoliczności pozwalają na użycie każdej metody. Katecheza powinna poszukiwać

²¹⁰ Por. J. Kotowski, *Podstawowe tematy katechezy dorosłych*, w: *Katecheza...*, red. K. Misiaszek, J. Stala, dz. cyt., s. 471-498; J. Królikowski, *Treści katechezy dorosłych. Pytania i propozycje*, w: *Katecheza...*, red. K. Misiaszek, J. Stala, dz. cyt., s. 457-470.

nowatorskich rozwiązań, ale jednocześnie nie zapominać o tradycyjnych formach, takich jak nabożeństwa, które mogą być skutecznym narzędziem katechetycznym²¹¹.

W kontekście zasad doboru metod trzeba pamiętać o pierwszorzędności roli prowadzącego w zagwarantowaniu owocności metody:

Żadna metoda, chociażby bardzo potwierdzona doświadczeniem, nie zwalnia katechety z osobistego wysiłku asymilowania i oceny konkretnych okoliczności, jak również odpowiedniego przystosowania się do nich. Najszlachetniejsze bowiem przymioty ludzkie i chrześcijańskie katechety bardziej gwarantują owocność katechezy aniżeli wyszukane metody. Większą wagę trzeba przywiązywać do pracy katechety niż do doboru tekstów czy innych pomocy (OIK 71).

b) Rodzaje metod

Klasyfikacja metod może stanowić wyzwanie z uwagi na różnorodność typologii, które wypracowali różni dydaktycy, co szeroko opisuje J. Szpet²¹². Nie wszystkie te metody są jednak adekwatne co do nauczania osób dorosłych. W kontekście tego zagadnienia P. Pierzchała po dokonaniu selekcji metod przedstawia poniższą klasyfikację²¹³:

- Metody najpopularniejsze

Wykład to jedna z klasycznych metod nauczania, która polega na jednostronnej prezentacji informacji przez nauczyciela²¹⁴. W przypadku katechezy dorosłych wykłady mogą dostarczyć solidnej podstawy wiedzy teologicznej, jednak istnieje ryzyko, że uczestnicy mogą być pasywni, co może ograniczyć efektywność nauczania. H. Bednorz zaznacza, że

Katecheza dorosłych nie powinna nigdy albo tylko wyjątkowo i w rzadkich wypadkach ograniczać się do monologu uczącego. Byłby to podstawowy błąd, którego za wszelką cenę należy unikać. Rzecz jasna, monologowe, możliwie krótkie wprowadzenie w treść danego spotkania musi istnieć, ale niech ono stanie się tylko wstępem do dialogu, w którym wszyscy obecni, o ile to możliwe, powinni aktywnie uczestniczyć²¹⁵.

Rozmowa jako forma interakcji pozwala nauczycielom i uczestnikom na wymianę myśli, poglądów i doświadczeń. Jest to skuteczna metoda, umożliwiająca rozwijanie myślenia krytycznego i refleksji nad treściami religijnymi. Dyskusja to bardziej zaawansowana forma rozmowy, która sprzyja głębszemu zrozumieniu kwestii wiary poprzez analizę różnych punktów widzenia i argumentów uczestników²¹⁶. Seminarium to metoda,

²¹¹ Por. P. Pierzchała, *Dobór metod...*, dz. cyt., s. 91-96.

²¹² Por. J. Szpet, *Dydaktyka katechezy*, dz. cyt., s. 170-174.

²¹³ Por. P. Pierzchała, *Dobór metod...*, dz. cyt., s. 91-96.

²¹⁴ Por. S. Kulpaczyński, *Katecheza dorosłych na kanwie...*, dz. cyt., s. 44-45.

²¹⁵ H. Bednorz, *Katecheza dorosłych*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 5 (1972), s. 15.

²¹⁶ Por. K. H. Schmitt, D. Emeis, *Dyskusje i rozmowy jako metody religijnego kształcenia dorosłych*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 13 (1980), s. 179-193.

która wymaga aktywnego uczestnictwa i zaangażowania. Uczestnicy wspólnie badają treści religijne, co prowadzi do pogłębiania wiedzy i bardziej zaawansowanej refleksji nad wiarą. Metody dialogiczne przynoszą lepsze efekty niż popularniejsza metoda wykładowa²¹⁷.

- Metody biblijne

Papież Franciszek wskazuje na potrzebę ubogacania katechezy Pismem Świętym:

Istotne jest, aby objawione Słowo radykalnie ubogacało katechezę i wszystkie wysiłki podejmowane w celu przekazania wiary. Ewangelizacja wymaga zażyłości ze Słowem Bożym, a to wymaga, żeby diecezje, parafie i wszystkie wspólnoty katolickie proponowały poważne i wytrwałe studiowanie Biblii, jak również promowały jej modlitewne czytanie osobiste i wspólnotowe (EG 175).

W metodach biblijnych można wyróżnić metodę godzin biblijnych, kręgów biblijnych, dzielenia się Ewangelią, rozmowy ewangelicznej, ewangelicznej rewizji życia. Metody te koncentrują się na Biblii jako podstawowym źródle katechezy. Poprzez systematyczne studiowanie i dyskusje nad biblijnymi tekstami uczestnicy katechezy dorosłych mogą osiągnąć głębsze zrozumienie treści religijnych i zastosować je w praktyce życiowej²¹⁸. Oprócz popularnych metod biblijnych warto wskazać metodę J. Bernarda, która Biblię stawia w centrum katechezy dorosłych²¹⁹.

- Metody liturgiczne

Metody te zakorzenione są w liturgii Kościoła i umożliwiają uczestnikom doświadczanie wzrostu wiary poprzez uczestnictwo w obrzędach i modlitwach liturgicznych, ponieważ *katecheza dorosłych z natury rzeczy jest skierowana na liturgię, która jest jej celem i źródłem, a sama w sobie jest także katechezą – katechezą w akcie*²²⁰. Aspekt katechetyczny w liturgii staje się ważnym elementem procesu katechezy dorosłych²²¹.

- Metody narracyjne

Do podstawowych metod narracyjnych należy opowiadanie. Narracja mocno wpływa na kształtowanie się tożsamości religijnej. Wykorzystanie narracji jako *środka zwiększającego obrazowość przepowiadania staje się sposobem oddziaływania na wyobraźnię słuchacza, by*

²¹⁷ Por. S. Pisarek, *Katowicka debata nad katechezą dorosłych. Relacja z sympozjum oraz z zebrań przygotowawczych*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 13 (1980), s. 13; J. Tarnowski, *Problem komunikacji interpersonalnej w katechezie*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 13 (1980), s. 43-58.

²¹⁸ Por. B. Stypułkowska, *Katecheza biblijna w parafii skierowana do osób dorosłych*, „Analecta Cracoviensia” 46 (2014), s. 155-170.

²¹⁹ Por. E. Młyńska, *Biblia w katechezie dorosłych w ujęciu Jacquesa Bernarda*, „Studia Katechetyczne” 8 (2012), s. 340.

²²⁰ W. Nowak, *Katecheza dorosłych i liturgia*, w: *Katecheza dorosłych...*, red. C. Rogowski, dz. cyt., s. 157.

²²¹ Por. W. Świerżawski, *Katecheza liturgiczna*, dz. cyt., s. 303-310.

wywołać w jego umyśle obraz danej prawdy²²². Metody te pozwalają na tworzenie narracji związanych z wiarą i prowadzą do rozwoju zarówno intelektualnego, jak i emocjonalnego uczestników.

- Metody poszukujące

Do tych metod zaliczamy przede wszystkim pracę z tekstem oraz w pracę w grupach. Te metody zachęcają dorosłych uczestników katechezy do samodzielnego myślenia i analizowania treści religijnych. Pozwalają one na aktywne angażowanie się w proces nauki i prowadzą do bardziej osobistego zrozumienia wiary. Ważna w aspekcie katechezy dorosłych jest metoda pracy w grupach. S. Kulpaczyński wskazuje, że ujawnia ona aspekt społeczny katechezy dorosłych oraz stanowi przeciwieństwo katechezy opartej na tzw. frontalnych, czyli jednostronnych metodach prowadzenia zajęć. W podejściu frontalnym prowadzący pełni rolę głównego przekaziciela treści wiary, a aktywność katechizowanych jest ograniczona do biernego słuchania. Często ze względu na liczbę uczestników prowadzący stosują te metody, jednak reformy pedagogiczne i katechetyczne krytykują je za skłonność do czynienia grupy bierną, a zamiast tego promują pracę w grupach jako bardziej efektywny sposób prowadzenia katechezy²²³. Według A. Potockiego *wśród metod jako optymalna jawi się metoda dialogu w niezbyt dużej grupie*²²⁴.

- Metody ekspozycji

Metody te wykorzystują narzędzia wizualne i audiowizualne do prezentowania treści religijnych. Poprzez obrazy, dźwięki i inne elementy wizualne uczestnicy mogą lepiej zrozumieć i głębiej odczuć znaczenie treści religijnych²²⁵. Posługiwanie się jednak nowymi technologiami wymaga szczególnej uwagi i roztropności (por. DK 370-372).

c) Nauczanie polimetodyczne

W katechezie dorosłych, ze względu na heterogeniczność grupy docelowej, istnieje konieczność wykorzystania różnorodnych metod edukacyjnych, które uwzględniają zróżnicowanie poziomu wiedzy, doświadczeń i potrzeb uczestników. Tego rodzaju adaptacja zapewnia efektywne przekazywanie treści religijnych i rozwój dorosłych uczestników. Jan Paweł II naucza, że *pluralizm metod we współczesnej katechezie może być znakiem*

²²² R. Karczewski, *Przepowiadanie narracyjne jako forma dotarcia do współczesnego człowieka*, „Roczniki Teologiczne” 63 (2016) z. 12, s. 48.

²²³ Por. S. Kulpaczyński, *Formy aktywizacji katechezy*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 29 (1982) z. 6, s. 81.

²²⁴ A. Potocki, *Katecheza dorosłych w przemianie*, w: *Katecheza dorosłych...*, red. K. Misiaszek, dz. cyt., s. 85.

²²⁵ Por. S. Kulpaczyński, *Katecheza wobec środków audiowizualnych*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 25 (1978) z. 6, s. 9-83.

żywności i pomysłowości (CT 55), a w dzisiejszym, zróżnicowanym pod wieloma względami społeczeństwie kwestią konieczności. Katecheza dorosłych powinna uwzględniać różnice w doświadczeniach życiowych, poziomie zaawansowania wiary oraz osobistych potrzebach uczestników. W to podejście do różnorodności metod wpisuje się także dobór różnorodnych treści wykorzystanych w katechezie. Papież Franciszek pisze:

Ważne jest wyciągnięcie wniosków duszpasterskich z nauczania soborowego, które zawiera dawne przekonanie Kościoła. Przede wszystkim trzeba powiedzieć, że w głoszeniu Ewangelii konieczne jest zachowanie należytej proporcji. Można ją rozpoznać w częstotliwości, z jaką porusza się niektóre tematy, oraz w akcentach, jakie się kładzie w przepowiadaniu. Na przykład, jeśli jakiś proboszcz podczas roku liturgicznego mówi dziesięć razy o wstrzeźliwości, a tylko dwa lub trzy razy o miłosierdziu czy sprawiedliwości, dochodzi do dysproporcji, powodującej, że przysłonięte zostają te właśnie cnoty, które powinny być bardziej obecne w przepowiadaniu i katechezie. To samo ma miejsce, gdy bardziej się mówi o prawie niż o łasce, bardziej o Kościele niż o Jezusie Chrystusie, bardziej o papieżu niż o Słowie Bożym (EG 38).

Dlatego istotnym elementem procesu katechetycznego jest diagnoza grupy docelowej, lokalne możliwości²²⁶ oraz dostosowanie metody i treści na podstawie tych obserwacji. Skuteczna katecheza dorosłych wymaga elastyczności, otwartości na różne tematy, uznania różnorodności potrzeb i oczekiwań uczestników, a często dywersyfikacji metod, czyli korzystaniu z wielu metod w czasie jednej katechezy, na co wskazuje R. Niparko:

trzeba przyjąć, że zgodnie z zasadą wielości i zróżnicowania form katechezy dorosłych cały proces katechetyczny, poszczególne jego jednostki katechetyczne (katechezy), a nawet poszczególne części tej jednostki mogą być realizowane za pomocą różnych metod, przybierać różne ramy organizacyjne²²⁷.

7. Adresaci

W dzisiejszym społeczeństwie, zróżnicowanym pod wieloma względami, katecheza dorosłych staje przed wyzwaniem dostosowania się do różnorodności adresatów. R. Chałupniak, podejmując się klasyfikacji adresatów, dzieli ich na poszczególne grupy, uwzględniając wiek (dorośli w młodszym, średnim i starszym wieku), poziom wiary (wierzący, poszukujący, obojętni, niewierzący), poziom zaangażowania we wspólnotowość oraz przedstawicieli różnych zawodów²²⁸. Autor podkreśla, że *tworzenie nowych*

²²⁶ Por. S. Łabendowicz, *Przedmowa*, w: *Wyznawać wiarę dzisiaj...*, red. S. Łabendowicz, dz. cyt., s. 20.

²²⁷ R. Niparko, *Katecheza dorosłych...*, dz. cyt., s. 161.

²²⁸ Por. R. Chałupniak, *Adresaci katechezy dorosłych*, w: *Katecheza...*, red. K. Misiaszek, J. Stala, dz. cyt., s. 171-190.

*skutecznych modeli katechezy dorosłych uzależnione jest w głównej mierze od właściwe rozpoznanej grupy docelowej, czyli, używając języka mediów, katechetycznego „targetu”*²²⁹. Osobną, specyficzną grupą adresatów katechezy dorosłych, potrzebującą odpowiednich metod i podejścia, są dorośli z niepełnosprawnością²³⁰.

W świetle najnowszego dyrektorium katechetycznego istnieje potrzeba identyfikacji i zrozumienia różnych typów dorosłych, którzy uczestniczą w procesie katechezy (por. DK 258). *Mając na względzie stosunek dorosłych do kwestii wiary*²³¹ dyrektorium wymienia sześć grup adresatów katechezy dorosłych. Katalog ten w odróżnieniu od dyrektorium z 1997 jest poszerzony (por. DOK 172)²³².

a) Dorośli wierzący

Pierwszą grupę stanowią dorośli, którzy żyją wiarą i pragną ją pogłębiać. To osoby, dla których katecheza pełni rolę umacniania już istniejącej więzi z Bogiem. Katecheza dostarcza im treści prowadzących do głębszego zrozumienia doktryny i praktyk chrześcijańskich.

b) „Prawie katechumeni”

Drugą istotną grupą są ochrzczeni dorośli, którzy, choć przyjęli sakrament chrztu, nie zostali odpowiednio uformowani lub nie zakończyli chrześcijańskiego wtajemniczenia. Katecheza dla nich staje się drogą formacyjną, wspomagającą ich w procesie pełnego zaangażowania w życie religijne.

c) Wierzący „od święta”

Trzecią grupę stanowią ochrzczeni dorośli, którzy choć na co dzień nie praktykują wiary, szukają kontaktu ze wspólnotą kościelną w konkretnych momentach życia. Katecheza dla nich powinna uwzględniać specyfikę tych sytuacji, zachęcając do głębszego zrozumienia znaczenia wiary w kontekście życiowych przełomów, a przede wszystkim prowadzić do codziennego praktykowania wiary.

²²⁹ Tamże, s. 171.

²³⁰ Por. I. Ciesiołka, *Duszpasterstwo niepełnosprawnych w ich dorosłym życiu*, „Katecheza. Rodzina, Parafia i Szkoła” 19 (2022), s. 29-39.

²³¹ T. Panuś, *Adresaci katechezy w dyrektoriat katechetycznych z lat 1971–2020*, „Studia Katechetyczne” 17 (2022), s. 122.

²³² Por. D. Kurzydło, *Nowi adresaci...*, dz. cyt., s. 137.

d) Dorośli po innych doświadczeniach religijnych

Kolejną grupę stanowią dorośli wywodzący się z innych wyznań chrześcijańskich lub innych doświadczeń religijnych. Dla nich katecheza staje się miejscem dialogu i porozumienia, umożliwiającym znalezienia pełni prawdy w Kościele.

e) Powracający do wiary

Istotnym obszarem działań katechetycznych są również dorośli powracający do wiary katolickiej po doświadczeniach w nowych ruchach religijnych – sektach. Katecheza dla nich powinna uwzględniać specyfikę ich drogi powrotnej, wspierając proces reintegracji ze wspólnotą katolicką.

f) Nieochrzczeni dorośli

Ostatnią grupę stanowią nieochrzczeni dorośli, do których skierowany jest katechumenat. Dla nich katecheza stanowi integralny element wprowadzający w świat wiary chrześcijańskiej, wymagając jednocześnie dostosowania do ich pragnienia wejścia na drogę wiary (por. DK 258).

8. Znaczenie parafii

W polskich realiach w wyniku przywrócenia nauki religii w szkołach po okresie komunizmu zauważalny jest trend zmniejszenia roli katechezy parafialnej dla dzieci i młodzieży, co z kolei wpływa na brak systematycznej katechezy dorosłych²³³. J. Bartoszyńska wprost wysuwa tezę, że katecheza realizowana w szkole wpływa na kryzys katechezy dorosłych w parafii²³⁴. Współczesne parafie znalazły się w sytuacji, gdzie ich funkcja wychowawcza wobec młodego pokolenia uległa redukcji. Po przeniesieniu nauki religii do szkół publicznych parafia przestała być głównym środowiskiem edukacyjnym, a według K. Misiaszka przestała w ogóle istnieć jako takie środowisko²³⁵. Jednak mimo że szkoła przejęła część obowiązków związanych z katechezą, parafia wciąż pozostaje centralnym miejscem głoszenia katechezy, także dorosłych (por. CT 67, DK 298-303, PDK 107)²³⁶. Jan Paweł II podkreśla, że *wspólnota parafialna, jako zajmująca szczególne miejsce, powinna pozostać krzewicielką i inspiratorką katechezy* (CT 67). Przedsięwzięciem związanym

²³³ Por. A. Potocki, *Parafia podmiotem i miejscem katechezy*, „Perspectiva” 2 (2006), s. 84.

²³⁴ Por. J. Bartoszyńska, *Wpływ katechezy szkolnej na kryzys katechezy dorosłych*, „Katecheta” 54 (2010) nr 9, s. 64-68.

²³⁵ Por. K. Misiaszek, *Porażka katechezy...*, dz. cyt., s. 75.

²³⁶ Por. A. Potocki, *Między szkołą i parafią...*, dz. cyt., s. 75.

z katechezą dorosłych jest konieczność przywrócenia pierwszorzędności parafii jako fundamentalnego miejsca głoszenia katechezy, tym bardziej że jest ona szczególnym miejscem działania świeckich²³⁷. Według P. Tomasika *pytanie o koncepcję katechezy dorosłych wiąże się ściśle z pytaniem o koncepcję parafii*²³⁸. D. Lipiec odnośnie szczególnego zadania świeckich w parafii stwierdza, że *apostolskim zadaniem katolików świeckich jest budowanie parafii jako wspólnoty wiary, kultu i miłości*²³⁹. Jak wskazuje J. Stala, wielu autorów podkreślało ważność parafii w katechezie dorosłych, ale wypowiedzi ograniczały się często tylko do stwierdzenia, tymczasem *nie wystarczy przypominać, że parafia jest naturalnym miejscem katechezy dorosłych, ale należy wskazywać na jej współczesne uwarunkowania oraz poszukiwać nowych i adekwatnych dla XXI wieku modeli*²⁴⁰. Ważne jest zatem realizowanie wszelkich teorii związanych z katechezą dorosłych w parafii, która jest naturalnym środowiskiem tej katechezy²⁴¹. K. Misiaszek twierdzi, że *jeżeli dzisiaj chce się wrócić do katechezy parafialnej, to jest to myśl nie tylko bardzo potrzebna – może już trochę spóźniona, ale także bardzo konieczna*²⁴².

*

Drugi rozdział pt. *Specyfika katechezy dorosłych* pozwala na wyciągnięcie istotnych wniosków dotyczących jej celów, zadań i form realizacji. Głównym celem katechezy dorosłych jest prowadzenie człowieka do dojrzałości chrześcijańskiego życia, które realizuje się w życiu świeckim. Zadania tej katechezy są ściśle związane z różnymi poziomami wiary ludzi dorosłych, co wymaga elastycznego i dostosowanego podejścia. W tym kontekście model katechumenalny wydaje się najodpowiedniejszą formą organizacji katechezy dorosłych.

Katecheza dorosłych musi spełniać określone kryteria, takie jak eklezjalność, kompleksowość, podmiotowość uczestników, uwzględnienie świeckości i różnorodności adresatów oraz koordynacja z innymi działaniami duszpasterskimi. Realizowana jest w różnych formach, obejmujących katechezę ewangelizacyjną, katechumenat, przygotowanie do sakramentów, katechezę permanentną, działania w grupach religijnych oraz w odpowiedzi na specyficzne sytuacje życiowe.

²³⁷ Por. P. Duksa, *Rola i zadania świeckich we współczesnej parafii*, „Studia Redemptorystowskie” 13 (2015), s. 274.

²³⁸ P. Tomasik, *Miejsce katechezy dorosłych w duszpasterstwie polskim*, w: *Katecheza dorosłych...*, red. K. Misiaszek, dz. cyt., s. 214.

²³⁹ D. Lipiec, *Apostolstwo świeckich w parafii*, „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne” 1 (2009), s. 47.

²⁴⁰ J. Stala, *Katecheza dorosłych w programie duszpasterskim parafii*, w: *Katecheza...*, red. K. Misiaszek, J. Stala, dz. cyt., s. 191-192.

²⁴¹ Por. P. Mazur, *Katecheza parafialna umocnieniem w wierze*, „Ateneum Kapłańskie” 151 (2008), s. 113.

²⁴² K. Misiaszek, *Katecheza dorosłych musi być...*, dz. cyt., s. 80.

Ważnym aspektem katechezy dorosłych jest konieczność zastosowania podejścia polimetodycznego, co pozwala na dostosowanie metod do zróżnicowanych potrzeb adresatów. Są nimi dorośli na różnych etapach wiary, a katecheza skierowana do poszczególnych grup różni się celami, zadaniami, formami oraz metodami pracy. Niezmiennie jednak parafia pozostaje podstawowym miejscem realizacji katechezy dorosłych, co podkreśla jej znaczenie w strukturze życia kościelnego i duszpasterskiego.

Rozdział 3

Świeccy w misji nauczania Kościoła

Poniższy rozdział przedstawia teoretyczne podstawy szczegółowego zagadnienia, jakim jest udział świeckich w katechezie dorosłych. W celu wyprowadzenia wniosków przeprowadzona została analiza zmieniającej się roli laikatu w Kościele, jego apostołstwa oraz procesu formacyjnego związanego z posługą katechetyczną. W trzech poniższych paragrafach omówiono zagadnienia dotyczące miejsca świeckich w misji nauczania Kościoła.

1. Laikat w Kościele

Słowo „laikat”, pochodzące od greckiej frazy *laos theu* – „lud Boży”²⁴³, odnosi się w kontekście Kościoła katolickiego do wszystkich wiernych, którzy nie otrzymali święceń kapłańskich oraz nie są zakonnikami. Jak podaje *Katechizm Kościoła Katolickiego*, *Właściwością stanu ludzi świeckich jest życie wśród świata i spraw doczesnych* (KKK 940).

Początkowo nie rozróżniano stanów w Kościele. Na mocy chrztu każdy postrzegany był jako powołany do misji apostołskiej. Podział na duchowieństwo i laikat pojawił się w IV w.²⁴⁴. To rozróżnienie położyło podwaliny pod ideę klerykalizmu, ukazującego duchowieństwo jako stan wyższy od drugorzędnych świeckich²⁴⁵.

Znacząca zmiana w postrzeganiu laikatu miała miejsce po Soborze Watykańskim II²⁴⁶. Sobór nie tylko podkreślił, że świeccy są częścią Ludu Bożego (por. LG 30), lecz przypomniał również świeckim wiernym o ich udziale w kapłańskiej, prorockiej i królewskiej misji Chrystusa²⁴⁷. Przełamało to dotychczasowe myślenie, które marginalizowało rolę laikatu. Konstytucja dogmatyczna o Kościele mówi nawet o powołaniu świeckich, które polega na *szukaniu Królestwa Bożego, zajmowaniu się sprawami świeckimi i kierowaniu nimi po myśli Bożej* (LG 31). Jest to wyraźne wezwanie do aktywnego zaangażowania laikatu w życie społeczne, przy jednoczesnym kierowaniu się zasadami chrześcijańskimi. E. Weron widzi w tym zadaniu świeckich inkarnacyjny wymiar:

²⁴³ Por. T. Gołkowski, *Laikat*, w: *Encyklopedia Kościoła*, t. 2, red. F. L. Cross, E. A. Livingstone, Warszawa 2004, s. 11.

²⁴⁴ Por. A. Kakareko, *Stany życia w Kościele*, „Studia Teologiczne” 22 (2004), s. 282.

²⁴⁵ Por. R. Klepka, *Klerykalizm*, w: *Encyklopedia bezpieczeństwa*, t. 5, red. O. Wasiuta, S. Wasiuta, Kraków 2022, s. 370-375.

²⁴⁶ Por. T. Głuszak, *Miejsce laikatu w życiu społecznym i religijnym*, Gniezno 2009, s. 11.

²⁴⁷ Por. J. Dyduch, *Udział świeckich w potrójnej misji Chrystusa w świetle nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, „Analecta Cracoviensia” 16 (1984), s. 483.

Aby dokonać zbawienia, Syn Boży przez swoje wcielenie (*incarnatio*) wszedł w świat i w jego struktury, przyjmując ludzkie ciało wraz z pełnią człowieczeństwa. Podobnie wierni świeccy realizują swoje chrześcijańskie powołanie, wchodząc głęboko we wszystkie struktury świeckiego życia świata, przez swoją pracę i świecki zawód, przez życie małżeńskie i rodzinne oraz przez swoją twórczą obecność w życiu społecznym, politycznym, kulturowym, w środkach społecznego przekazu itp. Pozostając jako zaczyn wewnątrz życia świeckiego, realizują swoją misję uświęcenia świata²⁴⁸.

Rola laikatu w Kościele jest rozumiana jako aktywne uczestnictwo w misji ewangelizacyjnej i społecznej Kościoła. Świeccy budują wspólnotę, propagują wartości chrześcijańskie oraz podejmują wyzwania współczesnego świata²⁴⁹.

Jan Paweł II kontynuuje teologiczną ewolucję roli laikatu w swojej adhortacji apostołskiej *Christifideles laici*. W swoim nauczaniu podkreśla, że laikat nie jest jedynie biernym odbiorcą duchowości, lecz pełni aktywną rolę w życiu Kościoła (por. CL 16). Papież zwraca uwagę na konieczność świeckiego zaangażowania w szeroko pojętą sferę społeczną, będącą naturalnym przedłużeniem misji Kościoła (por. CL 17). Papież Franciszek naucza, że dziś

wzrosła świadomość tożsamości oraz misji osoby świeckiej w Kościele. Dysponujemy licznym laikatem, choć niewystarczającym, z głębokim poczuciem wspólnoty, wiernie angażującym się w dzieła miłosierdzia, katechezę, celebrowanie wiary (EG 102).

Ewolucja rozumienia roli laikatu w dziejach Kościoła ukazuje proces uznania zaangażowania ludzi świeckich w życie Kościoła. Odrzucenie dawnej perspektywy marginalizującej świeckich na rzecz docenienia ich roli jako integralnych członków Ludu Bożego, mających swoje zadania, stanowi ważny krok w realizacji misji Kościoła w dzisiejszym świecie. T. Borutka stwierdza, że *w Kościele wybiła dzisiaj godzina laikatu*²⁵⁰.

2. Apostolstwo świeckich

Ważnym zadaniem stawianym przez Kościół świeckim jest apostołstwo. Termin „apostołstwo” wywodzi się z greckiego słowa *apostello* oznaczającego „posyłać”²⁵¹. Apostolstwem nazywamy wszelką działalność Kościoła, która ma na celu szerzenie Królestwa Chrystusowego na całej ziemi, co podkreśla dekret *Apostolicam actuositatem*, poświęcony w całości kwestii apostołstwa świeckich:

²⁴⁸ E. Weron, *Apostolstwo laikatu w nauczaniu Jana Pawła II*, Ząbki 2007, s. 146.

²⁴⁹ Por. D. Lipiec, *Trudności we współpracy duchowieństwa i laikatu*, „Studia Teologiczne” 20 (2002), s. 207-224.

²⁵⁰ T. Borutka, *Udział świeckich w nowej ewangelizacji*, „Polonia Sacra” V(XXIII) (2001) nr 9(53), s. 97.

²⁵¹ Por. T. Mieszkowski, *Apostoł*, w: *Encyklopedia Kościoła*, t. 1, red. F. L. Cross, E. A. Livingstone, Warszawa 2004, s. 120.

Kościół powstał do życia w tym celu, by szerząc królestwo Chrystusowe po całej ziemi ku chwale Ojca, uczynić wszystkich ludzi uczestnikami zbawczego odkupienia i by przez nich skierować cały świat rzeczywiście do Chrystusa. Wszelka działalność Ciała Mistycznego zmierzająca do tego celu nazywa się apostołstwem, które Kościół sprawuje poprzez wszystkie swoje członki, jednak na różne sposoby; powołanie bowiem chrześcijańskie jest z natury swojej również powołaniem do apostołstwa. Podobnie jak w organizmie żywym żaden członek nie zachowuje się całkiem biernie, ale uczestnicząc w życiu ciała, bierze równocześnie udział w jego działaniu, tak i w ciele Chrystusa, którym jest Kościół, całe ciało „według zakresu działania właściwego każdemu członkowi przyczynia sobie wzrostu” (Ef 4,16). Co więcej, tak wielka jest w tym ciele więź i zespolenie członków (por. Ef 4,16), iż członka, który nie przyczynia się według swej miary do wzrostu ciała, należy uważać za niepożytecznego tak dla siebie, jak i dla Kościoła (AA 2).

Papież Paweł VI ukazuje, że Kościół nie istnieje tylko dla siebie, lecz ma konkretne zadanie apostołskie wobec świata. Poprzez porównanie do organizmu żywego papież podkreśla aktywną rolę każdego członka w życiu Kościoła. Żaden członek, także świecki, nie może być bierny, potrzeba bowiem życia przepełnionego świadectwem wiary (por. OIK 35). *Katechizm Kościoła Katolickiego* podkreśla, że apostołstwo jest zarówno obowiązkiem, jak i prawem świeckich:

Ponieważ świeccy, jak wszyscy wierni, wezwani są przez Boga do apostołstwa na mocy chrztu i bierzmowania, dlatego mają obowiązek i prawo, indywidualnie lub zjednoczeni w stowarzyszeniach, starać się, by orędzie zbawienia zostało poznane i przyjęte przez wszystkich ludzi na całej ziemi. Obowiązek ten jest tym bardziej naglący tam, gdzie jedynie przez nich inni ludzie mogą usłyszeć Ewangelię i poznać Chrystusa. Ich działalność we wspólnotach eklezjalnych jest tak konieczna, że bez niej w większości przypadków apostołstwo pasterzy nie może być w pełni skuteczne (por. KK 33) (KKK 900).

Katechizm wskazuje, że celem apostołstwa świeckich jest to, aby orędzie zbawienia stało się znane i przyjęte przez wszystkich ludzi na całym świecie. Jest to wyraz globalnego charakteru misji Kościoła, którą świeccy mają aktywnie współtworzyć. Dzięki działalności apostołskiej świeckich Ewangelia dociera do tych, do których kapłani mają ograniczony dostęp lub do których sami nie mogliby dotrzeć²⁵².

M. Dziewiecki przekonuje wręcz o pierwszorzędności apostołstwa świeckich wobec apostołstwa realizowanego przez duchownych:

²⁵² Por. M. Lukoszek, *Misja świeckich w Kościele w nauczaniu Jana Pawła II*, „Kieleckie Studia Teologiczne” 9 (2010), s. 88.

Głoszenie Boga to zatem najpierw zadanie świeckich uczniów Jezusa. Dopiero na fundamencie ich świadectwa w domu, w sąsiedztwie, w parafii i miejscu pracy staje się możliwe i owocne głoszenie Boga przez kapłanów i osoby konsekrowane²⁵³.

Apostolstwo jest integralną częścią powołania chrześcijańskiego, wpisanego w konsekwencje przyjętego chrztu (por. RM 73)²⁵⁴. Wyakcentowanie roli człowieka w apostołstwie, według J. Charytańskiego, w nauczaniu Kościoła jest zrównoważone *ujęciem pneumatologicznym*²⁵⁵. Człowiek zatem powołany do tego zadania na chrzcie świętym, mocą Ducha Świętego, zobowiązany jest do tego dzieła. Ważne jest odkrycie powołania do apostołstwa przez samych świeckich²⁵⁶. R. Forycki podkreśla, że to powołanie jest ściśle związane z powołaniem do świętości człowieka²⁵⁷.

Pastoraliści podają, że można je podzielić na dwa rodzaje²⁵⁸. Apostolstwo własne świeckich odzwierciedla specyfikę ich życia w świecie. Świeccy kontynuują odkupieńcze dzieło Chrystusa poprzez uświęcanie świata od wewnątrz i odnawianie porządku doczesnego. Bardziej specyficzną formą jest natomiast apostołstwo pomocnicze świeckich (por. AA 24). Jest to forma zaangażowania wiernych świeckich w bezpośrednią współpracę z apostołatem urzędowym hierarchii kościelnej. W ramach tego rodzaju apostołstwa świeccy aktywnie wspierają i uzupełniają misję duchownych, angażując się w konkretne zadania związane z obowiązkami pasterzy. Centralnym elementem apostołstwa pomocniczego jest bliska koordynacja z hierarchią kościelną. Świeccy, angażując się w tę formę apostołstwa, podlegają kierownictwu duchownych i starają się ściśle współpracować z nimi w realizacji powierzonych zadań. Jednocześnie starają się utrzymać swoją odrębność pod względem natury, misji, a także swojego powołania. To specjalne apostołstwo związane może być z mandatem hierarchii Kościelnej, czyli zleceniem jakiejś działalności apostołskiej, lub udzieleniem misji kanonicznej, czyli zgody na udział w niektórych czynnościach właściwych hierarchii. Uczestnictwo w misji kanonicznej świeckich może objawiać się w głoszeniu nauki chrześcijańskiej poprzez działania takie jak katechizacja czy pełnienie posługi lektora, akolity i innych funkcji liturgicznych, takich jak przewodniczenie

²⁵³ M. Dziewiecki, „*Idźcie i głoscie!*”. *Misja osób świeckich*, „Zeszyty Formacji Katechetów” 65 (2017) nr 1, s. 58.

²⁵⁴ Por. J. Dyduch, *Udział świeckich w misji prorockiej Chrystusa i Kościoła*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 35 (1988) z. 5, s. 9.

²⁵⁵ Por. J. Charytański, *Katechizacja jako forma...*, dz. cyt., s. 203.

²⁵⁶ Por. M. Polak, „*Kurs wiary wspólnotowej*” jako pomoc w odkryciu powołania świeckich wiernych we wspólnocie chrześcijańskiej, „Teologia Praktyczna” 5 (2004), s. 59-68.

²⁵⁷ Por. R. Forycki, *Apostołskie powołanie Ludu Bożego*, w: *Powołanie do apostołstwa*, red. L. Balter, Poznań 1975, s. 148-152.

²⁵⁸ Por. R. Kamiński, *Komplementarność duszpasterstwa i apostołstwa*, „Roczniki Teologiczne” 49 (2002) z. 6, s. 24-25.

modlitwom, rozdzielanie Komunii Świętej, udzielanie chrztu lub udział w opiece duszpasterskiej, zwłaszcza w parafiach pozbawionych proboszcza²⁵⁹.

Wiele jest apostolskich funkcji wiernych świeckich²⁶⁰, a znaczna ich liczba realizowana jest w Kościele w Polsce²⁶¹. Najznakomitszą jednak formą apostołstwa świeckich, według adhortacji apostolskiej *Catechesi tradendae*, jest katecheza (por. CT 66).

Jan Paweł II podczas modlitwy Anioł Pański w maju 1987 r. powiedział:

Jeśli bowiem prawdą jest, że katechizacja zajmuje główne miejsce wśród obowiązków biskupa i kapłanów, to jest również prawdą, iż stanowi ona dziedzinę, w której człowiek świecki wyraża w szczególnej formie swoje powołanie, wypełniając funkcję powszechnego kapłaństwa i świadcząc o tym, że sam uczestniczy w prorockim urzędzie Chrystusa²⁶².

Katecheza obok przepowiadania zajmuje ważne miejsce w realizacji zadań profetycznych Kościoła²⁶³. *Dyrektorium o katechizacji*, podkreślając chrzcielne źródło powołania apostolskiego, ukazuje szczególną formę powołania, jakim jest katechizowanie:

Powołanie do posługi katechizacji wypływa z sakramentu chrztu, a wzmacnia je bierzmowanie. Poprzez te sakramenty osoba świecka ma udział w kapłańskim, prorockim i królewskim urzędzie Chrystusa. Poza wspólnym powołaniem do apostołstwa część wiernych odczuwa, że Bóg wzywa ich do podjęcia roli katechetów chrześcijańskiej wspólnoty, w służbie szerszej i bardziej rozbudowanej katechizacji (DK 122).

Kościół dostrzega w dziele katechezy wielkie zaangażowanie świeckich, *którzy w tej pracy znajdują wyraz swej wiary i apostolskiej odpowiedzialności* (RH 27). E. Młyńska zaznacza, że w kontekście katechezy dorosłych nastąpiła ewolucja polegająca na tym, że *w miarę [...] jak rozwijana jest koncepcja katechezy dorosłych i zarysowuje się jej wizja integralna, katecheza dorosłych, postrzegana jako przygotowanie do zadań apostolskich, traktowana jest jako jedna z jej form*²⁶⁴.

²⁵⁹ Por. M. Ostrowski, *Apostolstwo świeckich*, <http://pastoralna.upjp2.edu.pl/wp-content/uploads/2018/09/100as-apostolstwo-swieckich-definicja-zrodla.pdf>, [dostęp: 5.01.2024]; E. Weron, *Laikat i apostołstwo. Zarys teologii laikatu i apostołstwa ludzi świeckich*, Poznań 1999, s. 97-105; M. Bartos, *Katechizacja dorosłych*, „Katecheta” 30 (1986), s. 27.

²⁶⁰ Por. B. Brzuszek, *Apostolskie funkcje wiernych świeckich*, w: *Powołanie do...*, red. L. Balter, dz. cyt., s. 300-319.

²⁶¹ Por. D. Lipiec, *Apostolskie zaangażowanie laikatu w Kościele w Polsce*, w: *Duszpasterstwo w Polsce...*, red. M. Fiałkowski, dz. cyt., s. 139-160.

²⁶² Jan Paweł II, *Modlitwa niedzielna z Papieżem. Świeccy katecheci*, w: *O apostołstwie świeckich*, red. P. Taras, E. Weron, Warszawa 1993, s. 274.

²⁶³ Por. A. Domaszk, *Zdolność wiernych świeckich do przepowiadania Słowa Bożego*, „Seminare. Poszukiwania naukowe” 20 (2004), s. 111.

²⁶⁴ E. Młyńska, *Ewolucja katechezy...*, dz. cyt., s. 147.

3. Formacja do apostołstwa

a) Apostołstwo świeckich wymaga przygotowania

Odpowiednie przygotowanie wiernych świeckich *urasta do rangi potrzeby o pierwszorzędym znaczeniu*²⁶⁵. W przygotowaniu laikatu do pełnienia szczególnych form apostołstwa ważnym elementem jest postawienie właściwego celu. Adhortacja apostołska *Christifideles laici* określa go w następujący sposób: *Podstawowym celem formacji świeckich katolików jest coraz pełniejsze odkrywanie przez nich własnego powołania i coraz większa gotowość do tego, by żyć nim w wypełnianiu własnej misji* (CL 58).

Przygotowanie do apostołstwa, zgodnie z wytycznymi zawartymi w dokumencie *Apostolicam actuositatem*, wymaga wielostronnego i pełnego podejścia. Apostołstwo, by było skuteczne, powinno opierać się na solidnych fundamentach duchowych, doktrynalnych oraz uwzględniać różnorodne okoliczności i warunki, do których dostosować się musi osoba świecka (por. AA 28). Dokument podkreśla konieczność stałego duchowego i doktrynalnego postępu człowieka świeckiego. Przygotowanie do apostołstwa powinno obejmować również specyficzne aspekty, uwzględniając różnice między ludźmi oraz ich warunki życiowe. Jest to proces, który wymaga zarówno formacji wspólnej, jak i indywidualnej, dostosowanej do konkretnych potrzeb i umiejętności. Ważnym elementem przygotowania do apostołstwa jest formacja humanistyczna, która powinna być zgodna z uzdolnieniami i warunkami życia każdego człowieka świeckiego. Ludzie świeccy, dobrze znając współczesny świat, powinni być jednocześnie zanurzeni w swoją społeczność i kulturę, aby skutecznie pełnić rolę apostoła. Dokument podkreśla również znaczenie przygotowania doktrynalnego, obejmującego teologię, etykę, filozofię oraz edukację praktyczną i techniczną. Jednakże samo przygotowanie teoretyczne nie wystarcza. Osoba świecka powinna również rozwijać umiejętność patrzenia na świat, oceniania go i działania w świetle wiary, a także zdolność nawiązywania dialogu i utrzymywania dobrych stosunków z ludźmi (por. AA 29). Przygotowanie do apostołstwa rozpoczyna się już od wczesnych lat życia, a szczególną uwagę należy poświęcić wdrażaniu młodzieży do tego dzieła. Rodzina, szkoła oraz stowarzyszenia apostołskie spełniają istotną rolę w tym procesie. Rodzice powinni przysposabiać swoje dzieci do poznawania miłości Boga i troski o potrzeby bliźniego, a cała rodzina ma stanowić praktyczną szkołę apostołstwa (por. AA 30).

²⁶⁵ R. Forycki, *Przygotowanie do apostołstwa*, w: *Powołanie do...*, red. L. Balter, dz. cyt., s. 423.

Dokument zwraca także uwagę na różne formy apostołstwa, takie jak ewangelizacja, uświęcanie ludzi, porządkowanie spraw doczesnych oraz uczynki miłości i miłosierdzia. Wszystkie te formy wymagają specyficznego przygotowania, zarówno pod względem wiedzy teologicznej, jak i praktycznych umiejętności (por. AA 31).

W celu wsparcia procesu przygotowania do apostołstwa istnieje wiele środków pomocniczych, takich jak zebrania, kongresy, rekolekcje czy czasopisma. Specjalne ośrodki studiów powinny rozwijać wiedzę w różnych dziedzinach, aby umożliwić pełniejszy rozwój umiejętności apostołskich osób świeckich. Przygotowanie do apostołstwa jest procesem ciągłego doskonalenia, wymagającym coraz głębszego poznania i odpowiedniego działania, zawsze mając na uwadze jedność i całość osoby ludzkiej (por. AA 32).

b) Formacja do katechizowania dorosłych

Dyrektorium o katechizacji zawiera definicję formacji: *Formacja jest procesem ustawicznym, który – pod kierownictwem Ducha Świętego i w żywym łonie wspólnoty chrześcijańskiej – pomaga ochrzczoneму ukształtować się, to znaczy odkryć swoją najgłębszą tożsamość* (DK 130).

Bardzo istotna jest formacja przygotowująca do specjalnej formy apostołstwa, jakim jest katecheza dorosłych. Adhortacja apostołska *Christifideles laici* o powołaniu i misji świeckich w Kościele i świecie zaznacza:

Mając na względzie realną siłę oddziaływania i skuteczność duszpasterstwa, należy dbać o rozwój formacji wychowawców, organizując między innymi odpowiednie kursy i specjalne szkoły. Formacja tych, którzy mają z kolei zająć się formacją świeckich katolików, jest podstawowym warunkiem zapewnienia formacji o szerokim zasięgu, która będzie mogła objąć wszystkich katolików świeckich (CL 63).

Adhortacja ta zawiera istotne wskazania dotyczące organizacji specjalnych szkół przeznaczonych dla formatorów świeckich. Dokument *Katecheza dorosłych we wspólnocie chrześcijańskiej* wyznacza fundamentalne wymagania wobec tych, którzy zamierzają katechizować dorosłych.

W świetle dokumentu katechista dorosłych musi charakteryzować się dojrzałością w wierze. Jest to wymóg głębokiego zrozumienia i osobistego przeżycia wiary, a także zdolności wspierania innych w ich rozwoju. Katechista, choć może być w procesie dojrzewania we własnej roli przewodnika, powinien dążyć do pełnienia tej funkcji w miarę możliwości. Jednocześnie ważne jest, aby nie wykazywać postawy wyższości wobec uczestników katechezy, lecz być z nimi solidarnym i traktować ich jako równych uczestników procesu rozwoju wiary (por. KD 71-72). Katechista dorosłych musi posiadać

nie tylko zdolność tłumaczenia tekstów, ale przede wszystkim ewangeliczną mądrość. W praktyce oznacza to umiejętność skutecznego wyjaśniania życia, udzielania właściwych odpowiedzi na aktualne problemy oraz chrześcijańskiego interpretowania wydarzeń. Katechista winien być otwarty na słuchanie, dialog, umiejętnie podtrzymywać relacje z uczestnikami katechezy, zachęcać do podejmowania duchowych zobowiązań i umieć pracować w grupie, tworząc wspólnotę.

Katechista dorosłych powinien być zdolny do efektywnej pracy w grupie, co wymaga umiejętności otwierania się na sytuacje i wydarzenia, zachowania wewnętrznej równowagi oraz tworzenia atmosfery wspólnoty. Katechista musi jasno ukazywać, że jest świadomy swojego posłania przez Kościół, a jego misja powinna być akceptowana przez wszystkich członków wspólnoty. Winien być bratem dla tych, z którymi żyje, ukazując w ten sposób autentyczność swojej roli w procesie katechetycznym (por. KD 73). W. Świerzawski pisze, że *katechista jest przewodnikiem i strategiem*²⁶⁶, stając się najlepszym świadkiem wiary wobec katechizowanych. Dokument Międzynarodowej Rady ds. Katechezy zwraca szczególną uwagę na wartość świeckości katechisty:

Oni właśnie ze względu na specyficzny dla siebie charyzmat człowieka świeckiego w Kościele są w stanie bardziej niż inni wspomagać dorosłych, gdyż są ich towarzyszami życia, współuczestnikami tych samych zadań i problemów podejmowanych w rodzinie, w Kościele, a także z racji szczególnej, jaką jest umiejętność inkulturacji wiary, która w katechezie dorosłych posiada pierwszorzędne znaczenie (KD 75).

Personalistyczne podejście do procesu formacyjnego zakłada zaproszenie samych formowanych do jego współtworzenia, co niesie ze sobą konkretne zadania i odpowiedzialność:

Już samo włączenie dorosłego w proces tworzenia katechezy i pozwolenie mu na przyjęcie adekwatnej do jego niepowtarzalnego rozwoju osobowego drogi dojrzewania wiary znacznie poszerza tę przestrzeń, dając dorosłemu chrześcijaninowi możliwość uczestniczenia w powstawaniu koncepcji formacyjnej. Rodzi to także poważne konsekwencje dla katechetów prowadzących katechezę dorosłych²⁶⁷.

c) Podstawowe wskazania formacyjne

Stawanie się katechistą jest procesem, który wymaga formacji przez całe życie. Ważna jest formacja początkowa przygotowująca do podjęcia katechezy dorosłych, ale potrzeba także formacji stałej. Kształcenie katechisty musi obejmować przygotowanie teoretyczne, jak

²⁶⁶ W. Świerzawski, *Apostolstwo katechisty ma być katechezą Apostołów*, „Kronika Diecezji Sandomierskiej” 86 (1993), s. 323.

²⁶⁷ D. Kurzydło, *O religijnej formacji...*, dz. cyt., s. 154.

i praktyczne, oraz zwracać uwagę na możliwość podzielenia się doświadczeniem (por. KD 77).

Dokument *Katecheza dorosłych we wspólnotie chrześcijańskiej* zaznacza, że

Katecheta dorosłych może być uznany za zdatnego do wypełniania swoich funkcji tylko po odbyciu formacji początkowej, prowadzonej według programu wypracowanego w Kościele lokalnym oraz na podstawie wydanej przez ordynariusza miejsca misji kanonicznej (KD 80).

Wskazanie to pokazuje wielką wagę sprawy katechezy dorosłych i odpowiedzialność, jaka ciąży na katechiście powołanym do tego zadania oraz na biskupie, który decyduje się powierzyć misję przygotowanemu kandydatowi. D. Kurzydło zaznacza, że uformowany katechista dorosłych staje się świadkiem i towarzyszem wiary:

Stają się oni bowiem równorzędnymi partnerami dialogu wiary, towarzyszami wspólnej drogi rozwojowej. Ich zaangażowanie w proces katechetyczny nie kończy się wraz z przekazaniem istotnych wartości czy wyjaśnieniem pewnych wątpliwości związanych z drogą doskonałości, ale jest podejmowaniem roli promotora wszechstronnego i integralnego rozwoju człowieka. Katecheza dorosłych w ten sposób wyznacza nowy styl prowadzenia duszpasterstwa: odejście od wszelkiej działalności typu „akcyjnego” i „umoralniającego” na rzecz szerokiego programu pastoralnego, uwzględniającego rzeczywiste problemy i potrzeby ludzi dorosłych. Kościół dojrzały potrzebuje katechezy dorosłych, by możliwa była pełna wolność wiary oraz świadomość wspólnotowego zdobywania celu, jakim jest doskonałość (świętość)²⁶⁸.

Dyrektorium o katechizacji podkreśla znaczącą rolę samej osoby, która podejmuje się katechezy dorosłych. Dokument uwypukla zadanie towarzyszenia dorosłym:

W katechezie z dorosłymi kluczowa jest osoba katechety – towarzysza, a zarazem wychowawcy, który potrafi wesprzeć również w procesach osobistego rozwoju. Osoba towarzysząca dorosłym, mimo relacji szczerego braterstwa, powinna świadomie utrzymać wobec nich swoją rolę wychowawczą, co sprzyja budowaniu – w ramach dojrzałej relacji z Panem – znaczących relacji w Kościele i decyzjom o dawaniu chrześcijańskiego świadectwa w świecie. We właściwym momencie osoba towarzysząca powinna usunąć się na bok i pozwolić, by dorośli sami przejęli odpowiedzialność za rozwój swojej wiary. Ważne jest zatem, by katecheci dorosłych byli starannie dobierani i przygotowywani do tej delikatnej posługi poprzez właściwą formację (DK 263).

Podsumowując, katechista nie może być tylko nauczycielem, ale też towarzyszem wspólnej drogi wiary oraz świadkiem tego, co głosi²⁶⁹. Potrzeba troski o dobór kandydatów do tego zadania oraz ich właściwą formację.

²⁶⁸ Tamże, s. 154-155.

²⁶⁹ Por. R. Niparko, *Katecheza dorosłych...*, dz. cyt., s. 85.

d) Posługa katechisty

Najnowszym przejawem wielkiej troski Kościoła o sprawę katechezy oraz podkreśleniem w tej misji znaczenia ludzi świeckich i ich odpowiedniej formacji jest ustanowienie przez papieża Franciszka posługi świeckiego katechisty (por. AM 8).

Na mocy dokumentu motu proprio *Antiquum ministerium* z 10 maja 2021 r. oprócz dwóch obowiązujących w Kościele posług lektoratu i akolitu wprowadzono nową, jednakże znaną już od początku Kościoła, posługę. Decyzja ta ma na celu unormowanie posługiwania katechetycznego świeckich w parafii. Papież podkreśla potrzebę odpowiedniego przygotowania i formacji kandydatów do pełnienia tej posługi (por. AM 8). Do liturgicznego rytu ustanowienia posługi dołączono list Prefekta Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, który znacznie poszerza zadania katechistów. Według M. Polaka *przyznanie względnie szerokich kompetencji pastoralnych świeckim katechistom jest kolejnym krokiem papieża Franciszka zmierzającym do odklerykalizowania życia współczesnego Kościoła*²⁷⁰. J. Szpet, analizując nową posługę w Kościele, zwraca uwagę, że powołany do misji katechezy staje się sługą słowa, który potrzebuje odpowiedniej formacji i przygotowania²⁷¹.

*

Trzeci rozdział pt. *Świeccy w misji nauczania Kościoła* ukazuje ewolucję podejścia Kościoła do roli laikatu oraz znaczenie świeckich w misji katechetycznej. W historii Kościoła dostrzec można różne postawy wobec zaangażowania świeckich, jednak od Soboru Watykańskiego II ich znaczenie jest coraz bardziej podkreślane.

Jednym z ważnych zadań świeckich w Kościele jest apostołstwo, które obejmuje także misję katechizacji, w szczególności dorosłych. Realizacja tej misji wymaga jednak odpowiedniej formacji. W procesie przygotowania świeckich do posługi katechetycznej ważne jest zdobycie umiejętności towarzyszenia katechizowanym, co pozwala na bardziej personalne i efektywne wsparcie ich w drodze wiary.

²⁷⁰ M. Polak, *Posługa katechisty...*, dz. cyt., s. 250.

²⁷¹ Por. J. Szpet, *Posługa świeckiego katechety*, „Katecheza. Rodzina, Parafia i Szkoła” 19 (2022), s. 9-27.

Rozdział 4

Szkoła Katechistów Archidiecezji Poznańskiej

*Na pewno wiele się pisze i mówi o katechizowaniu dorosłych, należy jednak więcej wysiłku wkładać w samo organizowanie i prowadzenie tej katechezy*²⁷² – pisał J. Gracla już w 1985 r. Stwierdzenie sprzed czterdziestu lat jest nadal aktualne. Większość analizowanej literatury katechetycznej streszcza się w następującym schemacie: autorzy ukazują pierwszorzędność katechezy dorosłych w nauczaniu Kościoła, następnie skupiają się na wybranym aspekcie tejże, by we wnioskach stwierdzić, że brakuje jej implikacji w życiu Kościoła. Przykładowo Z. Czerwiński, opisując znaczenie katechezy dorosłych, swoją analizę skonkludował: *Co z tego wszystkiego znajduje odbicie w praktyce? Do tej pory jeszcze niewiele*²⁷³. Jednym z wyjątków jest artykuł K. Misiaszka, który przy jednoczesnym krytycznym określeniu stanu tej katechezy w Polsce i braku zastosowania w praktyce wskazań dokumentów Kościoła zauważa realizowaną w archidiecezji poznańskiej katechezę dorosłych²⁷⁴. Poniższy rozdział ma ukazać przykład próby konkretnej realizacji wskazań Kościoła na temat katechezy dorosłych, realizowaną przy pomocy Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej. R. Czekalski, opisując formy katechezy dorosłych w Polsce, stwierdza:

Oceniając katechezę, obojętnie o jakiej grupie byśmy nie mówili, zbyt często podkreśla się jej słabości, wskazuje się na jej niewystarczalność, na brak pełnej realizacji celów i zadań, w tym także brak właściwej realizacji koncepcji katechezy dorosłych, jaka jest proponowana przez dokumenty Kościoła oraz przez teoretyków katechezy. Trzeba zapewne widzieć słabości, niedoskonałości katechezy, ale sądzę, że z punktu widzenia psychologicznego jest to zwykle zły punkt wyjścia do refleksji²⁷⁵.

Analiza historii oraz struktury Szkoły Katechistów, a także ukazanie przebiegu kształcenia mają wyjść naprzeciw powyższemu postulatowi i w sposób pozytywny ukazać bardzo konkretną próbę realizacji wytycznych dokumentów Kościoła odnoszących się do katechezy dorosłych.

²⁷² J. Gracla, *Perspektywy katechizacji dorosłych*, „Katecheta” 29 (1985), s. 29.

²⁷³ Z. Czerwiński, *Katecheza dorosłych w Polsce*, „Prezbiterium” 8/68 (1978), s. 255.

²⁷⁴ Por. K. Misiaszek, *Katecheza dorosłych dla Kościoła...*, dz. cyt., s. 21.

²⁷⁵ R. Czekalski, *Formy katechezy dorosłych w Polsce – realizacja, możliwości, projekty*, w: *Katecheza w Kościele...*, red. R. Czekalski, dz. cyt., s. 143-144.

1. Historia Szkoły

a) Synod Archidiecezji Poznańskiej

Od samego początku istnienia Kościoła synody stanowiły sprawdzone narzędzie odnowy życia chrześcijańskiego. Zapisy Dziejów Apostolskich odnotowują cztery najstarsze synody apostolskie, z których każdy miał na celu rozwiązanie doniosłych i trudnych zagadnień w życiu wspólnoty chrześcijańskiej. Pierwszy związany był z wyborem Macieja, drugi dotyczył wyboru siedmiu diakonów, trzeci precyzował obowiązki chrześcijan pochodzenia nieżydowskiego wobec Prawa, a czwarty miał miejsce podczas spotkania Pawła Apostoła z Dwunastoma (por. SAP, *Wprowadzenie 1*).

Sobór Watykański II, będąc kontynuacją synodów, a jednocześnie powszechną formą synodalności Kościoła, przekazał przesłanie dotyczące nie tylko duchowej wspólnoty wiary, nadziei i miłości, ale także stosunku Kościoła do otaczającego go świata. Sobór wskazał, że Kościół nie powinien zajmować się wyłącznie sobą, lecz jego zadaniem jest uświęcenie świata (por. SAP, *Wprowadzenie 2*).

Kodeks Prawa Kanonicznego precyzuje charakter i zadania synodów diecezjalnych. Synod diecezjalny, zwoływany przez biskupa diecezjalnego, jest zebraniem wybranych kapłanów i wiernych, którzy świadczą pomoc biskupowi diecezjalnemu (por. KPK 460).

Historia archidiecezji poznańskiej zawiera wiele diecezjalnych synodów, z których każdy odznacza się unikalnymi cechami.

Arcybiskup Stanisław Gądecki u początku pasterzowania w archidiecezji poznańskiej w 2004 r. zainicjował synod diecezjalny (2004-2008). Odróżniał się on od poprzednich tym, że skupiał się zarówno na aspektach duszpasterskich, jak i prawnych Kościoła. W przeciwieństwie do poprzednich synodów, koncentrujących się na kwestiach prawnych (arcybiskupa A. Baraniaka) lub duszpasterskich (arcybiskupa J. Stroby), synod arcybiskupa Stanisława Gądeckiego obejmował całość życia Kościoła w archidiecezji poznańskiej. Uchwały synodalne miały swoje źródło w nauce Soboru Watykańskiego II, nauczaniu papieża Jana Pawła II oraz zaleceniach II Polskiego Synodu Plenarnego²⁷⁶.

Głównym celem tego zgromadzenia było odnowienie tożsamości Kościoła, wytyczenie linii działalności duszpasterskiej i uporządkowanie prawa kościelnego partykularnego w archidiecezji poznańskiej, wytyczanie nowych dróg i sposobów działalności apostolskiej w archidiecezji, rozwiązywanie trudności związanych

²⁷⁶ Por. R. Rybacki, *Historia synodów poznańskich*, w: *Synod Archidiecezji Poznańskiej 2004-2008*, Poznań 2008, s. 39.

z zarządzaniem i duszpasterstwem, inicjowanie nowych przedsięwzięć o charakterze ogólnym, dostosowanie przepisów i norm Kościoła powszechnego do lokalnych warunków, korekta błędów w zakresie doktryny i obyczajów (por. SAP, *Wprowadzenie* 5).

Staranne przygotowanie materiału ustawodawczego, we współpracy z ekspertami z różnych dziedzin, połączone z szeroką debatą synodalną uczyniło synod miejscem dialogu wewnątrzkościelnego. Centralną płaszczyzną dialogu była relacja biskupa diecezjalnego z pozostałymi uczestnikami. Szczera wymiana myśli i wspólne rozpoznanie sytuacji Kościoła diecezjalnego stanowiły istotę dialogu. Synod umożliwił także dialog między duchownymi a laikatem. Przedstawiciele świeckich aktywnie wypowiadali się na temat obowiązków duchownych, struktur diecezjalnych i innych kwestii duszpasterskich. Komisje synodalne, skupiające specjalistów różnych dziedzin, stworzyły unikalne forum wymiany poglądów i głębszej refleksji nad teologią i duszpasterstwem w archidiecezji poznańskiej (por. SAP, *Wprowadzenie* 6).

Synod, zgodnie z zamierzeniami arcybiskupa Stanisława Gądeckiego, miał wnieść istotny wkład przede wszystkim w rozwój katechezy dorosłych.

Synod wyda swoje błogosławione owoce – szczególnie w dziedzinie katechezy dorosłych – a jego postanowienia wejdą rzeczywiście w życie, jeśli nie skończymy na słowach, ale przejdziemy do czynów (SAP, *Wprowadzenie* 7).

Arcybiskup wskazał na konieczność praktycznego wdrożenia postanowień synodu, zaznaczając, że same słowa nie wystarczą, a konieczne jest przekładanie decyzji i zaleceń na konkretne działania.

W dokumentach synodalnych katecheza dorosłych jest omawiana w różnych aspektach aż 25 razy, co świadczy o wadze tego zagadnienia. Wiele fragmentów ma charakter krytycznej oceny aktualnej sytuacji w archidiecezji poznańskiej, np.:

W parafiach nie jest prowadzona systematyczna katecheza dorosłych, która prowadziłaby do pogłębienia ich wiary i uczyłaby odpowiedzialności za Kościół (SAP, *Aktualna sytuacja w Archidiecezji Poznańskiej* 7).

Ocena aktualnej sytuacji katechezy dorosłych według twórców dokumentów jest bardzo krytyczna. Analizując ten fragment, warto zwrócić uwagę na kilka aspektów. Po pierwsze stwierdzenie o braku systematycznej katechezy sugeruje, że istnieje potrzeba bardziej zorganizowanego podejścia do tematu. Po drugie podkreślenie potrzeby pogłębienia wiary wskazuje na istotę katechezy dorosłych, która nie tylko przekazuje podstawowe informacje, ale przede wszystkim ma prowadzić do głębszej wiary. Wreszcie akcent położony na odpowiedzialności za Kościół sugeruje, że katecheza dorosłych powinna nie tylko skupiać się na indywidualnym duchowym wzroście, ale także kształtować poczucie wspólnoty

i zobowiązania wobec wspólnoty Kościoła. Prace synodalne przyniosły nie tylko krytyczną ocenę sytuacji, ale przyczyniły się przede wszystkim do poszukiwania rozwiązań.

Jednym z podstawowych celów katechezy dorosłych jest doprowadzenie wiernych do dojrzałego życia chrześcijańskiego. W dokumentach postawiono następujące zadania katechezy dorosłych prowadzące do osiągnięcia zamierzonego celu: utrwalanie formacji opartej na pedagogii sakramentalnej, wychowanie do właściwej oceny zmian społeczno-kulturowych w świetle wiary, wyjaśnianie problemów religijnych i moralnych, przybliżanie racjonalnych podstaw wiary, formowanie do współodpowiedzialności za misję Kościoła i odwagi w dawaniu chrześcijańskiego świadectwa (por. SAP, *Statuty* 552).

Katecheza dorosłych ma też stanowić odpowiedź na współczesne zagrożenia duchowe, umożliwiając przeżywanie codzienności w świetle Chrystusa, a ważnym jej aspektem jest towarzyszenie duszpasterskie, które wspiera osoby dorosłe w odkrywaniu i pogłębianiu swojej wiary (SAP, *Aktualna sytuacja w Archidiecezji Poznańskiej* 25).

Synod zaproponował wprowadzenie jednolitego systemu katechezy dorosłych, który obejmie nie tylko osoby aktywnie uczestniczące w życiu Kościoła, ale również te pozostające z nim w luźnym kontakcie lub żyjące poza jego strukturami (por. SAP, *Statuty* 183).

Najważniejszą rolę w realizacji tej wizji odgrywa parafia, która ma zapewnić formę katechezy dostosowaną do wieku, wykształcenia, stanu i zainteresowań swoich wiernych (por. SAP, *Statuty* 223). Proboszczowie są głównymi odpowiedzialnymi za organizację katechezy dorosłych. Dokumenty synodalne nakładają na nich obowiązek organizowania katechezy parafialnej dla dzieci, młodzieży i dorosłych, prowadzenia spotkań z rodzicami dzieci i młodzieży, grupami zawodowymi oraz osobami w wieku emerytalnym, dbania o wysoki poziom przepowiadania słowa Bożego w parafii (por. SAP, *Statuty* 98, 215).

W myśl tych dokumentów Referat Katechetyczny Kurii Metropolitalnej jest odpowiedzialny za nadzór nad realizacją planu katechetycznego, uwzględniającego katechezę dorosłych (por. SAP, *Statuty* 285). Ponadto do troski o katechezę dorosłych są zaproszone członkinie instytutów świeckich oraz inne grupy wiernych świeckich (por. SAP, *Lud Boży* 119).

Synod wskazuje na konieczność stworzenia spójnego programu katechezy dorosłych. Program ten ma obejmować: formację rodziny jako podstawowej komórki Kościoła (por. SAP, *Lud Boży* 81); ewangelizację osób pozostających poza strukturami Kościoła (por. SAP, *Lud Boży* 128); wspieranie codziennej indywidualnej lektury Pisma Świętego oraz jego

czytania w rodzinach (por. SAP, *Statuty* 159); kontynuację katechezy dzieci i młodzieży w formie dostosowanej do potrzeb dorosłych (por. SAP, *Statuty* 230).

Wielość treści dotyczących katechezy dorosłych w dokumentach synodalnych pokazuje, że zauważenie potrzeby organizacji w archidiecezji poznańskiej tej formy katechezy nie ma tylko charakteru deklaratywnego, ale stanowi inspirację do konkretnych działań podejmowanych po synodzie.

b) Prace posynodalne

W wyniku obrad synodu i dostrzeżeniu problemu katechezy dorosłych w archidiecezji powstała Rada ds. Katechezy Dorosłych²⁷⁷. Grupa robocza kierowana była przez ks. dr. D. Bryla. Rada zajęła się analizą kwestii związanych z katechezą dorosłych. W ramach tego procesu omawiano różne aspekty tego tematu, skupiając się na wypracowaniu adekwatnych strategii i programu katechezy dorosłych w archidiecezji. Działania grupy roboczej miały na celu dostosowanie przekazu religijnego do specyficznych potrzeb i dojrzałości duchowej dorosłych uczestników wspólnoty wiernych, z jednoczesnym uwzględnieniem aktualnych wyzwań i kontekstu społecznego. Mimo osiągniętej dojrzałości dorośli nadal zmagają się z różnymi kryzysami i wyzwaniami, które wynikają z ich bogatych doświadczeń życiowych, zmieniających się ról społecznych oraz pytań, które stawiają sobie na kolejnych etapach życia. Wbrew powszechnemu przekonaniu, że dorosłość jest etapem względnej stabilności, dorosłym często towarzyszą złożone dylematy²⁷⁸. Podczas analizy sprawy katechezy dorosłych grupa robocza dostrzegła niebezpieczeństwa i różnorodne wyzwania dzisiejszych dorosłych.

• Dostrzeżenie wyzwań

Jan Paweł II w encyklice *Dives in misericordia* pisze, że dzisiejszy człowiek staje wobec wielu wyzwań, a zagrożenie dotyczy nie tylko tego, co mogą ludzie uczynić ludziom przy pomocy środków, techniki militarnej. Dotyczy ono również wielu innych niebezpieczeństw, które są produktem cywilizacji materialistycznej, przyjmującej – pomimo „humanistycznych” deklaracji – prymat rzeczy w stosunku do osoby (DM 11). Grupa robocza, analizując wyzwania, przed jakimi staje katecheza dorosłych w kontekście współczesnej sytuacji chrześcijan, wskazuje zjawiska takie jak sekularyzacja,

²⁷⁷ Informacje zaczerpnięte w Sekretariacie Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej oraz konsultacji z biskupem D. Brylem.

²⁷⁸ Por. J. Bagrowicz, *Katecheza na poszczególne etapy życia człowieka*, w: *Katecheza po Soborze...*, cz. 1, red. W. Kubik, dz. cyt., s. 71.

dechryścianizacja, ideologizacja, słaba rodzina i niechrześcijańska społeczność. Wyznaczają one złożone wyzwania, na które katecheza dorosłych musi odpowiadać²⁷⁹.

Sekularyzacja, czyli proces oddziaływania świeckiego myślenia na wierzenia i praktyki religijne, wpływa na chrześcijan, którym towarzyszy pokusa przyjęcia postawy zsekularyzowanej, pozbawionej ducha Ewangelii (por. OIK 48). Dechryścianizacja z kolei objawia się utratą centralnego miejsca dla Chrystusa i Jego tajemnicy w życiu ochrzczonych (por. OIK 7)²⁸⁰. Pozostawia jedynie pozory wiary, prowadząc do pozbawienia życia chrześcijańskiego sensu i charakteru. Tacy chrześcijanie stają się niezdolni do udzielenia prawdziwego świadectwa chrześcijańskiego życia, ulegając duchowi świata.

Ideologizacja chrześcijaństwa stanowi kolejne wyzwanie, gdzie walka ideologiczna zastępuje misję ewangelizacyjną. Zamiast potępienia świata chrześcijanie są wezwani do bycia znakiem obecności Boga i przyciągania ludzi do nawrócenia i zbawienia. Słaba rodzina, która dawniej była miejscem wtajemniczenia chrześcijańskiego, teraz często nie spełnia tej roli. Globalizacja myślenia i kultury oraz brak autentycznych wartości chrześcijańskich w rodzinach przyczyniają się do utraty fundamentu wiary młodych chrześcijan. Niechrześcijańska społeczność ukazuje brak wyraźnych postaw chrześcijańskich w społeczeństwie, mimo jego deklarowanej przynależności do Boga. Chrześcijanie żyją czasem jakby w schizofrenii, przyznając się do wiary, ale nie potrafiąc zrozumieć i żyć zasadami chrześcijańskimi. Chrześcijaństwo staje się wtedy spłycone i powierzchowne, pozbawione głębokich korzeni. Katecheza dorosłych jawi się zatem jako narzędzie przeciwdziałania tym wyzwaniom, przywracając głębię duchową, sens i autentyczny charakter chrześcijańskiego życia w świecie zsekularyzowanym i zdechryścianizowanym²⁸¹.

- Założenia wstępne projektu

Efektom prac zespołu były założenia wstępne projektu katechezy dorosłych w archidiecezji.

Potrzeba pracy katechetycznej z dorosłymi

Podstawowym stwierdzeniem była identyfikacja potrzeby pracy katechetycznej z dorosłymi. Wartością dodaną tego podejścia było zwrócenie uwagi na realną sytuację społeczną, w jakiej funkcjonował Kościół. Projekt reagował na braki formacji u wielu dorosłych

²⁷⁹ Por. *Katecheza dorosłych w archidiecezji...*, dz. cyt.

²⁸⁰ Por. R. Niparko, *Katecheza dorosłych...*, dz. cyt., s. 11.

²⁸¹ Por. *Katecheza dorosłych w archidiecezji...*, dz. cyt.; C. Rogowski, *Uczyć się stawiać chrześcijaninem w czasach postmodernizmu – wyzwanie dla Kościoła współczesnego*, w: *Katecheza dorosłych...*, red. C. Rogowski, dz. cyt., s. 159-178.

katolików oraz odpowiadał na pragnienie pogłębienia życia chrześcijańskiego u wiernych świeckich. W ten sposób inicjatywa ta dostosowywała katechezę do współczesnych realiów, wspierając rozwój duchowy dorosłych katolików. Koncepcja organizacji katechezy dorosłych nie ograniczała się jedynie do formalnych wytycznych Magisterium Kościoła. Autorzy opracowania oparli ją również na aktywnej obserwacji ówczesnej kondycji Kościoła, jak również na poziomie zaawansowania wiedzy katechetycznej wśród wiernych. Wnioski z takiej refleksji posiadają konkretne przełożenie prakseologiczne, prowadzące do dotarcia z przekazem katechetycznym do znacznie szerszego grona wiernych świeckich.

Porządkowanie i doskonalenie form już istniejących

Kolejnym elementem projektu było porządkowanie i doskonalenie istniejących form katechezy dorosłych. Analiza katechezy sakramentalnej, formacji w kręgach biblijnych oraz katechezy w ruchach i stowarzyszeniach miała na celu przegląd metod, dostosowanie ich do aktualnych potrzeb i oczekiwań wiernych dorosłych. W zamierzeniu strukturalnego konstruowania katechezy dorosłych w diecezji idea ta prezentowała się jako nowatorska w kontekście polskiego Kościoła w danym okresie, co nie oznacza, że wcześniej katecheza dorosłych była całkowicie zaniedbana. Autorzy dokumentu zwracają uwagę na istniejące już formy katechezy dla tej grupy wiekowej, wyraźnie deklarując brak intencji zrezygnowania z nich. Jednakże uznają konieczność przekształcenia tych form, co stanowi również odniesienie w dokumentach Synodu Archidiecezji Poznańskiej.

Wypracowanie całościowej i spójnej koncepcji pracy z dorosłymi

Projekt zakładał wypracowanie spójnej koncepcji pracy z dorosłymi, opartej na przemyślanej strategii. Analiza dotychczasowej pracy katechetycznej ujawniła pewne braki w podejściu do dorosłych, co skłoniło autorów projektu do poszukiwania nowych, bardziej efektywnych metod. W kontekście kolejnego założenia można dostrzec przejaw samokrytyki ze strony autorów projektu. Autorzy stwierdzają, że dotychczasowe wysiłki były prowadzone w sposób intuicyjny i nieskoordynowany. Ta refleksja ukierunkowuje ich na potrzebę doskonalenia dotychczasowego podejścia do katechezy dorosłych. Przyznanie się do pewnych niedoskonałości stanowi motywację do dalszych wysiłków mających na celu ulepszenie i zorganizowanie działań na rzecz katechezy dorosłych.

Poszukiwanie odpowiednich metod pracy z dorosłymi

W kontekście projektu zidentyfikowano potrzebę poszukiwania odpowiednich metod pracy z dorosłymi. Autorzy zwracali uwagę na dotychczasowe doświadczenia z zakresu katechezy

dzieci i młodzieży, podkreślając konieczność dostosowania tych metod do specyfiki pracy z dorosłymi. Zasadniczym pytaniem projektu było to, jak skutecznie prowadzić dorosłych do wiary dojrzałej, co wymagało refleksji nad stosowaniem nowatorskich i dostosowanych do potrzeb dorosłych form katechezy. Ważnym elementem była propozycja wprowadzenia wzorca katechumenatu dorosłych jako modelu formacji duchowej dla osób dorosłych.

Wieloetapowość i stopniowość prac

Projekt integrował ideę wieloetapowości i stopniowości prac, zakładając, że skuteczne wprowadzenie nowej koncepcji wymagało czasu i etapowego rozwoju. Zmiana mentalności duszpasterzy i wiernych była procesem, który wymagał przekonania ich do wartości katechezy dorosłych. W tym kontekście szczególną rolę miała odegrać Szkoła Katechistów jako instytucja odpowiedzialna za formację katechistów i przekazywanie nowych koncepcji pracy z dorosłymi²⁸².

c) Erygowanie Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej

Refleksja synodu oraz prace grupy zadaniowej, które miały miejsce po jego zakończeniu, przyczyniły się do powstania Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej. Inicjatywę tę urzeczywistnił arcybiskup metropolita poznański Stanisław Gądecki, który inspirował się także doświadczeniami Kościoła w Brazylii, gdzie jak przyznaje, zaobserwował posługę katechistów²⁸³. Oficjalnie szkoła została erygowana 15 maja 2010 r.²⁸⁴. W dekrete powołującym do istnienia Szkołę Katechistów metropolita poznański precyzyjnie określił, że jej ustanowienie wynika zarówno z konkretnego zapotrzebowania na katechezę dorosłych, jak również jest zgodne z przepisami prawa kościelnego, w tym z dekretem o apostołstwie świeckich Soboru Watykańskiego II oraz adhortacją apostolską *Catechesi tradendae*. Podkreślenie prawnego i doktrynalnego kontekstu wskazuje na staranność i zgodność z normami Magisterium Kościoła w procesie ustanawiania Szkoły Katechistów. Decyzja o powołaniu szkoły była rezultatem świadomego namysłu nad postulatami zgłaszanymi podczas synodu, a także refleksji nad aktualnymi potrzebami Kościoła. Dekret powołujący do istnienia Szkołę Katechistów Archidiecezji Poznańskiej definiuje również jej cele i zakres działania. Zgodnie z treścią dekretu głównym celem szkoły jest przygotowanie osób świeckich do prowadzenia katechezy dorosłych w parafiach. Dodatkowo dekret

²⁸² Tamże.

²⁸³ Por. S. Gądecki, *O życiu, powołaniu, wierze i Kościele. Rozmowa z arcybiskupem Stanisławem Gądeckim*, wywiad przepr. L. Gęsiak, Poznań 2024, s. 96.

²⁸⁴ Por. AKM 2977/2010.

informuje, że Szkoła Katechistów Archidiecezji Poznańskiej nawiązuje ścisłą współpracę z Wydziałem Przekazu Wiary, Nauczania i Wychowania Katolickiego przy Kurii Metropolitalnej w Poznaniu. Ta współpraca ukierunkowana jest na zapewnienie wsparcia, nadzoru oraz zasobów merytorycznych dla działań szkoły. Współdziałanie z wymienionym wydziałem wskazuje na integralność szkoły ze strukturami kurialnymi oraz na zgodność jej działań z ogólnymi celami i wytycznymi Kościoła katolickiego.

2. Struktura Szkoły

a) Nazwa

Terminy „katechista” oraz „katecheta” posiadają korzenie w greckim słowie *katēchēsis*, *katēchēō*, co tłumaczy się jako „wołać” lub „nawoływać”²⁸⁵. Z językowego punktu widzenia nie ma różnicy pomiędzy tymi terminami. Potwierdza to odpowiedź poradni językowej, udzielona przez M. Szymczaka:

uprzejmie informuję, że nie ma podstaw językowych do zróżnicowania wyrazów katechista – nauczyciel religii w krajach misyjnych oraz katecheta – nauczyciel religii w krajach chrześcijańskich. W obu przypadkach uzasadnione jest użycie nazwy katecheta²⁸⁶.

Pod względem językowym termin „katechista” jest synonimem „katechety”, jednak to pierwsze pojęcie jest starsze. Historyczne słowniki języka polskiego, takie jak *Słownik Języka Polskiego* S. B. Lindego z początku XIX w. i *Słownik wileński* z 1861 r., rejestrują jedynie termin „katecheta”. *Słownik warszawski* z początku XX w. podaje oba terminy, zaznaczając, że „katecheta” jest bardziej powszechnie używanym słowem, a „katechista” jest stosowany rzadko. *Słownik Języka Polskiego* pod redakcją W. Doroszewskiego z połowy XX w. notuje oba terminy, a „katechistę” opisuje jako termin archaiczny²⁸⁷. Pomimo identycznego źródłosłowu obie te nazwy różnią się nie tylko brzmieniem, ale w nomenklaturze kościelnej także znaczeniem, co wprowadza ważne niuanse w kontekście posługi duszpasterskiej. J. Hadryś zaznacza, że

Katecheta, najogólniej mówiąc, to osoba, która po ukończeniu studiów magisterskich z teologii ma prawo, po otrzymaniu misji kanonicznej od biskupa miejsca, do nauki religii w różnego rodzaju placówkach edukacyjnych, a katechista to osoba przygotowana do głoszenia Ewangelii osobom dorosłym w swojej wspólnotie parafialnej²⁸⁸.

²⁸⁵ Por. J. Kochel, *Katecheta – katechista*, dz. cyt., s. 211; J. Hadryś, *Formacja duchowa świeckich...*, dz. cyt., s. 171.

²⁸⁶ *Katechista a katecheta*, <https://poradniajezykowa.uw.edu.pl/katechista-a-katecheta/> [dostęp: 11.12.23].

²⁸⁷ Por. tamże.

²⁸⁸ J. Hadryś, *Formacja duchowa świeckich...*, dz. cyt., s. 171.

Nazwa „Szkoła Katechistów Archidiecezji Poznańskiej” specjalnie wprowadza termin „katechista” w celu odróżnienia od szkolnych katechetów. Wprowadzenie tego określenia, wcześniej bardziej kojarzonego ze środowiskiem misyjnym²⁸⁹ (por. RM 73) lub z posługą we wspólnocie neokatechumenalnej, przyczyniło się do przywrócenia tego zapomnianego terminu do codziennego języka. Pod wpływem nazwy szkoły wszedł on na tyle mocno do języka, że zostaje podawany jako argument podważający właściwe pierwsze tłumaczenie dokumentu papieskiego *Antiquum ministerium* na język polski. D. Wojtecki, odnosząc się do tekstu papieża Franciszka, stwierdza:

Z tekstu listu papieża jasno wynika, że chodzi o posługę świeckiego katechisty znaną także w Polsce, chociażby w archidiecezji poznańskiej, która od kilkunastu lat prowadzi Szkołę Katechistów²⁹⁰.

W tym liście apostolskim termin *catechist* (angielski), *catechista* (włoski), *catechiste* (francuski), *catequista* (hiszpański, portugalski) zostały pierwotnie przetłumaczone na język polski jako „katecheta”²⁹¹. Ta translacja mogła stanowić źródło pewnych niejednoznaczności, gdyż sugeruje ona związki z prowadzeniem lekcji religii w szkole. Jednakże z samego kontekstu listu papieża jednoznacznie wynika, że odnosi się ona do posługi świeckiego katechisty działającego w parafii²⁹². Autor powyższej myśli zapewne korzystał z pierwszych tłumaczeń, które w istocie nie były właściwe. Właściwa jednak argumentacja oraz wskazanie Szkoły Katechistów jako przykładu poprawnego użycia terminu wymagają powyższego zacytowania. Bardzo szeroko kwestie właściwego użycia słowa „katechista”, w oparciu już o oficjalne, zaaprobowane tłumaczenia dokumentów, komentuje M. Polak. Jego analizy prowadzą do stwierdzenia, że termin „katechista” dotyczy osób, które otrzymały misję kanoniczną od biskupa i są zaangażowane w katechezę parafialną²⁹³.

b) Dyrektor

Arcybiskup Stanisław Gądecki w akcie decyzyjnym w dniu erygowania Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej wyznaczył pierwszego dyrektora tej instytucji²⁹⁴. Jego wybór padł na ks. J. Hadrysia²⁹⁵. Przyjął on na siebie obowiązek kierowania instytucją oraz

²⁸⁹ Por. A. Seumois, *Katechista misyjny*, w: *Słownik...*, red. J. Gevaert, K. Misiaszek, dz. cyt., s. 463-466.

²⁹⁰ D. Wojtecki, *Katecheta czy katechista?*, <https://e-civitas.pl/pl/kosciol/katecheta-czy-katechista> [dostęp: 11.12.2023].

²⁹¹ Por. J. Szpet, *Posługa świeckiego katechety*, dz. cyt., s. 9.

²⁹² Por. D. Wojtecki, *Katecheta czy katechista?*, dz. cyt.

²⁹³ M. Polak, *Posługa katechisty...*, dz. cyt., s. 248.

²⁹⁴ Por. AKM 2818/2010.

²⁹⁵ Ks. prof. dr hab. Jacek Hadryś urodził się 28 kwietnia 1962 r. w Krotoszynie. W latach 1981–1987 studiował w Arcybiskupim Seminarium Duchownym w Poznaniu, a po ich ukończeniu został wyświęcony na kapłana

rodzajów katechezy skierowanej do dorosłych. W pierwotnych zamierzeniach dotyczących utworzenia sekretariatu uwzględniono również założenie i administrowanie stroną internetową²⁹⁷. Pierwszą osobą zatrudnioną do prowadzenia sekretariatu została dr Anna Wieradzka-Pilarczyk²⁹⁸. Dyrektor szkoły w liście do arcybiskupa Stanisława Gądeckiego w sprawie wymiaru etatu pracownika sekretariatu załącza wykaz obowiązków koordynatora sekretariatu. Lista zadań obejmuje:

- koordynowanie zapisów do Szkoły Katechistów,
- tworzenie planu zajęć,
- coroczne współtworzenie i uaktualnianie programu stałej formacji katechistów,
- utrzymywanie kontaktu z wykładowcami,
- odpowiedzialność za finanse szkoły,
- koordynowanie zjazdów kandydatów i katechistów,
- tworzenie, administrowanie i uaktualnianie strony internetowej,
- systematyczne pełnienie dyżurów w sekretariacie,
- opieka nad katechistami,
- przygotowanie materiałów potrzebnych na zajęcia,
- sprawdzanie spełnienia warunków do otrzymania misji kanonicznej,
- przygotowywanie i koordynacja uroczystości otrzymania i ponowienia misji,
- redagowanie materiałów do katechez sprowadzonych przez katechistów²⁹⁹.

d) Rada Programowa Szkoły

Na skutek wniosku dyrektora Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej dnia 15 września 2010 r., arcybiskup Stanisław Gądecki mianował Radę Programową Szkoły na okres pięciu lat³⁰⁰. Jej zadaniem jest wspomaganie realizacji celów Szkoły Katechistów oraz ścisła współpraca z Wydziałem Przekazu Wiary, Nauczania i Wychowania Katolickiego Kurii Metropolitalnej w Poznaniu. Członkami Rady Programowej zostali: ks. dr Damian Bryl (koordynator organizacji katechezy dorosłych po Synodzie Archidiecezjalnym), ks. dr Waldemar Szlachetka (asystent kościelny Katolickiego Stowarzyszenia w Służbie Nowej Ewangelizacji „Wspólnota św. Barnaby”), ks. dr Artur Filipiak (redaktor miesięcznika

²⁹⁷ Por. tamże.

²⁹⁸ Dr Anna Wieradzka-Pilarczyk – teolog, psycholog, coach oraz doktor nauk humanistycznych o specjalizacji psychologii pastoralnej. Od roku 2015 pełni funkcję pracownika dydaktyczno-badawczego na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Jest autorką teorii oraz skali służącej do badania tożsamości religijnej. Jej główne obszary zainteresowań naukowych obejmują psychologię pastoralną, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień związanych z tożsamością, dojrzałością i gotowością do małżeństwa. Ponadto skupia się na badaniach dotyczących dialogu międzyreligijnego i światopoglądowego. Jej praca w dziedzinie psychologii pastoralnej stanowi istotny wkład w rozwój rozumienia współczesnych kwestii związanych z wiarą i tożsamością. Por. <https://wieradzka-pilarczyk.pl/o-mnie/> [dostęp: 11.12.2023].

²⁹⁹ AKM 6620/2016.

³⁰⁰ Por. AKM 5628/2010.

„Katecheta”), ks. dr Szymon Stułkowski (pastoralista, sekretarz Komisji Duszpasterstwa Konferencji Episkopatu Polski), Anna Wieradzka (pracownik sekretariatu szkoły) oraz Danuta Kamińska (ze wspólnoty Nowej Ewangelizacji).

e) Siedziba

Siedzibą Szkoły Katechistów jest budynek A Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza przy ul. Wieżowej 2/4, gdzie odbywają się przewidziane zajęcia i zjazdy³⁰¹. Ze względu na prace remontowe w tym budynku od 2021 r. sekretariat przeniesiono do budynku Arcybiskupiego Seminarium Duchownego pod tym samym adresem. Zajęcia oraz zjazdy natomiast odbywają się w Szkole Katolickiej przy ul. Głogowskiej lub w Szkole Katedralnej na poznańskiej Śródce. W 2012 r. rozważano również możliwość utworzenia Centrum Szkoły Katechistów przy kościele Krwi Pana Jezusa na ul. Żydowskiej, jednakże dyrektor szkoły przedstawił liczne argumenty przemawiające za rezygnacją z tego pomysłu, takie jak niewystarczające warunki lokalowe do prowadzenia zajęć oraz brak zaplecza gastronomicznego przydatnego w przerwach zjazdu³⁰².

Rozwój szkoły wykazuje znaczny postęp, a coraz większa ilość chętnych i jednocześnie wyzwanie związane z odległością wielu parafii od Poznania przyczyniły się do tego, że dyrektor szkoły w 2018 r. zwrócił się z prośbą o utworzenie filii szkoły w Wolsztynie³⁰³.

Arcybiskup Stanisław Gądecki, przychylając się do prośby, w swojej odezwie do proboszczów zachęcał do znalezienia i posłania kandydatów na katechistów do szkoły w Poznaniu bądź filii w Wolsztynie. Arcybiskup zwracał uwagę szczególnie na parafie, w których dotąd nie było katechistów, więc prośbę kierował do proboszczów z dekanatów lwóweckiego, przemęckiego, wolsztyńskiego oraz zbąszyńskiego³⁰⁴.

Podobnie w 2019 r. otwarto filię w Lesznie dla najbliższych dekanatów (leszczyński, jutrosiński, krobowski, krzywiński, rawicki oraz rydzyski)³⁰⁵. Planowano otwarcie kolejnej filii szkoły w Czarnkowie w 2021 r.³⁰⁶, jednak z uwagi na krótki okres po pandemii koronawirusa nie udało się zgromadzić wystarczającej liczby zainteresowanych uczestnictwem. W rezultacie filia nie została otwarta.

³⁰¹ Por. *Rozwiązania praktyczne...*, dz. cyt.

³⁰² Por. AKM 2381/2012.

³⁰³ Por. AKM 451/2018.

³⁰⁴ Por. AKM 2384/2018.

³⁰⁵ Por. AKM 2281/2019.

³⁰⁶ Por. AKM3065/2021.

f) Finansowanie

Finansowanie Szkoły Katechistów obejmuje różne źródła. Utrzymanie sekretariatu, zakup niezbędnego sprzętu i materiałów, opłacenie wykładowców oraz formatorów, a także organizacja rekolekcji weekendowych są opłacane głównie z czesnego pobieranego od uczestników szkoły. Koszty związane z mediami, takie jak energia, ogrzewanie, sprząatanie oraz dostęp do internetu, w dużej mierze są dofinansowane przez Wydział Teologiczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Wsparcie to obejmuje infrastrukturę oraz zasoby niezbędne do prowadzenia zajęć. Finansowanie etatu pracownika sekretariatu jest pokrywane przez Kurię Metropolitalną w Poznaniu³⁰⁷.

Znaczne dofinansowanie szkoły u początków jej istnienia przyniosła dotacja diecezji magdeburskiej. Arcybiskup Stanisław Gądecki otrzymał pismo:

Od kilku lat tradycją jest, że co dwa lata nasza zbiórka pielgrzymkowa przekazywana jest diecezjom w innych krajach Europy, które z nami współpracują. I dlatego na znak naszej solidarności pragniemy w tym roku przekazać datki z nabożeństwa pielgrzymkowego 1 września 2013 roku w Huysburgu do diecezji poznańskiej. Nasz biskup Gerhard wspiera ten projekt. Dlatego proszę o podanie konkretnego projektu duszpasterskiego, który można „reklamować” w diecezji magdeburskiej³⁰⁸.

Arcybiskup Stanisław Gądecki podjął decyzję o alokacji ofiary finansowej z diecezji partnerskiej w celu sfinansowania wyposażenia Szkoły Katechistów. Ta inicjatywa jest wyrazem jego zaangażowania i troski o rozwój działań związanych z katechezą dorosłych³⁰⁹.

Sumarycznie finansowanie Szkoły Katechistów jest efektem współdziałania różnych źródeł, zarówno indywidualnych uczestników, jak i instytucji kościelnych. To podejście pozwala na utrzymanie szkoły, zapewnienie wysokiej jakości edukacji katechetycznej, a także umożliwia uczestnictwo w niej szerszej grupie zainteresowanych.

3. Przebieg kształcenia

a) Promocja i nabór

W zakresie informowania, promowania i zachęcania do zapisów do Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej główną strategią było przekazywanie informacji o inicjatywie

³⁰⁷ Por. *Rozwiązania praktyczne...*, dz. cyt.

³⁰⁸ AKM 2671/2013, [tłum. własne], *Seit einigen Jahren ist es Tradition, dass alle zwei Jahre unsere Wallfahrtskollekte an partnerschaftlich mit uns verbundene Diözesen in anderen europäischen Ländern weitergeleitet wird. Und somit möchten wir als Zeichen unserer Verbundenheit in diesem Jahr die Kollekte im Wallfahrtsgottesdienst am 01.09.13 auf der Huysburg dem Bistum Poznan zukommen lassen. Unser Bischof Gerhard unterstützt dieses Vorhaben. Deshalb bitte ich Sie, mir ein konkretes pastorales Projekt zu benennen, für das im Bistum Magdeburg "geworben" werden kann.*

³⁰⁹ Por. AKM 3827/2013.

księżom posługującym w diecezji. Pierwsza próba tego rodzaju komunikacji miała miejsce podczas ogłoszeń na konferencjach rejonowych kapłanów w marcu 2010 r. Kuria Metropolitalna w Poznaniu wydała komunikat datowany na 14 maja 2010 r., skierowany do księży proboszczów³¹⁰. Podpisani pod komunikatem wikariusz generalny biskup Zdzisław Fortuniak oraz kanclerz kurii Ireneusz Dosz przypomnieli o powstającej Szkole Katechistów, kładąc szczególny nacisk na rolę proboszcza w zgłaszaniu starannie wybranych osób. Kandydaci mieli być gotowi do zaangażowania i przekazywania katechezy dorosłych w parafiach, począwszy od stycznia 2012 r. W komunikacie podkreślono, że proboszcz jest zobowiązany zgłosić osoby, które wyróżniają się zaangażowaniem w życie Kościoła. Sygnatariusze zaznaczyli, że takie osoby z pewnością można odnaleźć wśród tych, którzy aktywnie uczestniczą w działalności kościelnej. Dodatkowo w komunikacie uwzględniono informację o możliwości zgłaszania więcej niż jednego kandydata z danej parafii. W celu ułatwienia procesu zgłaszania do komunikatu dołączono informator oraz kwestionariusz zapisu do Szkoły Katechistów, co miało usprawnić i usystematyzować procedurę rekrutacyjną dla potencjalnych uczestników. Informator precyzyjnie określał, że zajęcia odbywają się we wskazane soboty w auli Wydziału Teologicznego UAM, uwzględniając zarówno aspekt duchowy (msza święta), jak i merytoryczny (wykłady). Szczegółowe informacje dotyczące zapisów były jednoznaczne, precyzyjne i dostępne w sekretariacie oraz online. Proces rekrutacji obejmuje składanie dokumentów ukończenia katechizacji lub dyplomu magisterskiego, wymaga opinii proboszcza oraz przesłania wypełnionego kwestionariusza. Informator jednocześnie wskazuje, że złożenie dokumentów nie gwarantuje przyjęcia do szkoły. Potwierdzenie przyjęcia jest komunikowane elektronicznie lub telefonicznie. Formacja w szkole jest odpłatna, a informacje na temat opłat są klarowne. Każdego roku przed naborem do szkoły wystosowywany jest apel biskupa do kapłanów wraz z załączoną informacją ze Szkoły Katechistów.

W kontekście dalszej historii promocji Szkoły Katechistów zauważyć można istotne zmiany w podejściu do promocji i angażowania wiernych. Dyrektor szkoły zdecydował się przesłać sugestie do kanclerza kurii, aby arcybiskup zdecydował się przygotować specjalne słowo, które zostanie odczytane podczas ogłoszeń parafialnych w kościołach i kaplicach³¹¹.

Dotychczasowe słowo arcybiskupa skierowane było do kapłanów. Teraz jednak, poprzez odczytanie przesłania podczas ogłoszeń parafialnych, zmieniła się strategia komunikacji. Odpowiedzialni za szkołę pragną zaangażować nie tylko duchowieństwo, lecz

³¹⁰ Por. AKM 2797/2010.

³¹¹ Por. AKM 3206/2021.

również samych wiernych, którzy mogą mieć wpływ na kapłanów nieprzekonanych do posługi katechistów. Słowo to miało być ukierunkowane na promocję katechezy dorosłych i zachęcanie do zgłaszania się kandydatów na nowy rok formacji. Celem było dotarcie do jak najszerszego grona wiernych i skierowanie ich uwagi na potrzebę zaangażowania się w katechezę dorosłych. Arcybiskup, odpowiadając na sugestie dyrektora, przygotował ogłoszenie kierowane zwłaszcza do wiernych świeckich³¹². Do tekstu przesłanego proboszczom dołączono prośbę wikariusza generalnego biskupa Szymona Stułkowskiego, który zauważył:

Sprawa pozyskiwania świeckich współpracowników jest niezwykle ważna i istotna, dlatego prosimy o poważne potraktowanie sprawy i osobiste zaangażowanie Księży Proboszczów w dzieło pozyskiwania kandydatów do Szkoły Katechistów³¹³.

Arcybiskup w przesłanym ogłoszeniu zaznacza, że w archidiecezji systematycznie rozwija się katecheza dorosłych. Podkreśla, że Szkoła Katechistów istnieje już 11 lat, przekazując jednocześnie dane liczbowe dotyczące ilości katechistów, które ilustrują dynamikę wzrostu liczby osób zaangażowanych w katechezę. Arcybiskup Stanisław Gądecki podkreśla też rolę absolwentów szkoły jako osób służących konkretną pomocą, zwłaszcza poprzez prowadzenie katechezy dla różnych grup, w tym przed chrztem, dla rodziców pierwszokomunijnych czy kandydatów do bierzmowania, przedstawia praktyczne rezultaty formacji w szkole. Apel zawiera też wzmiankę o tym, że uczęszczanie do Szkoły Katechistów stanowi dla absolwentów osobistą katechezę. Arcybiskup zaleca, aby w każdej parafii było przynajmniej kilku katechistów, a w większych parafiach nawet kilkunastu. Nowością w promocji szkoły jest zwrócenie się wprost do potencjalnych kandydatów:

Zapraszam chętnych Parafian do zaproponowania swoim księżom proboszczom gotowości podjęcia się tej posługi³¹⁴.

Zmiana strategii komunikacyjnej może okazać się istotna dla przekonania wiernych i kapłanów do wartości i potrzeby katechezy dorosłych.

Niewątpliwie dostrzegalna jest trudność w znalezieniu odpowiednich osób do apostołstwa. Pisze o tym papież Franciszek:

W czasie, gdy bardziej potrzebujemy misyjnego dynamizmu, przynoszącego sól i światło, wielu świeckich boi się, że ktoś zaprosi ich do podjęcia zadania apostołskiego, więc starają się uciec od wszelkiego zaangażowania, które mogłoby ich pozbawić wolnego czasu. Na przykład obecnie bardzo trudno znaleźć dla parafii przygotowanych katechetów, gotowych spełniać to zadanie przez lata (EG 81).

³¹² Por. AKM 3065/2021.

³¹³ AKM 3206/2021.

³¹⁴ AKM 3065/2021.

Szkoła Katechistów znalazła jednak skuteczny sposób znajdowania chętnych do podjęcia kształcenia. Pierwszy nabór do Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej ujawnił zauważalny sukces w propagowaniu idei katechezy dorosłych na terenie archidiecezji. W rezultacie zachęt zanotowano dużą ilość kandydatów do uczestnictwa w Szkole Katechistów.

10 czerwca 2010 r. wikariusz generalny biskup Zdzisław Fortuniak, odpowiadając na prośbę dyrektora szkoły, skierował słowo do dziekanów dekanatów całej archidiecezji. W komunikacie do duchowieństwa wikariusz generalny pisał:

W związku z trwającymi zapisami do Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej bardzo prosimy o pilne przekazanie do sekretariatu tejże Szkoły informacji, które parafie z dekanatu Księdza Dziekana oraz w jakiej liczbie zamierzają wkrótce zgłosić kandydatów do Szkoły. Powyższa wiadomość jest bardzo potrzebna ze względów organizacyjnych, gdyż są parafie zgłaszające po 4-5 kandydatów i nie wiadomo, czy tyle osób z jednej parafii będzie można przyjąć ze względu na ograniczoną ilość miejsc. Sprawa jest bardzo ważna w perspektywie całej archidiecezji, dlatego polecamy ją serdecznej trosce Księdza Dziekana³¹⁵.

Wartościowym aspektem wymagającym podkreślenia jest perspektywa katechezy dorosłych jako istotnego elementu duszpasterskiego dla całej archidiecezji. Nabór do Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej stanowił doniosły krok w propagowaniu idei katechezy dorosłych w obrębie archidiecezji. Zauważalny sukces tego naboru przejawiał się w skutecznych zachętach, które skłoniły do zgłaszania kandydatów do uczestnictwa w Szkole Katechistów. Pierwszy etap trwającej półtora roku formacji zakończyło 75 osób z 42 parafii, o czym poinformował kapłanów wikariusz generalny biskup Grzegorz Balcerek³¹⁶. Zachęcił on jednocześnie do zgłaszania nowych kandydatów na kolejny rok formacji.

b) Formacja podstawowa

Głównym celem formacji podstawowej jest przygotowanie przyjętych do Szkoły Katechistów do skutecznego prowadzenia katechezy dorosłych. Proces ten rozpoczyna się na przełomie września i października i trwa niespełna 1,5 roku. Kandydaci zobowiązani są do zdobycia zarówno przygotowania teoretycznego, jak i praktycznego. Formacja początkowa realizowana jest poprzez sobotnie zjazdy. W pierwszej części kursu mieści się 12 spotkań, a w drugiej części 3. Na strukturę zjazdu składa się część wykładowa oraz msza

³¹⁵ AKM 3346/2010.

³¹⁶ Por. AKM 3519/2011.

święta z konferencją ascetyczną. W ramach formacji kandydaci uczestniczą także w weekendowych rekolekcjach, odbywają hospitacje katechez dla dorosłych w wybranych parafiach oraz prowadzą staż w swojej własnej parafii, który obejmuje poprowadzenie dwóch katechez pod nadzorem proboszcza.

W kontekście formacji duchowej kandydaci uczestniczą w sprawowanej Eucharystii, konferencjach duchowych oraz dorocznych rekolekcjach. Wymiar intelektualny formacji obejmuje zagadnienia biblijne, moralne, pedagogiczne i katechetyczne. Wykłady przekazują istotną wiedzę, pozwalając kandydatom na konfrontację teorii z praktyką. Kształcenie obejmuje także dostosowanie treści katechez do współczesnych wyzwań społecznych, co staje się niezbędne dla skutecznej pracy duszpasterskiej. Podejście do formacji katechistów jest holistyczne, rozwijające katechistę na wielu płaszczyznach. Formację katechiści realizują w trzech podstawowych blokach tematycznych³¹⁷.

- Formacja duchowa

Ta część formacji skupia się na rozwijaniu życia duchowego katechistów. Tematy obejmują zagadnienia związane z chrześcijańską duchowością, postępem duchowym, ascezą, modlitwą, a także rozeznawaniem duchowym³¹⁸.

- Formacja dogmatyczna

Jest to istotna część kształcenia katechistów, która pomaga im lepiej zrozumieć i przekazywać istotne dogmatyczne i moralne aspekty wiary katolickiej. Skupia się na Objawieniu, Jezusie Chrystusie, natchnieniu, interpretacji i kanonie Pisma Świętego, a także na sakramentach świętych i ich związku z liturgią³¹⁹.

- Formacja pastoralna i pedagogiczno-katechetyczna

Część pastoralna skupia się na roli świeckich w Kościele. Obejmuje analizę historyczną roli laikatu, teologiczne podstawy posłannictwa świeckich, godność świeckiego oraz zadania w życiu wspólnoty Kościoła. Ponadto formacja dotyczy kwestii katechezy dorosłych i przygotowania do realizacji programu duszpasterskiego. Ta część formacji skupia się też na rozwijaniu umiejętności pedagogiczno-katechetycznych. Tematy obejmują profesjonalizm i wiarygodność katechisty, jego rolę jako nauczyciela, psychologię

³¹⁷ Por. J. Hadryś, *Formacja w Szkole Katechistów Archidiecezji Poznańskiej*, w: *Benignus est...*, red. M. Mikołajczak, dz. cyt., s. 199-208; A. Wieradzka, *Szkola Katechistów jako odpowiedź...*, dz. cyt., s. 204-205; H. Pilarczyk, *Katechista – świadek, ewangelizator, formator. Katecheza dorosłych w kontekście duszpasterstwa rodzin wobec ponowoczesnych tendencji współczesnego świata*, w: *Duszpasterstwo rodzin w teorii i praktyce*, red. A. Pryba, Poznań 2015, s. 236-237; J. Zjawin, *Formacja katechumenalna i mistagogiczna w szkole katechistów Archidiecezji Poznańskiej*, „*Studia Koszalińsko-Koło-brzeskie*” 31 (2024), s. 149-160.

³¹⁸ Por. J. Hadryś, *Formacja duchowa świeckich...*, dz. cyt., s. 169-180.

³¹⁹ Por. tenże, *Formacja w Szkole...*, dz. cyt., s. 203-204.

rozwojową człowieka, metody dydaktyczne, metody biblijne, a także emisję głosu jako narzędzia pracy katechisty³²⁰.

Ogólna instrukcja katechetyczna podkreśla celowość formacji podejmowanej przez przygotowujących się do katechizowania:

Formacja katechetyczna osiąga swój szczyt i centrum wtedy, gdy się zdobywa odpowiedniość i zdolność do przekazywania ewangelicznego orędzia. Postuluje ona zatem odpowiednią formację teologiczno-doktrynalną, dla osiągnięcia pewnego stopnia wiedzy. Przyswojenie sobie jednak wiedzy nie stanowi kresu formacji. Formacja bowiem wtedy jest pełna, gdy katecheta staje się zdolny wybrać bardziej odpowiedni sposób przekazania orędzia ewangelicznego grupom i osobom, które znajdują się w warunkach zawsze różnych i szczególnych (OIK 111).

Podsumowując proces formacji, warto przywołać słowa M. Fiałkowskiego, który podaje definicję formacji świeckich katolików, podkreślając walor wieloaspektowości i samorealizacji w tym zadaniu:

Formacja jest zatem procesem wieloaspektowym, obejmującym wymiar ludzki, intelektualny, duchowy i apostołski, a równocześnie jest procesem integralnym (zob. CL 60), harmonijnie rozwijającym wszystkie wymiary życia człowieka. Ponadto jawi się równocześnie jako autoformacja, co wskazuje na świadome i odpowiedzialne wpływanie na własny rozwój, który trwa przez całe życie człowieka (CL 63)³²¹.

c) Ustanowienie katechistów

Pierwsza uroczystość wręczenia misji kanonicznej i krzyży absolwentom Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej miała miejsce 10 grudnia 2011 r. Uczestniczyło w niej 70 absolwentów. Uroczystej mszy świętej przewodniczył arcybiskup Stanisław Gądecki. Każdy z absolwentów otrzymał krzyż oraz misję, która upoważnia go do głoszenia katechezy dla dorosłych. Msza święta odprawiona była w kaplicy Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. W czasie homilii metropolita poznański podkreślił wagę roli katechistów jako *narzędzi Ducha Świętego, niosących ogień wiary do tych, którzy stracili zmysł religijny*. Arcybiskup zwrócił uwagę, że rola katechistów polega na oddawaniu głosu dla słowa Bożego, a ich zadaniem jest proponowanie tego, co niesie Ewangelia, bez narzucania prawd. Ostrzegł także przed pokusą fanatyzmu, zachęcając do unikania gorliwości nierozsądnej³²². W trakcie uroczystej mszy świętej katechiści po dialogu dyrektora szkoły z biskupem składają przyrzeczenie:

³²⁰ Por. tamże, s. 204-205.

³²¹ M. Fiałkowski, *Formacja katolików świeckich*, „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne” 1 (2009), s. 37.

³²² *Pierwsi absolwenci Szkoły Katechistów otrzymali misję kanoniczną*, <https://www.ekai.pl/pierwsi-absolwenci-szkoly-katechistow-otrzymali-misje-kanoniczne/> [dostęp: 05.12.23].

Ks. Dyrektor Szkoły Katechistów: Czcigodny Księżu Arcybiskupie, proszę o udzielenie misji kanonicznej do głoszenia w parafiach katechez dla dorosłych kandydatom Szkoły Katechistów oraz o przedłużenie misji na kolejny rok absolwentom Szkoły Katechistów.

Biskup: Czy wiesz, że są do tego odpowiednio przygotowani?

Ks. Dyrektor Szkoły Katechistów: Uważam, że są przygotowani do prowadzenia katechez dla dorosłych, gdyż odbyli formację intelektualną, pastoralną, pedagogiczną i duchową w Szkole Katechistów, uczestniczyli w rekolekcjach i uzyskali aprobatę od swoich księży proboszczów. Zaświadczam również, że katechiści, dla których proszę o przedłużenie misji kanonicznej na kolejny rok, kontynuowali swoją formację w Szkole Katechistów i także uczestniczyli w rekolekcjach oraz uzyskali aprobatę swoich księży proboszczów.

Biskup: Czy Wy, kandydaci na katechistów, wyrażacie gotowość służby Kościołowi poprzez głoszenie katechez dla dorosłych i chcecie czynić to dla większej chwały Bożej?

Kandydaci: Chcemy³²³.

Akt składania przyrzeczenia przez kandydatów na katechistów stanowi formalne potwierdzenie ich gotowości do pełnienia misji w Kościele. Należy jednak podkreślić, że akt składania przyrzeczenia nie stanowi liturgicznego ustanowienia katechisty w rozumieniu motu proprio *Antiquum ministerium* papieża Franciszka. Jest to raczej wyraz gotowości do służby w zakresie katechezy dorosłych, potwierdzony przez biskupa i oparty na wcześniejszym przygotowaniu formacyjnym, a nie akt udzielenia posługi.

Od 2011 r. corocznie odbywa się msza wieńcząca formację w Szkole Katechistów, w której arcybiskup udziela misji kanonicznej. Ważnym elementem uroczystości jest homilia arcybiskupa kierowana do katechistów, w której dostrzega się jego wielką troskę o dzieło katechezy dorosłych³²⁴.

d) Misja kanoniczna

Proboszcz absolwenta Szkoły Katechistów po zakończeniu jego formacji i spełnieniu stażu zwraca się z prośbą do arcybiskupa o udzielenie misji kanonicznej do głoszenia katechez dla dorosłych. Arcybiskup, udzielając misji kanonicznej, zwraca się do nowego katechisty w następujący sposób:

Mając na uwadze potrzebę nowej ewangelizacji oraz wskazania Synodu Archidiecezji Poznańskiej 2004-2008, odnoszący się do katechezy dorosłych (Dokumenty, p. 257), udzielam Pani/Panu misji kanonicznej do prowadzenia katechezy dla dorosłych na terenie

³²³ A. Wieradzka-Pilarczyk, S. Jakób, *Sylwetka absolwenta Szkoły Katechistów – pomiędzy teorią a praktyką*, „Poznańskie Studia Teologiczne” 42 (2022), s. 129.

³²⁴ Por. S. Gądecki, *Przyszłość Kościoła*, w: *W Tobie jest światło*, t. 6, Poznań 2016, s. 345-349; S. Gądecki, *Żniwo wprawdzie wielkie, ale robotników mało*, w: *Zaufałem Twemu Miłosierdziu*, t. 15, Poznań 2021, s. 415-420.

archidiecezji poznańskiej na okres jednego roku [...]. Prowadzenie powyższej katechezy możliwe jest tylko w porozumieniu z Księdzem Proboszczem danej parafii. Posłudze tej towarzyszy modlitwa Kościoła oraz moje pasterskie błogosławieństwo³²⁵.

Arcybiskup działa zgodnie z duchem Synodu Archidiecezji Poznańskiej oraz potrzebą nowej ewangelizacji, co jest wyrazem ciągłego dostosowywania się do aktualnych wyzwań duszpasterskich. Udzielając misji kanonicznej do prowadzenia katechezy dla dorosłych, arcybiskup podkreśla wagę edukacji wiernych, zwłaszcza dorosłych, jako istotnego elementu życia religijnego. Decyzja o jednorocznym okresie misji kanonicznej może być interpretowana jako rozważa arcybiskupa w powierzaniu istotnej misji duszpasterskiej. Udzielenie misji na dłuższy okres mogłoby się wiązać z niebezpieczeństwem braku kontroli nad głoszonymi treściami i osobistą formacją permanentną katechisty. Wymóg odnawiania misji każdego roku chroni przed powyższym zagrożeniem. Wspomnienie o konieczności porozumienia z proboszczem parafii podkreśla wspólnotowy charakter posługi katechetycznej w parafii oraz potrzebę współpracy duchownych ze świeckimi katechistami. Przekazane błogosławieństwo i zapewnienie o modlitwie Kościoła stanowią duchowe wsparcie dla katechistów. Ich posługa nie jest jedynie administracyjnym aktem, lecz pełnowartościowym działaniem katechetycznym i duszpasterskim.

W przypadku niewypełnienia przez katechistę wymaganych kryteriów koniecznych do uzyskania przedłużenia misji proboszcz otrzymuje notyfikację odnośnie tego zdarzenia wraz z informacją o niemożności kontynuowania prowadzenia katechezy dla dorosłych na obszarze archidiecezji poznańskiej. Korespondencja skierowana do proboszcza zawiera jednocześnie informację, że po skorygowaniu zaniedbań w zakresie formacji stałej katechista będzie mógł być ponownie wyznaczony do pełnienia misji w kolejnym roku³²⁶.

e) Formacja permanentna

Formacja stała katechistów jest kolejnym etapem w długotrwałym procesie ich rozwoju (por. OIK 110). Składa się ona z dwóch corocznych zjazdów, które pełnią funkcję kontynuacji i pogłębienia treści przyswajanych przez kandydatów w trakcie przygotowania podstawowego. Spotkania te nie tylko utrwalają zdobytą wcześniej wiedzę, lecz także poszerzają ją o nowe aspekty i perspektywy. Ponadto formacja permanentna umożliwia wymianę doświadczeń z innymi katechistami, co stanowi cenne źródło inspiracji i wsparcia w codziennej pracy duszpasterskiej. Integracja w społeczności katechistów podczas zjazdów

³²⁵ AKM 6854/2011.

³²⁶ Por. AKM 23/2014.

sprzyja budowaniu silnych więzi i tworzeniu wspólnoty, która wzmacnia i motywuje do zaangażowanego pełnienia roli nauczyciela wiary. Tematy praktyczne i aktualia życia Kościoła są omawiane w ramach zjazdów, a plan obejmuje wykłady, mszę z konferencją ascetyczną, przerwę obiadową i dalsze wykłady. Różnorodne metody wykładowe i warsztatowe umożliwiają efektywne przyswajanie wiedzy, dostosowane do preferencji uczestników. Wyróżnikiem formacji stałej jest także gromadzenie jednolitego (pod względem wypełnianej posługi) środowiska katechistów, co sprzyja budowaniu silnej wspólnoty. W ramach tych spotkań wymiana doświadczeń między katechistami jest bardzo żywa. Uczestnicy zjazdów dzielą się praktycznymi spostrzeżeniami, co umożliwia skuteczniejsze przeciwdziałanie problemom i wyzwaniom w pracy duszpasterskiej. Ta wspólnota nie tylko sprzyja lepszemu zrozumieniu różnorodności sytuacji, z jakimi spotykają się katechiści, ale także wzmacnia poczucie wspólnoty i wzajemnej inspiracji. Głównym celem formacji stałej jest nie tylko przekazywanie wiedzy praktycznej, ale przede wszystkim rozwijanie głębokiej wiary u katechistów. Chodzi o to, aby ci, którzy mają prowadzić innych do Boga, sami byli ludźmi głębokiej wiary. W tym kontekście, szczególnie nacisk kładziony jest na aspekt duchowy, zwłaszcza podczas obowiązkowych corocznych rekolekcji. Co dwa lata katechista jest zobowiązany uczestniczyć w rekolekcjach przygotowanych przez Szkołę Katechistów, a w pozostałych latach może odbyć inne rekolekcje w ramach formacji stałej³²⁷.

Przykładem implementacji formacji stałej w życie katechistów jest nieustanna troska dyrektora szkoły o ich rozwój, co ilustruje zainicjowanie działań modlitewnych i postnych. Jeden z konkretnych przykładów obejmuje inicjatywę modlitewną, którą dyrektor Szkoły Katechistów przedstawił z myślą o powołaniach kapłańskich, zakonnych, misyjnych oraz do pełnienia roli świeckiego ewangelizatora, tj. katechisty³²⁸.

Formacja stała oferuje specjalistyczną wiedzę, nowoczesne metody nauczania oraz inspiracje pedagogiczne, które mają na celu podniesienie kompetencji katechetycznych. Dzięki temu katechista może efektywniej odpowiadać na współczesne wyzwania i pytania związane z nauczaniem wiary. W ten sposób formacja stała nie tylko dostarcza katechistom narzędzi niezbędnych do skutecznego prowadzenia katechezy dorosłych, ale również kształtuje ich jako świadków gotowych do inspirującego i pełnego zaangażowania dzielenia się przekazywaną wiarą. To zobowiązanie do stałego doskonalenia stanowi podstawowy

³²⁷ Por. J. Hadryś, *Formacja w Szkole...*, dz. cyt., s. 199-208; A. Wieradzka, *Szkoła Katechistów jako odpowiedź...*, dz. cyt., s. 204-205; H. Pilarczyk, *Katechista – świadek...*, dz. cyt., s. 237-238.

³²⁸ Por. AKM 6609/2018.

element wsparcia dla tych, którzy podejmują się misji nauczania wiary w katechezie dorosłych.

*

Podsumowując rozdział pt. *Szkoła Katechistów Archidiecezji Poznańskiej*, należy podkreślić, że inicjatywa ta stanowi konkretną odpowiedź na wezwanie Kościoła do ożywienia katechezy dorosłych. Szkoła została powołana, aby przygotowywać ludzi świeckich do prowadzenia katechezy dorosłych, co czyni ją istotnym elementem działań duszpasterskich w archidiecezji poznańskiej.

Geneza szkoły sięga synodu diecezjalnego (2004–2008), podczas którego zrodziła się myśl o projekcie katechezy dorosłych. Po zakończeniu synodu podjęto prace przygotowawcze, które zaowocowały oficjalnym erygowaniem Szkoły Katechistów. Instytucja ta posiada jasno określoną strukturę organizacyjną, wyznaczone osoby odpowiedzialne za jej funkcjonowanie oraz stabilną sytuację materialną związaną z finansowaniem i siedzibą.

W działaniach hierarchii archidiecezji widoczna jest wyraźna troska o dzieło katechezy dorosłych. Proces kształcenia w Szkole Katechistów rozpoczyna się formacją początkową, która trwa półtora roku. Po ukończeniu tego etapu oraz spełnieniu określonych wymagań kandydaci odbywają praktyki, a następnie otrzymują misję kanoniczną do głoszenia katechezy dorosłych. Misja ta jest odnawiana co roku, pod warunkiem uczestnictwa w formacji stałej i spełnienia innych wymogów.

Pierwsza część pracy – teoretyczna (eklezyjologiczna) – ukazuje problem katechezy dorosłych w nauczaniu Kościoła. W pierwszym rozdziale przedstawiono najważniejsze kwestie związane z katechezą dorosłych. W nauczaniu Kościoła jawi się ona jako najznakomitsza forma katechezy. Jest ona dynamicznym obszarem, zależnym od różnych czynników, takich jak zrozumienie dorosłości, zmiany w podejściu do roli dorosłego w katechezie oraz ewolucja historyczna tego obszaru katechezy. Współczesne podejście do katechezy dorosłych kładzie nacisk na aktywną rolę dorosłych jako podmiotu katechezy, a definicje Kościoła podkreślają różnorodne aspekty tego procesu. Historia tej katechezy od starożytności po Sobór Watykański II pokazuje, że jest to w Kościele obszar ewoluujący. Pierwszorzędność katechezy dorosłych wynika zarówno z teologicznych, jak i pozateologicznych przesłanek. Drugi rozdział tej części dotyczy specyfiki katechezy dorosłych, która ma za zadanie prowadzić człowieka do dojrzałości chrześcijańskiego życia, osadzonego w codziennym życiu świeckim. Aby to osiągnąć, konieczne jest zrozumienie

różnorodności poziomów wiary dorosłych i dostosowanie form, celów oraz metod katechezy do ich potrzeb. Model katechumenalny wydaje się być najbardziej adekwatnym podejściem, a sam proces katechezy musi podporządkować się określonym kryteriom eklezjalności, kompleksowości, podmiotowości dorosłych, świeckości i różnorodności uczestników. Miejscem realizacji katechezy dorosłych jest głównie parafia. Trzeci rozdział pracy ukazuje, jak rola świeckich zmieniała się w dziejach Kościoła, zyskując coraz większe uznanie i znaczenie, szczególnie po Soborze Watykańskim II. Świeccy pełnią istotną funkcję w apostołstwie, zwłaszcza w misji katechizacji dorosłych. Ich udział w tej misji wymaga odpowiedniej formacji, w tym zdobycia umiejętności bycia towarzyszem katechizowanego. Ostatni, czwarty rozdział pracy zilustrował przykład realizacji głównych postulatów katechetycznych oraz postulatów związanych z podkreśleniem roli laikatu. Szkoła Katechistów Archidiecezji Poznańskiej stanowi konkretną odpowiedź na wezwanie Kościoła do ożywienia katechezy dorosłych. Jest efektem procesu rozpoczętego podczas synodu diecezjalnego, a jej struktura, zarządzanie oraz wsparcie hierarchii świadczą o zaangażowaniu w rozwój tego obszaru. Szkoła skupia się na przygotowaniu ludzi świeckich do prowadzenia katechezy dorosłych w parafiach, oferując kształcenie i uzyskanie misji kanonicznej, co potwierdza troskę hierarchii archidiecezji o istotne dzieło katechezy dorosłych.

Konkluzją teoretycznego aspektu badania jest rozpoznanie, że Szkoła Katechistów Archidiecezji Poznańskiej jest w pełni zharmonizowana z zasadami nauczania Kościoła dotyczącymi pierwszorzędności katechezy dorosłych. Dodatkowo projekt ten stanowi odpowiedź na tendencje do pesymistycznego oceniania stanu katechezy dorosłych w Kościele. Analiza eklezjologiczna nie tylko podkreśla znaczenie katechezy dorosłych, jej specyficzne konteksty i konieczność zaangażowania świeckich, lecz także wskazuje na praktyczne wdrożenie tych aspektów w ramach projektu katechezy dorosłych w archidiecezji poznańskiej, realizowanego przez Szkołę Katechistów.

Wyprowadzony końcowy wniosek jest wynikiem analizy teoretycznej i podlega weryfikacji oraz falsyfikacji w ramach następnej, empirycznej fazy badawczej niniejszej rozprawy.

CZEŚĆ DRUGA

EMPIRYCZNA

Druga część rozprawy przedstawia empiryczne badania Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej. Katechetyka korzysta z różnorodnych metod i podejść badawczych. Jednym z istotnych aspektów rozwoju tej dziedziny jest wykorzystanie badań empirycznych, które dostarczają danych i pozwalają wyciągnąć wnioski oparte na rzeczywistych obserwacjach i doświadczeniach. W tym kontekście katechetyka czerpie z bogactwa badań empirycznych nauk społecznych, które są podstawą realizowanych badań oraz dyskursu naukowego w dziedzinie katechezy dorosłych³²⁹. Największą pomoc w tym procesie stanowią metody wykorzystywane w pedagogice, z którą katechetyka wchodzi w szczególną relację³³⁰.

Metodologia drugiej części dysertacji zaprezentowana została w osobnym rozdziale. Metodologia badań jest oparta o podstawowe metody ilościowe – statystyczne³³¹, które służą w niniejszej części do zbadania omawianego problemu. Uzupełnienie badań stanowią metody jakościowe.

Materiał przedstawiono w czterech rozdziałach. Pierwszy rozdział *Metodologia badań własnych* prezentuje problem badawczy, cel badań, pytania i hipotezy badawcze, metody, techniki, narzędzia. Rozdział ten ponadto opisuje organizację i przebieg badań oraz charakterystykę środowiska badawczego. Kolejne trzy rozdziały to prezentacja badań podzielona na trzy bloki merytoryczne: *Tożsamość katechistów*, *Formacja w Szkole Katechistów* i *Posługa katechistów*. Każdy rozdział prezentuje spojrzenie z czterech różnych perspektyw badawczych: katechistów, proboszczów, katechizowanych i kandydatów.

³²⁹ Por. A. Walulik, *Nauki empiryczne i warsztat badawczy katechetyków*, „Studia Katechetyczne” 9 (2013), s. 177.

³³⁰ Por. W. Osiał, *Katechetyka w spotkaniu z pedagogiką*, „Studia Katechetyczne” 9 (2013), s. 125-140.

³³¹ Por. J. P. Guilford, *Podstawowe metody statystyczne w psychologii i pedagogice*, tłum. J. Wojtyniak, Warszawa 1964; K. Szaniewski, *Metody statystyczne w socjologii. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 1968; M. Krzysztofiak, D. Urbanek, *Metody statystyczne*, Warszawa 1981.

Rozdział 1

Metodologia badań własnych

1. Problem badawczy, cel badań, pytania badawcze

a) Problem badawczy

Zasadniczym krokiem badawczym jest określenie problemu badawczego, który prezentuje obszar niewiedzy i pokazuje chęć rozwiązania danego zagadnienia³³². Problem badawczy stanowi więc centralny punkt części empirycznej pracy, definiując obszar problemowy, czyli stan niewiedzy, który zostanie zgłębiony w ramach podjętego badania na gruncie dotychczasowej wiedzy prezentowanej w części teoretycznej³³³. Problemem badawczym jest wpływ funkcjonowania Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej oraz tożsamości, formacji i posługi katechistów na efektywność katechezy dorosłych.

Sama działalność Szkoły Katechistów trwa 15 lat, nie doczekała się jednak gruntownych analiz badawczych. Okres aktywności Szkoły Katechistów daje już jednak szerokie możliwości zbadania jej wpływu na katechezę dorosłych w archidiecezji poznańskiej. Z tej racji, że jest to zjawisko niezbadane, a jednocześnie bardzo rozwijające się w diecezji, wydaje się, że rezultaty pracy mogą wnieść wiele do działu teologii pastoralnej, jaką jest katechetyka, jak również okazać się wysoce przydatne w prognozowaniu przyszłych działań duszpasterskich, zwłaszcza w obszarze katechezy dorosłych. Oryginalność badań polega więc przede wszystkim na tym, że podejmują temat wpływu działalności Szkoły Katechistów na katechezę dorosłych, co nie było wcześniej przedmiotem szczegółowej analizy. *Novum* pracy będzie się wyrażać w przeprowadzeniu empirycznych badań, sprawdzeniu efektów samej formacji w Szkole Katechistów, jak też efektów posługi katechistów w parafii.

b) Cel badań

Wyznaczenie problemu badawczego prowadzi do skonstruowania celu badawczego³³⁴. Celem ogólnym tych badań jest poznanie roli i znaczenia Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej oraz tożsamości katechistów w procesie katechezy dorosłych, identyfikacja

³³² Por. T. Pilch, T. Bauman, *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*, Warszawa 2001, s. 191.

³³³ Por. J. Apanowicz, *Metodologiczne uwarunkowania pracy naukowej*, Warszawa 2005, s. 70.

³³⁴ Por. tamże, s. 38-39.

pozytywnych aspektów ich działalności oraz wypracowanie wniosków dla doskonalenia tej formacji w przyszłości. Cele szczegółowe obejmują:

- określenie czynników wpływających na kształtowanie się tożsamości katechisty;
- ocenę wpływu funkcjonowania Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej na jakość przygotowania katechistów do pełnienia posługi w katechezie dorosłych;
- analizę efektywności działalności katechistów w parafiach i ich wpływu na katechezę dorosłych;
- identyfikację zmian w jakości katechezy dorosłych przed i po zaangażowaniu katechistów oraz ocena skuteczności ich posługi;
- ocenę percepcji działalności katechistów przez samych katechistów, duchownych, uczestników katechezy dorosłych oraz kandydatów na katechistów;
- wskazanie obszarów doskonalenia i rozwoju Szkoły Katechistów oraz formacji katechistów w kontekście katechezy dorosłych.

c) Pytania badawcze

Główne pytanie badawcze, podporządkowane problemowi badawczemu, jak i celowi pracy, brzmi: W jaki sposób posługa świeckich katechistów wpływa na katechezę dorosłych archidiecezji poznańskiej? Pomocą w realizacji celów badania są następujące pytania szczegółowe:

- Jakie cechy i predyspozycje są niezbędne do podjęcia skutecznej posługi katechisty?
- W jaki sposób stan świecki katechistów wpływa na skuteczność prowadzonych przez nich katechez?
- Jaka jest rola towarzyszenia i dialogu z katechizowanymi w kształtowaniu tożsamości katechisty?
- W jakim stopniu formacja początkowa w Szkole Katechistów przygotowuje do prowadzenia skutecznej katechezy dorosłych?
- Jaką rolę pełni formacja permanentna w rozwoju kompetencji i skuteczności posługi katechistów?
- Jak oceniana jest organizacja formacji początkowej i stałej w Szkole Katechistów oraz jakie elementy wymagają aktualizacji?
- Jaki wpływ ma posługa katechistów na ilość i jakość prowadzonych katechez dorosłych w parafiach?

- Jakie znaczenie ma współpraca katechistów z proboszczami dla powodzenia katechezy dorosłych?
- Jak posługa katechistów oceniana jest przez różne grupy (katechistów, proboszczów, uczestników, kandydatów)?

2. Hipotezy badawcze

Postawione pytania badawcze prowadzą do sformułowania hipotez – przypuszczeń dotyczących problemu badawczego, które zostaną potwierdzone lub wykaże się ich fałszywość podczas badania³³⁵. Główna hipoteza badawcza zakłada, że istnienie Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej oraz zaangażowanie katechistów w katechezę dorosłych pozytywnie wpływają na jakość i skuteczność katechezy dorosłych w parafiach diecezji. Hipotezy szczegółowe odnoszą natomiast się do trzech obszarów:

a) Tożsamość katechistów

- Hipoteza 1a. Istnieją cechy i predyspozycje, które wraz z powołaniem do głoszenia katechez są niezbędne do podjęcia posługi katechisty.
- Hipoteza 1b. Stan świecki katechistów pozytywnie wpływa na skuteczność ich posługi.
- Hipoteza 1c. W tożsamość katechistów wpisane jest towarzyszenie katechizowanym, w którym kluczową rolę odgrywa umiejętność dialogowania.

b) Formacja w Szkole Katechistów

- Hipoteza 2a. Formacja początkowa w Szkole Katechistów daje wystarczające kompetencje do prowadzenia katechez dorosłych.
- Hipoteza 2b. Formacja permanentna jest ważnym i potrzebnym elementem wspierającym posługę katechistów.
- Hipoteza 2c. Organizacja formacji początkowej i stałej są dobrze przygotowane, lecz istnieją elementy wymagające aktualizacji.

c) Posługa katechistów

- Hipoteza 3a. Posługa katechistów pozytywnie wpływa na ilość i jakość katechez dorosłych w parafiach.

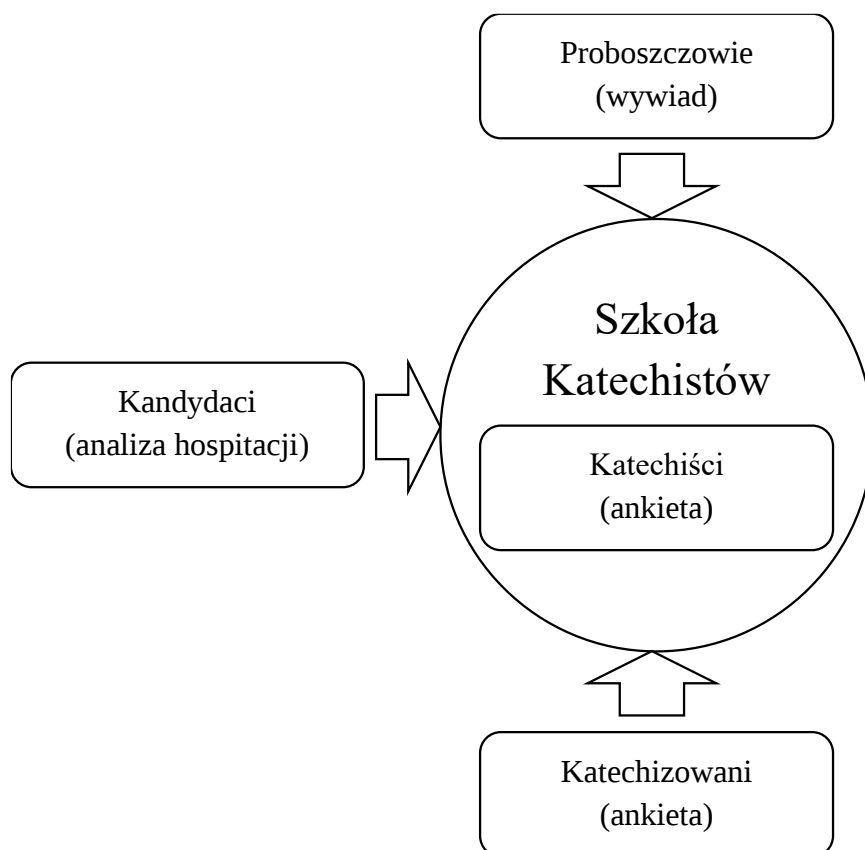
³³⁵ Por. tamże, s. 76.

- Hipoteza 3b. Współpraca proboszcza z katechistami jest fundamentalnym warunkiem powodzenia katechezy dorosłych.
- Hipoteza 3c. Posługa katechistów jest pozytywnie oceniana przez wszystkie grupy badawcze.

3. Metody, techniki, narzędzia

a) Metody

Metodologia badania naukowego to planowy i celowy sposób postępowania, prowadzący do rozwiązania problemu badawczego³³⁶. W celu uzyskania kompleksowego spojrzenia na problem badawczy dotyczący wpływu Szkoły Katechistów na katechezę dorosłych posłużono się różnorodnymi metodami, co jest podyktowane zróżnicowaniem grup badawczych. W badaniu zastosowano metodę jakościową oraz ilościową. Ta triangulacja, pozwalająca na korzystanie z różnych metod, porównywanie oraz łączne przedstawianie wyników, wpływa na większe „urealnienie” badań³³⁷.

Rysunek 1. Graficzne przedstawienie metod

³³⁶ Por. J. Apanowicz, *Metodologiczne uwarunkowania...*, dz. cyt., s. 55.

³³⁷ Por. K. Konecki, *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*, Warszawa 2000, s. 98.

Rysunek w sposób schematyczny prezentuje podejście metodologiczne do podjętej problematyki. Centralne koło przedstawia przedmiot badań, jakim jest Szkoła Katechistów i sami katechiści. Aby osiągnąć cel badań, zbadano perspektywy różnych grup (na rysunku w prostokątnych blokach), których w sposób pośredni lub bezpośredni dotyczy posługa katechistów. Pierwsza perspektywa jest autorefleksją samych katechistów, którzy ukończyli szkołę i posługują w katechezie dorosłych. Następnie przebadani zostali proboszczowie, których perspektywa jest niejako odgórna, ponieważ odpowiadają za posługę katechetyczną w parafii. Zostały również poddane analizie opinie katechizowanych, co daje perspektywę oddolną. Uzupełnieniem badań była perspektywa „z boku”, wyrażona przez kandydatów na katechistów, którzy obserwują prowadzone przez nich katechezy.

b) Techniki

Z powziętej metody badawczej oraz problemu wynikają konkretne czynności pozwalające gromadzić odpowiednie dane. Według zasad metodologicznych są to techniki badań³³⁸.

Pierwsza grupa badawcza – katechiści, którzy przeszli formację w ramach Szkoły Katechistów, zostali poproszeni o wypełnienie ankiety dotyczącej ich doświadczeń posługi i kompetencji w zakresie prowadzenia katechezy dorosłych. Technika badawcza użyta w tej części badania to technika CAWI (computer assisted web interview)³³⁹. Mając na uwadze wady i zalety tego popularnego narzędzia³⁴⁰, link do ankiety został wysłany mailem do katechistów i nie był publikowany nigdzie indziej, aby zapobiec dostępowi osób postronnych. Dla osób, które preferowały tradycyjny sposób wypełnienia ankiety, kwestionariusz online został wydrukowany i wręczony w formie papierowej zainteresowanym katechistom. Technika tą posłużono się również w badaniu katechizowanych. Uczestnicy katechezy dorosłych w parafiach zostali poproszeni o wypełnienie ankiety oceniającej jakość i skuteczność prowadzonej katechezy.

Proboszczowie parafii, w których działają katechiści, zostali poddani wywiadowi kwestionariuszowym (ustrukturyzowanym)³⁴¹. Technika ta pozwala na uzyskanie

³³⁸ Por. tamże, s. 57-58.

³³⁹ Por. J. Przewłocka, *CAWI – specyfika, wykorzystanie, perspektywy rozwoju*, w: *Ewaluacja wobec wyzwań stojących przed sektorem finansów publicznych*, red. A. Haber, M. Szałaj, Warszawa 2009, s. 97-108.

³⁴⁰ Por. A. Zellma, *Badania internetowe w służbie polskiej teorii i praktyki katechetycznej*, „Studia Warmińskie” 56 (2019), s. 213-226.

³⁴¹ Por. J. Lutyński, *Pojęcie wywiadu kwestionariuszowego*, w: *Wywiad kwestionariuszowy. Analizy teoretyczne i empiryczne*, red. K. Lutyńska, A. P. Wejland, Wrocław 1983, s. 41-43.

perspektywy odgórnej na funkcjonowanie katechezy dorosłych oraz ocenę efektywności działania katechistów.

Kolejna technika badawcza to analiza dokumentów³⁴². Kandydaci na katechistów, odbywający formację w szkole, mają obowiązek przeprowadzenia hospitacji katechezy prowadzonej przez katechistę i zapisania swoich obserwacji na przygotowanych formularzach. Kwestionariusze oceniające przebieg hospitacji zostały poddane analizie, co pozwala na zrozumienie postrzegania roli i funkcji katechisty oraz ocenę poziomu przygotowania do prowadzenia katechezy dorosłych.

c) Narzędzia

Do realizacji technik badań potrzebne są instrumenty służące do zbierania danych, czyli narzędzia badawcze³⁴³. W niniejszej pracy użyto następujących narzędzi:

- Kwestionariusz ankiety katechistów³⁴⁴

Kwestionariusz ten został stworzony w celu zbadania różnych aspektów formacji, doświadczenia posługi oraz osobistych przekonań i wyzwań katechistów. Ankieta zawiera pytania zamknięte, otwarte oraz skale liczbowe. Do jej utworzenia posłużono się programem limesurvey.com. Kwestionariusz zawiera takie elementy jak:

- Metryczka,
- Źródło informacji o Szkole Katechistów,
- Członkostwo w ruchach, stowarzyszeniach katolickich lub grupach formacyjnych,
- Poszerzanie kompetencji po zakończeniu formacji podstawowej w Szkole

Katechistów,

- Źródła zdobycia kompetencji potrzebnych do prowadzenia katechez dla dorosłych,
- Wsparcie w rozeznaniu powołania do głoszenia katechezy dorosłych,
- Stopień przygotowania do pełnienia posługi po odbyciu formacji w Szkole

Katechistów,

- Weryfikacja wizji Szkoły Katechistów po zakończeniu formacji,
- Miejsce posługi,
- Rodzaj prowadzonych katechez dla dorosłych,
- Wykorzystanie kompetencji nabytych w Szkole Katechistów przy katechezie

dorosłych i w osobistej formacji,

³⁴² Por. J. Sztumski, *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Katowice 1979, s. 113-119.

³⁴³ Por. J. Apanowicz, *Metodologiczne uwarunkowania...*, dz. cyt., s. 58.

³⁴⁴ Cały kwestionariusz znajduje się w aneksie, s. 245.

- Udział proboszcza w ewaluacji kompetencji katechisty,
- Poziom posiadanych kompetencji z dziedziny skutecznej komunikacji,
- Znaczenie zdobycia różnych kompetencji dla posługi katechetycznej,
- Zakres i tematyka formacji podstawowej w trakcie formacji stałej,
- Sugestie dotyczące zmian w katechezie dorosłych,
- Wymagane cechy katechisty jako autorytetu dla katechizowanych,
- Doświadczenie kryzysu w posłudze,
- Subiektywne poczucie zmiany w trakcie posługi,
- Skala Kryzysu Religijnego,
- Kwestionariusz kryzysu w posłudze i misji katechisty.

- Kwestionariusz wywiadu z proboszczem³⁴⁵

W celu przeprowadzenia wywiadu ustrukturyzowanego przygotowano kwestionariusz wywiadu zawierający sześć pytań i metryczkę. Pytania dotyczą następujących kwestii:

- Motywy korzystania z posługi katechistów w parafii.

Pytanie to ma na celu zidentyfikowanie głównych motywów, które skłoniły proboszcza do zdecydowania się na posługę katechistów w parafii oraz zrozumienie korzyści, jakie płyną z ich posługi.

- Kryteria doboru kandydatów na katechistów.

Badanie kryteriów, według których proboszcz dokonuje doboru potencjalnych kandydatów na katechistów, ma na celu ujawnienie istotnych cech i kompetencji, które proboszcz uznaje za najważniejsze przy wyborze odpowiednich kandydatów.

- Współpraca z katechistami.

Kolejne pytanie skupia się na analizie procesu współpracy między proboszczem a katechistami, w celu zrozumienia dynamiki relacji oraz sposobu, w jaki proboszcz wspiera i koordynuje działania katechistów.

- Ewaluacja głoszonych katechez.

Badanie sposobu, w jaki proboszcz dokonuje oceny jakości i skuteczności głoszonych katechez, pozwala na zrozumienie kryteriów oceny oraz ewentualnych obszarów wymagających poprawy.

- Efekty posługi katechistów.

Pytanie to dotyczy poznania wymiernych efektów posługi katechistów w parafii

- Uwagi.

³⁴⁵ Cały kwestionariusz znajduje się w aneksie, s. 255.

Ostatnie pytanie ma na celu zebranie uwag, sugestii i doświadczeń proboszcza dotyczących formacji katechistów oraz ich posługi katechetycznej. Pozwala na swobodną wypowiedź proboszcza na temat, który w jego ocenie jest istotny w poznaniu posługi katechistów.

- Metryczka.

Na końcu kwestionariusza znajduje się metryczka zawierająca dane dotyczące stażu kapłaństwa proboszcza, wielkości parafii, liczby katechistów oraz okresu ich posługi.

- Kwestionariusz ankiety uczestników katechezy dorosłych³⁴⁶

Do stworzenia kwestionariusza, podobnie jak w ankiecie dla katechistów, posłużono się programem limesurvey.com. W celu oceny postrzeganego sensu, wartości oraz jakości prowadzenia katechezy dorosłych przez jej uczestników zastosowano kwestionariusz ankiety z pytaniami zamkniętymi jednokrotnego i wielokrotnego wyboru (jedno pytanie otwarte), zawierający następujące zagadnienia:

- Sens katechezy dorosłych w parafii,
- Wartość uczestnictwa w katechezie dorosłych,
- Zyski z uczestnictwa w katechezie dorosłych,
- Odbiór katechezy prowadzonej przez świeckiego,
- Motywacja do udziału w katechezie dorosłych,
- Jasność i zrozumiałość przekazywanych treści,
- Otwartość katechisty na pytania i dyskusje,
- Możliwość rozmowy z katechistą po katechezie,
- Uwagi dotyczące katechezy,
- Otwarte pytanie, które umożliwia uczestnikom podzielenie się swoimi spostrzeżeniami na temat tego, co podobało im się na zajęciach oraz co można byłoby udoskonalić,
- Metryczka.

Na końcu ankiety znajduje się metryczka zawierająca dane demograficzne respondentów oraz informacje dotyczące rodzaju katechezy, co pozwala na zrozumienie kontekstu odpowiedzi oraz ewentualnych związków między tymi zmiennymi a odpowiedziami.

- Kwestionariusz hospitacji³⁴⁷

Karta hospitacyjna stworzona przez odpowiedzialnych za Szkołę Katechistów porusza następujące informacje:

³⁴⁶ Cały kwestionariusz znajduje się w aneksie, s. 258.

³⁴⁷ Cały kwestionariusz znajduje się w aneksie, s. 260.

- Rok formacji,
- Parafia,
- Rok hospitacji,
- Cele wyznaczone przez katechistę,
- Rodzaje metod aktywizujących,
- Trudności na katechezie,
- Nastawienie katechizowanych i ich reakcje,
- Dialog z katechistą,
- Tematyka dialogu podczas katechezy,
- Uwagi.

4. Organizacja i przebieg badań

a) Badania ankietowe katechistów

Dotarcie do ankietowanych ułatwił kontakt przez Sekretariat Szkoły Katechistów, który przesłał informację o planowanym badaniu wraz z linkiem do ankiety drogą mailową. Jednocześnie informacja wraz z zachętą do wzięcia udziału w badaniu przekazana była osobiście przez autora pracy.

W roku formacyjnym 2022/2023 krótkie wystąpienie autora rozprawy miało miejsce na wszystkich zjazdach formacji stałej oraz rekolekcjach. Przez wspomniane zabiegi ściśle określono grupę badawczą³⁴⁸, czyli czynnych (posiadających misję) katechistów, którzy ukończyli Szkołę Katechistów Archidiecezji Poznańskiej. Zbieranie danych trwało od 23.11.2022 do 12.09.2023 r.

Ankiety rozpoczęło wypełniać 305 ankietowanych, jednak w części ankiet wszystkie rekordy były puste. Po odrzuceniu całkowicie pustych ankiet pozostało ich 262, w których brak odpowiedzi pojawiał się sporadycznie w 12 ankietach. W badaniu wzięło udział $n=262$ z 309 posiadających w tym czasie misję kanoniczną do głoszenia katechez dorosłych. Tak znaczący procent respondentów świadczy o tym, że badaniu podlegali prawie wszyscy posiadający misję kanoniczną w momencie badań. W związku z tym uzyskana próba badawcza³⁴⁹ bliska jest całej populacji generalnej katechistów archidiecezji poznańskiej i na podstawie wyników uzyskanych z badania ankietowego przy poziomie ufności 0,95 możemy wnioskować o całej zbiorowości z marginesem błędu równym 2,73%.

³⁴⁸ Por. S. Szulc, *Metody statystyczne*, Warszawa 1967, s. 60.

³⁴⁹ B. Suchocki, J. Walkowiak, *Statystyczne opracowanie i interpretacja wyników badań socjologicznych*, Poznań 1978, s. 90-91.

Badanie było poprzedzone pilotażem w czasie zdalnego zjazdu katechistów 19.04.2022 r. Ankieta po pilotażu została doprecyzowana i poszerzona. Wyniki badań zostały opracowane przy pomocy programu IBM SPSS Statistics.

b) Wywiady z proboszczami

Dobór próby proboszczów polegał na rozesłaniu informacji o planowanym badaniu do wszystkich proboszczów posiadających w swoich parafiach katechistów. Pomocą wykazała się Kuria Metropolitalna w Poznaniu, która na prośbę autora rozesłała informację mailowo³⁵⁰. Chęć udziału w wywiadzie wykazało 17 proboszczów ze 100 parafii, w których posługują katechiści. Badanie jakościowe proboszczów odbywało się od 13.09.2023 do 26.11.2023 r.

Materiał pochodzący z transkrypcji rozmów obejmował 12 stron i został przeanalizowany pod kątem trzech kategorii merytorycznych (tożsamość katechistów, formacja w Szkole Katechistów, posługa katechistów).

W prezentacji badań cytaty z wywiadów opatrzone są sygnaturami stworzonymi przez dane z metryczki. Na kod rozmówcy składa się: staż kapłaństwa w latach, wielkość parafii, ilość katechistów oraz liczba lat posługiwania w parafii katechistów. Zmienne w kodzie oddzielone są ukośnikiem.

c) Badania ankietowe katechizowanych

Po przeprowadzeniu badań na dwóch głównych grupach badawczych pozyskano kolejną perspektywę poprzez zbadanie katechizowanych. Wszyscy katechiści obecni na odnowieniu misji w dniu 27.11.2023 r. zostali poproszeni o dostarczenie ankiet katechizowanym podczas ich katechezy, w postaci linków QR lub w formie papierowej. Potrzebne materiały wraz z listem przewodnim³⁵¹ otrzymali w pakiecie informacyjnym. Termin przekazania ankiet upłynął 31.01.2024 r.

Ankiety wypełniło 131 osób, spośród których 12 ankiet zostało odrzuconych ze względu na niekompletność. Analizie zostały poddane odpowiedzi n=122 respondentów. Liczba ta nie jest wystarczająca do formułowania wniosków na temat całej populacji osób uczestniczących w katechezie, jednakże umożliwia pewne wnioski. Ze względu na ochotniczy dobór próby grupa badawcza nie jest reprezentatywna, nie ujmuje to jednak

³⁵⁰ Informacja kurialna znajduje się w aneksie, s. 254.

³⁵¹ Pismo przewodnie znajduje się w aneksie, s. 256.

przydatności informacji pozyskanych z tej części badania. Badanie katechizowanych ma funkcję uzupełniającą, a nie wiodącą wobec podejmowanego problemu.

Podobnie jak w przypadku ankiet katechistów, wyniki zostały opracowane przy użyciu programu IBM SPSS Statistics.

d) Analiza kart hospitacyjnych kandydatów

Szkoła Katechistów przekazała autorowi 118 kart z zapisem hospitacji katechez dokonanych przez przyszłych katechistów. Były to karty zarchiwizowane w Sekretariacie Szkoły Katechistów i pochodzące z obserwacji w roku formacyjnym 2018/2019 oraz 2019/2020. Obserwacje kandydatów poddano analizie i przedstawiono jako kolejną perspektywę spojrzenia na problem badawczy.

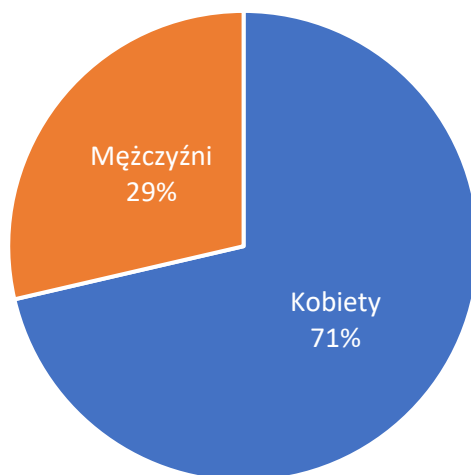
5. Charakterystyka środowiska badawczego

Środowisko badawcze charakteryzuje się złożonością, skupiając cztery grupy, które w sposób komplementarny ujmują podejmowany problem i prezentują pełne spektrum wpływu Szkoły Katechistów na katechezę dorosłych. Pierwszą z wymienionych grup są katechiści, którzy pełnią funkcje katechetyczne w parafiach. Ich rola w podejmowanym badaniu jest najważniejsza, ponieważ dotyczy wymiaru formacji i funkcjonowania szkoły oraz posługi w parafii. Drugą istotną grupą są proboszczowie korzystający w swoich parafiach z posługi katechistów. Ich udział w badaniach przyczynia się do głębszego zrozumienia kontekstu struktur organizacyjnych posługi katechistów. Trzecią grupę stanowią kandydaci na katechistów, którzy są w trakcie procesu formacji i przygotowania do przyjęcia misji głoszenia katechez. Ich perspektywa jest istotna z punktu widzenia analizy podejmowanych przez nich hospitacji głoszonych katechez. Ostatnią grupą są katechizowani uczestniczący w różnorodnych formach prowadzonej katechezy. Ich udział w badaniach pozwala na zrozumienie efektów działań katechistów oraz analizę doświadczeń związanych z udziałem w katechezie dorosłych. Środowisko badawcze w opisaney pracy cechuje się różnorodnością uczestników, którego dynamika wynika z ich różnych ról, doświadczeń i perspektyw spojrzenia na katechezę dorosłych.

a) Katechiści

Środowisko ankietowanych katechistów składa się głównie z kobiet, które stanowią 71% ogółu. Mężczyźni natomiast reprezentują mniejszą część, jedynie 29%. Jest to grupa

w większości sfeminizowana, co wynika z większego zaangażowania świeckich kobiet w działania duszpasterskie w polskim Kościele.

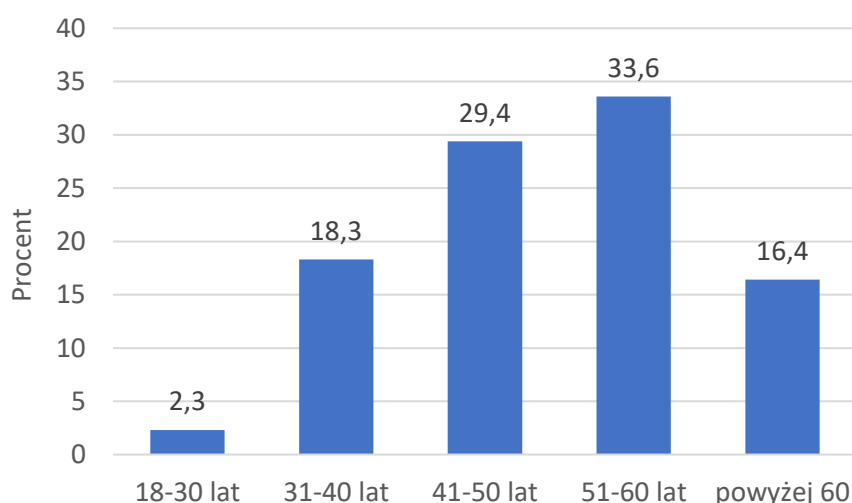

Wykres 1. Płeć katechistów

(n=262)

Źródło: badania własne

Kolejną kwestią jest wiek respondentów w badaniu. Największy odsetek respondentów (33,6%) mieści się w przedziale wiekowym od 51 do 60 lat. Kolejny duży skok występuje w przedziale wiekowym od 41 do 50 lat, gdzie udział wynosi 29,4%. Natomiast najmniejszy udział respondentów, jedynie 2,3%, stanowią osoby w wieku od 18 do 30 lat, co sugeruje mniejsze zaangażowanie młodszych pokoleń w posługę katechetyczną.

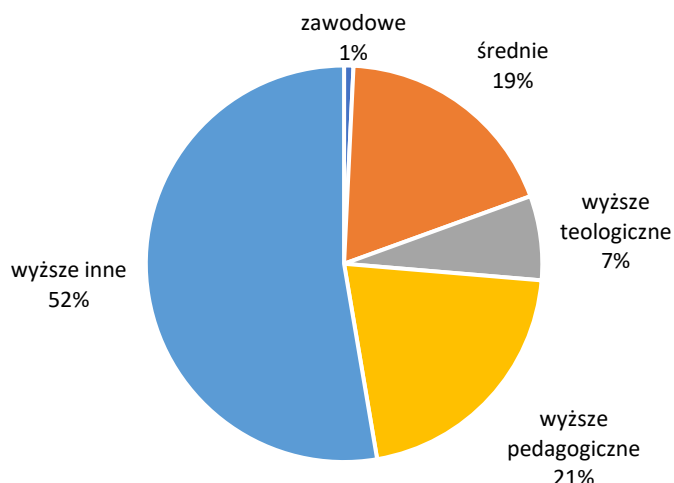

Wykres 2. Wiek katechistów

(n=262)

Źródło: badania własne

Największy odsetek respondentów (52%) ma wykształcenie wyższe inne, co może obejmować różnorodne dziedziny studiów, niekoniecznie związane z teologią czy pedagogiką. Następnie 21% respondentów posiada wykształcenie wyższe pedagogiczne, a 19% ma wykształcenie średnie. Wykształcenie teologiczne ma 7% respondentów, natomiast jedynie 1% ma wykształcenie zawodowe. Można zauważyć, że większość respondentów posiada wykształcenie na poziomie wyższym, co wskazuje na znaczne zaawansowanie edukacyjne wśród katechistów.

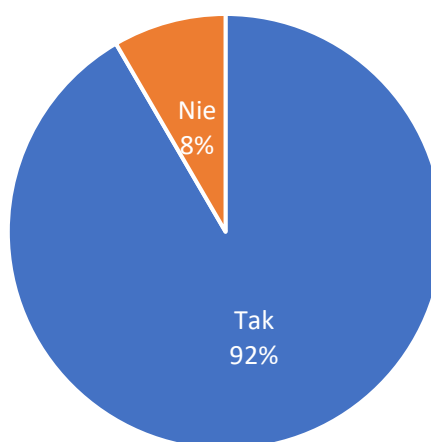

Wykres 3. Wykształcenie katechistów

(n=262)

Źródło: badania własne

Prawie wszyscy katechiści (92%) posługują w swoich parafiach zamieszkania. 8% badanych posługę realizuje w innym miejscu (np. w parafii poprzedniego zamieszkania lub parafii znajomego księdza).

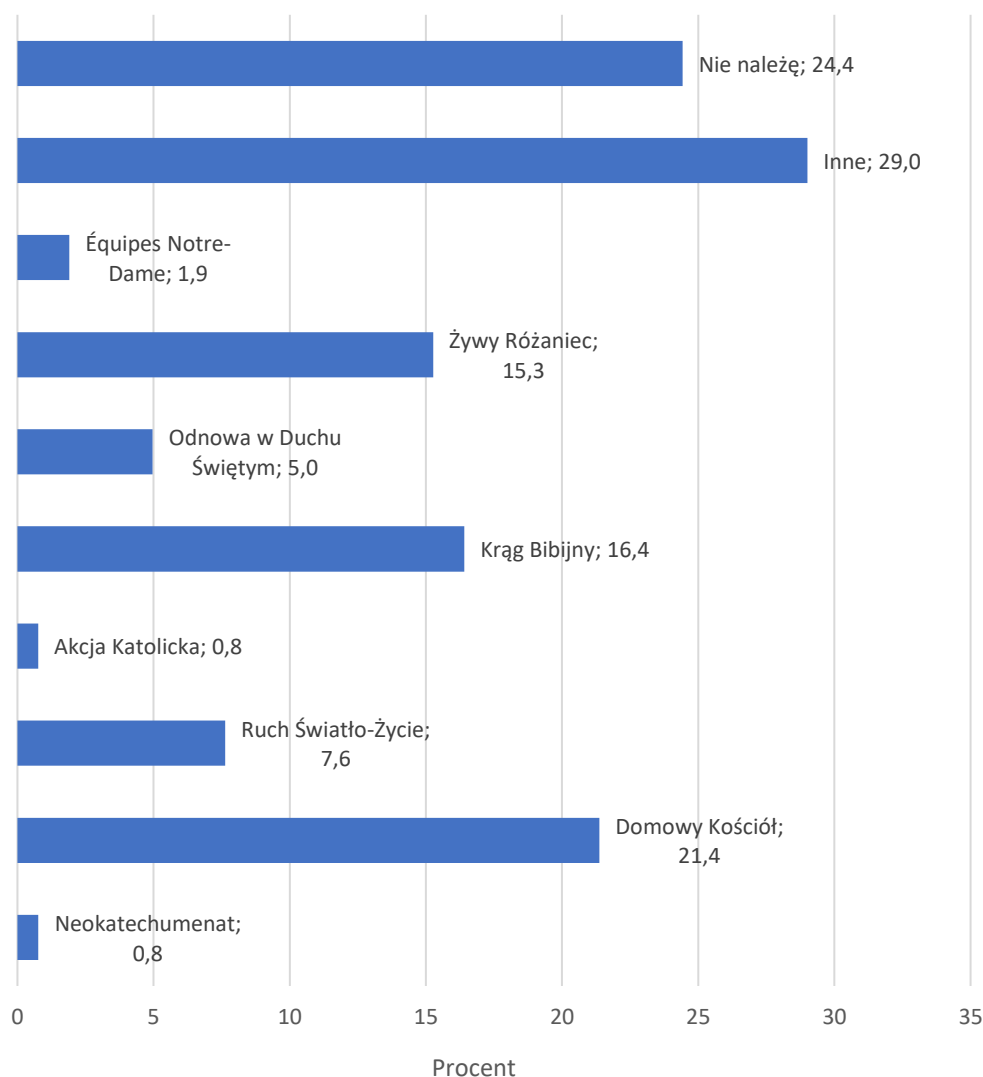

Wykres 4. Parafia posługi katechistów

(Czy posługuje Pani/Pan w swojej parafii zamieszkania?; n=262)

Źródło: badania własne

Analiza statystyczna udziału w różnych ruchach, stowarzyszeniach katolickich lub grupach modlitewnych wśród respondentów ukazuje zróżnicowanie preferencji formacyjnych. Największą popularnością cieszy się Domowy Kościół, do którego przynależy około 21,4% badanych. Kolejne miejsca zajmują Krąg Biblijny (16,4%) oraz Żywy Różaniec (15,3%). Natomiast Ruch Światło-Życie oraz Odnowa w Duchu Świętym mają odpowiednio 7,6% i 5% udziału badanych.

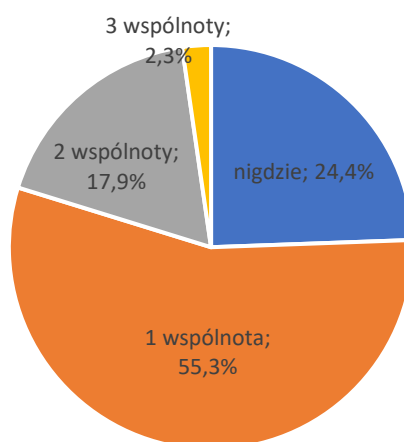
Wykres 5. Przynależność do grup formacyjnych

(Czy należy Pani/Pan do jakiegoś ruchu, stowarzyszenia katolickiego lub grupy formacyjnej bądź modlitewnej? Jeśli tak, proszę wskazać, do jakiej; n=262)

Źródło: badania własne

Warto zauważyć, że 24,2% respondentów nie deklaruje przynależności do żadnej z wymienionych grup, ale równocześnie 20,2% osób należy do dwóch lub więcej grup

formacyjnych. Sugeruje to różnorodność intensywności angażowania się w grupy formacyjne i modlitewne.

Wykres 6. Ilość grup formacyjnych

(Czy należy Pani/Pan do jakiegoś ruchu, stowarzyszenia katolickiego lub grupy formacyjnej bądź modlitewnej? Jeśli tak, proszę wskazać, do jakiej; n=262)

Źródło: badania własne

Podsumowując dane z metryczki, można określić, że typowy katechista to: kobieta (71%) w wieku między 41 a 60 lat (64%), z wykształceniem wyższym (80%), posługująca na terenie swojej parafii (92%) i należąca do co najmniej jednego ruchu, stowarzyszenia katolickiego lub grupy formacyjnej bądź modlitewnej (75,6%). Są to dojrzałe, wykształcone, oddane swojej parafii i bardzo zaangażowane w życie Kościoła kobiety. Zbiorowość katechistów charakteryzuje się wysoką jednorodnością we wszystkich uwzględnionych zmiennych.

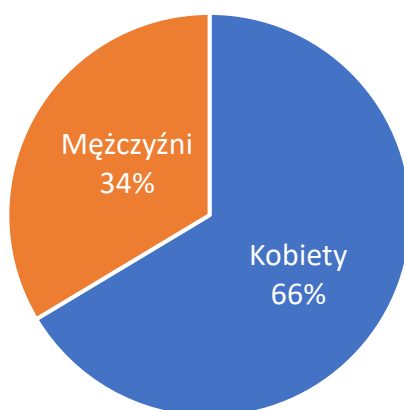
b) Proboszczowie

Grupa badawcza składa się z 17 proboszczów, których charakteryzuje zróżnicowanie pod względem doświadczenia kapłańskiego oraz kontekstu pracy parafialnej. Średni staż kapłaństwa wśród badanych wynosi 37,4 lat, przy czym najkrótszy staż kapłański to 26 lat, a najdłuższy – 50 lat. Wielkość parafii, które prowadzą, wykazuje znaczną zmienność, oscylując od 1 300 do 13 700 osób, ze średnią wartością wynoszącą 7 429 osób. Średnia liczba katechistów w parafii wynosi 6, przy minimalnej liczbie wynoszącej 1, a maksymalnej – 25. Staż pracy katechetycznej w parafii także wykazuje zróżnicowanie, sięgając od 1 do 13 lat, przy średnim stażu wynoszącym 8,9 lat. Te dane ilustrują heterogeniczność grupy

badawczej pod względem zarówno doświadczenia kapłańskiego, jak i warunków pracy w parafiach.

c) Katechizowani

Na podstawie danych dotyczących płci katechizowanych widać, że mężczyźni stanowili 34% (41 spośród 122 osób) całej grupy badawczej. Natomiast kobiety reprezentowały większość, aż 66% (81 spośród 122 osób).

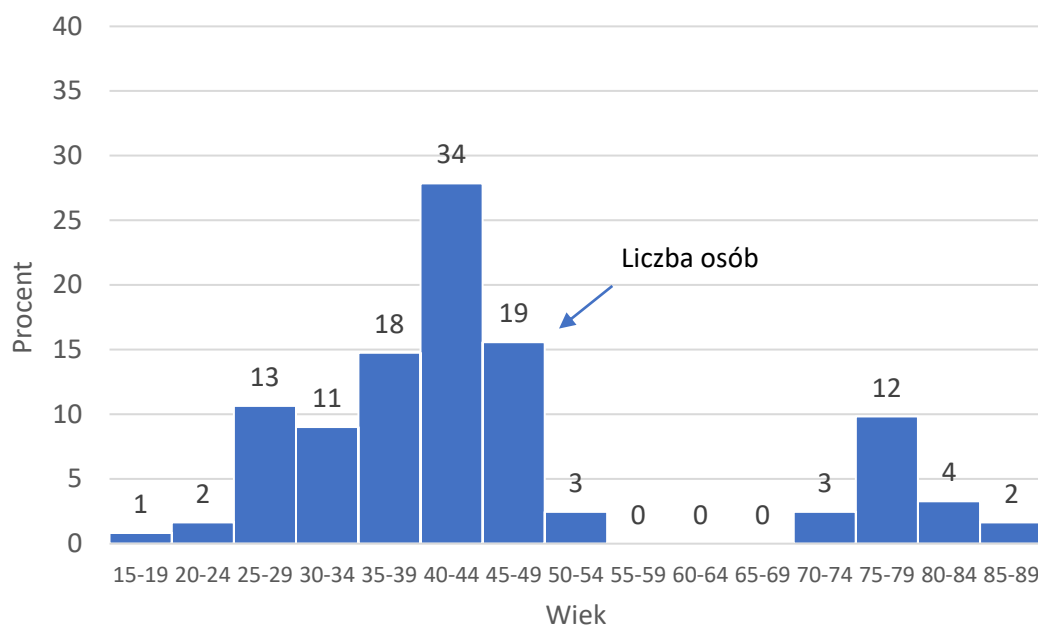

Wykres 7. Płeć katechizowanych

(n=122)

Źródło: badania własne

Największą grupę stanowiły osoby w wieku od 35 do 39, od 40 do 44 i od 45 do 49 lat, reprezentując w sumie 58,2% (71 osób) ogółu badanej zbiorowości. Następnie osoby w wieku od 25 do 34 lat stanowiły 19,7% (24 osoby). Na poniższym histogramie wyraźnie zauważalne są dwie grupy wiekowe, oscylujące wokół 40 lat i 75 lat.

Wykres 8. Wiek katechizowanych

(n=122)

Źródło: badania własne

Podział katechizowanych na dwie grupy wiekowe prezentuje również poniższa tabela:

Wiek		Częstość	Procent
Grupa 1	Od 19 do 51 lat	101	77,1
Grupa 2	Od 70 do 86 lat	21	16,0
Ogółem		122	100

Tabela 1. Podział katechizowanych na dwie grupy wiekowe

(n=131)

Źródło: badania własne

Grupy 1 i 2 mają różną liczebność (mała i duża), dlatego nie należy dla nich przeprowadzać wnioskowania statystycznego, aczkolwiek dopuszczalny jest opis słowny pokazujący różnice pomiędzy nimi, który prezentowany został w dalszej części pracy. Pomiedzy tymi grupami istnieje 20 lat „przerwy”. Pomiedzy 51 a 70 rokiem życia nie ma żadnego respondenta.

Średni wiek respondentów wynosił 45,41 lat. Najczęściej respondenci byli w wieku około 40 lat. Połowa z nich miała poniżej 42 lat, a połowa była starsza. Odchylenie standardowe wynoszące 16,3 lat stanowi 35,8% średniej i wskazuje na średnie

zróźnicowanie zbiorowości. Skośność jest prawostronna, co wskazuje, że większość badanych była w wieku poniżej średniego.

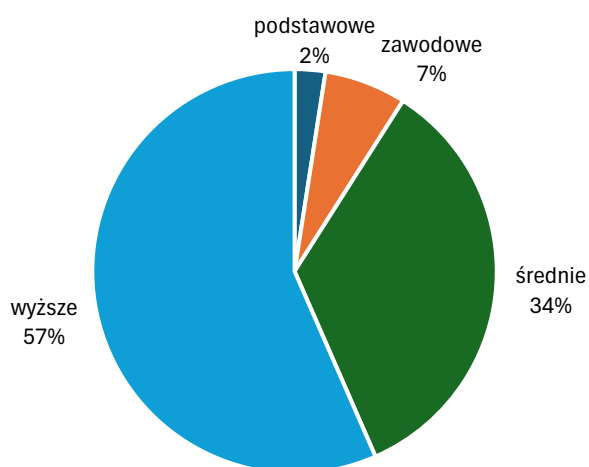
Średnia	45,41
Mediana	42
Dominanta	40
Odchylenie standardowe	16,275
Skośność	1,128
Kurtoza	0,366
Minimum	19
Maksimum	86

Tabela 2. Statystyki wieku katechizowanych

(n=122)

Źródło: badania własne

Największą grupę respondentów stanowiły osoby posiadające wyższe wykształcenie, reprezentując 57% (69 osób) całej grupy badawczej. Osoby posiadające średnie wykształcenie stanowiły 34,4% (42 osoby) ogółu. Zawodowe wykształcenie miało 6,6% (8 osób) badanych. Podstawowe wykształcenie posiadało 2,5% (3 osoby) respondentów.

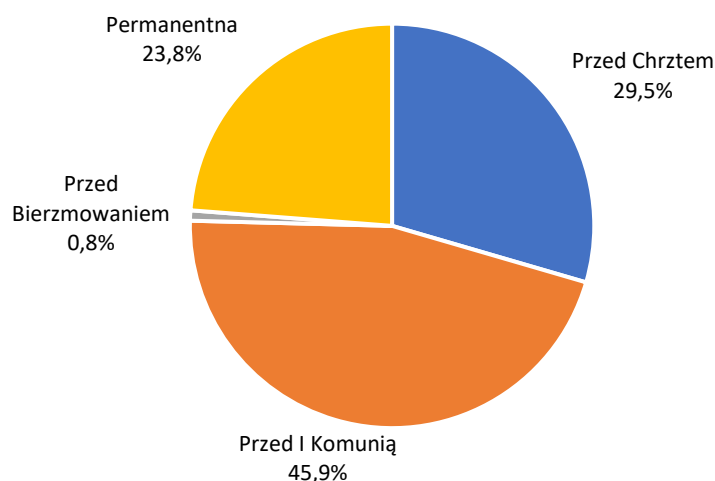
Wykres 9. Wykształcenie katechizowanych

(n=122)

Źródło: badania własne

Największą grupę stanowiły osoby uczęszczające na katechezę przed I Komunią św. swoich dzieci, reprezentując 45,9% (56 osób) ogółu badanych. Na katechezę przed chrztem dziecka uczęszczało 29,5% (36 osób) badanych. W katechezach permanentnych (dla dorosłych) brało udział 23,8% (29 osób) ogółu. Tylko jedna osoba uczęszczała na katechezę

przed bierzmowaniem, co stanowiło 0,8% całej grupy. Powyższa statystyka wskazuje niereprezentatywność grupy z powodu obciążenia, jakie przynoszą uczestniczący w katechezach przed I Komunią św., i z powodu katechez permanentnych, których statystycznie jest zdecydowanie mniej w stosunku do biorących udział w katechezie przed chrztem dziecka.

Wykres 10. Rodzaj prowadzonej katechezy

(n=122)

Źródło: badania własne

Typowa osoba katechizowana w badanej grupie to: kobieta (66%) w wieku około 40 lat (dominanta) z wykształceniem wyższym (57%), która uczestniczyła w katechezie przed I Komunią św. swojego dziecka.

Krzyżując pytania dotyczące wieku katechizowanych oraz rodzaju katechezy, w której uczestniczą, rozkład uczestnictwa w poszczególnych formach katechezy przedstawia się następująco:

Wiek	Katecheza				Ogółem
	przed chrztem	przed Pierwszą Komunią	przed bierzmowaniem	permanentna	
15-24	3				3
25-34	14	6		4	24
35-44	12	36	1	3	52
45-54	7	14		1	22
55-64					0
65-74				3	3
75-84				16	16
85-94				2	2
Ogółem	36	56	1	29	122

Tabela 3. Wiek i rodzaj katechezy

(n=122)

Źródło: badania własne

Pierwsza młodsza grupa to osoby uczestniczące przede wszystkim w katechezach ze względu na przygotowanie swoich dzieci do sakramentów. Druga grupa to osoby starsze w wieku 70-86 lat uczestniczące wyłącznie w katechezach permanentnych.

Wiek		Katecheza		Ogółem
		przed sakramentami	permanentna	
Grupa 1	Od 19 do 51 lat	93	8	101
Grupa 2	Od 70 do 86 lat	0	21	21
Ogółem		93	29	122

Tabela 4. Wiek i rodzaj katechezy w podziale na grupy

(n=122)

Źródło: badania własne

d) Kandydaci

Grupa odbywających formację kandydatów na katechistów, których karty hospitacyjne zostały poddane analizie, składa się ze 118 osób. Uczestniczą oni w hospitacjach katechetycznych w celu zdobycia doświadczenia i przygotowania do przyszłej posługi jako katechiści. Ich udział w hospitacjach ma na celu zapoznanie się z praktyką prowadzenia katechezy, obserwację pracy doświadczonych katechistów oraz zdobycie umiejętności niezbędnych do skutecznego prowadzenia katechezy. Analiza zapisów osób hospitujących dostarcza informacji na temat katechistów i prowadzonych przez nich katechez. W kwestionariuszach hospitacyjnych nie ma jednak żadnych istotnych danych na temat osób przeprowadzających hospitację. Podane są jedynie szczątkowe informacje o kandydatach:

rok ich formacji (2018 lub 2019) oraz miejsce posługiwania (48% osób posługuje w Poznaniu). Dane te nie posiadają większego waloru badawczego.

Rozdział 2

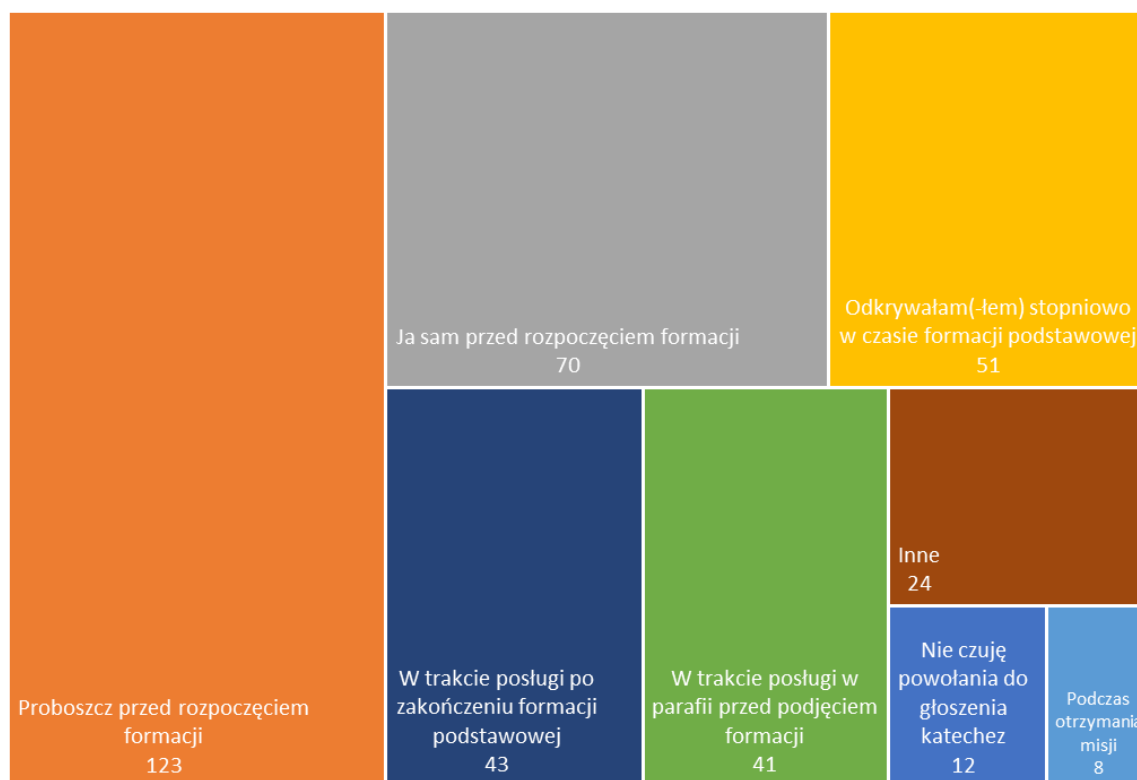
Tożsamość katechistów

1. Perspektywa katechistów

Jednym z fundamentalnych aspektów określających tożsamość osoby wykonującej jakąkolwiek posługę w Kościele jest jej powołanie. W kontekście istotnej misji apostolskiej laikatu, jaką stanowi posługa katechetyczna, również konieczne jest poczucie Bożego wezwania. Katechiści odczuwają powołanie do swojej służby, chociaż proces rozeznania powołania do prowadzenia katechezy dorosłych może mieć miejsce w różnych momentach ich życia.

Respondenci byli zapytani o to, kto i kiedy pomógł im rozeznąć powołanie do głoszenia katechezy dorosłych. Analiza odpowiedzi pozwala zidentyfikować różne źródła wsparcia i pomocy.

Główne spostrzeżenie to fakt, że najwięcej respondentów, bo aż 123 (46,9%), wskazało, że proboszcz przed rozpoczęciem formacji odegrał najważniejszą rolę w rozeznaniu ich powołania do głoszenia katechezy dorosłych. 70 respondentów (26,7%) wskazało, że samodzielnie rozeznało powołanie przed rozpoczęciem formacji, co sugeruje, że część badanych miała już pewne poczucie powołania przed formalnym podjęciem formacji katechetycznej. 51 respondentów (19,5%) podkreśliło, że odkrywali stopniowo w czasie formacji podstawowej, iż mają powołanie do głoszenia katechezy dorosłych. 43 respondentów (16,4%) wskazało, że rozeznanie miało miejsce w trakcie posługi po zakończeniu formacji podstawowej, ale przed podjęciem formacji w parafii. 41 respondentów (15,6%) natomiast zaznaczyło, że rozeznanie powołania miało miejsce w trakcie podejmowanej posługi w parafii, kiedy nie byli jeszcze katechistami, ale posługiwali w jakiś inny sposób. Pozostałe kategorie, takie jak „Nie czuję powołania do głoszenia katechez” oraz „Podczas otrzymania misji”, zostały wskazane przez odpowiednio 12 (4,6%) i 8 (3,1%) respondentów. Analiza tych danych wskazuje na dwojaką ścieżkę odkrywania powołania. Dla połowy respondentów źródłem wsparcia i pomocy w odkryciu powołania do głoszenia katechezy dorosłych był proboszcz, podczas gdy druga połowa odkrywała powołanie sama na różnych etapach drogi stawania się katechistą.

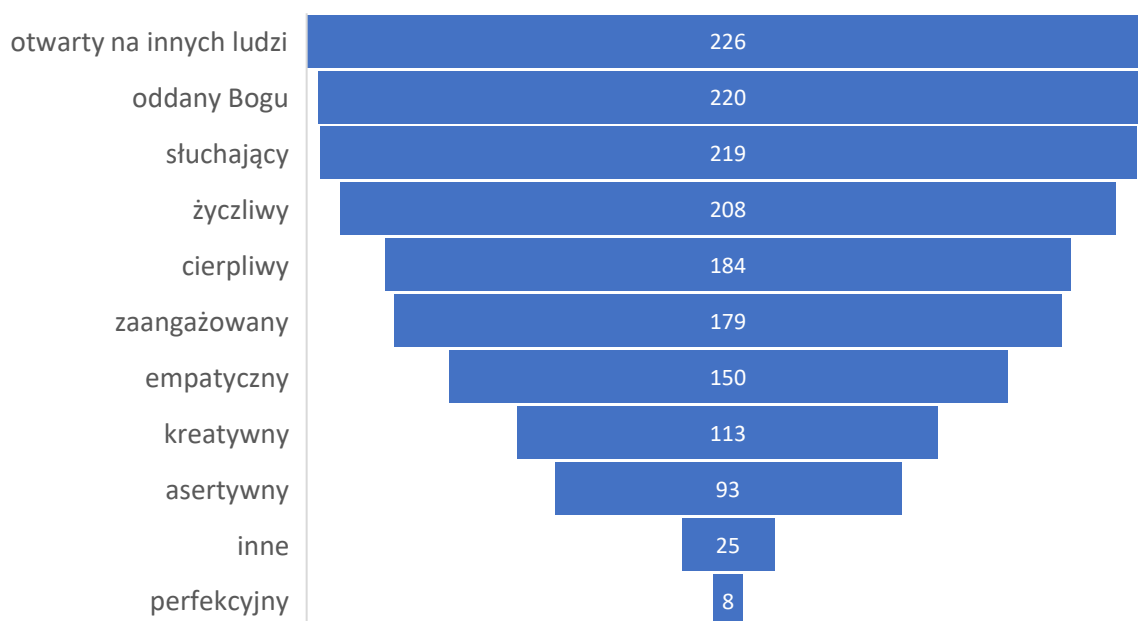
Wykres 11. Pomoc w rozeznaniu powołania katechisty

(Kto i kiedy pomógł Pani/Panu rozeznąć powołanie do głoszenia katechezy dorosłych?; n=262)

Źródło: badania własne

Wartościowy aspekt analizy stanowi zestaw cech, które kształtują tożsamość katechisty. Według uczestników badania istnieje kilka cech, które są fundamentalne w definiowaniu autorytetu i tożsamości katechisty. Analiza statystyczna odpowiedzi na pytanie wielokrotnego wyboru pokazuje, że najwięcej respondentów (226, czyli 86,3%) wskazuje „otwartość na innych ludzi” jako najbardziej cenioną i istotną cechę katechisty. Jest to zatem dla katechistów wiodąca umiejętność w budowaniu relacji i wspieraniu katechizowanych. Cechę „oddany Bogu” wybrało 220 osób (84%). Odniesienie do głębokiej wiary i duchowości katechiści stawiają jako jedną z podstawowych cech budujących autorytet w kwestiach religijnych. 219 respondentów (83,6%) uważa, że bycie słuchającym jest istotną cechą katechisty. Umiejętność wsłuchiwania się w potrzeby i pytania katechizowanych jest dla katechistów istotna dla skutecznego nauczania. 208 osób (79,4%) wskazało na życzliwość jako istotną zaletę. Pozostałe cechy zakresliło już mniej niż 200 ankietowanych. Cierpliwość została wskazana przez 184 respondentów (70,2%). Zaangażowanie zaznaczyło 179 osób (68,3%). Empatia została wymieniona przez 150 respondentów (57,3%). Kreatywność wskazało 113 osób (43,1%). Asertywność została wymieniona przez 93 osoby (35,5%). Pozostałe odpowiedzi, takie jak „inne” oraz

„perfekcyjny”, nie były tak często wybierane, co wskazuje na ich mniejsze znaczenie w kontekście autorytetu katechisty według badanych respondentów. Podsumowując, najczęściej wskazywanymi cechami katechisty, pomagającymi w stawianiu się autorytetem dla katechizowanych, są otwartość, oddanie Bogu, umiejętność słuchania i życzliwość.

Wykres 12. Potrzebne cechy katechisty

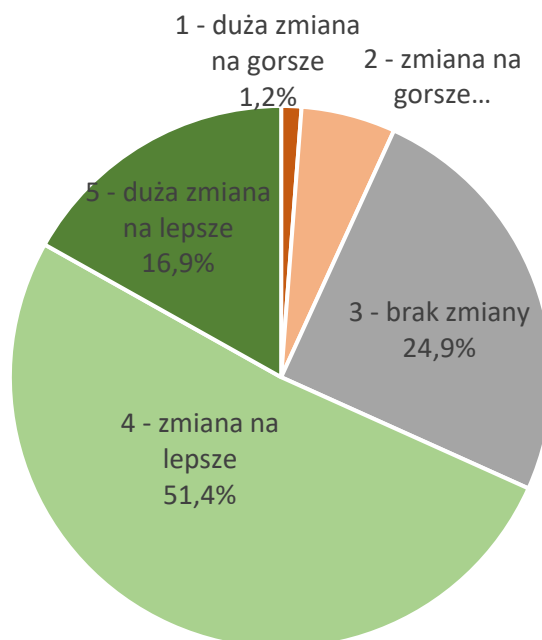
(Jakie cechy, według Pani/Pana powinien posiadać katechista, aby być autorytetem dla katechizowanych?; n=262)

Źródło: badania własne

Tożsamość katechisty obejmuje nie tylko powołanie i zbiór cech, ale również dynamiczny proces rozwoju, który ewoluje wraz z jego doświadczeniem i posługą. W miarę jak kandydat przechodzi przez proces formacji i rozpoczyna posługę jako katechista, doświadcza on głębokich zmian w sobie. Obejmują one nie tylko rozwój w sferze wiedzy teologicznej czy praktycznych umiejętności, ale także chęć do pracy, motywację i przygotowanie. Odkrycie zmiany w sobie staje się więc istotnym elementem kształtującym tożsamość katechisty oraz potwierdzeniem dynamizmu i głębi jego posługi.

Analiza subiektywnego poczucia zmiany, które dokonało się w katechistach, przedstawia się następująco: najwięcej respondentów, bo 51,4%, oceniło zmiany na lepsze na poziomie 4. 16,9% respondentów doświadczyło dużej zmiany na lepsze, co odpowiada ocenie 5. Brak zmiany deklarowało 24,9% ankietowanych, a 5,6% respondentów oceniło zmianę na gorsze. 1,2% respondentów doświadczyło dużej zmiany na gorsze, oznaczonej oceną 1.

Podsumowując, blisko 70% katechistów (68,3%) doświadczyło pozytywnej zmiany o różnej intensywności w trakcie posługi pod względem chęci do pracy, motywacji i przygotowania. Niespełna 7% (6,8%) respondentów postrzega zmiany negatywnie.

Wykres 13. Poczucie zmiany w trakcie posługi katechisty

(W jakim stopniu czuje Pani/Pan subiektywne poczucie zmiany w sobie w trakcie posługi, pod względem chęci do pracy, motywacji, przygotowania? 1 – duża zmiana na gorsze, 2 – zmiana na gorsze, 3 – brak zmiany, 4 – zmiana na lepsze, 5 – duża zmiana na lepsze; n=262)

Źródło: badania własne

2. Perspektywa proboszczów

Analiza jakościowego badania wykazała, że proboszczowie, w temacie cech, które powinien posiadać katechista, zwracają uwagę na pięć podstawowych kryteriów.

Praktycznie wszyscy proboszczowie na pierwszym miejscu stawiają głęboką wiarę jako cechę konstytutywną tożsamości katechisty. Przykładowo proboszcz z 35-letnim doświadczeniem stwierdził: „Wybieram tych, którzy często są w kościele, kaplicy adoracji, przejawiają oznaki podołania kwestiom intelektualnym, mimo wszystko na pierwszym miejscu stawiam pobożność i zaangażowanie większe niż niedzielna Eucharystia”³⁵². Inny proboszcz stwierdza, że katechista musi być „Wierzący i taki, który żyje wiarą, zaangażowany, musi się zgodzić, dobrze by było, żeby miał wiedzę, wiek nie gra roli”³⁵³. Kolejny proboszcz podaje, że katechistami powinny być „osoby, które mają pewną wiedzę

³⁵² 35/7800/10/11

³⁵³ 34/7000/1/2

teologiczną, ale ważny jest też sposób ich życia. Życie podyktowane wiarą, cieszenie się swoją wiarą, umiejętność przekazywania Pana Boga innym³⁵⁴.

Oprócz wiary najczęstszym kryterium podawanym przez proboszczów jest zaangażowanie w życie parafialne, które może wyrażać się przynależnością do grup formacyjnych. Ksiądz współpracujący z czterema katechistami wskazał, że ważne jest „praktykowanie wiary i bycie w jakiejś wspólnotcie formacyjnej, żeby [katechiści] mieli zaplecze wspólnotowe”³⁵⁵. Podobnie stwierdzają inni proboszczowie: „Podstawowe kryterium to jest to, że angażują się w parafii, mają związek z jakąś grupą religijną”³⁵⁶; „Muszą to być osoby pobożne, religijne, przygotowane teologicznie, dobrze jakby należały do jakieś grupy formacyjnej, np. Domowego Kościoła, Kręgu Biblijnego lub do czegoś podobnego”³⁵⁷.

Ważnym aspektem dla proboszczów jest też wiek katechistów, ich sytuacja rodzinna, predyspozycje intelektualne czy też odpowiednie cechy osobowościowe: „Kryterium wieku, są to osoby w średnim wieku (50), ustabilizowani życiowo, stanowo, mieszkaniowo. W trakcie posługi proboszcza straciłem dziesięciu katechistów tylko dlatego, że się wyprowadzili, dlatego teraz stawiam duży nacisk na to pierwsze kryterium”³⁵⁸; „Ktoś, kto jest w małżeństwie, idealnie, jak ma dzieci. Chociaż są też dobrzy katechiści bezdzietni”³⁵⁹; „Dobrymi kandydatami są również nauczyciele, także akademicy, choć mam takiego, który nie ma matury i jest świetny, bardzo przekonujący i daje świetne przykłady do prostych ludzi”³⁶⁰; „Katechista musi być pokorny, a nie gwiazdor, to nie ma wtedy sensu. Wtedy jest nienaturalny”³⁶¹.

Proboszczowie wyrażają zgodną myśl co do kryteriów doboru kandydatów na katechistów. Wiele ich odpowiedzi zawiera w sobie wszystkie omawiane kryteria i stawia je na równi. Przykładem takiego myślenia jest odpowiedź proboszcza 25 katechistów: „Przed wszystkim to musi być ich pragnienie bycia aktywnym w Kościele. Z kolei z mojej strony muszą to być ludzie pobożni, aktywni religijnie, otwarci na dzielenie się wiarą, ale też zatroskani o Kościół jako rodzinę. Dobrze, jeśli katechistami są rodzice mający dzieci, wtedy ich świadectwo jest jeszcze silniejsze. Nie mogą być zbyt radykalni wobec np.

³⁵⁴ 40/8000/4/13

³⁵⁵ 34/3400/4/10

³⁵⁶ 33/6500/2/10

³⁵⁷ 43/1300/6/13

³⁵⁸ 32/13700/12/8

³⁵⁹ 34/3400/4/10

³⁶⁰ 42/10200/20/11

³⁶¹ 39/10900/1/13

zlaicyzowanych kandydatów do bierzmowania, nie można od nich wymagać zbyt wiele. Katechista nie może występować z pozycji nauczyciela, ale raczej towarzysza”³⁶².

Nie tylko kryteria doboru kandydatów na katechistów definiują tożsamość katechisty. Proboszczowie zostali również zapytani o motywy wprowadzenia do swoich parafii katechistów. Udzielone odpowiedzi wskazują na elementy budujące obraz tego, kim jest katechista w oczach proboszcza i dlaczego jego posługa jest w ogóle obecna w parafii.

Podstawowym motywem wejścia we współpracę z katechistami, w ocenie proboszczów, jest moc świeckiego świadectwa. Jeden z proboszczów wyraża to w następujący sposób: „Katechiści mają większą moc przekonywania, jako mąż, żona czy jako ojciec lub matka katechista jest większym świadkiem. Tam, gdzie my nie pójdziemy, tam oni pójdą”³⁶³. Inny z proboszczów stwierdza: „Katechiści są lepsi od księży w sensie mocy świadectwa, niektórzy to artykułują głośno, niektórzy mają to z tyłu głowy, że księdzu płacą i ksiądz tak mówić musi. Ale mówiliby inaczej, gdyby żył w rodzinie, musiał normalnie pracować. Tymczasem gdy katechizowany widzi przychodzącego do jego domu katechistę, elegancko ubranego, mającego dzieci, mówiącego z przekonaniem o Chrystusie, to daje mu to wiele do myślenia”³⁶⁴. Proboszcz dwóch katechistów wyraża się w podobny sposób: „Świecki jest świadkiem wiary bardzo przekonującym, bo w oczach katechizowanych to normalni ludzie. Dzielą się wiarą. To jest jedyny motyw – świadectwo dojrzałych w wierze ludzi”³⁶⁵. Inny duszpasterz stwierdza: „Podstawowy motyw to konieczność aktywizacji świeckich w duszpasterstwie, drugi to potrzeba lepszego docierania, nie chodzi o inne treści, tylko o fakt, że księdza inaczej posłuchają, a inaczej posłuchają świadectwa świeckiego. Księża będą nie tyle do ewangelizowania, tylko do formowania tych, którzy będą ewangelizować, bo to świeccy docierają, spotykają się z ludźmi w codzienności i kiedy spotkają człowieka, który przyznaje się do wiary, to nie znajdą lepszego świadectwa. Świadectwo świeckich jest żywe”³⁶⁶.

Proboszczowie zauważają też świecki walor świadectwa katechistów przy pytaniu o efekty katechezy dorosłych. Świeccy katechiści w opinii proboszczów są bardziej efektywni w przekazywaniu treści wiary, ponieważ ich świadectwo jest bardziej przystępne dla katechizowanych, którzy często są sceptycznie nastawieni do księży. Na ten efekt zwrócono uwagę kilkakrotnie: „To, że prowadzący są świeckimi, pomaga w lepszym

³⁶² 35/9150/25/13

³⁶³ 34/3400/4/10

³⁶⁴ 42/10200/20/11

³⁶⁵ 33/6500/2/10

³⁶⁶ 28/8200/6/6

odbiorze katechezy, ponieważ katechizowani są sceptycznie nastawieni do księży. Dodatkowym walorem jest to, że katechiści często są rówieśnikami katechizowanych³⁶⁷; „Efektem jest to, że katechizowani mówią, że świadectwo świeckich bardziej do nich przemawia. Mają lepszy język i argumenty, lepiej docierają do świeckich³⁶⁸; „Zaskoczenie uczestników, że katechezę prowadzą świeccy, powoduje to większą otwartość katechizowanych³⁶⁹; „Niekiedy świadectwo świeckich ma większą siłę przebicia, widzę, że te katechezy lepiej docierają do słuchaczy, którzy są zanurzeni w tych samych realiach. Ksiądz jest często oddalony od problemów ludzi świeckich, widzę, że świeccy katechiści docierają bardziej do katechizowanych³⁷⁰.

Oprócz świadectwa świeckich, z perspektywy duchownych, ważnym motywem jest coraz mniejsza liczba księży. W kontekście omawianego tematu w tożsamość katechistów wpisuje się wypełnianie zadań katechetycznych, do których nie są konieczni księża. Proboszcz 10 katechistów podaje, że „podstawowym motywem jest brak księży, dlatego cieszę się, że znalazła się możliwość w przygotowaniu świeckich³⁷¹. Podobnie wypowiadają się inni księża: „Względy praktyczne. Brak takich personalnych sił w parafii, które mogłyby to spełnić, są realną pomocą dla księży³⁷²; „Przede wszystkim pomoc dla duszpasterzy, bo nie jesteśmy w stanie ogarnąć w naszej posłudze wobec wiernych spotkań z grupami i katechezami dorosłych. Dotychczas wiele rzeczy realizowało się w dużej grupie, dzięki katechistom mogliśmy stworzyć mniejsze grupy katechetyczne³⁷³; „Względy praktyczne – brak czasu i sił na głoszenie katechez³⁷⁴; „Katechiści w życiu codziennym stają się przedłużeniem ust i rąk proboszcza³⁷⁵.

W niektórych odpowiedziach podkreślano potrzebę indywidualnego podejścia do wiernych oraz ich problemów. W tożsamość katechistów wpisane jest bardziej indywidualne towarzyszenie. Mogą skuteczniej dotrzeć do katechizowanych, tworząc mniejsze grupy katechetyczne i udzielając indywidualnej pomocy. Jeden z proboszczów stwierdza: „Kiedy spotkanie prowadził ksiądz, np.: z rodzicami, to rzadko kto się odzywał. Teraz stworzyliśmy sześć grup w przygotowaniu do Komunii. Każdą z grup prowadzi jeden katechista. Przyjęcie katechistów jest bardzo dobre, lepszy przekaz niż wtedy, kiedy jest duże gremium.

³⁶⁷ 35/7800/10/11

³⁶⁸ 34/3400/4/10

³⁶⁹ 26/12000/3/1

³⁷⁰ 40/8000/4/13

³⁷¹ 35/7800/10/11

³⁷² 42/10200/20/11

³⁷³ 43/1300/6/13

³⁷⁴ 50/6500/2/4

³⁷⁵ 32/13700/12/8

Katecheza jest bardziej zindywidualizowana. Kolejnym motywem jest zaangażowanie katechistów do prowadzenia indywidualnych katechez w ośrodku katechumenalnym działającym w parafii, kiedy któryś z katechumenów nie mógł brać udziałów w ogólnej katechezie, braki nadrabiał indywidualnie u katechisty³⁷⁶. Podobnie wyraził się inny proboszcz: „Potrzeba indywidualnego podejścia do człowieka, do jego problemów. Widzimy to w podejściu Jezusa do Samarytanki i Nikodema. Ten model, w którym dominuje masowy przekaz – ambona, katecheza dla wielu rodzin jednocześnie itd., nie przynosi pożądanych efektów. Dzięki świeckim katechistom możemy indywidualnie potraktować każdą rodzinę. Ludzie wtedy się otwierają i wielu rzeczy nie wypowiedzieliby, gdyby byli z kimś innym, tym bardziej z księdzem. W naszej archidiecezji zalecane są trzy katechezy przedchrzcielne, zauważyłem, że ponad 50% dzieci pochodzi ze związków niesakramentalnych. Wprowadziliśmy zatem czwartą katechezę w przygotowaniu do chrztu dziecka nazywaną zerową. Tematem tej katechez jest pytanie, czy wierzysz w to, że Bóg jest Ojcem, który ciebie kocha. Wychodzą tam rzeczy do głębi przejmujące³⁷⁷. Proboszcz 14-tysięcznej parafii zwraca uwagę: „Z radą duszpasterską wypracowaliśmy wizję parafii, która jest zgodna z wizją parafii na trzecie tysiąclecie, którą miał św. Jan Paweł II. Dom i szkoła komunii. Wspólnota rodzi wspólnotę, staramy się w zindywidualizowanym świecie budować lepsze relacje. Pierwszym motywem jest to, że w większości katechiści posługują we dwóch lub we troje, przez co spełnia się idea „gdzie dwóch lub trzech w imię moje” (Mt 18,20). My chcemy te warunki zapewnić, żeby to On katechizował w tej dwójce. Z Jezusem pomiędzy nami. Katechiści są po to, żeby realizować wizję parafii, żeby przybliżać do wspólnoty żywej, bo często katechizowani są daleko od Pana Boga. Katechizowani często mówią, że po cyklu katechez zaczynają tworzyć się jakieś relacje, że w takiej anonimowej wielkiej wspólnotcie te osoby stają się mniej anonimowe³⁷⁸.

Kolejnym motywem prowadzącym do chęci korzystania z posługi katechistów jest zrozumienie potrzeby katechez dorosłych i zaangażowania świeckich. Katechiści w swej tożsamości jawią się jako powołani do szczególnego apostolatu katechetycznego. Jeden z proboszczów stwierdza: „Bardzo rozumiem konieczność katechez dorosłych. W liście arcybiskupa Stanisława Gądeckiego na adwent 2016 r. czytamy, że katecheza dorosłych jest ważniejsza niż dzieci i młodzieży. Metoda Chrystusa to katechizować dorosłych, dzieci błogosławić, a młodzieńcom dawać rady. Jeśli „zkatechizowane” rodziny będą przekazywać

³⁷⁶ 43/13000/6/13

³⁷⁷ 42/10200/20/11

³⁷⁸ 32/13700/12/8

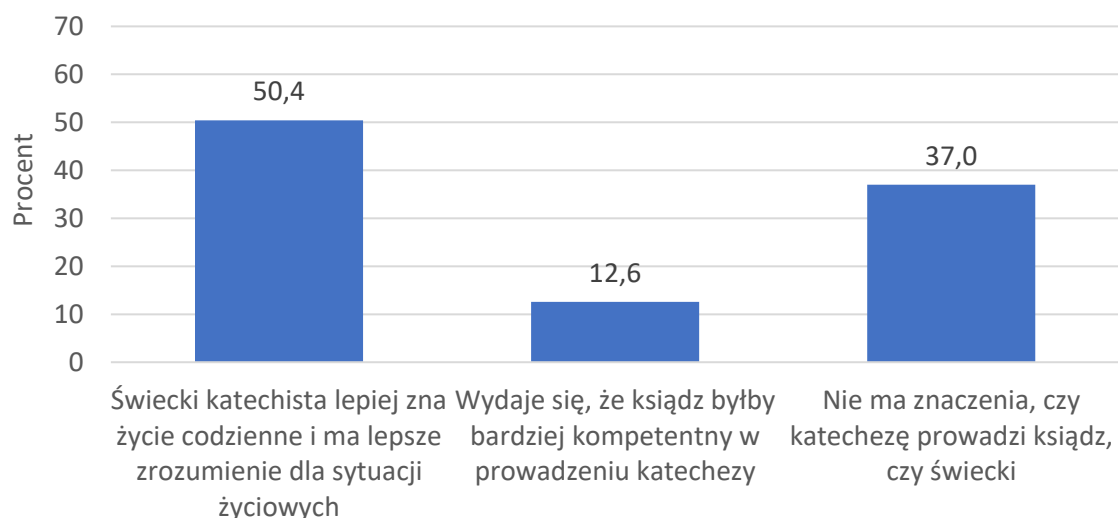
wiarę dzieciom, będzie to o wiele skuteczniejsze”³⁷⁹. Proboszcz 25 katechistów tłumaczy: „Historycznie katechiści w mojej parafii funkcjonowali zanim powstała Szkoła Katechistów od roku 2005. Wywodzili się zwłaszcza ze wspólnot Domowego Kościoła. Byli to ludzie aktywni, często uczestniczący codziennie we mszy świętej, swoje zaangażowanie rozpoczynali od zaangażowania w liturgię, przy tej okazji wychodziły ich predyspozycje. Początkowo zaangażowałem ich w przygotowaniu kandydatów do bierzmowania (2 grupy katechiści, 1 ksiądz), prowadzili oni spotkania w małych grupkach. Jeśli chodzi o ich kontakt z dorosłymi, ograniczał się on do spotkania organizacyjnego z rodzicami, na których ich przedstawiałem, żeby rodzice wiedzieli, z kim będą pracować ich dzieci. Potem po wysłaniu ich do Szkoły Katechistów ich zadania poszerzyły się do katechez sakramentalnych dla dorosłych”³⁸⁰.

3. Perspektywa katechizowanych

Jedną z podstawowych cech tożsamości katechisty jest jego świeckość. Badając perspektywę katechizowanych w tym aspekcie, określono preferencje dotyczące odbioru katechezy prowadzonej przez świeckiego w porównaniu z prowadzoną przez księdza. Zdecydowana większość uczestników badania, tj. 60 osób (50,4%), wyraziła przekonanie, że katechista świecki lepiej zna życie codzienne oraz posiada lepsze zrozumienie dla sytuacji życiowych, co czyni go bardziej odpowiednim do prowadzenia katechezy. Jednakże 15 osób (12,6%) uważało, że ksiądz byłby bardziej kompetentny w tym zakresie. Pozostałe 44 osoby (37,0%) nie widziały istotnej różnicy w prowadzeniu katechezy przez księdza czy świeckiego. Analiza danych wskazuje, że większość respondentów preferuje katechezę prowadzoną przez świeckiego ze względu na jego lepsze zrozumienie życia codziennego, istnieje jednak grupa osób, która uznaje kompetencje księdza za bardziej odpowiednie do tego zadania.

³⁷⁹ 42/10200/20/11

³⁸⁰ 35/9150/25/13

Wykres 14. Preferencje katechizowanych odnośnie prowadzących

(Jak odbiera Pani/Pan katechizację prowadzoną przez świeckiego?; n=131)

Źródło: badania własne

Korelacja wieku respondentów, z podziałem na młodszych – 1 grupa (18-52 lata) i starszych – 2 grupa (70-86 lat), i preferencji co do prowadzącego katechizację, prezentuje się w następujący sposób:

Osoba prowadząca katechizację	Grupa wieku	
	1	2
Świecki katechista lepiej zna życie codzienne i ma lepsze zrozumienie dla sytuacji życiowych	59	1
Wydaje się, że ksiądz byłby bardziej kompetentny w prowadzeniu katechezy	4	11
Nie ma znaczenia, czy katechizację prowadzi ksiądz, czy świecki	35	9
Ogółem	98	21

Tabela 5. Tablica kontyngencji pomiędzy wiekiem a preferencjami co do osoby prowadzącej

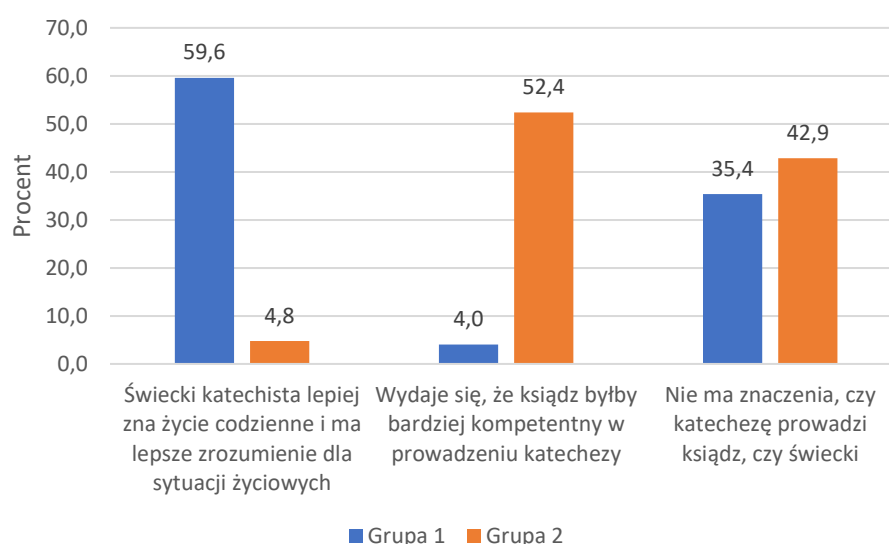
(n=122)

Źródło: badania własne

W grupie młodszych opinie na temat osoby prowadzącej katechizację są zróżnicowane, jednak większość, bo 59,6%, uważa, że świecki katechista lepiej zna życie codzienne i ma lepsze zrozumienie dla sytuacji życiowych. Kolejne 35,4% respondentów twierdzi, że nie ma znaczenia, czy katechizację prowadzi ksiądz, czy osoba świecka. Natomiast tylko 4% młodszych uważa, że ksiądz byłby bardziej kompetentny w prowadzeniu katechezy. W starszej grupie opinie są bardziej jednolite. Aż 52,4% respondentów uważa, że ksiądz byłby bardziej kompetentny w prowadzeniu katechezy, a 42,9% twierdzi, że nie ma

znaczenia, kto prowadzi katechezę. Jedynie 4,8% starszych respondentów sądzi, że świecki katechista lepiej zna życie codzienne i ma lepsze zrozumienie dla sytuacji życiowych.

Z analizy wyników wynika, że osoby starsze preferują kontakt z księdzem, co może wynikać z przekonania o jego większej kompetencji i autorytecie w sprawach religijnych. Osoby w wieku 70-86 lat pamiętają jeszcze przedsoborową parafię o silnie sklerykalizowanym charakterze. Model Kościoła i parafii ulega zmianie, toteż młodsze osoby częściej preferują świeckich katechistów, uważając, że lepiej rozumieją oni życie codzienne i sytuacje życiowe, co może sprawiać, że katecheza jest dla nich bardziej przystępna i zrozumiała. Ponadto znaczna część młodszych osób jest neutralna co do osoby prowadzącej katechezę. Wskazuje to na większą elastyczność i otwartość na różne formy prowadzenia zajęć wśród młodszych.

Wykres 15. Preferencje katechizowanych odnośnie prowadzących w grupach wieku

(Jak odbiera Pani/Pan katechezę prowadzoną przez świeckiego?; n=131)

Źródło: badania własne

W tożsamość katechisty wpisane powinno być towarzyszenie katechizowanemu, które wyraża się w otwartości i gotowości do większego niż sama katecheza kontaktu. Na pytanie „Czy na katechezie zauważa Pani/Pan otwartość katechisty na pytania i dyskusje z uczestnikami katechez?” 100% respondentów odpowiedziało twierdząco. Wszyscy badani przyznali również, że „istnieje możliwość rozmowy z katechistą po katechezie”. Wyniki te podkreślają obecny wśród katechistów aspekt towarzyszenia i dialogu w kontekście ich tożsamości.

4. Perspektywa kandydatów

W kontekście tożsamości katechisty, której ważnym elementem jest dialog, jaki nawiązuje on z uczestnikiem katechezy, warto przedstawić wynik analizy hospitacji dokonanej przez kandydatów. Na zdecydowanej większości katechez (łącznie 79,6%) katechiści podejmują dialog z katechizowanymi, choć dla części z nich (39,8%) jest on bardzo ograniczony. Jedynie 20,4% obserwatorów stwierdziło, że dialog podczas katechezy nie był prowadzony.

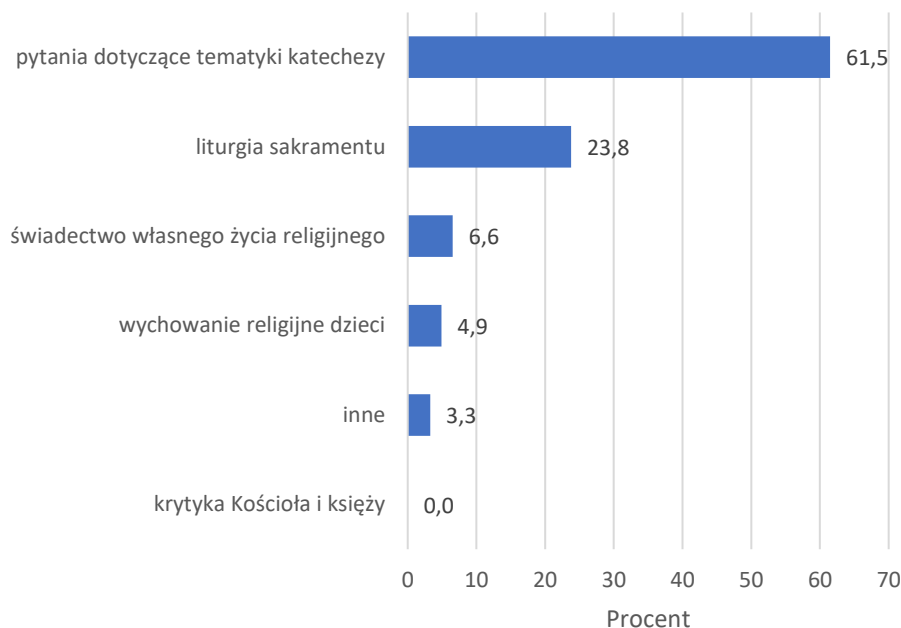

Wykres 16. Dialog podczas katechezy

(n=118)

Źródło: badania własne

Tematyka dialogu podczas hospitowanych katechez dotyczyła różnych zagadnień. Najczęściej omawianym tematem były pytania dotyczące katechezy, które pojawiły się w 75 przypadkach, co stanowi 61,5% wszystkich katechez. Sugeruje to, że uczestnicy katechez są przede wszystkim zainteresowani bezpośrednimi tematami omawianymi podczas zajęć i chcą pogłębiać swoją wiedzę w tej dziedzinie. Drugim najczęściej poruszonym tematem była liturgia sakramentu, która była omawiana w 29 przypadkach, co odpowiada 23,7%. Świadection własnego życia religijnego pojawiło się w 8 przypadkach, co stanowi 6,6%. Wychowanie religijne dzieci było poruszane w 6 przypadkach, co stanowi 4,9% dialogów. Pozostałe tematy, określone jako inne, były omawiane w 4 przypadkach, co stanowi 3,4%. Warto podkreślić, że nikt nie podejmował rozmów, w których tematem byłaby krytyka Kościoła i księży. Podsumowując, analiza pokazuje, że głównym zainteresowaniem uczestników katechez są bezpośrednie tematy omawiane podczas zajęć oraz aspekty liturgii sakramentów.

Wykres 17. Tematyka dialogu podczas katechezy

(n=118)

Źródło: badania własne

*

Podsumowując rozdział drugi części empirycznej pt. *Tożsamość katechistów*, zaprezentowano w nim najważniejsze wnioski, wśród których ważnym elementem kształtującym tożsamość katechistów jest poczucie powołania do służby. Katechiści często odczuwają Boże wezwanie do swojej misji, choć proces rozeznawania tego powołania może nastąpić na różnych etapach. Wsparcie w tym procesie pochodzi z różnych źródeł, takich jak proboszcz, formacja katechetyczna czy osobiste doświadczenia. Ważne cechy katechisty, które budują jego autorytet, obejmują otwartość, oddanie Bogu, umiejętność słuchania i życzliwość. Tożsamość katechisty jest dynamiczna i ewoluje wraz z doświadczeniem oraz posługą, co często prowadzi do pozytywnych zmian w zakresie motywacji i zaangażowania. Analizy wykazują, że większość katechistów ocenia te zmiany jako pozytywne.

Proboszczowie podkreślają, że katechista powinien być głęboko wierzącą osobą, zaangażowaną w życie parafialne i posiadającą stabilność życiową. Wiek, sytuacja rodzinna oraz predyspozycje intelektualne i cechy osobowościowe są również istotne. Motywacja do korzystania z posługi katechistów wynika głównie z ich świeckiej autentyczności świadectwa wiary oraz braku księży w parafiach. Dodatkowo proboszczowie doceniają

indywidualne podejście katechistów do wiernych i ich zdolność do prowadzenia mniejszych grup katechetycznych. Te elementy definiują tożsamość katechisty.

Badając preferencje katechizowanych dotyczące osób prowadzących katechezę, wykazano, że większość katechizowanych uważa, iż świecki katechista lepiej rozumie życie codzienne, co sprawia, że jest bardziej odpowiedni do katechizacji. Jednak istnieje grupa, która preferuje kompetencje księdza. W tożsamość katechisty wpisane jest towarzyszenie katechizowanemu, co objawia się w otwartości na dialog i dostępności poza katechezą, co potwierdzają wszyscy respondenci.

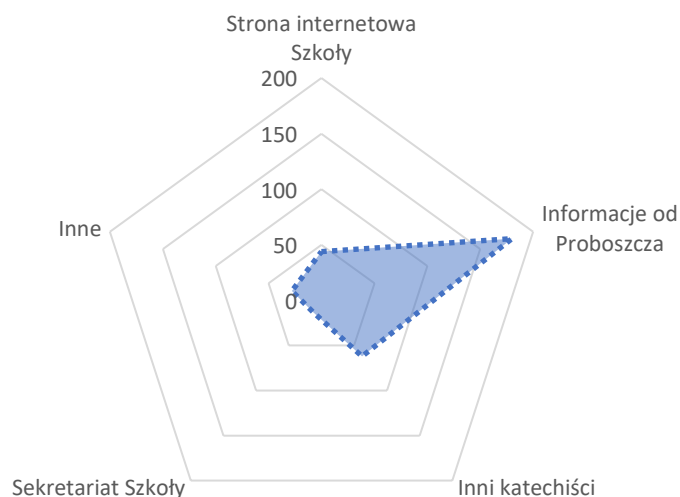
Analiza hospitacji katechez prowadzi do wniosku, że istotną cechą tożsamości katechisty jest dialog z uczestnikami. Wyniki badania pokazują, że katechiści nie tylko przekazują wiedzę, ale także angażują się w aktywny dialog, wspierając uczestników w pogłębianiu ich wiary i zrozumieniu sakramentów oraz innych tematów związanych z katechezą. Ta otwartość odzwierciedla zaangażowanie katechistów w towarzyszenie osobom uczestniczącym w katechezie, co jest istotnym elementem ich tożsamości.

Rozdział 3

Formacja w Szkole Katechistów

1. Perspektywa katechistów

W kontekście analizy formacji w Szkole Katechistów istotne jest zwrócenie uwagi na źródła, z których katechiści czerpali informacje na temat samej szkoły. Pozwoli to na ocenę efektywności promocji szkoły. Analiza danych dotyczących źródeł informacji na temat szkoły podczas podejmowania decyzji o formacji wykazała, że głównym źródłem informacji dla respondentów był proboszcz, z którego pomocy skorzystało 68,7% (180 z 262) uczestników badania. Następnie 23,7% (62 osoby) uzyskało informacje od innych katechistów, a 16,8% (44 osoby) korzystało ze strony internetowej szkoły. Sekretariat szkoły był źródłem informacji dla 5% (13 osób) respondentów, natomiast 10,7% (28 osób) czerpało z innych, niesprecyzowanych źródeł. Te dane mogą być użyteczne do zrozumienia preferowanych kanałów komunikacji i informacji wśród osób zainteresowanych formacją w Szkole Katechistów.

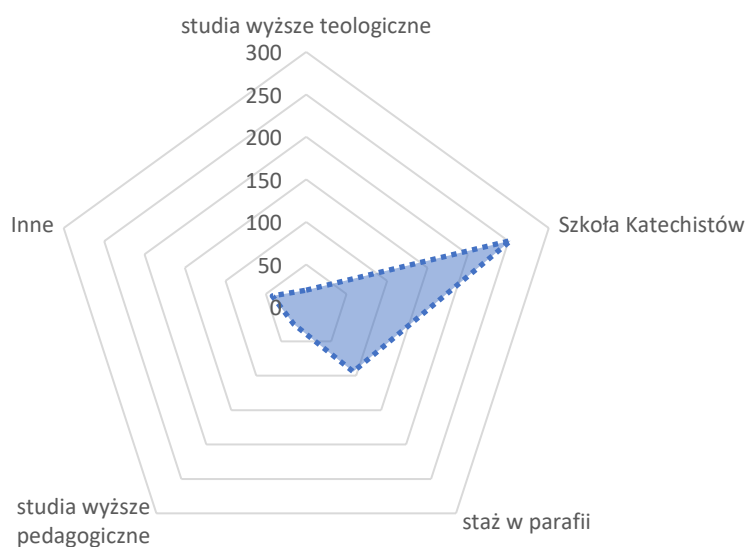
Wykres 18. Źródła informacji o Szkole Katechistów

(Skąd czerpał(a) Pani/Pan informacje na temat Szkoły Katechistów przed podjęciem decyzji o formacji?; n=262)

Źródło: badania własne

Szkoła Katechistów stanowi podstawowe miejsce w procesie zdobywania niezbędnych kompetencji do skutecznego głoszenia katechez. Niemniej jednak istnieją także inne formy wsparcia i pomocne narzędzia dla katechistów, które mogą uzupełniać ich

formację oraz rozwijać ich umiejętności. Wyniki pokazują, że największa liczba respondentów (253) zdobyła te kompetencje poprzez ukończenie Szkoły Katechistów. Jest to istotna obserwacja, sugerująca największą rolę, jaką odgrywa ta instytucja w procesie przygotowania katechistów do pracy z dorosłymi w parafiach. Co więcej, choć staż w parafii również jest istotnym źródłem nabycia kompetencji, to jednak jego udział wśród respondentów jest niższy w porównaniu z ukończeniem Szkoły Katechistów i dotyczy 94 badanych. Natomiast studia wyższe teologiczne i pedagogiczne zdobyły podobną liczbę odpowiedzi (20 i 25), co może wskazywać na znikomy udział katechistów w tych formach zdobywania kompetencji. Inne miejsca, takie jak wspólnota religijna czy praca zawodowa, wymienione zostały przez 42 respondentów. Wyniki te sugerują, że Szkoła Katechistów stanowi najważniejszy element w formacji katechistów do dzieła katechezy dorosłych. Wyraźnie widać to na poniższym wykresie radarowym.

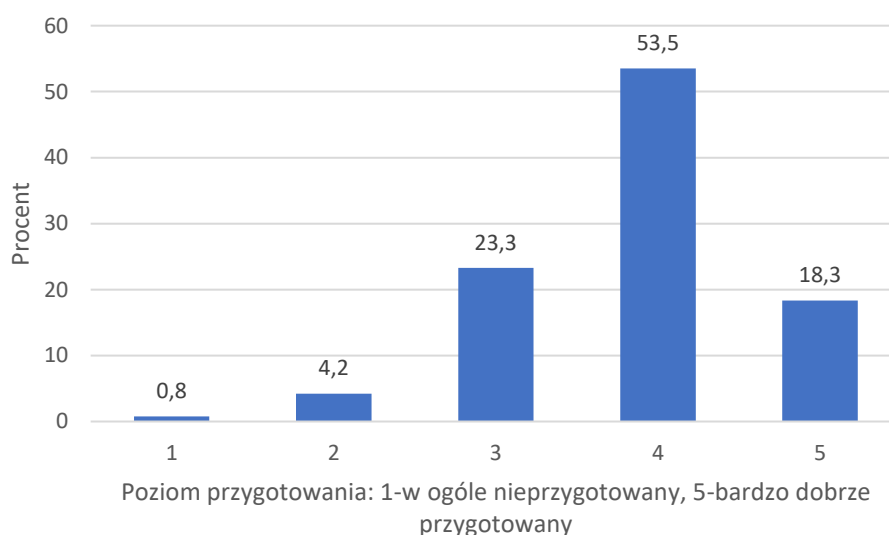
Wykres 19. Podstawowe miejsca formacji katechistów

(Gdzie zdobył(a) Pani/Pan kompetencje potrzebne do prowadzenia katechez dla dorosłych?; n=262)

Źródło: badania własne

Ważną kwestią jest poczucie przygotowania do prowadzenia katechez po ukończeniu programu formacyjnego. Analiza danych dotyczących stopnia przygotowania respondentów do pełnienia posługi po ukończeniu formacji w Szkole Katechistów ukazuje różnorodność poziomów percepcji własnych kompetencji. Największa grupa respondentów (140 osób)

ocenila swoje przygotowanie na poziomie 4 w pięciostopniowej skali, co stanowi 53,5% ogólnej liczby respondentów. Natomiast 48 respondentów (18,3%) oceniło swoje przygotowanie na poziomie 5, co daje łącznie 81,6% respondentów, którzy ocenili swoje przygotowanie jako dobre lub bardzo dobre. 61 respondentów (23,3%) oceniło swoje przygotowanie na poziomie 3, co stanowi łącznie 28,4% ogólnej liczby respondentów. 11 respondentów (4,2%) oceniło swoje przygotowanie na poziomie 2, a 2 osoby (0,8%) oceniły je na poziomie 1. Większość respondentów oceniła bardzo pozytywnie swoje przygotowanie do pełnienia posługi po ukończeniu formacji w Szkole Katechistów. Jednak istnieje również grupa respondentów, która oceniła swoje przygotowanie na niższych poziomach, co może stanowić obszar do dalszego rozwoju i wsparcia.

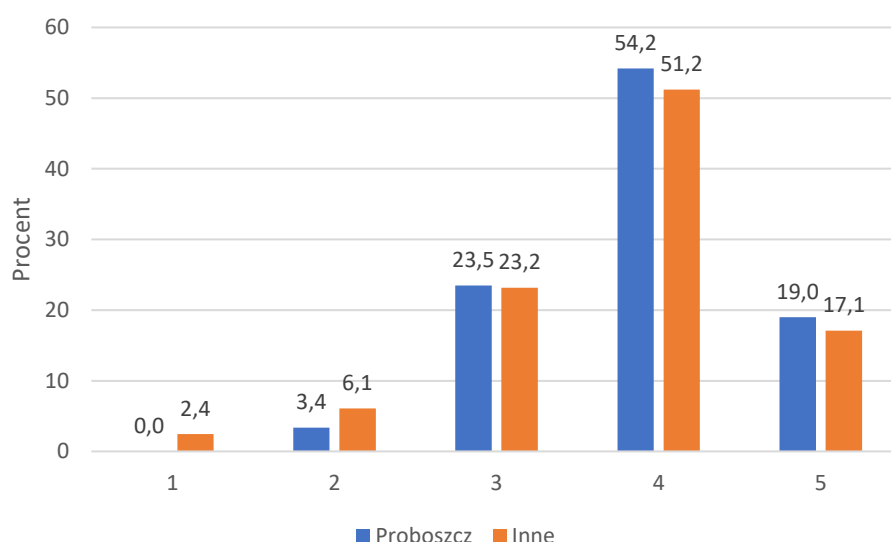
Wykres 20. Poczucie przygotowania katechistów do pełnienia posługi

(W jakim stopniu czuje się Pani/Pan przygotowana(-ny) do pełnienia posługi po odbyciu formacji w Szkole Katechistów: 1-w ogóle nieprzygotowany, 5-bardzo dobrze przygotowany; n=262)

Źródło: badania własne

Odniesienie odpowiedzi dotyczących pocucia przygotowania do źródeł informacji o szkole pokazuje nieznaczne różnice w poziomie przygotowania między tymi, którzy otrzymują informacje od proboszcza, a tymi, którzy korzystają z innych źródeł. W grupie katechistów otrzymujących informacje od proboszcza żadna osoba nie czuje się w ogóle nieprzygotowana (ocena 1). Tylko 3,4% respondentów czuje się raczej nieprzygotowanych (ocena 2), 23,5% ocenia swoje przygotowanie na poziomie 3, natomiast 54,2% czuje się dobrze przygotowanych (ocena 4), a 19% ocenia swoje przygotowanie jako bardzo dobre (ocena 5). Łącznie 77,7% respondentów to osoby czujące się dobrze lub bardzo dobrze przygotowane do pełnienia swojej posługi. W grupie katechistów, którzy dowiedzieli się

o Szkole Katechistów z innych źródeł, 2,4% czuje się w ogóle nieprzygotowanych (ocena 1), 6,1% czuje się raczej nieprzygotowanych (ocena 2), 23,2% ocenia swoje przygotowanie na poziomie 3, 51,2% czuje się dobrze przygotowanych (ocena 4), a 17,1% ocenia swoje przygotowanie jako bardzo dobre (ocena 5). W tej grupie łącznie 68,3% osób czuje się dobrze lub bardzo dobrze przygotowanych. Katechiści, którzy otrzymują informacje od proboszcza, czują się nieznacznie lepiej przygotowani do pełnienia posługi po odbyciu formacji w Szkole Katechistów. W obu grupach większość respondentów oceniła swoje przygotowanie na poziomie 4 lub 5, jednak w grupie „proboszcz” odsetek ten jest wyższy (77,7% do 68,3%).

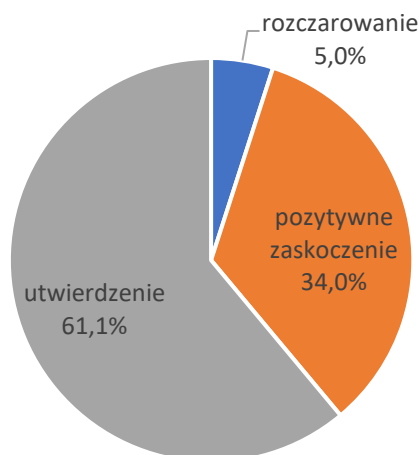

Wykres 21. Korelacja źródeł informacji o szkole z poczuciem przygotowania do pełnienia posługi
(n=262)

Źródło: badania własne

Katechiści zostali zapytani o weryfikację wizji Szkoły Katechistów sprzed rozpoczęcia formacji. Analiza danych pozwala na zrozumienie nastawienia kandydatów oraz sprawdzenie realizacji ich oczekiwań co do formacji. Największa grupa respondentów (160 osób, co stanowi 61,1% ogółu) wskazała, że ich wizja szkoły sprzed rozpoczęcia formacji została utwierdzona. Dodatkowo 89 respondentów (34%) odnotowało pozytywne zaskoczenie weryfikujące ich wizję szkoły. 13 respondentów (5%) wyraziło rozczarowanie weryfikacją swojej wizji szkoły przed rozpoczęciem formacji. Zdecydowana większość respondentów miała pozytywne doświadczenia związane z weryfikacją swojej wizji szkoły. Pomimo tego, że grupa respondentów, którzy doświadczyli rozczarowania weryfikacją swojej wizji, stanowi niewielki procent ogółu katechistów, ocena ta może stanowić obszar

do dalszego badania i ewentualnej zmiany uwarunkowań, które generują takie doświadczenia.

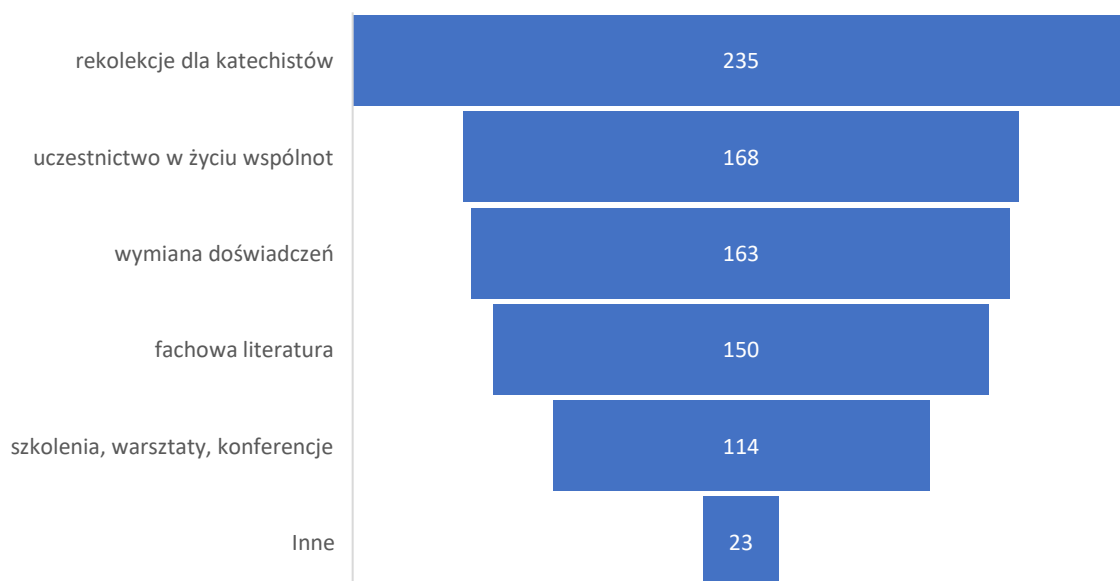
Wykres 22. Weryfikacja wizji Szkoły Katechistów

(W jaki sposób zweryfikował(a) się Pani/Pana wizja Szkoły Katechistów przed rozpoczęciem formacji?; n=262)

Źródło: badania własne

W kwestii formacji stałej zapytano katechistów, jakie formy poszerzania umiejętności są według nich najistotniejsze. Analiza pozwala zauważyć, w jaki sposób respondenci poszerzają swój zakres kompetencji do prowadzenia katechez po zakończeniu formacji podstawowej w Szkole Katechistów. Wyniki wskazują na kilka głównych sposobów, za pomocą których respondenci rozwijają swoje umiejętności. Najczęstszy sposób poszerzania kompetencji, wskazany przez 235 respondentów (89,7%) to udział w rekolekcjach dla katechistów. 168 respondentów (64,1%) podkreśliło znaczenie aktywnego uczestnictwa w życiu wspólnoty jako sposobu na rozwijanie swoich kompetencji. Podobna grupa 163 respondentów (62,2%) wskazała na wymianę doświadczeń z innymi jako sposób na rozwijanie swoich kompetencji. Kolejny ważny sposób poszerzania kompetencji, wskazany przez 150 respondentów (57,3%), to czytanie fachowych książek i czasopism. 114 respondentów (43,5%) zaznaczyło udział w szkoleniach, warsztatach, konferencjach jako sposób na poszerzanie swoich kompetencji. 23 respondentów (8,8%) wskazało na inne sposoby poszerzania swoich kompetencji, które nie zostały wymienione w ankiecie.

Respondenci wykorzystują różnorodne środki do poszerzania swoich kompetencji po ukończeniu formacji podstawowej w Szkole Katechistów, co może wpływać na różnorodność i bogactwo ich umiejętności w pracy katechetycznej. Przedstawia to wykres lejkowy:

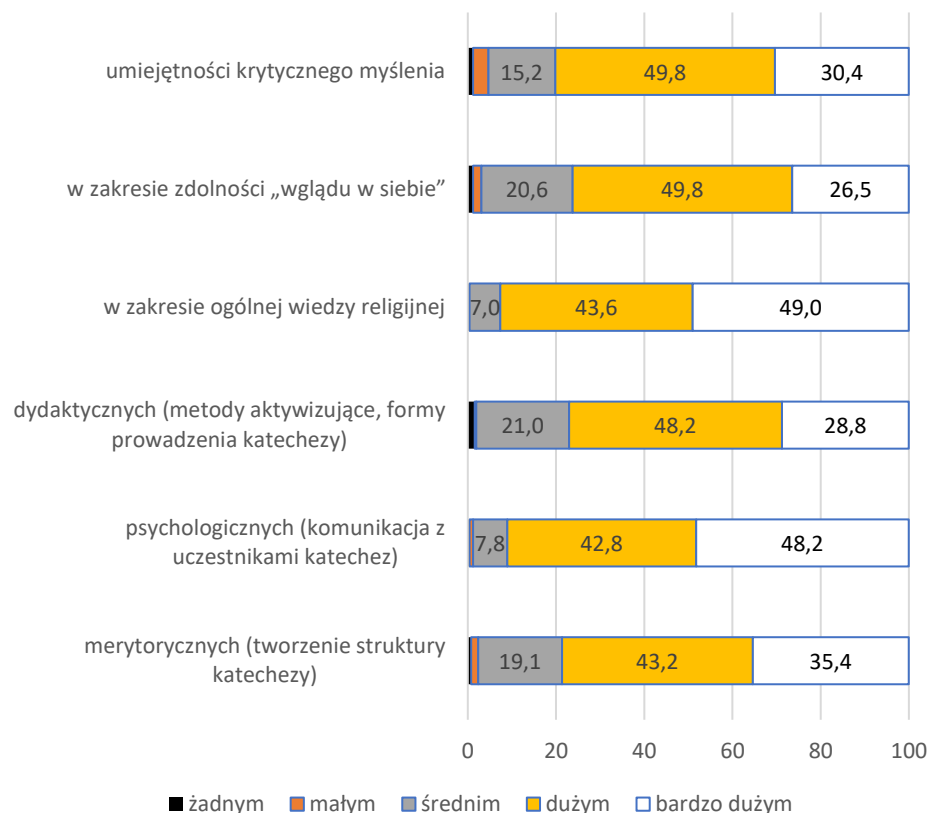

Wykres 23. Sposoby realizacji formacji stałej

(W jaki sposób poszerza Pani/Pan zakres swoich kompetencji do prowadzenia katechez po zakończeniu formacji podstawowej w Szkole Katechistów?; n=262)

Źródło: badania własne

Respondentów zapytano o to, w jakim stopniu istotne w posłudze jest uzyskanie konkretnych kompetencji z różnych dziedzin. Według katechistów ocena istotności tych kompetencji jest zróżnicowana. Analiza danych pozwala na zrozumienie priorytetów respondentów. 30,4% uważa umiejętność krytycznego myślenia za bardzo istotną w posłudze katechisty, natomiast 49,8% respondentów uważa ją za istotną. Podobny odsetek respondentów (26,5%) uważa zdolność „wglądu w siebie” za bardzo istotną, a 49,8% uważa ją za istotną. W zakresie ogólnej wiedzy religijnej 49% respondentów uważa ją za bardzo istotną, a 43,6% za istotną. Kompetencje dydaktyczne, takie jak metody aktywizujące czy formy prowadzenia katechezy, są uznawane za bardzo istotne przez 28,8% respondentów, a za istotne przez 48,2%. W przypadku kompetencji psychologicznych 48,2% respondentów uważa komunikację z uczestnikami katechezy za bardzo istotną, a 42,8% za istotną. Kompetencje merytoryczne, czyli tworzenie struktury katechezy, są uznawane za bardzo istotne przez 35,4% respondentów, a za istotne przez 43,2%. Średni procent badanych oceniających poszczególne kompetencje jako istotne lub bardzo istotne wynosi 82,6%. Analiza tych danych pokazuje, że nabywane w Szkole Katechistów kompetencje są bardzo istotne dla zdecydowanej większości badanych. 92,6% ankietowanych uważa ogólną wiedzę religijną za istotną, a 91% osób za taką uważa wiedzę psychologiczną, pozwalającą na komunikację z uczestnikami.

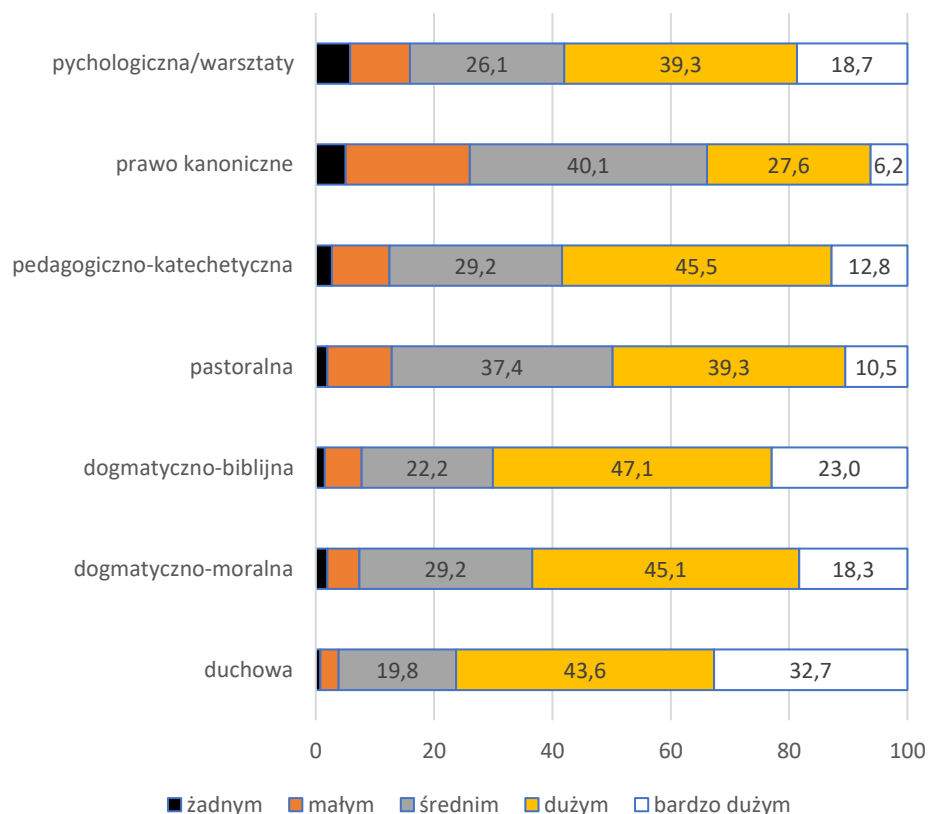
Wykres 24. Istotność kompetencji katechistów w posłudze

(W jakim stopniu według Pani/Pana istotne jest w posłudze katechisty zdobycie kompetencji?; n=262)

Źródło: badania własne

Badani zostali również zapytani o przydatność nabytych kompetencji w poszczególnych działach formacji. Kompetencje pedagogiczno-katechetyczne są wykorzystywane przez 15,2% respondentów w stopniu bardzo dużym, a przez 45,5% w stopniu dużym. Podobnie kompetencje duchowe są szeroko wykorzystywane, gdzie 23% respondentów wykorzystuje je w stopniu bardzo dużym, a 47,1% w stopniu dużym. W przypadku kompetencji dogmatyczno-biblijnych 15,6% respondentów wykorzystuje je w stopniu bardzo dużym, a 47,1% w stopniu dużym. Kompetencje psychologiczne/warsztaty również znajdują zastosowanie w pracy z dorosłymi i są wykorzystywane w stopniu bardzo dużym przez 17,9%, a w stopniu dużym przez 37,7% respondentów. Kompetencje dogmatyczno-moralne są wykorzystywane w stopniu bardzo dużym przez 13,6%, a w stopniu dużym przez 42,8% respondentów. Według katechistów najmniej przydatne w posłudze kompetencje to kompetencje pastoralne oraz z zakresu prawa kanonicznego. 39,3% respondentów wykorzystuje kompetencje pastoralne w stopniu średnim, a 12,8% w stopniu małym. W przypadku prawa kanonicznego 34,2% respondentów wykorzystuje je w stopniu średnim, a aż 27,6% w stopniu małym. Najważniejsze są

kompetencje w zakresie duchowości, które uznaje za przydatne w stopniu dużym lub bardzo dużym 76,3% katechistów. Następnie kompetencje dogmatyczno-biblijne (70,1%) oraz dogmatyczno-moralne (63,4%). Najmniejsza przydatność kompetencji w posłudze według katechistów to kompetencje z zakresu prawa kanonicznego, które za przydatne lub bardzo przydatne uznaje 33,8% osób. Analiza tych danych pozwala na zrozumienie, w jaki sposób kompetencje nabyte podczas formacji w Szkole Katechistów są stosowane w praktyce podczas prowadzenia katechez dla dorosłych.

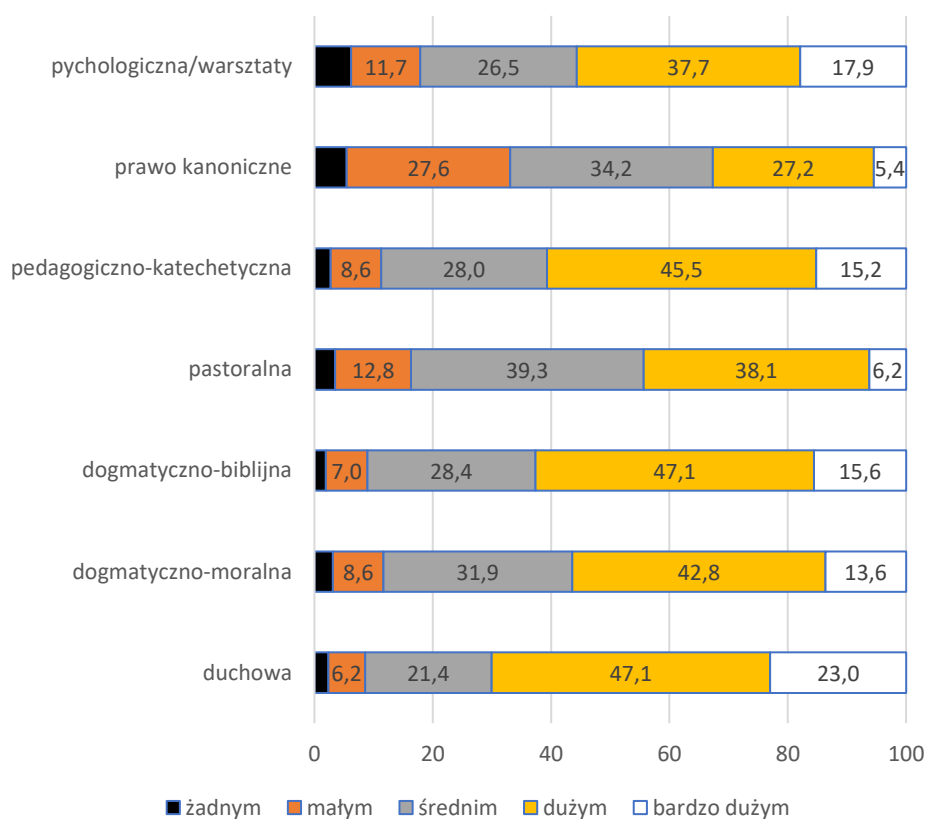
Wykres 25. Przydatność nabytych kompetencji w posłudze katechisty

(W jakim stopniu wykorzystuje Pani/Pan kompetencje nabyte podczas formacji w Szkole Katechistów w trakcie prowadzenia katechez dla dorosłych?; n=262)

Źródło: badania własne

Ankietowani odpowiadali następnie na bardzo podobnie brzmiące pytanie, mianowicie o przydatność kompetencji, tym razem jednak w ich osobistej formacji. Najwięcej respondentów zadeklarowało wykorzystanie kompetencji duchowych w dużym i bardzo dużym stopniu (43,6% i 32,7%), co wskazuje na istotność aspektu duchowego w ich osobistej formacji. Większość respondentów również deklaruje wykorzystanie kompetencji dogmatyczno-biblijnych w dużym i bardzo dużym stopniu, co stanowi odpowiednio 47,1% i 23% badanych. Podobnie jest w przypadku kompetencji

dogmatyczno-moralnych – 45,1% respondentów zadeklarowała wykorzystanie ich w dużym stopniu, a 18,3% w bardzo dużym. Kompetencje pedagogiczno-katechetyczne w osobistej formacji są wykorzystywane w dużym stopniu przez 45,5% i w bardzo dużym przez 12,8% katechistów. Kompetencje nabyte wskutek formacji psychologicznej dla większości były istotne dla osobistej formacji w stopniu dużym (39,3%) lub bardzo dużym (18,7%). Formacja pastoralna okazała się istotna dla około połowy ankietyowanych: dla 39,3% na poziomie dużym, a dla 10,5% na poziomie bardzo dużym. Najmniej istotne w osobistej formacji są kompetencje związane z prawem kanonicznym, aż 66,2% ankietyowanych oceniło ich przydatność jako żadną, małą lub średnią. Respondenci aktywnie wykorzystują różnorodne kompetencje nabyte podczas formacji w Szkole Katechistów dla swojej osobistej formacji ze szczególnym naciskiem na aspekty duchowe.

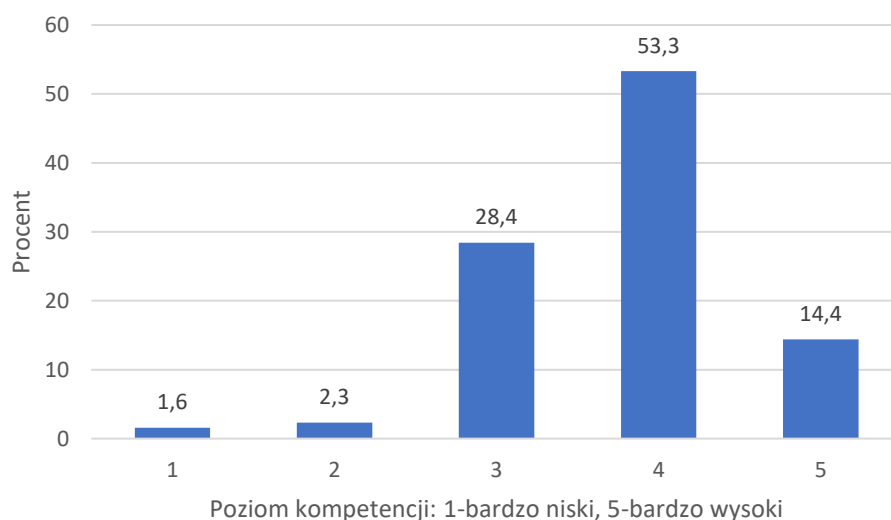
Wykres 26. Przydatność nabytych kompetencji w osobistej formacji

(W jakim stopniu wykorzystuje Pani/Pan kompetencje nabyte podczas formacji w Szkole Katechistów do osobistej formacji?; n=262)

Źródło: badania własne

Spśród różnorodnych kompetencji istotnych w posłudze katechetycznej nabyte umiejętności komunikacyjne stanowią jeden z ważniejszych elementów. Respondenci mieli możliwość określenia swojego poziomu posiadanych kompetencji komunikacyjnych po

ukończeniu formacji w Szkole Katechistów. Na podstawie analizy można zauważyć, że większość respondentów uważa posiadane kompetencje z dziedziny skutecznej komunikacji za wysokie, przy czym największy odsetek respondentów (53,3%) ocenia te kompetencje na 4 (w skali 1-5). Druga największa grupa respondentów (28,4%) uważa, że te kompetencje są średnie, przyznając ocenę 3. Relatywnie niewielki odsetek (3,9%) respondentów ocenia te kompetencje na niższych poziomach skali, przy czym tylko 1,6% ocenia je jako zupełnie nieistotne.

Wykres 27. Poziom kompetencji skutecznej komunikacji katechistów

(W jakim stopniu określiłaby(-łby) Pani/Pan poziom posiadanych kompetencji z dziedziny skutecznej komunikacji?; n=262)

Źródło: badania własne

Średnia ocena kompetencji skutecznej komunikacji wynosi 3,77, co wskazuje na wysoki poziom tych kompetencji. Mediana (4) oraz dominanta (4) znajdują się na poziomie pokazującym, że większość ocen skupia się wokół wyższych wartości skali. Skośność jest ujemna (-0,658), co może wskazywać na lekką asymetrię rozkładu w stronę wyższych ocen. Kurtoza (1,316) jest dodatnia, co sugeruje, że rozkład jest bardziej skoncentrowany wokół średniej niż rozkład normalny, co potwierdza się przy wzięciu pod uwagę średniej oceny. Większość respondentów uznaje kompetencje z dziedziny skutecznej komunikacji za wysokie lub bardzo wysokie, podkreślając ich znaczenie w wykonywanej pracy. Jednocześnie istnieje pewien zakres ocen, który sugeruje, że nie wszystkie osoby uważają te kompetencje za absolutnie niezbędne.

Średnia	3,77
Mediana	4,00
Dominanta	4,00
Odchylenie standardowe	0,781
Skośność	-0,658
Kurtoza	1,316
Minimum	1
Maksimum	5

Tabela 6. Statystyka poziomu kompetencji skutecznej komunikacji katechistów

(W jakim stopniu określiłaby(-łby) Pani/Pan poziom posiadanych kompetencji z dziedziny skutecznej komunikacji? 1 – bardzo niski, 5 – bardzo wysoki; n=262)

Źródło: badania własne

Analiza odpowiedzi na pytanie otwarte dotyczące tematów, które powinny być rozszerzone lub uzupełnione w trakcie formacji stałej, ukazuje różnorodność oczekiwań i potrzeb uczestników. Najczęściej pojawiały się następujące tematy:

- Biblia i apologetyka – wiele osób zauważyło potrzebę pogłębienia wiedzy biblijnej oraz umiejętności obrony wiary katolickiej.
- Duchowość – zgłaszane sugestie obejmowały rozwój życia duchowego, kontemplację, medytację i kontakt z Bogiem poprzez modlitwę.
- Aktualne problemy Kościoła – wielu respondentów podkreśliło znaczenie omawiania współczesnych problemów i wyzwań stojących przed Kościołem, takich jak ataki na Kościół, ideologia gender, ruchy LGBT itp. Zauważono potrzebę omawiania współczesnych problemów moralnych, takich jak aborcja i eutanazja.
- Formacja praktyczna – wskazano na potrzebę praktycznych warsztatów i ćwiczeń, które pomogą katechistom lepiej prowadzić katechezy i komunikować się z uczestnikami. Część respondentów zauważyła potrzebę zrozumienia psychologicznych i komunikacyjnych aspektów pracy z ludźmi.
- Ewangelizacja – niektórzy sugerowali zwiększenie wysiłków w dziedzinie ewangelizacji, zarówno na etapie początkowym, jak i permanentnym.
- Wspólne dzielenie się doświadczeniami – wielu respondentów zalecało więcej możliwości wymiany doświadczeń między katechistami.

Katechiści prezentują szeroki zakres tematów i obszarów, które mogą być zmienione w trakcie formacji stałej katechetów, aby lepiej przygotować ich do pracy w różnych kontekstach pastoralnych i społecznych.

2. Perspektywa proboszczów

W temacie formacji w Szkole Katechistów proboszczowie wypowiadali się przy okazji uwag, które mogli dodać od siebie w czasie wywiadu. Proboszczowie są zgodni co do obowiązkowości formacji permanentnej i odnawiania misji. Jeden z nich mówił: „Bardzo pozytywnie oceniam obowiązkowość zjazdów i rekolekcji, ja im to wszystko opłacam. Kiedy pytam się, jak wygląda formacja permanentna, na ogół mówią mi, że dobrze, choć czasami zdarzają się drętwe wykłady prowadzących z łapanek. Bardzo chwalili sobie warsztaty, w których ksiądz wcielał się w niewierzącego, a katechiści musieli z nim przeprowadzić rozmowę. Bardzo dobrze, że jest obowiązkowość corocznego odnowienia misji, były takie cztery sytuacje, w których musiałem podziękować katechistom, ponieważ nie sprawdzili się w tym zadaniu”³⁸¹. Inny duszpasterz wyraża swoją opinię wprost: „Musi być permanentna formacja i coroczne odnawianie misji”³⁸². Proboszcz 13-tysięcznej parafii powiedział: „Jestem bardzo zadowolony, dobrze, że katechiści kontynuują swoją formację, to, co wypełniają, jest wystarczające, mają swoje życie rodzinne, zawodowe. Trudno byłoby oczekiwać, żeby robili coś więcej, często i tak mają formację w swoich macierzystych wspólnotach”³⁸³.

Pomimo pełnej zgody co do obowiązkowości wymagań, pojawiają głosy krytyczne:

- „Myślę, że trzeba wyważyć ich udział w formacji, nie zapominajmy, że są to rodzice mający obowiązki zawodowe, zaangażowani w inne grupy (oaza, krąg, wspólnota kobiet, mężczyźni, wspólnota wielbienia), nie nakładałbym zbyt dużych wymagań”³⁸⁴.

- „Formacja w Szkole Katechistów jest bardzo absorbująca, katechiści zbyt łatwo tracą misję, miałem przypadek katechistki, która nie była w stanie spełnić wymogów uzyskania misji ze względu na sytuację rodzinną. Wtedy podjąłem decyzję o tym, aby mimo wszystko angażowała się jako katechistka, mówiąc do niej: «masz misję proboszcza». Wymagania szkoły są zbyt duże przy jednoczesnym gratisowym zaangażowaniu katechistów. Często katechiści należą do innych grup, ruchów, gdzie również są wymagania, wydaje mi się, że rekolekcje dla katechistów nie powinny być obowiązkowe co roku, skoro katechiści biorą udział w rekolekcjach parafialnych lub rekolekcjach w swoich grupach formacyjnych. Warto zauważyć, że niektórzy kandydaci zgłaszali sami chęć podjęcia tej posługi”³⁸⁵.

³⁸¹ 42/10200/20/11

³⁸² 34/7000/1/2

³⁸³ 43/1300/6/13

³⁸⁴ 35/9150/25/13

³⁸⁵ 32/13700/12/8

- „Największy mankament to to, że obowiązkowość i egzekwowanie wszystkich wymagań przedłużenia misji nie sprzyjają prawdziwemu zaangażowaniu w formację. Wydaje się, że może w ramach formacji potrzeba im bardziej spotkań z wymianą doświadczeń, a nie formacji naukowej. Myślę, że trzeba zwracać im uwagę w początkowej formacji, że nie są nauczycielami wiary, tzn. w pewien sposób są, ale żeby się tak nie sprzedawali. To mają być świadkowie wiary, towarzysze wspólnej drogi, mają zachwycić chociażby tym, że mają takie same problemy jak katechizowani. Wracając do tematu rekolekcji, może mógłby ktoś przyjechać do nich na jakieś jedno spotkanie, kiedy odbywają np. rekolekcje Domowego Kościoła (w mojej parafii jest to duża grupa). Kiedy oni mają robić to wszystko, zwłaszcza jak się angażują w inne rzeczy? Warto też informować katechistów, aby zachęcali katechizowanych do kontaktu indywidualnego, bo niektórymi rzeczami katechizowani nie podzielą się na forum, więcej opowiadania osobistego doświadczenia”³⁸⁶.

Pojawiały się także inne uwagi odnoszące się nie tylko do kwestii organizacji formacji i wymagań odnowienia misji takich jak rekolekcje czy obowiązkowość zjazdów. Niektóre uwagi dotyczyły się wprost kwestii strukturalnych czy merytorycznych szkoły:

- „Myślę, że powinny pojawić się nowe metody podejścia do katechizowanych, np. nowe konspekty spotkań, żeby przez lata katechiści nie powtarzali tego samego. W formacji nie tylko zwrócić uwagę na sprawy duchowe, ale także na pomoc katechistom w rozwiązywaniu problemów”³⁸⁷.

- „Kolejna sprawa, która powinna ulec zmianie, to praktyka kandydatów, którzy zobligowani są do prowadzenia katechezy «na próbę». Nie godzę się na tę formę, ponieważ katechiści przez cykl spotkań tworzą relację, czego nie można osiągnąć przez jedną katechezę, jeden poprowadzony temat. Kandydaci naszej parafii przygotowują katechezę i przeprowadzają ją próbnie na naszym spotkaniu formacyjnym”³⁸⁸.

- „Uważam, że w formacji warto zwrócić uwagę na kulturę osobistą katechistów, ponieważ muszą mieć zdolność wycucia sytuacji, zachowywać się taktownie, bo mogą szybko zrazić do Kościoła”³⁸⁹.

Wszystkie wypowiedzi proboszczów wskazują na obszary, które wymagają uwagi w procesie formacji kandydatów. Podkreślają potrzebę urozmaicenia metod pracy, w tym

³⁸⁶ 35/9150/25/13

³⁸⁷ 35/7800/10/11

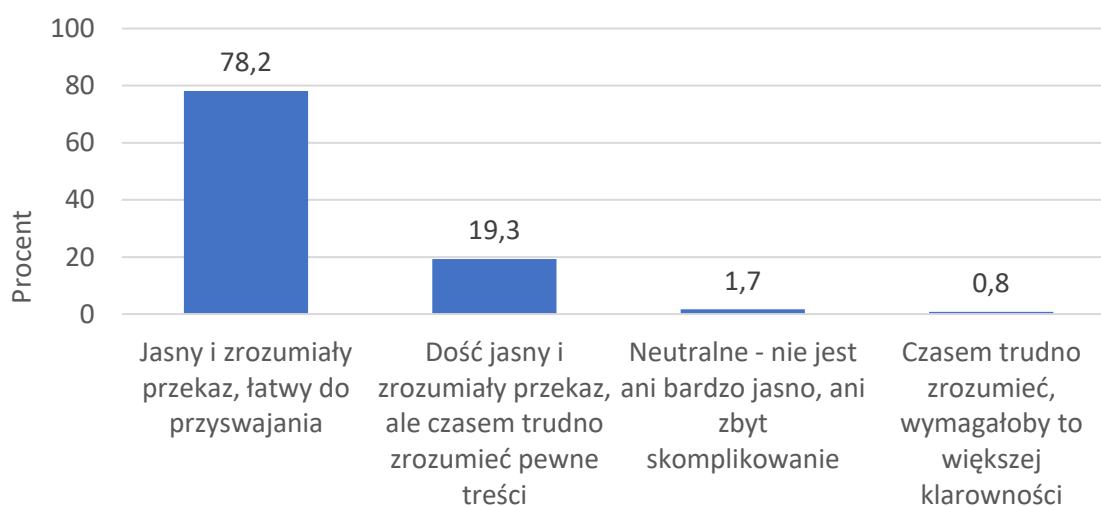
³⁸⁸ 32/13700/12/8

³⁸⁹ 39/10900/1/13

aktualizacji konspektów katechez oraz zwrócenia większej uwagi na rozwój osobisty katechistów, w tym ich umiejętności interpersonalne i kulturę osobistą. Wskazują również na znaczenie budowania długofalowych relacji z katechizowanymi. W myśli proboszczów formacja katechistów nie powinna ograniczać się jedynie do kwestii teoretycznych, ale także obejmować aspekty praktyczne i międzyludzkie.

3. Perspektywa katechizowanych

Katechizowanym trudno ocenić formację w Szkole Katechistów, tym bardziej na podstawie uczestnictwa w jednej katechezie. Pośrednio ich ocenę można uzyskać na podstawie analizy odpowiedzi na pytanie o jasność i zrozumiałość katechezy. Największa część respondentów (78,2%) oceniła przekazywane treści jako jasne i zrozumiałe, łatwe do przyswajania. Jednakże istnieje grupa (19,3%), która uznała, że choć przekaz jest dość jasny, czasem napotykają trudności w zrozumieniu pewnych treści. Tylko jeden respondent zauważył, że przekazywane treści czasem są trudne do zrozumienia i wymagałyby większej klarowności. Dodatkowo dwie osoby uznały, że przekaz jest neutralny, czyli ani bardzo jasny, ani zbyt skomplikowany. Analiza danych prowadzi do wniosku, że większość uczestników badania pozytywnie oceniła jasność i zrozumiałość przekazywanych treści podczas katechezy dorosłych. Przynosi to pewną informację na temat kompetencji, które katechiści zdobyli podczas formacji.

Wykres 28. Ocena jasności i zrozumiałości katechez

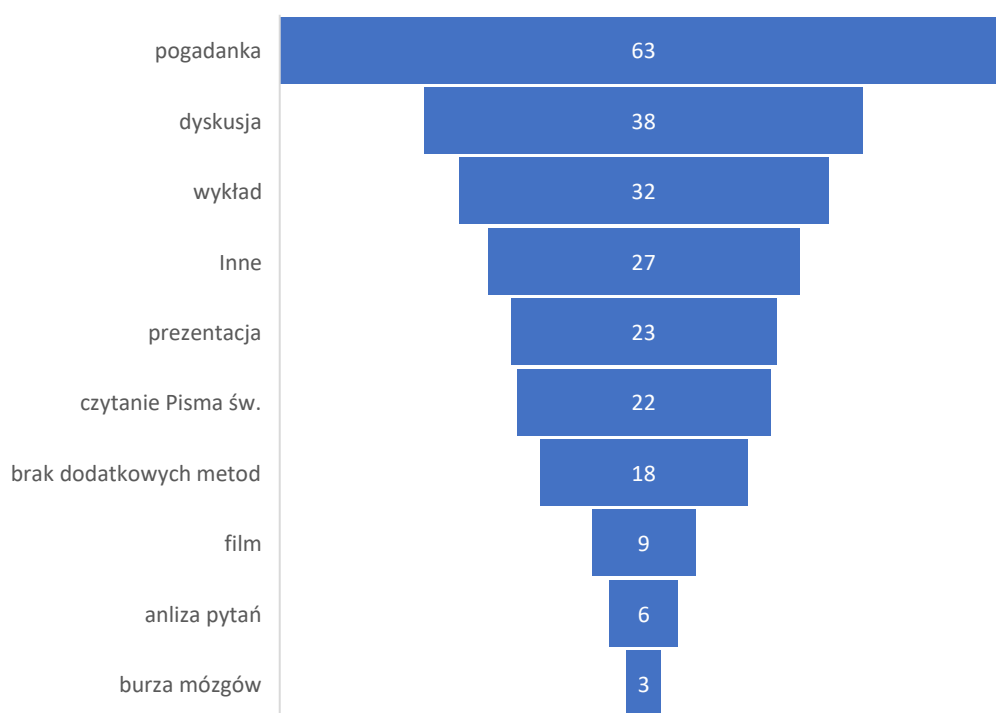
(Jak oceni Pani/Pan jasność i zrozumiałość przekazywanych treści podczas katechezy dorosłych?;
n=131)

Źródło: badania własne

4. Perspektywa kandydatów

Trudno na podstawie przeprowadzonej hospitacji katechez oceniać formację w Szkole Katechistów, jednak ocena dokonana przez kandydatów wskazuje na kompetencje, jakie nabyli. Jedną z ważnych kompetencji jest właściwy dobór metod.

Wyniki pokazują, że najczęściej stosowaną metodą była pogadanka, wymieniona w 63 kartach, co stanowi 53,4% wszystkich przypadków. Dyskusja była drugą najczęściej stosowaną metodą, pojawiając się w 38 kartach, co daje 32,2%. Wykład został wskazany w 32 kartach, co stanowi 27,1%. Czytanie Pisma Świętego było metodą aktywizującą w 22 kartach, czyli w 18,6%. Prezentacja jako metoda pojawiła się w 23 kartach, co odpowiada 19,5%. W 27 kartach, czyli 22,9%, wskazano inne metody aktywizujące. Brak dodatkowych metod poza wykładem stwierdzono w 18 kartach, co stanowi 15,3%. Film jako metoda aktywizująca pojawił się w 9 kartach, co daje 7,6%. Analiza pytań znajdujących się na kartkach była stosowana w 6 katechezach, co stanowi 5,1%. Burza mózgów była najrzadziej używaną metodą, pojawiając się tylko w 3 kartach, czyli w 2,5% przypadków. Podejście do metod jest bardzo zróżnicowane, dominują jednak metody wykładowe.

Wykres 29. Metody aktywizujące

(n=118)

Źródło: badania własne

Podsumowując trzeci rozdział drugiej części pt.: *Formacja w Szkole Katechistów*, warto zwrócić uwagę na najistotniejsze kwestie.

Szkoła Katechistów jest najważniejszym miejscem zdobywania kompetencji potrzebnych do prowadzenia katechezy dorosłych. Większość uczestników po ukończeniu formacji ocenia swoje przygotowanie do prowadzenia katechez jako dobre lub bardzo dobre. Istnieje związek między źródłem informacji o szkole a poziomem poczucia przygotowania do pełnienia posługi. Respondenci aktywnie rozwijają swoje kompetencje poprzez rekolekcje, uczestnictwo w życiu wspólnoty, wymianę doświadczeń i czytanie literatury. Wartościowe są również ich refleksje na temat przydatności nabytych kompetencji w pracy katechetycznej oraz w osobistej formacji. Kompetencje z zakresu skutecznej komunikacji są oceniane jako wysokie przez większość respondentów. Istnieje także zróżnicowanie tematów, które mogą być rozwijane w formacji stałej katechistów. Wśród tych tematów można wskazać: wiedzę biblijną, duchowość, aktualne problemy Kościoła, formację praktyczną, ewangelizację oraz wymianę doświadczeń.

Istnieją różnorodne opinie i stanowiska duszpasterzy na temat formacji w Szkole Katechistów. Z jednej strony proboszczowie wyrażają pozytywne zdanie na temat obowiązkowości formacji permanentnej i corocznego odnawiania misji, podkreślając jej znaczenie dla rozwoju katechetów. Z drugiej strony pojawiają się również głosy krytyczne, wskazujące na zbyt duże wymagania stawiane katechistom oraz potrzebę bardziej praktycznego podejścia do formacji.

W badaniu dotyczącym oceny jasności i zrozumiałości przekazywanych treści podczas katechez dla dorosłych większość respondentów, czyli uczestników katechez, pozytywnie oceniła przekazywane treści jako jasne i zrozumiałe. W kontekście formacji w Szkole Katechistów badanie to pokazuje wysoko oceniane przez uczestników katechez, kompetencje katechistów.

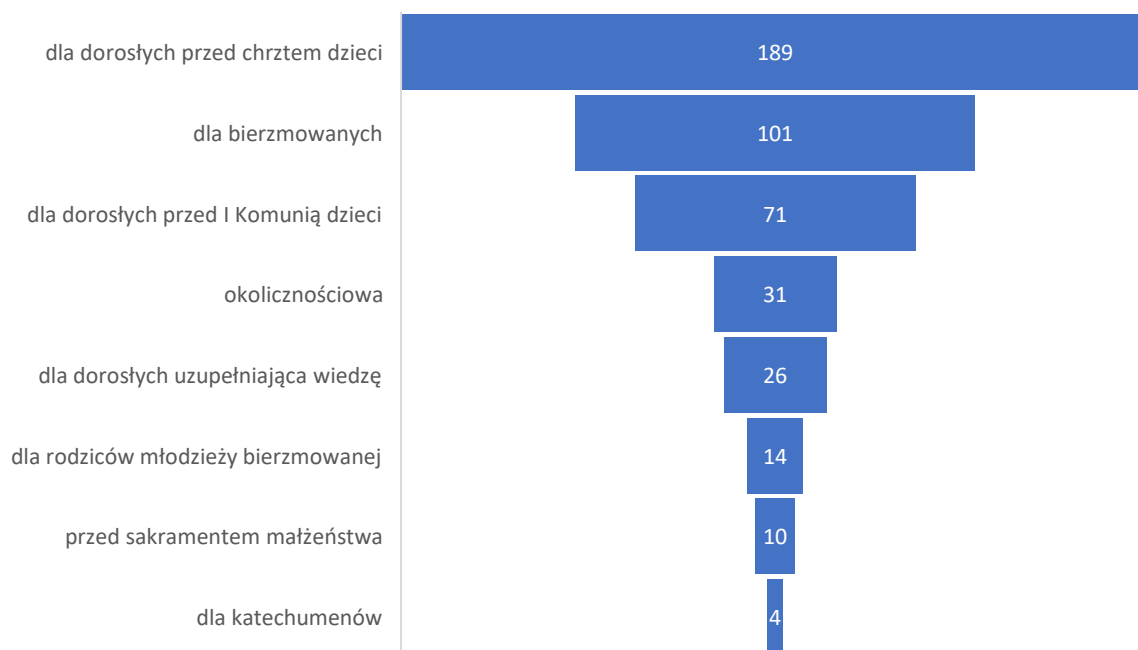
Obserwacje kandydatów na katechistów ukazują kompetencje katechistów korzystających z różnorodnych metod aktywizujących, stosowanych podczas katechez. Dominujące są tradycyjne formy, takie jak pogadanka, dyskusja czy wykład.

Rozdział 4

Posługa katechistów

1. Perspektywa katechistów

W odniesieniu do posługi katechistów podstawową kwestią jest ich poziom zaangażowania. Katechiści prowadzą różnorodne formy katechezy dla dorosłych. Najczęściej prowadzoną formą jest katecheza przed chrztem dzieci, którą prowadzi 72,1% ankietowanych (189 osób). Katechezę dla bierzmowanych prowadzi 38,5% katechistów (101 osób), a katechezę rodziców przed I Komunią św. dzieci prowadzi 27,1% ankietowanych (71 osób). Pozostałe formy katechezy są prowadzone znacznie rzadziej: okolicznościowa/permanentna przez 11,8% (31 osób), uzupełniająca przez 9,9% (26 osób), dla rodziców młodzieży bierzmowanej przez 5,3% (14 osób), przedmałżeńska przez 3,8% (10 osób) oraz dla katechumenów przez 1,5% (4 osoby). Analiza tych danych pozwala zrozumieć różnorodność i rozpowszechnienie dwóch najczęstszych form działalności katechetycznej, jaką są katechezy dla rodziców przed chrztem dziecka i katecheza młodzieży bierzmowanej, oraz identyfikuje obszary, które są bardziej powszechne lub rzadsze w praktyce katechetycznej.

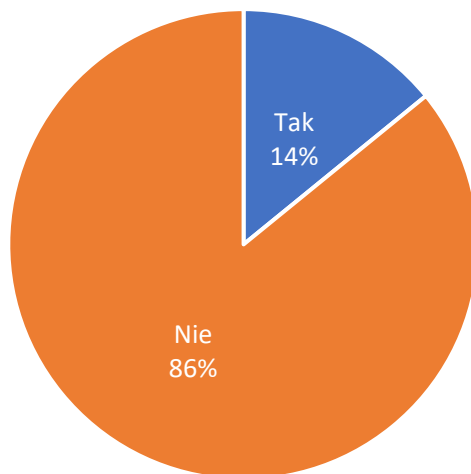

Wykres 30. Rodzaje prowadzonych katechez przez katechistów

(Rodzaj prowadzonych przez Panią/Pana katechez dla dorosłych; n=262)

Źródło: badania własne

W kontekście posługi istotną kwestią jest jej ciągłość. Zdecydowana większość posługujących katechistów (86%) nie miała przerwy w posłudze, zaledwie 14% z nich podjęło czasową przerwę w zaangażowaniu katechetycznym.

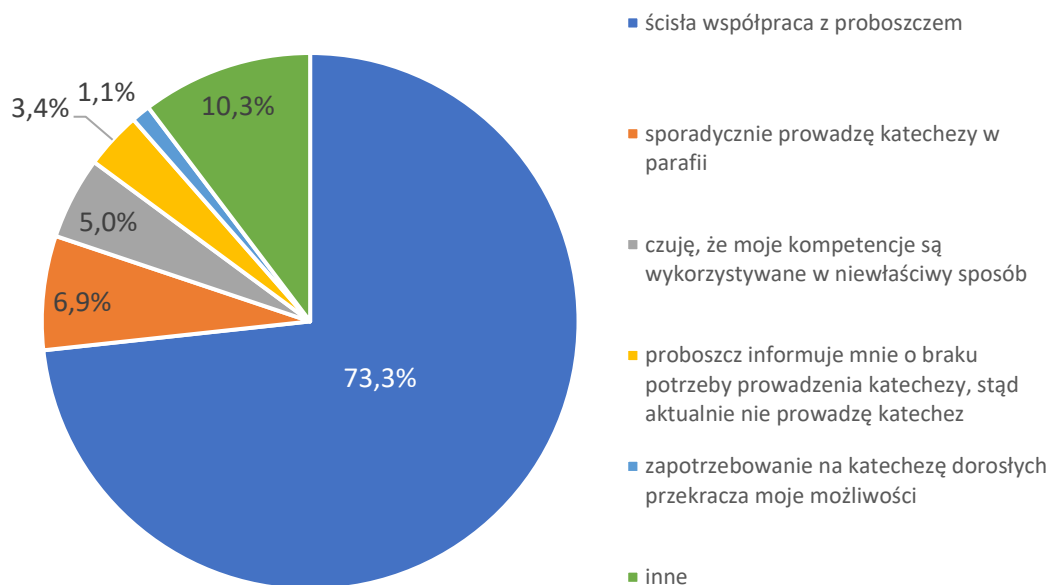

Wykres 31. Przerwa w posłudze

(Czy od czasu zakończenia formacji w Szkole Katechistów do dzisiaj miał(a) Pani/Pan przerwę w posłudze?; n=262)

Źródło: badania własne

Zapytano również ankietowanych, w jaki sposób proboszczowie wykorzystują kompetencje nabyte przez katechistów w Szkole Katechistów podczas katechezy dorosłych. Analiza statystyczna odpowiedzi wskazuje na dominujący udział jednej kategorii, tj. „ściśła współpraca z proboszczem”, która stanowi aż 73,3% udziału w wykorzystaniu kompetencji nabytych w Szkole Katechistów. To sugeruje, że istnieje silna współpraca między katechistami a proboszczem, przynajmniej w zapewnieniu możliwości prowadzenia katechez. Pozostałe odpowiedzi mają wydźwięk negatywny. 6,9% katechistów sporadycznie prowadzi katechezy w parafii. Niewielka część biorących udział w badaniu czuje, że ich kompetencje są wykorzystywane w niewłaściwy sposób. Również mały odsetek badanych stwierdza, że proboszcz informuje ich o braku potrzeby prowadzenia katechezy. Podsumowując, analiza wskazuje, że głównym sposobem wykorzystania kompetencji nabytych w Szkole Katechistów jest ściśła współpraca z proboszczem realizowana przez prowadzenie katechezy dorosłych.

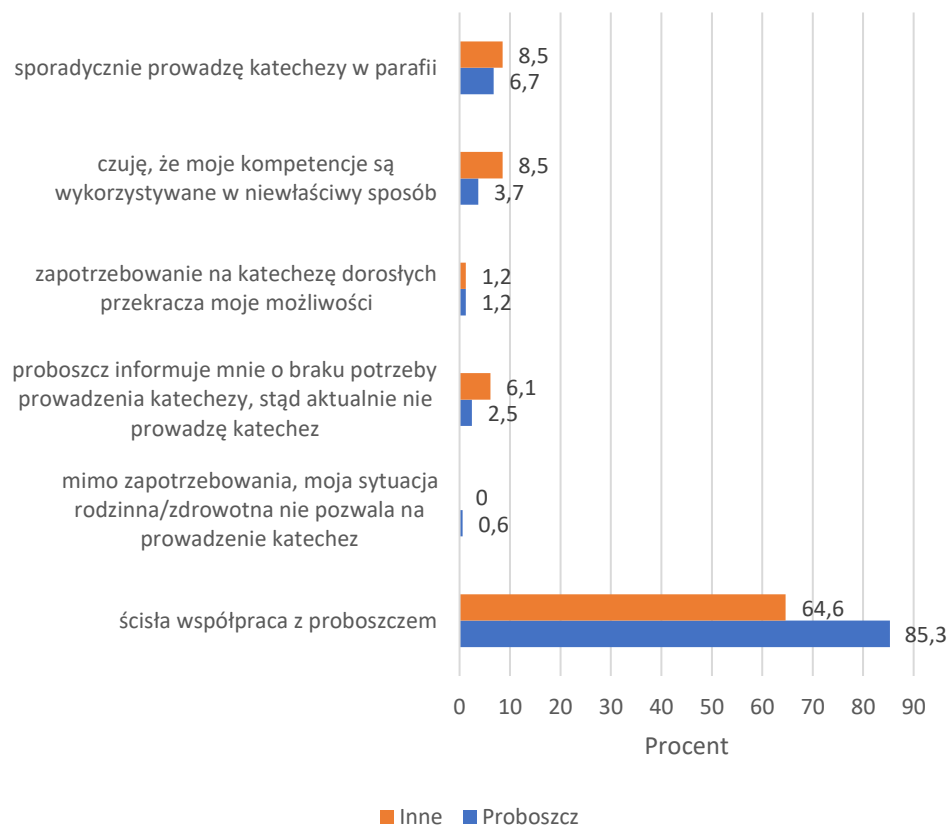

Wykres 32. Wykorzystanie kompetencji katechistów przez proboszczów

(W jaki sposób w Pani/Pana przypadku kompetencje nabyte w Szkole Katechistów są wykorzystywane przez proboszcza podczas katechezy dla dorosłych?; n=262)

Źródło: badania własne

Poziom współpracy z proboszczem koreluje z tym, na ile on sam był podstawowym źródłem informacji o Szkole Katechistów. Analiza danych dotyczących sposobu wykorzystania kompetencji nabytych w Szkole Katechistów przez proboszcza przy katechezie dorosłych pokazuje znaczące różnice w doświadczeniach katechistów w zależności od źródła ich informacji. W grupie katechistów, którzy otrzymują informacje bezpośrednio od proboszcza, aż 85,3% respondentów deklaruje ścisłą współpracę z nim. Dla porównania w grupie korzystającej z innych źródeł informacji ścisłą współpracę z proboszczem wskazało 64,6% respondentów. Warto również zauważyć, że 3,7% katechetów z grupy „proboszcz” czuje, że ich kompetencje są wykorzystywane w niewłaściwy sposób, podczas gdy w grupie innych źródeł ten odsetek wynosi 8,5%. Katechiści, którzy zostają zachęcani do szkoły przez proboszcza, mają lepsze doświadczenia związane ze współpracą i wykorzystaniem swoich kompetencji w parafii. Większy odsetek ścisłej współpracy z proboszczem w tej grupie oraz mniejszy odsetek osób czujących, że ich kompetencje są wykorzystywane w niewłaściwy sposób, wskazuje na wyższy poziom efektywności współpracy w przypadku, gdy proboszcz jest bezpośrednim źródłem informacji o możliwości formacji w szkole.

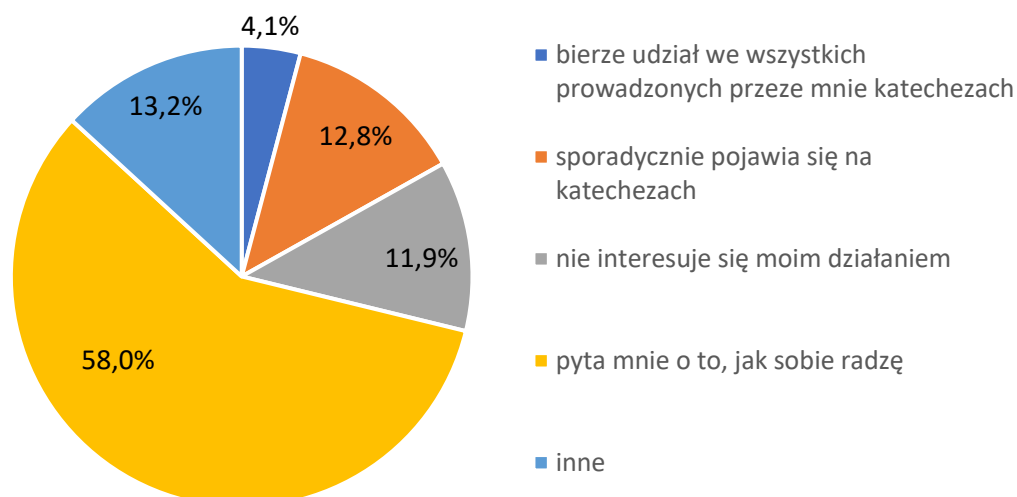

Wykres 33. Korelacja źródeł informacji o szkole z poziomem współpracy z proboszczem

(n=262)

Źródło: badania własne

Kolejne pytanie dotyczyło tego, w jaki sposób proboszczowie uczestniczą w ewaluacji kompetencji katechistów w parafii. Udział księdza proboszcza w ocenie kompetencji katechetów w parafii jest różnorodny. Największa część, wynosząca 58%, to przypadki, gdy ksiądz proboszcz pyta katechistów o to, jak sobie radzą. Kolejną odpowiedzią, stanowiącą 13,2%, są inne różnorodne formy aktywności proboszcza w ewaluacji posługi katechistów. Sytuacja, w której proboszcz bierze udział we wszystkich prowadzonych przez katechistów katechezach, stanowi 4,1% odpowiedzi. Kolejne 12,8% to sytuacje, w których proboszcz sporadycznie pojawia się na katechezach. Aż 11,9% przypadków to brak zainteresowania ze strony proboszcza działaniami katechetów. Wynika z tego, że księża proboszczowie wykazują różny poziom zaangażowania w ocenę kompetencji katechetów w parafii, która w większości ogranicza się do pytania katechistów bez osobistego sprawdzania prowadzonych katechez.

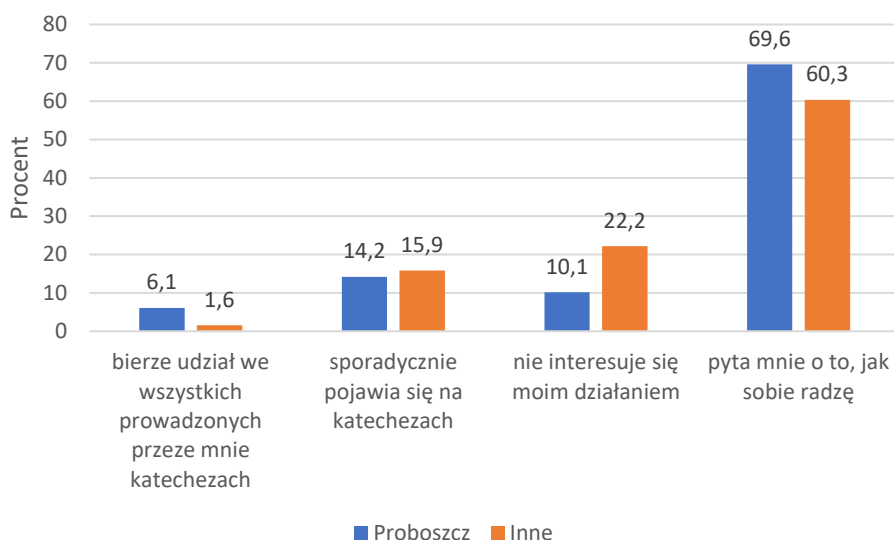

Wykres 34. Udział proboszcza w ewaluacji głoszonych katechez

(Jaki jest udział proboszcza w ewaluacji Pani/Pana kompetencji w posłudze w parafii?; n=262)

Źródło: badania własne

Skrzyżowanie pytania dotyczącego źródeł informacji o szkole z pytaniem o ewaluację, jaką podejmuje proboszcz wobec katechistów, pokazuje, że zainteresowanie proboszcza działaniami katechistów koreluje z tym, czy sam proboszcz przekazywał informacje o szkole. Można zauważyć, że proboszczowie, którzy osobiście przekazują informacje o szkole, wykazują większe zainteresowanie działaniami katechistów. Gdy proboszcz sam przekazuje informacje, jedynie 10,1% wykazuje brak zainteresowania, podczas gdy w przypadku innych źródeł odsetek ten wynosi 22,2%. Udział we wszystkich katechezach wśród proboszczów przekazujących informacje wynosi 6,1%, w porównaniu do 1,6% w przypadku innych źródeł. Sporadyczne pojawianie się na katechezach jest zbliżone w obu grupach, z odsetkami 14,2% i 15,9%. Różnicę widać także w odsetku proboszczów, którzy pytają katechistów o to, jak sobie radzą: 69,6% wśród proboszczów przekazujących informacje w porównaniu do 60,3% w przypadku innych źródeł. Proboszczowie, którzy sami przekazują informacje o szkole, wykazują większe zainteresowanie działalnością katechistów.

Wykres 35. Korelacja źródeł informacji o szkole z zaangażowaniem proboszcza w ewaluację

(n=262)

Źródło: badania własne

W pytaniu otwartym respondenci wyrażali swoją opinię na temat koniecznych zmian, jakie według nich powinny zajść w katechezie dorosłych. Można wyróżnić kilka głównych tematów i sugestii:

- Większy akcent na tematy wiary – wiele odpowiedzi sugeruje, że katecheza dorosłych powinna skupić się bardziej na podstawowych tematach wiary i doktryny katolickiej. Respondenci podkreślali potrzebę głoszenia kerygmatu.
- Potrzeba praktycznych zajęć i większej indywidualizacji – wielu respondentów zwraca uwagę na konieczność prowadzenia praktycznych zajęć warsztatowych, spotkań indywidualnych lub w małych grupach, a także na dostosowanie katechezy do potrzeb i poziomu wierzących.
- Zaangażowanie proboszczów – sugestie dotyczące większego zaangażowania proboszczów w posługę katechetyczną w parafii oraz potrzeba spotkań proboszcza z katechistami pojawiają się w wielu odpowiedziach.
- Większe wysiłki prowadzące do promocji katechezy dorosłych – katechiści wskazywali również na konieczność promowania spotkań katechetycznych wśród wiernych.

Propozycje zmian koncentrują się głównie na bardziej skutecznych metodach prowadzenia spotkań oraz większym zaangażowaniu proboszczów.

2. Perspektywa proboszczów

Jakościowe badanie przeprowadzone wśród proboszczów pokazuje, jak współpraca w posłudze katechistów oceniana jest z perspektywy księży. Zdecydowana większość przyznaje, że współpraca dokonuje się poprzez wspólne spotkania organizacyjne. Godne szczególnej uwagi są słowa proboszcza współpracującego z 20 katechistami: „Katechiści podzieleni są na grupy. Z tymi, którzy zajmują się przygotowaniem do I Komunii św. i bierzmowania, spotykam się zasadniczo raz w miesiącu, poza wakacjami. Chrzcielnicy katechiści mają spotkania rzadziej. Spotkanie rozpoczyna się od zapalenia świecy, modlitwy, następnie wysłuchujemy wzajemnych świadectw i jak poszły katechezy, jakie napotkaliśmy problemy, z jakimi sytuacjami duszpasterskimi się mierzymy. Przedstawiamy potem propozycje, jak będzie wyglądał następny temat. Raz w roku organizujemy walne spotkanie wszystkich katechistów”³⁹⁰. Podobnie wielką troskę o żywą współpracę wyraża inny kapłan: „W roku szkolnym mamy pięć spotkań, w ich trakcie przygotowujemy się do poszczególnych spotkań, które prowadzą katechiści (jedno spotkanie – jeden punkt kerygmatu), są to spotkania roboczo-formacyjne, dzielimy się na nich materiałami, problemami, obserwacjami, doświadczeniem. Są to najbardziej żywe i twórcze spotkania ze wszystkich grup parafialnych. Jeśli chcemy dotrzeć do dzieci w przygotowaniu do sakramentów, najpierw musimy przekonać rodziców”³⁹¹. Inni proboszczowie również wspominają o spotkaniach jako formie realizacji współpracy z katechistami:

- „Spotkanie raz na jakiś czas, modlitwa, omówienie problemów, wysłuchanie, podział zadań”³⁹².

- „Katechiści prowadzą u mnie katechezy dla rodziców przed chrztem, katechezy uzupełniające przed bierzmowaniem, cykl katechez przed bierzmowaniem. Spotykamy się kilka razy w roku, są to spotkania formacyjne, omawiamy program, przygotowujemy katechezy”³⁹³.

- „Systematyczne spotkania, przekazywanie wzajemnych informacji, dobór katechizowanych do katechistów”³⁹⁴.

³⁹⁰ 42/10200/20/11

³⁹¹ 32/13700/12/8

³⁹² 28/8200/6/6

³⁹³ 34/3400/4/10

³⁹⁴ 43/1300/6/13

- „Spotykam się z nimi systematycznie, mówią, że są zadowoleni z formacji stałej, ale rekolekcje powinny być zaliczane także jeśli odbywają je w innym miejscu niż Szkoła Katechistów”³⁹⁵.

- „Bardzo dobrze, wzajemne uzupełnianie się, spotkania omawiające realizację programu duszpasterskiego”³⁹⁶.

Współpraca proboszcza z katechistami w niektórych przypadkach realizuje się przy okazji spotkań z innymi grupami, do których należą katechiści. Jeden z proboszczów stwierdził: „Nie organizuję specjalnych spotkań dla katechistów, ich formacja dokonuje się w innych grupach. Ustalam co roku wraz z nimi cykl katechez niedzielnych”³⁹⁷. Podobnie praktykuje proboszcz współpracujący z dwoma katechistami: „Są to spotkania okazjonalne przy różnych okazjach, zwłaszcza przy okazji spotkań innych grup, ponieważ katechiści zaangażowani są w rady, Żywy Różaniec. Nie ma więc osobnych spotkań dla katechistów”³⁹⁸. Proboszcz 10 katechistów podaje, że kontakt z katechistami odbywa się poprzez „spotkania raczej o charakterze integracyjnym, wraz z innymi zaangażowanymi w parafię oraz katechetami szkolnymi”³⁹⁹.

Kolejna forma realizacji współpracy z katechistami dokonuje się w sposób indywidualny, przy okazji rozmów. Jeden z proboszczów stwierdził: „Współpracuję z nimi osobiście, ale w sposób indywidualny, ustalając obowiązki. Współpracuje z nimi także wikariusz, który odpowiedzialny jest także za przygotowanie do chrztu, posyła ich do domu ochrzczonego dziecka”⁴⁰⁰. Warte przywołania w tym kontekście są słowa proboszcza 15 katechistów: „Ciągłe z nimi wyjeżdżam, spędzamy razem wakacje, wyjeżdżamy na dni skupienia w różnych momentach, po prostu wspólne życie”⁴⁰¹.

Po przeanalizowaniu odpowiedzi proboszczów na pytanie o wymierne efekty posługi katechistów w ich parafii najczęstszą odpowiedzią była pozytywna ocena efektów na podstawie opinii uczestników. Proboszczowie stwierdzili, że:

- „Widzę duże efekty, przede wszystkim nie spotkałem się nigdy z negatywną opinią uczestników. Dla większości, którzy przychodzili na te katechezy, jest to jedyna forma spotkania formacyjnego, bo często są daleko od Boga i Kościoła”⁴⁰².

³⁹⁵ 35/9150/25/13

³⁹⁶ 33/8500/2/12

³⁹⁷ 45/9000/3/13

³⁹⁸ 44/6600/2/10

³⁹⁹ 35/7800/10/11

⁴⁰⁰ 40/8000/4/13

⁴⁰¹ 40/7800/15/8

⁴⁰² 35/7800/10/11

- „Jak słucham ludzi, to zawsze są pozytywne odgłosy”⁴⁰³.
- „Odzew jest bardzo dobry, widzę to po spowiedziach”⁴⁰⁴.
- „Ludzie chodzący np. na katechezy permanentne bardzo zadowoleni i tłumnie przychodzą”⁴⁰⁵.

Część proboszczów stwierdziło, że nie da się jasno określić efektów posługi katechistów, ponieważ jest to coś niemierzalnego. Kapłan współpracujący z 25 katechistami na pytanie o efekty posługi katechistów odpowiada: „Trudne pytanie. Jest to trudno mierzone. Jednak w poszczególnych przypadkach, ze świadectwa rodziców słyszę, że ich katechezy przynoszą dobre efekty”⁴⁰⁶. Podobnie stwierdzenia pojawiają się w dwóch innych wypowiedziach:

- „Trzeba się odwoływać ciągle do ewangelicznego motywu siania, w duszpasterstwie trudno cokolwiek zmierzyć, stwierdzić – czy można zmierzyć wiarę? Wypowiedzi rodziców jednak pokazują, że te katechezy mają wymierny skutek i owoce. Jeśli ktoś oczekuje natychmiastowych owoców w duszpasterstwie, to jest w błędzie, nie zwiększamy produkcji wierzących w parafii”⁴⁰⁷.

- „Myślę, że jest to niewymierne, ale zawsze słyszałem pozytywne opinie, zwłaszcza gdy katechiści zapraszają do dyskusji”⁴⁰⁸.

- „Ostatecznie nie wiemy jednak, jaki procent katechizowanych korzysta efektywnie z katechez – to jest niewymierne”⁴⁰⁹.

Konkretnym efektem posługi katechistów jest uporządkowanie życia sakramentalnego uczestników katechez. Jeden z proboszczów zauważa: „Wymiernym skutkiem głoszonych katechez jest porządkowanie życia sakramentalnego niektórych konkubentów. Rzadko ktoś prosi o możliwość przygotowania do Komunii św. poza parafią, aby uniknąć tej formuły przygotowania. Niektórzy chcą przygotowania w ten sposób, a są z innej parafii”⁴¹⁰. Inny proboszcz również zwraca uwagę na skutki poprawy życia sakramentalnego katechizowanych. „Po katechezach ludzie niechodzący do kościoła pojawiają się nawet na mszy, często są pod wrażeniem, że ktoś świecki dzieli się z nimi tak osobiście swoją wiarą”⁴¹¹.

⁴⁰³ 28/8200/6/6

⁴⁰⁴ 33/6500/2/10

⁴⁰⁵ 50/6500/2/4

⁴⁰⁶ 35/9150/25/13

⁴⁰⁷ 42/10200/20/11

⁴⁰⁸ 45/9000/3/13

⁴⁰⁹ 35/9150/25/13

⁴¹⁰ 42/10200/20/11

⁴¹¹ 35/9150/25/13

Często proboszczowie zauważają w swoich parafiach widoczne budowanie więzi i wspólnoty. Katechiści przyczyniają się do tego poprzez prowadzenie katechez (często w małych grupach), które przybliżają katechizowanych do wspólnoty. Proboszcz współpracujący z 12 katechistami stwierdza, że podstawowym efektem w jego parafii jest „budowanie wspólnoty, burzenie anonimowości, przybliżenie do Boga i Kościoła, ewangelizacja. Zdarza się, że katechizowani porządkują życie sakramentalne”⁴¹². Inny kapłan zauważa: „Widzę, że spotkania przynoszą efekty, katechizowani są zadowoleni, mam przykład chłopaka, który nie tylko się nawrócił, ale i zaangażował w życie parafii. Wielu osobom zmienił się obraz Kościoła, że to nie ten Kościół z Internetu”⁴¹³. Zdarza się, że sami katechizowani wyrażają aprobatę w stosunku do prowadzonych katechez dorosłych wobec proboszcza. Wspomina o tym kapłan współpracujący z katechistami od sześciu lat: „Jak słucham ludzi, to zawsze są pozytywne odgłosy, tym bardziej, że katechista idzie do domu katechizowanego. Katecheza w przestrzeni domowej wygląda zupełnie inaczej”⁴¹⁴.

Kolejnym efektem zauważanym przez proboszczów jest większa ilość katechez, przekładająca się na większą skuteczność działań formacyjnych w parafii. Katechiści stają się nieocenionym wsparciem w tej dziedzinie. Proboszcz 11-tysięcznej parafii określa, że efektem posługi katechistów jest „duże wsparcie w katechezie, gdyby nie katechista, katecheza nie byłaby realizowana w takim wymiarze, zawsze jest ktoś, kto może wesprzeć”⁴¹⁵. Podobnie wypowiada się ksiądz współpracujący z katechistami od 13 lat: „Gdyby ich nie było, nie odbyłaby się taka ilość katechez”⁴¹⁶.

Z perspektywy proboszczów efektem jest też samo dowartościowanie laikatu. Działalność katechistów pozwala laikatowi na pełnienie konkretnych zadań udzielających wsparcia duszpasterzom, co podnosi ich poczucie własnej wartości i zaangażowania w życie parafialne. Jeden z proboszczów stwierdza: „Efektem jest też to, że ta część laikatu – katechiści są bardziej dowartościowani, że mają konkretne zadanie wsparcia swoich duszpasterzy w misji katechizacji”⁴¹⁷. Proboszcz z 35-letnim doświadczeniem duszpasterskim zauważa, iż „Samo to, że katechiści angażują się, prowadzą katechezy, jest pozytywnym efektem”⁴¹⁸.

⁴¹² 32/13700/12/8

⁴¹³ 40/7800/15/8

⁴¹⁴ 28/8200/6/6

⁴¹⁵ 39/10900/1/13

⁴¹⁶ 43/13000/6/13

⁴¹⁷ 43/13000/6/13

⁴¹⁸ 35/9150/25/13

Wywiady z proboszczami dostarczają wiele innych informacji na temat posługi katechistów. Proboszczowie w swoich parafiach są odpowiedzialni za dzieło katechetyczne, dlatego wymaga się, aby posługa katechistów podlegała ich kontroli. Proboszczowie zostali zapytani o to, jak dokonuje się ewaluacja głoszonych katechez. Z rozmów z proboszczami wynika, że przede wszystkim ewaluacja dokonuje się na podstawie rozmów z katechistami.

Proboszczowie darzą katechistów wielkim zaufaniem. Proboszcz 14-tysięcznej parafii stwierdza, że „spotkania są poniekąd ewaluacją, mam zaufanie do katechistów, posiłkuję się tym, co mówią”⁴¹⁹. Niektórzy z proboszczów podkreślają, że zaufanie wobec katechistów nie pozwala im hospitować katechez:

- „Sam unikam hospitacji katechez, to zawsze usztywnia uczestników. Ewaluację dokonuję na podstawie świadectw katechistów i zaufania wobec nich”⁴²⁰.

- „Mam na tyle zaufania, nie chcę się pokazywać na tych katechezach”⁴²¹.

- „Jak się ma zaufanie, ciężko zwizytować”⁴²².

Powszechne wśród proboszczów jest zaufanie do katechistów. Opierają się na rozmowach z nimi jako głównym sposobie oceny jakości katechez.

Niektórzy księża często uczestniczą w spotkaniach katechetycznych, gdzie mogą ocenić przygotowanie i sposób przekazu treści przez katechistów:

- „Wielokrotnie uczestniczę w głoszonych katechezach i mam pozytywny oddźwięk”⁴²³.

- „W zasadzie zawsze siedzę w ławce i słucham niedzielnych katechez, które zawsze są dobrze przygotowane”⁴²⁴.

- „Raz sprawdziłem katechistów odnośnie treści i sposobu głoszenia katechez. Wszystko odbyło się bez zastrzeżeń”⁴²⁵.

- „Wiem, jaki konspekt mają przygotowany, uczestniczyłem kilka razy na początku ich posługi w spotkaniach przedchrzcielnych”⁴²⁶.

Trzecim rodzajem pozyskiwania informacji na temat przeprowadzanych katechez są głosy katechizowanych. Proboszcz współpracujący z czterema katechistami stwierdza: „Daje im dowolność w głoszeniu, ale słyszę pozytywne oddźwięki od słuchających ich

⁴¹⁹ 32/13700/12/8

⁴²⁰ 42/10200/20/11

⁴²¹ 33/6500/2/10

⁴²² 39/10900/1/13

⁴²³ 43/1300/6/13

⁴²⁴ 45/9000/3/13

⁴²⁵ 26/12000/3/1

⁴²⁶ 44/6600/2/10

katechez, niekiedy słuchałem katechez kierowanych do większej grupy, często katecheza związana jest ze świadectwem ich życia. Nie spotkałem nigdy negatywnych opinii na temat ich posługi”⁴²⁷. Z takiej formy ewaluacji korzystają również inni proboszczowie:

- „Słysząc pozytywne interpretacje słuchaczy”⁴²⁸.
- „Mam dobre głosy od uczestników katechez”⁴²⁹.

Rozmowy z proboszczami ukazały też problem braku ewaluacji lub przerzucanie tego obowiązku na wikariusza. Jeden z kapłanów, który przyznaje się do braku ewaluacji, stwierdza: „Niestety nie dokonuje się, choć widzę potrzebę ewaluacji”⁴³⁰. Proboszcz współpracujący z 25 katechistami w temacie ewaluacji powiedział: „Katechiści działają w oparciu o materiały, ale też wspólnymi siłami zrobiliśmy konspekty. Wikariusz, który jest odpowiedzialny za ich posługę, czuwa nad tym, co głoszą. Nie może być tak, że każdy robi to na swój sposób bez oparcia o sprawdzone materiały”⁴³¹.

3. Perspektywa katechizowanych

Katechizowanych zapytano o ocenę sensu katechezy dorosłych w parafii. Zdecydowana większość uczestników badania, tj. 73 osoby (61,3%), uznała katechezę za bardzo istotną dla swojego rozwoju duchowego. Kolejne 29 osób (24,4%) stwierdziło, że choć uznają katechezę za istotną, nie dostrzegają dużego jej wpływu na swoje życie religijne. 15 respondentów (12,6%) uczestniczyło w katechezie, jednakże bez silnego przekonania co do jej sensu. Zaledwie dwie osoby (łącznie 1,6%) określiły katechezę jako raczej nieistotną lub zupełnie nieistotną dla swojego życia. Podsumowując, większość badanych widzi sens w katechezie dorosłych, zwłaszcza jeśli chodzi o ich rozwój duchowy.

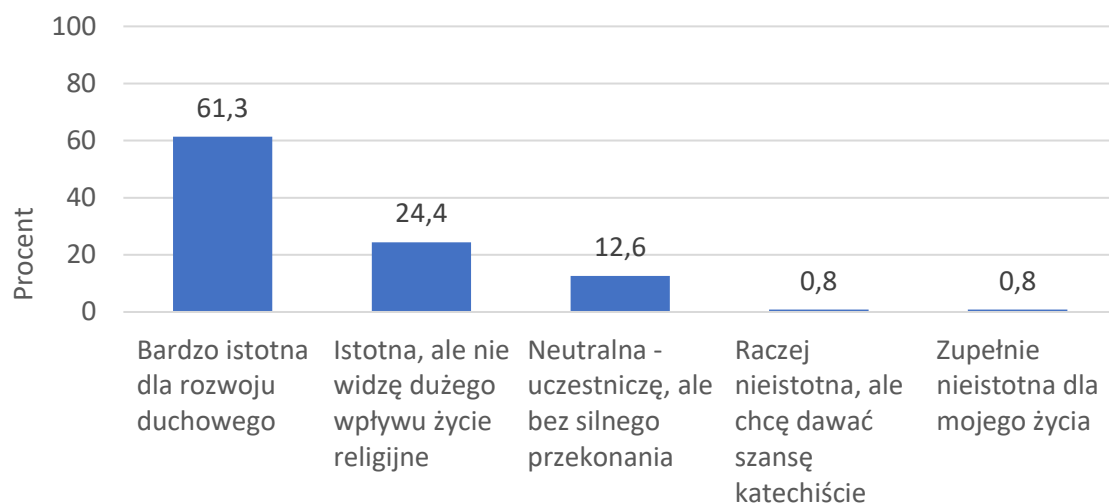
⁴²⁷ 40/8000/4/13

⁴²⁸ 39/10900/1/13

⁴²⁹ 33/6500/2/10

⁴³⁰ 35/7800/10/11

⁴³¹ 35/9150/25/13

Wykres 36. Sens katechezy dorosłych

(Jak oceni Pani/Pan sens katechezy dorosłych w parafii?; n=131)

Źródło: badania własne

W aspekcie sensu katechezy widać korelację wieku do najczęstszych odpowiedzi. W tabeli krzyżowej przedstawiono odpowiedzi pierwszej grupy wiekowej (18-52 lata) i drugiej (70-86 lat):

Sens katechezy dorosłych	Grupa wieku	
	pierwsza	druga
Bardzo istotna dla rozwoju duchowego	55	18
Istotna, ale nie widzę dużego wpływu życie religijne	26	3
Neutralna - uczestniczę, ale bez silnego przekonania	15	0
Raczej nieistotna, ale chcę dawać szansę katechiście	1	0
Zupełnie nieistotna dla mojego życia	1	0
Ogółem	98	21

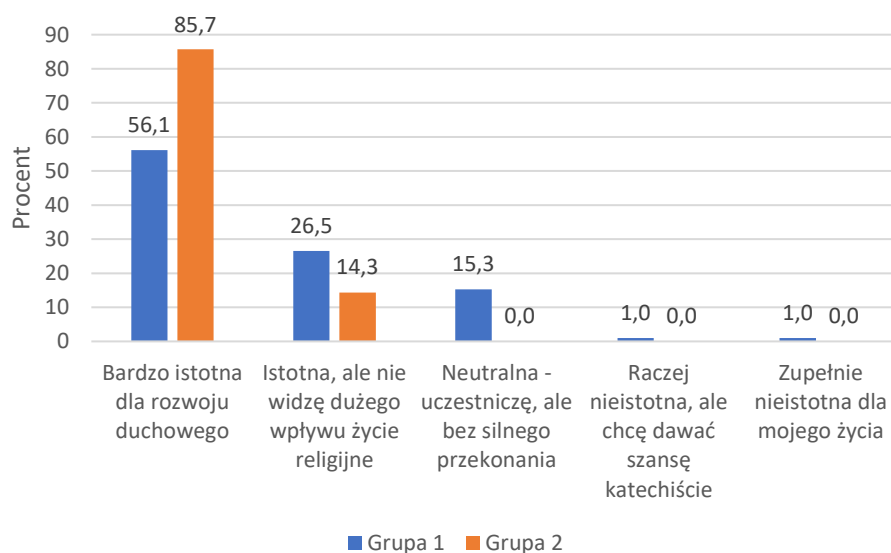
Tabela 7. Wiek i sens katechezy

(n=131)

Źródło: badania własne

W grupie pierwszej – osób młodszych – opinie na temat znaczenia katechezy są zróżnicowane. Większość z nich, bo 56,1%, uważa katechezę za bardzo istotną dla rozwoju duchowego. Jednak znacząca część, 26,5%, uważa, że katecheza jest istotna, ale nie widzi dużego wpływu na swoje życie religijne. Kolejna grupa, 15,3%, ma neutralne podejście do katechezy, uczestnicząc w niej bez silnego przekonania. Pozostałe 2% to osoby, które uważają katechezę za raczej nieistotną lub zupełnie nieistotną dla swojego życia. W starszej grupie opinie są bardziej jednolite. Aż 85,7% respondentów uważa katechezę za bardzo

istotną dla swojego rozwoju duchowego, a 14,3% twierdzi, że jest ona istotna, ale nie widzi dużego wpływu na swoje życie religijne. Z analizy wynika, że dla starszej grupy katecheza jest wyłącznie istotna. Wysoki odsetek osób uważających katechezę za bardzo istotną wskazuje na wysokie zaangażowanie i przekonanie o jej wartości. Dla młodszej grupy sytuacja jest bardziej zróżnicowana. Chociaż większość także uważa katechezę za bardzo istotną, to duża część respondentów ma neutralne lub mniej zdecydowane podejście. Podsumowując, katecheza ma większe znaczenie dla starszych dorosłych, którzy traktują jako bardzo istotną dla swojego rozwoju duchowego, podczas gdy młodszy dorośli, choć także doceniają jej znaczenie, podchodzą do niej z większym zróżnicowaniem, uwzględniając również podejścia neutralne.

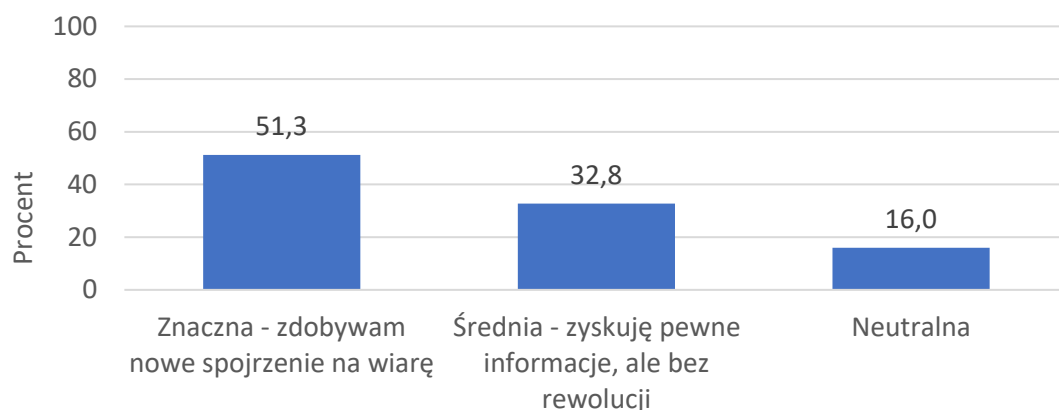

Wykres 37. Korelacja wieku i sensu katechezy

(n=131)

Źródło: badania własne

Katechizowanych poproszono też o ocenę wartości swojego uczestnictwa w katechezie dorosłych w parafii. Większość uczestników, aż 61 osób (51,3%), określiła wartość swojego uczestnictwa jako znaczną, podkreślając, że poprzez udział w katechezie dorosłych zdobywają nowe spojrzenie na wiarę. Kolejne 39 respondentów (32,8%) oceniło wartość swojego uczestnictwa jako średnią, wyrażając, że choć zyskują pewne informacje, to nie prowadzi to do rewolucyjnych zmian. Natomiast 19 osób (16%) pozostało neutralnych w ocenie wartości swojego uczestnictwa w katechezie dorosłych.

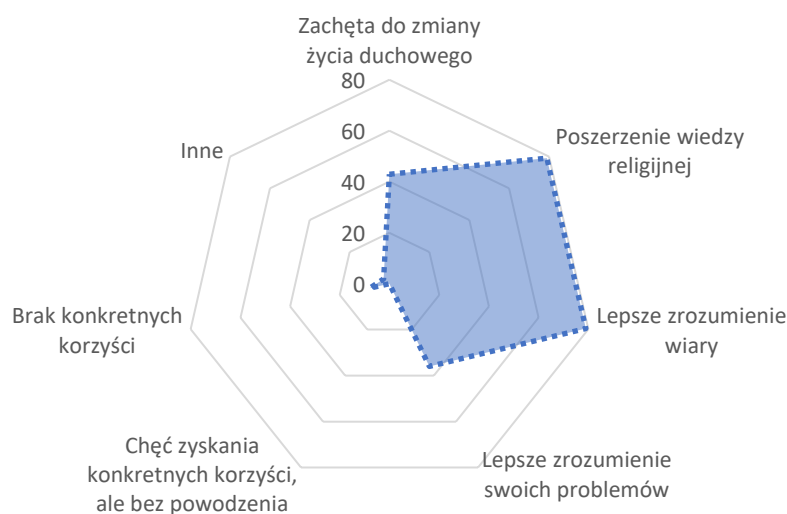

Wykres 38. Wartość katechezy dorosłych

(Jak oceni Pani/Pan wartość swojego uczestnictwa w katechezie dorosłych?; n=131)

Źródło: badania własne

Ankietowanych spytano o konkretne korzyści płynące z uczestnictwa w katechezie dorosłych w parafii. Najczęściej wskazywanymi korzyściami było poszerzenie wiedzy religijnej oraz lepsze zrozumienie wiary, które zadeklarowało po 79 respondentów (60,3%). Zachęta do zmiany życia duchowego została wskazana przez 43 osoby (32,8%), a lepsze zrozumienie swoich problemów przez 36 respondentów (27,48%). Tylko niewielki odsetek respondentów, tj. 8 osób (6,1%), zadeklarowało brak konkretnych korzyści z uczestnictwa w katechezie dorosłych, natomiast 3 osoby (2,3%) wskazały inne korzyści. Na podstawie tych danych można stwierdzić, że uczestnictwo w katechezie dorosłych przynosi zróżnicowane korzyści, przy czym najczęściej wymieniane są poszerzenie wiedzy religijnej oraz lepsze zrozumienie wiary.

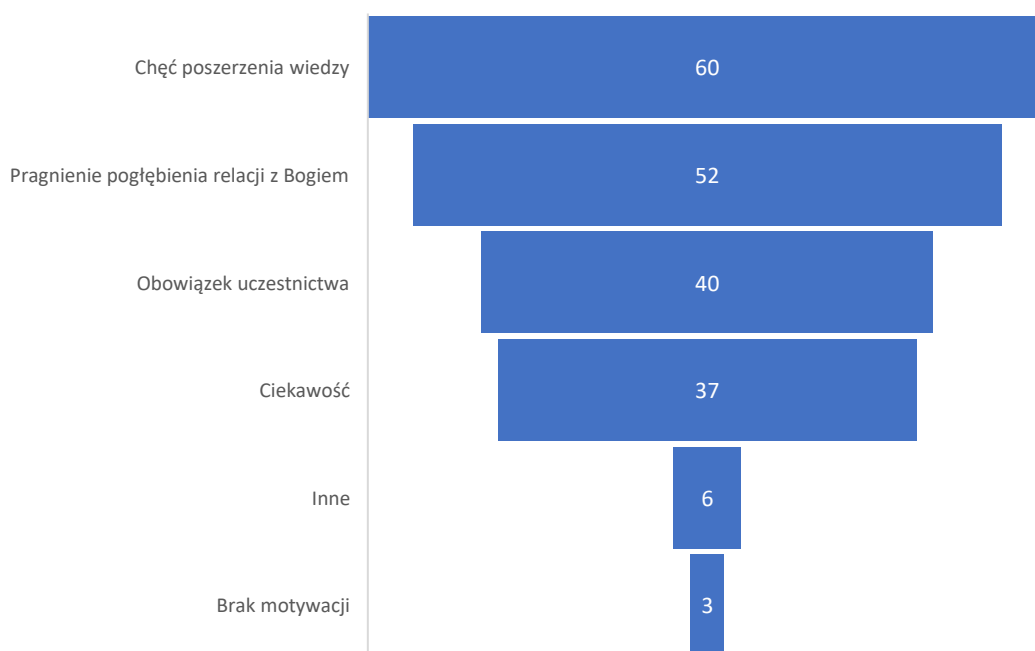

Wykres 39. Zyski z katechezy dorosłych

(Proszę wskazać konkretne zyski ze swojego uczestnictwa w katechezie dorosłych; n=131)

Źródło: badania własne

Ważnym elementem uczestnictwa jest też motywacja, jaką posiadają katechizowani. Najczęstszą motywacją do udziału w katechezie dorosłych jest chęć poszerzenia wiedzy, deklarowana przez 60 respondentów (45,8%), oraz pragnienie pogłębienia relacji z Bogiem, wskazane przez 52 osoby (39,7%). Uczestnictwo z poczucia obowiązku było motywacją dla 40 respondentów (30,5%), a ciekawość dla 37 osób (28,2%). Brak motywacji zadeklarowały jedynie 3 osoby (2,3%), natomiast 6 respondentów (4,6%) wskazało inne motywacje. Analizując te wyniki, można zauważyć, że choć motywacje do uczestnictwa w katechezie dorosłych są zróżnicowane (praktyczne, duchowe, intelektualne), to jednak towarzyszą wszystkim uczestnikom katechez.

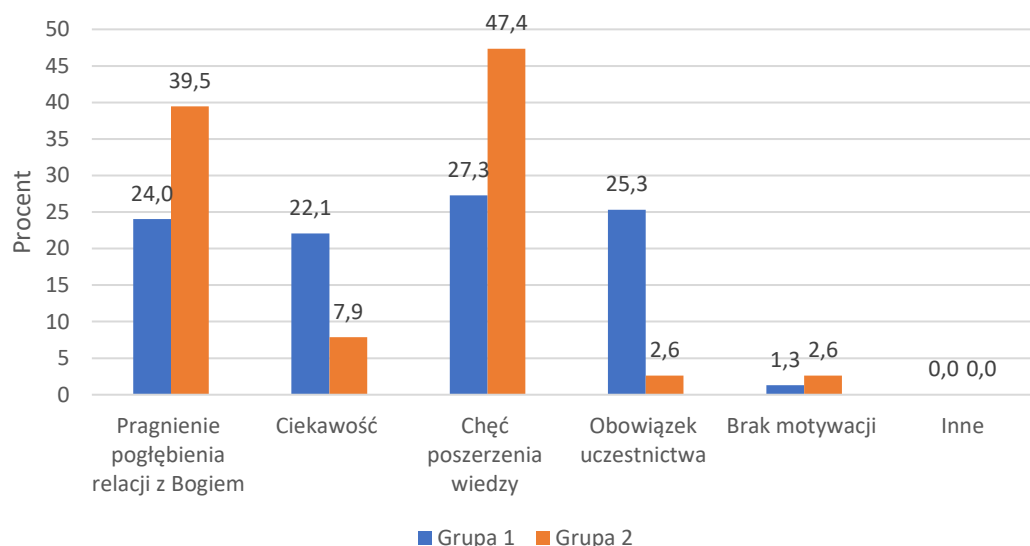
Wykres 40. Motywacje do uczestnictwa w katechezie dorosłych

(Jaka jest Pani/Pana motywacja do udziału w katechezie dorosłych?; n=131)

Źródło: badania własne

Wyniki badania dotyczącego motywacji do uczestnictwa w katechezie różnią się wśród dwóch grup wiekowych: młodszych (18-52 lat) i starszych (70-86 lat). W grupie osób młodszych 24% ankietowanych wskazało na pragnienie pogłębienia relacji z Bogiem, 22,1% na ciekawość, 27,3% na chęć poszerzenia wiedzy, 25,3% na obowiązek uczestnictwa, a 1,3% wskazało brak motywacji. W grupie starszych, liczącej 21 osób, 71,4% wskazało na pragnienie pogłębienia relacji z Bogiem, 14,3% na ciekawość, 85,7% na chęć poszerzenia wiedzy, 4,8% na obowiązek uczestnictwa, a 4,8% wskazało brak motywacji. Z analizy wynika, że młodszy uczestnicy katechez są motywowani nie tylko pragnieniem pogłębienia relacji z Bogiem i chęcią poszerzenia wiedzy, ale także obowiązkiem uczestnictwa

i ciekawością. Te dwa aspekty, obowiązek i ciekawość, są znacznie mniej obecne w grupie starszych uczestników. Starsze osoby koncentrują się głównie na pragnieniu pogłębienia relacji z Bogiem i poszerzeniu wiedzy, nie wykazując znaczącej motywacji związanej z obowiązkiem czy ciekawością.

Wykres 41. Korelacja wieku i motywacji do uczestnictwa w katechezie dorosłych

(n=122)

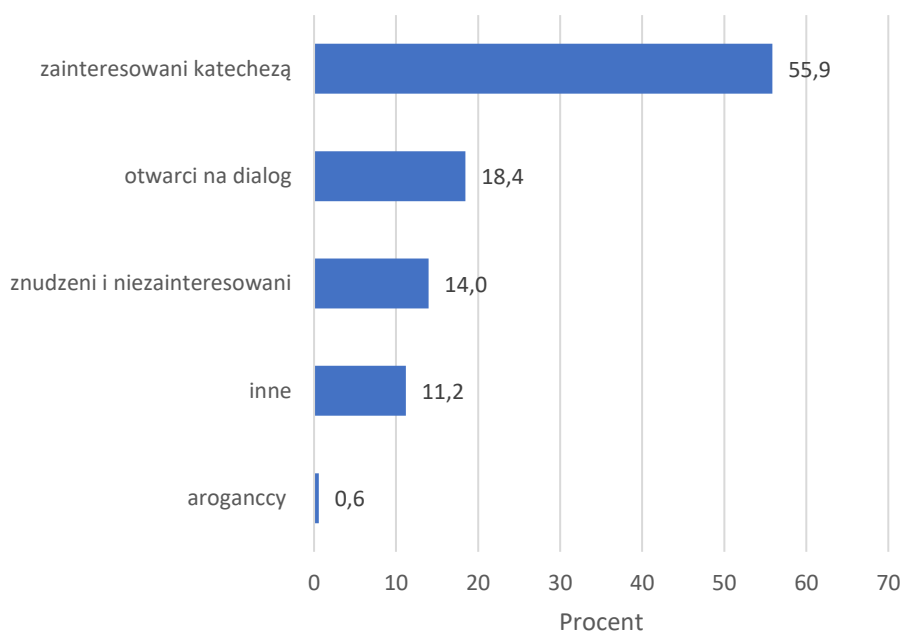
Źródło: badania własne

Analiza odpowiedzi na otwarte pytanie dotyczące tego, co podobało się uczestnikom katechezy oraz co można udoskonalić, ukazuje grupy najczęściej pojawiających się tematów. Otwartość i dialog z prowadzącymi stanowi najczęstszą pozytywną uwagę respondentów. Odpowiedzi takie jak: „otwartość katechisty”, „możliwość swobodnej rozmowy” pojawiły się 24 razy na 70 udzielonych odpowiedzi. Pozytywna atmosfera katechez, wspomniana w 14 odpowiedziach, również była wysoko ceniona przez uczestników; pojawiały się odpowiedzi: „miła atmosfera”, „swobodna atmosfera, otwartość”. Wiedza i kompetencje prowadzących oraz różnorodność form i metod zostały wyróżnione w 10 odpowiedziach. Kolejnym pojawiającym się pozytywnym aspektem katechez był jasny i zrozumiały przekaz, który został wspomniany w 9 odpowiedziach. Analiza odpowiedzi uczestników katechezy ujawnia też kilka krytycznych uwag, które wskazują na obszary wymagające udoskonalenia. Chociaż zdecydowana większość opinii była pozytywna, niektórzy uczestnicy zwrócili uwagę na aspekty, które można poprawić. Kilku respondentom nie odpowiadała wykładowa forma spotkania, zwrócono też uwagę na

konieczność aktualizowania tematów katechez zgodnie ze zmieniającą się sytuacją na świecie.

4. Perspektywa kandydatów

Analiza kart hospitacyjnych dotycząca nastawienia katechizowanych oraz ich ewentualnych reakcji wskazuje na różnorodne postawy uczestników katechez. Z badania wynika, że większość katechizowanych, bo aż 100 osób (55,9%), była zainteresowana katechezą. Otwartość na dialog została zgłoszona w 33 przypadkach, co stanowi 18,4% wszystkich odpowiedzi. Z kolei 25 osób (14%) wykazało postawę znudzenia i braku zainteresowania. Arogancję wykazywała tylko jedna osoba, co stanowi 0,8% wszystkich przypadków. W kategorii „inne” znalazło się 20 przypadków, co stanowi 11,2%. Grupa ta zawierała najczęściej negatywne nastawienia (brak aktywności, zniecierpliwienie, zamknięcie).

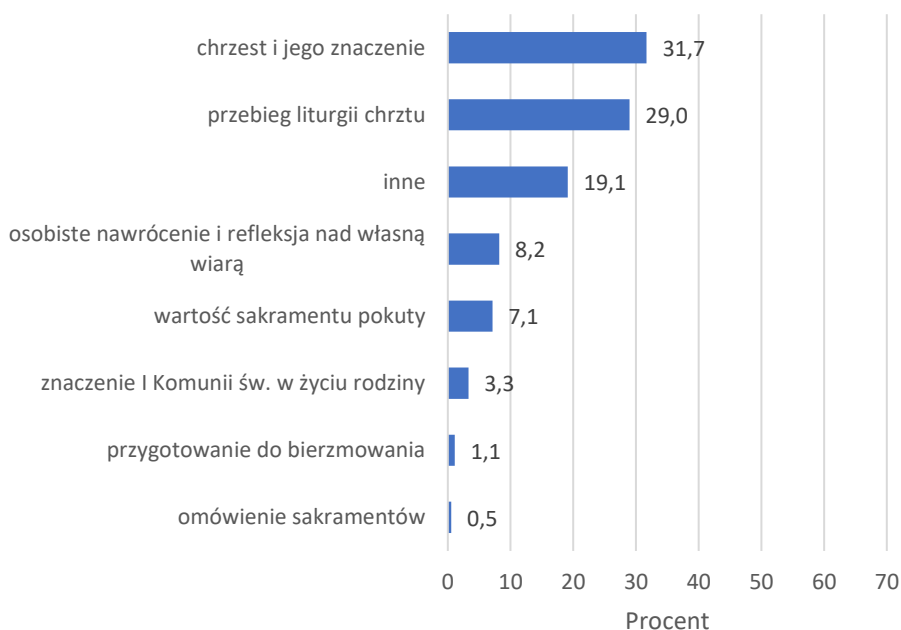
Wykres 42. Nastawienie katechizowanych

(n=118)

Źródło: badania własne

Hospitacje przeprowadzone przez kandydatów obejmowały ocenę celów katechez wyznaczonych przez prowadzących. Informacje te ukazują najczęstszą tematykę spotkań. Najczęściej pojawiającym się tematem był „chrzest i jego znaczenie”, który pojawił się w 58 kartach, co stanowi około 31,7% wszystkich ocenianych kart. Drugim najczęściej wskazywanym tematem był przebieg liturgii chrztu, uwzględniony w 53 kartach, co przekłada się na 29%. Temat osobistego nawrócenia i refleksji nad własną wiarą był

wskazany w 15 kartach, co stanowi 8,2% całości. Wartość sakramentu pokuty jako temat była wymieniona w 13 kartach, czyli w 7,1%. Znaczenie I Komunii św. w życiu rodziny było tematem 6 katechez, co daje 3,3%. Przygotowanie do bierzmowania i omówienie sakramentów były najrzadziej pojawiającymi się tematami, pojawiając się odpowiednio w 2 (1,1%) i 1 (0,5%) karcie. Ponadto, w 35 kartach, co stanowi 19,1%, wskazano inne tematy, zwłaszcza związane z chrztem świętym, takie jak rola rodziców w wychowaniu religijnym czy katecheza kerygmaticzna dla rodziców. Temat chrztu świętego i zagadnień z nim związanych jest najczęstszym tematem katechez dorosłych.

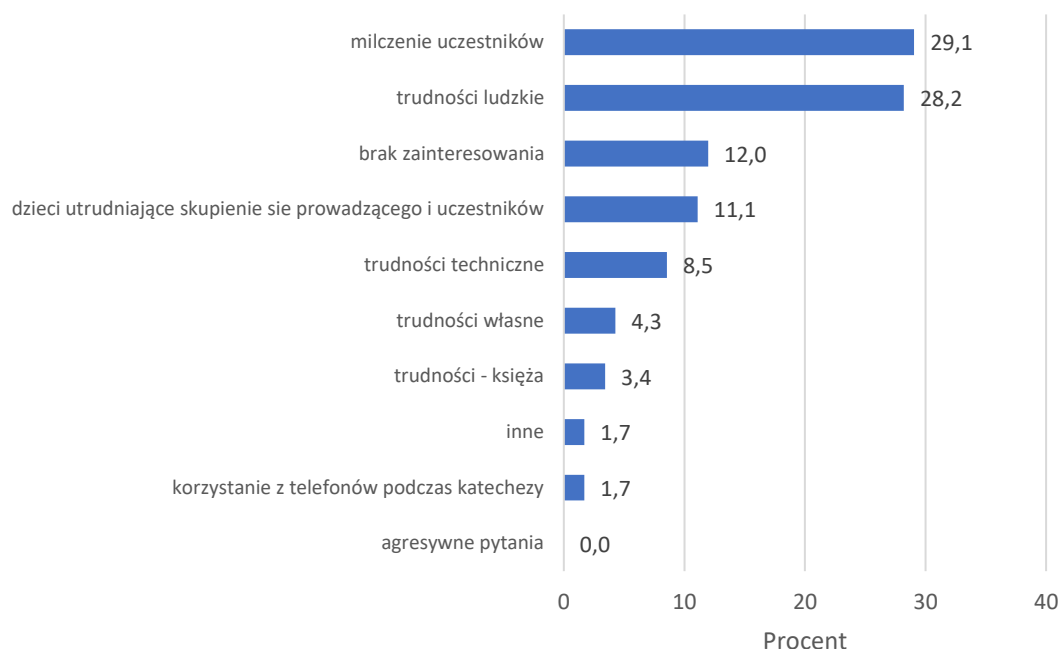
Wykres 43. Tematyka katechez

(n=118)

Źródło: badania własne

Kandydaci formujący się w Szkole Katechistów jako obserwatorzy katechez dostrzegali konkretne trudności, z jakimi borykać się musieli prowadzący. Najczęściej zgłaszaną trudnością było milczenie uczestników, które pojawiło się w 34 kartach, co stanowi 29,1% wszystkich przypadków. Problemy ludzkie (zmęczenie, brak podstawowej wiedzy, bierność) były zgłaszane w 33 kartach, co odpowiada 28,2%. Brak zainteresowania ze strony uczestników został wymieniony w 14 kartach, co stanowi 12% odpowiedzi. Problemy z dziećmi, które utrudniały skupienie się prowadzącemu i uczestnikom, pojawiły się w 13 kartach, czyli 11,1%. Trudności techniczne były zgłaszane w 10 kartach, co stanowi 8,5%. Trudności związane z księżmi (przerwanie katechezy pojawieniem się księdza) zostały wymienione w 4 kartach, co odpowiada 3,4%. Własne (wewnętrzne) trudności

katechistów zostały zgłoszone w 5 kartach, co stanowi 4,2%. Korzystanie z telefonów podczas katechezy pojawiło się w 2 kartach, czyli 1,7%. Inne trudności zostały wymienione w 6 kartach, co stanowi 5,1%. Podsumowując, największym problemem jest trudność wchodzenia uczestników katechez w interakcje z katechistami.

Wykres 44. Trudności na katechezie

(n=118)

Źródło: badania własne

*

Podsumowując czwarty rozdział empirycznej części pracy pt.: *Posługa katechistów*, należy zwrócić uwagę na następujące wnioski. Katechiści prowadzą różnorodne formy katechezy dla dorosłych, najczęściej katechezę przed chrztem dzieci, a także dla bierzmowanych i rodziców przed I Komunią św. dzieci. Większość katechistów kontynuuje swoją posługę bez przerw. Ich kompetencje są głównie dobrze wykorzystywane przez proboszczów. Katechiści, którzy byli informowani o szkole bezpośrednio przez proboszcza, częściej doświadczają pozytywnej współpracy z nim i odpowiedniego wykorzystania swoich umiejętności. W większości przypadków proboszczowie interesują się postęпами katechistów, choć poziom ich zaangażowania w ewaluację jest zróżnicowany. Katechiści wskazują na potrzebę większego akcentu położonego na tematy wiary, praktycznych zajęć, indywidualizacji katechezy oraz większego zaangażowania proboszczów i promocji katechezy dorosłych.

Proboszczowie oceniają współpracę z katechistami jako pozytywną, opartą głównie na spotkaniach organizacyjnych i formacyjnych. Katechiści w ich perspektywie odgrywają ważną rolę w przygotowaniach do sakramentów, budowaniu wspólnoty i poprawie życia sakramentalnego uczestników. Proboszczowie dostrzegają efekty posługi katechistów w pozytywnych opiniach uczestników katechez, większej liczbie katechez oraz zaangażowaniu laikatu. Ewaluacja ich pracy opiera się głównie na zaufaniu i rozmowach, chociaż niektórzy proboszczowie uczestniczą w katechezach, aby ocenić jakość przekazu.

W kontekście posługi katechistów większość badanych katechizowanych uznała katechezę dorosłych za bardzo istotną dla swojego rozwoju duchowego. Starsi uczestnicy byli bardziej zgodni co do istotności katechez, podczas gdy młodsi mieli zróżnicowane opinie. Uczestnictwo w katechezie przynosiło pewne korzyści, takie jak poszerzenie wiedzy religijnej i lepsze zrozumienie wiary. Motywacje do udziału obejmowały pragnienie pogłębienia relacji z Bogiem, chęć poszerzenia wiedzy oraz ciekawość. Młodsi uczestnicy byli dodatkowo motywowani poczuciem obowiązku. Opinie na temat katechez podkreślały otwartość i dialog z prowadzącymi oraz pozytywną atmosferę spotkań.

Kandydaci na katechistów hospitujący katechezę wskazywali na różnorodne postawy uczestników katechez. Większość katechizowanych wykazywała zainteresowanie i otwartość na dialog, choć niektórzy przejawiali znudzenie i brak zaangażowania. Kandydaci formujący się w Szkole Katechistów zauważali, że najczęstszymi tematami katechez był chrzest, jego znaczenie oraz przebieg liturgii chrztu. Największymi trudnościami zgłaszanymi przez obserwatorów były milczenie uczestników, problemy związane ze zmęczeniem, brakiem podstawowej wiedzy oraz biernością. Oceniający zauważyli również trudności techniczne i związane z zachowaniem uczestników. Pomimo tych wyzwań, katechiści starali się sprostać zadaniom, koncentrując się na istotnych tematach i angażując uczestników w dialog.

Część empiryczna pracy skupia się na prezentacji badań dotyczących Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej. Analizę przedstawiono w trzech blokach merytorycznych: tożsamość, formacja oraz posługa katechistów. Proces badawczy został szczegółowo opisany w pierwszym rozdziale pracy, który zawiera wyjaśnienie problemu badawczego, celu badań, pytań badawczych oraz hipotez. Zostały również określone metody, techniki i narzędzia badawcze, które posłużyły do zebrania danych. Badania przeprowadzono w określonym środowisku badawczym, a ich organizacja i przebieg zostały szczegółowo zaprezentowane.

W analizie tożsamości katechistów, wynikającej z przeprowadzonych badań, wskazano, że ważnym elementem kształtującym tę tożsamość jest świeckość oraz poczucie powołania do służby, które przejawia się w rozpoznaniu Bożego wezwania do misji. Tożsamość katechisty jest dynamiczna, rozwija się w miarę nabywania doświadczeń oraz zaangażowania w posługę. Ważnymi cechami, które wpływają na autorytet katechisty, są otwartość, oddanie Bogu, umiejętność słuchania i życzliwość. Katechiści są postrzegani jako osoby autentyczne, które rozumieją życie codzienne, co sprawia, że ich posługa jest bardziej zbliżona do potrzeb wiernych.

Formacja katechistów w Szkole Katechistów jest uznawana za bardzo ważną w kontekście ich przygotowania do posługi. Większość uczestników szkoły ocenia swoje przygotowanie jako bardzo dobre, a także aktywnie rozwija swoje kompetencje poprzez rekolekcje, uczestnictwo w życiu wspólnoty oraz wymianę doświadczeń. Z kolei duszpasterze zwracają uwagę na konieczność formacji permanentnej, choć pojawiają się także głosy o zbyt dużych wymaganiach. Większość katechizowanych pozytywnie ocenia kompetencje katechistów, uznając przekazywaną wiedzę za jasną i zrozumiałą.

W zakresie posługi katechistów badania ujawniają, że katechiści prowadzą różnorodne formy katechezy, głównie przed chrztem dzieci, bierzmowaniem i I Komunią św. Ich kompetencje są dobrze wykorzystywane, zwłaszcza przez proboszczów, którzy często interesują się ich posługą. Większość katechizowanych ocenia katechezę jako istotną dla rozwoju duchowego, a uczestnictwo w katechezie przynosi im korzyści w postaci poszerzenia wiedzy religijnej i głębszego zrozumienia wiary. Podczas gdy młodsi uczestnicy katechez są często motywowani poczuciem obowiązku, starsi dostrzegają większą wartość w pogłębianiu relacji z Bogiem.

W części prakseologicznej pracy została przeprowadzona weryfikacja hipotez zaprezentowanych w części empirycznej, a także omówione są postulaty wynikające z przeprowadzonych analiz.

CZEŚĆ TRZECIA

PRAKSEOLOGICZNA

Trzecia część dysertacji – prakseologiczna – stanowi ostatni etap analizy teologiczno-pastoralnej, w którym dokonuje się weryfikacja hipotez badawczych oraz formułowanie postulatów katechetycznych. Jej zadaniem jest przełożenie wyników badań empirycznych na konkretne wnioski, które mogą stać się narzędziem w dalszym rozwijaniu katechezy dorosłych oraz Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej.

Na tym etapie badań katechetycznych istotne jest wykorzystanie interdyscyplinarnego podejścia, które pozwala łączyć dane empiryczne z refleksją teologiczną. Ponieważ *katechetyka jest nauką teologiczną, korzystającą w dużej mierze z wyników badań nauk humanistycznych, to takie ujęcie musi znaleźć odzwierciedlenie w sposobach wnioskowania katechetycznego. Wnioskowanie to będzie opierać się zarówno na przesłankach teologicznych, jak i zaczerpniętych z nauk humanistycznych*⁴³². Należy pamiętać, że badania empiryczne w katechetyce stanowią jedynie pomoc, a wnioski muszą zachować swój teologiczny charakter: *Katechetyka jak wiadomo jest częścią teologii praktycznej, a więc podejmuje próby dostarczenia danych empirycznych czy projektów konkretnych rozwiązań pedagogicznych w dziele posługi słowa Bożego w codziennej rzeczywistości pastoralnej i dydaktycznej. Nie przestaje być jednak teologią, ściślej: teologią katechetyczną – pedagogię Bożą bowiem poddaje refleksji teologicznej*⁴³³.

Treść prakseologicznej części pracy podzielono na trzy rozdziały. Pierwszy z nich, *Weryfikacja hipotez*, konfrontuje wyniki badań z postawionymi hipotezami i pytaniami badawczymi. Drugi rozdział, zatytułowany *Postulaty katechetyczne*, zawiera opracowane na ich podstawie wskazania, które mogą być praktycznym narzędziem w pracy duszpasterskiej. Wreszcie trzeci rozdział, *Modelowość Szkoły Katechistów*, prezentuje poznańską inicjatywę jako propozycję i inspirację dla innych projektów katechetycznych w Polsce.

Prakseologiczny charakter tej części dysertacji wyraża się w dążeniu do praktycznej aplikacji wniosków, które mają służyć zarówno rozwojowi katechezy dorosłych, jak i wzbogaceniu katechetyki o refleksję opartą na solidnych podstawach empirycznych.

⁴³² P. Tomasik, *Kwestie fundamentalne metodologii katechetyki*, „Studia Katechetyczne” 9 (2013), s. 86.

⁴³³ D. Kurzydło, *Badania empiryczne w katechetyce...*, dz. cyt., s. 181.

Rozdział 1

Weryfikacja hipotez badawczych

W poniższym rozdziale została podjęta próba weryfikacji postawionych hipotez badawczych. Analiza koncentruje się na ocenie, w jakim stopniu zebrane dane empiryczne potwierdzają lub obalają założenia dotyczące tożsamości katechistów, ich formacji oraz posługi. Celem tego rozdziału jest nie tylko potwierdzenie lub odrzucenie hipotez, ale także przygotowanie gruntu pod wnioski i propozycje, które znajdują się w dalszej części pracy.

1. Hipotezy dotyczące tożsamości katechistów

a) Hipoteza 1a. Istnieją cechy i predyspozycje, które wraz z powołaniem do głoszenia katechez są niezbędne do podjęcia posługi katechisty.

W oparciu o przeprowadzoną analizę hipoteza dotycząca istnienia niezbędnych cech, predyspozycji i powołania katechisty została potwierdzona. Świadczą o tym wyniki badań przeprowadzonych w grupie samych katechistów oraz proboszczów parafii, w których posługują katechiści.

Na podstawie deklaracji katechistów można wywnioskować, że rozeznanie powołania do głoszenia katechezy dorosłych następuje na różnych etapach życia. Dla większości respondentów momentem przyjęcia powołania do głoszenia katechez dorosłych był kontakt z proboszczem przed rozpoczęciem formacji. Pozostałe odpowiedzi wskazują, że powołanie było rozeznane w różnych innych momentach. Prawie wszyscy badani deklarują jednak poczucie powołania do głoszenia katechez dorosłym. Analiza wykazuje, że powołanie nie jest jedynym czynnikiem decydującym o skuteczności posługi katechisty. Respondenci wskazali konkretne cechy, które są równie istotne. Najważniejsze z nich, wymienione przez prawie wszystkich, to „otwartość na innych ludzi”, „oddanie Bogu”, „umiejętność słuchania” oraz „życzliwość i cierpliwość”. W kontekście dynamicznego rozwoju tożsamości katechisty subiektywne poczucie zmiany, którego badani doświadczają w trakcie posługi, jest znaczące. Większość katechistów odczuwa pozytywne zmiany w zakresie chęci do pracy, motywacji i przygotowania. Posługa katechetyczna sprzyja osobistemu rozwojowi i może prowadzić do wzrostu zaangażowania oraz poprawy umiejętności dydaktycznych.

Również na podstawie analizy badania jakościowego dotyczącego cech i kryteriów wyboru katechistów przez proboszczów można potwierdzić weryfikowaną hipotezę. Praktycznie wszyscy proboszczowie wskazali „głębką wiarę” jako pierwszorzędną cechę

katechisty. Cechy takie jak pobożność, regularna modlitwa i zaangażowanie w życie parafialne są ich zdaniem niezbędne do podjęcia posługi katechisty. Cechą często podkreślaną jest aktywne uczestnictwo w życiu parafii. Katechiści, którzy są zaangażowani w grupy formacyjne i mają zaplecze wspólnotowe, są postrzegani jako bardziej skuteczni. Taki zaangażowany styl życia, który obejmuje przynależność do wspólnot religijnych, jest niezbędny do pełnienia roli katechisty. Oprócz powołania i zaangażowania proboszczowie podkreślają znaczenie cech osobowościowych, takich jak pokora, otwartość na innych, umiejętność słuchania i empatia. Katechista powinien być osobą, która nie tylko wierzy, ale także umie dzielić się wiarą w sposób autentyczny i wrażliwy na potrzeby innych. Niektóre cechy, takie jak wiek czy sytuacja rodzinna, również są uznawane za ważne w dobieraniu kandydatów. Katechiści w średnim wieku, ustabilizowani życiowo, są postrzegani jako bardziej odpowiedni do pełnienia tej roli. Doświadczenie życiowe i sytuacja rodzinna mogą przyczyniać się do głębszego zrozumienia problemów osób katechizowanych oraz lepszego przekazywania świadectwa wiary.

Analiza wykazuje, że dla efektywnego pełnienia roli katechisty potrzebne jest poczucie powołania do tej misji, poparte zarówno cechami osobowościowymi, jak i duchowymi. Swoistym potwierdzeniem zdatności do roli katechisty jest jego zaangażowanie w życie parafialne. Konkludując, powołanie do katechezy jest ważnym elementem posługi, ale pełnienie tej roli wymaga również specyficznych cech i predyspozycji, które wspierają i wzmacniają skuteczność katechisty.

b) Hipoteza 1b. Stan świecki katechistów pozytywnie wpływa na skuteczność ich posługi.

Na podstawie zebranych wyników badań, zarówno z perspektywy proboszczów, jak i katechizowanych, można stwierdzić, że świecki stan katechistów pozytywnie wpływa na skuteczność ich posługi.

Proboszczowie zauważają, że świeccy katechiści są bardziej efektywni w przekazywaniu treści wiary, ponieważ ich świadectwo jest bardziej przystępne dla katechizowanych, którzy często mają dystans lub sceptyczne podejście do księży. Świeccy katechiści, jako osoby funkcjonujące w tych samych realiach co ich słuchacze, lepiej rozumieją codzienne problemy i wyzwania życia. Ta bliskość sprawia, że przekazywane treści są bardziej autentyczne i lepiej docierają do katechizowanych.

Perspektywa katechizowanych wskazuje, że większość z nich preferuje katechezę prowadzoną przez świeckich, gdyż uważają, że ci lepiej rozumieją ich sytuacje życiowe i są

bliżsi codziennym realiom. Jest to szczególnie zauważalne wśród młodszych uczestników katechezy, którzy cenią świeckich za ich większe zrozumienie codziennych wyzwań. W grupie starszych osób preferencje są bardziej podzielone, choć większy autorytet przypisuje się księżom. Świeccy katechiści są postrzegani jako przystępni, zwłaszcza w kontekście dialogu i otwartości na pytania. To sprawia, że ich nauczanie często ma większy wpływ na katechizowanych, którzy czują się bardziej zrozumiani i otwarci na treści przekazywane w trakcie katechezy. Wspólne doświadczenie życia codziennego daje im przewagę w skuteczniejszym dotarciu do katechizowanych, zwłaszcza tych, którzy mają trudności w odnalezieniu się w tradycyjnych strukturach kościelnych.

W ten sposób hipoteza, że świecki status katechistów pozytywnie wpływa na skuteczność ich posługi, znajduje swoje potwierdzenie zarówno w doświadczeniach proboszczów, jak i samych katechizowanych.

c) Hipoteza 1c. W tożsamość katechistów wpisane jest towarzyszenie katechizowanemu, w którym kluczową rolę odgrywa umiejętność dialogowania.

Hipoteza, że towarzyszenie katechizowanemu, w którym kluczową rolę odgrywa umiejętność dialogowania, jest integralną częścią tożsamości katechisty, znajduje silne potwierdzenie w wynikach badań. Zarówno perspektywa katechizowanych, jak i kandydatów na katechistów jednoznacznie wskazuje, że dialog i otwartość na pytania są nieodłącznymi elementami skutecznej katechezy.

Z badań przeprowadzonych wśród katechizowanych wynika, że 100% respondentów zauważa otwartość katechistów na dialog i dyskusję. Oznacza to, że katechiści w pełni realizują zadanie towarzyszenia swoim słuchaczom, wyrażając gotowość do podejmowania rozmów wykraczających poza standardowy program katechezy. Co więcej, wszyscy respondenci wskazali również, że istnieje możliwość rozmowy z katechistą po zakończeniu zajęć, co potwierdza, że rola katechisty nie ogranicza się tylko do formalnego nauczania, ale obejmuje także indywidualne podejście i budowanie relacji poprzez dialog. Taka postawa wzmacnia relację katechista – katechizowany, co sprawia, że nauczanie staje się bardziej zindywidualizowane i skuteczne.

Również analiza kart hospitacyjnych dostarcza dowodów na duże znaczenie dialogu w procesie katechezy. Zdecydowana większość hospitowanych katechez obejmowała elementy dialogu, choć nie zawsze był on rozwinięty w pełni. Fakt, że na blisko 80% katechez podejmowano próbę dialogu, potwierdza, że jest to powszechnie stosowana praktyka w pracy katechistów. Z kolei tematyka rozmów podczas katechez również

wskazuje na głębokie zaangażowanie uczestników, którzy najczęściej koncentrowali się na pytaniach bezpośrednio dotyczących omawianych podczas katechez tematów oraz liturgii sakramentów. To pokazuje, że dialog nie tylko pozwala na lepsze zrozumienie treści nauczania, ale także tworzy przestrzeń do pogłębionej refleksji na temat wiary.

Wszystkie te dane jednoznacznie wskazują na to, że dialogowanie stanowi ważny element towarzyszenia katechizowanemu, wpisując się głęboko w tożsamość katechisty. Otwartość na pytania, chęć rozmowy poza formalnymi ramami zajęć oraz umiejętność tworzenia przestrzeni do dyskusji o różnorodnych aspektach wiary to cechy, które sprawiają, że katechiści są w stanie skutecznie towarzyszyć katechizowanemu w ich wierze. Zatem hipoteza, że umiejętność dialogowania odgrywa zasadniczą rolę w tożsamości katechisty i jego posłudze, znajduje swoje pełne potwierdzenie.

2. Hipotezy dotyczące formacji katechistów

a) Hipoteza 2a. Formacja początkowa w Szkole Katechistów daje wystarczające kompetencje do prowadzenia katechez dorosłych.

Weryfikując hipotezę o wystarczalności kompetencji uzyskiwanych przez katechistów w Szkole Katechistów do prowadzenia katechez dorosłych, można zauważyć kilka aspektów, które potwierdzają powyższe twierdzenie.

Z perspektywy samych katechistów analiza źródeł informacji o Szkole Katechistów oraz oceny przygotowania do posługi pokazują, że ta szkoła jest podstawowym narzędziem rozwijającym kompetencje potrzebne do prowadzenia katechez dorosłych. Chociaż istnieją różnice w ocenach, większość katechistów czuje się dobrze przygotowana do pełnienia swojej roli, co potwierdza skuteczność programu formacyjnego. Zauważone różnice w ocenie mogą wskazywać na obszary, które mogłyby zostać poprawione, jednak w zasadzie szkoła zdaje się spełniać zadania i zapewniać solidne podstawy do prowadzenia katechezy dorosłych. Większość katechistów wprost uznaje Szkołę Katechistów za główne źródło kompetencji, co pokazuje, że formacja dostarczana przez szkołę jest adekwatna i skuteczna. Ponadto pozytywna ocena poczucia przygotowania do pełnienia posługi wraz z weryfikacją wizji szkoły przed rozpoczęciem formacji a zastanym stanem faktycznym wskazują na zgodność oczekiwań z rzeczywistością.

W opinii katechizowanych głównym wskaźnikiem efektywności formacji katechistów jest jasność i zrozumiałość przekazywanych podczas katechez treści. Zdecydowana większość uczestników katechez oceniła te treści jako jasne i zrozumiałe, co wskazuje, że

katechiści są dobrze przygotowani do komunikowania istotnych zagadnień. To pozytywne wrażenie uczestników potwierdza, że formacja, która została zapewniona katechistom, jest skuteczna w zakresie podstawowych umiejętności dydaktycznych.

Wyniki badań kandydatów, którzy oceniali kompetencje katechistów w kontekście różnych metod nauczania oraz ogólnego przygotowania, wskazują, że prowadzący są dobrze przygotowani do prowadzenia katechezy dorosłych. Szkoła Katechistów pozwala na zdobycie niezbędnych umiejętności. W związku z powyższym analiza wykazuje, że formacja w Szkole Katechistów dostarcza kompetencji, które są wystarczające do prowadzenia katechezy dorosłych. Tym samym hipoteza została potwierdzona.

b) Hipoteza 2b. Formacja permanentna jest ważnym i potrzebnym elementem wspierającym posługę katechistów.

Analiza wyników badań dotyczących istotności formacji permanentnej jako elementu wspierającego posługę katechistów przynosi pozytywną weryfikację hipotezy.

Badania wskazują, że katechiści doceniają wagę formacji stałej. Wielu z nich widzi w niej narzędzie wspierające rozwój duchowy oraz pomoc w codziennej posłudze. Formacja pozwala im pogłębiać wiedzę i odpowiednio przygotowywać się do posługi, co wpływa na ich pewność siebie i skuteczność w pracy katechetycznej. Niektórzy katechiści zwracają uwagę na to, że formacja daje im możliwość lepszego zrozumienia problemów współczesnego świata i pomaga odnosić się do nich w kontekście nauczania Kościoła. Z relacji katechistów wynika, że formacja permanentna nie tylko wspiera ich w posłudze, ale także ma istotny wpływ na ich osobisty rozwój duchowy i zawodowy. Regularne spotkania i rekolekcje dają im przestrzeń do refleksji nad własnym życiem duchowym, co pozytywnie przekłada się na posługę katechetyczną. Pomimo pozytywnej oceny formacji, niektórzy katechiści wskazują, że jest ona czasochłonna i trudna do pogodzenia z życiem rodzinnym oraz zawodowym. Niemniej jednak większość z nich uznaje jej istotność i kontynuuje uczestnictwo, pomimo trudności organizacyjnych.

Proboszczowie są zgodni co do tego, że formacja permanentna jest nieodzownym elementem pracy katechistów. Wspierają katechistów w jej realizacji, nie tylko zachęcając, ale także często pokrywając koszty uczestnictwa. Duszpasterze dostrzegają, że formacja stała pomaga katechistom w pracy, jak i w osobistym rozwoju duchowym. Wielu z nich docenia konkretne jej elementy, takie jak zajęcia praktyczne czy warsztaty symulacyjne, które rozwijają umiejętności interpersonalne katechistów. Część proboszczów zwraca uwagę, że formacja stała, choć potrzebna, powinna być dostosowana do realiów życia

katechistów, którzy mają rodziny i obowiązki zawodowe. Wskazują, że nadmierne wymagania mogą zniechęcić katechistów do aktywnego uczestnictwa w rekolekcjach.

Podsumowując to zagadnienie, formacja permanentna rzeczywiście jest potrzebnym elementem wspierającym posługę katechistów, ponieważ zarówno katechiści, jak i proboszczowie podkreślają jej pozytywny wpływ na jakość prowadzonych katechez. Mimo pewnych trudności organizacyjnych, formacja permanentna jest powszechnie uznawana za niezbędną dla skuteczności i zaangażowania katechistów.

c) Hipoteza 2c. Organizacja formacji początkowej i stałej jest dobrze przygotowana, lecz istnieją elementy wymagające aktualizacji.

Po analizie badań weryfikacja hipotezy, że organizacja formacji początkowej i stałej jest dobrze przygotowana, lecz istnieją elementy wymagające aktualizacji, zakończyła się częściowym potwierdzeniem.

Katechiści w ankietach zaznaczali, że formacja początkowa przygotowuje do późniejszej pracy, daje im narzędzia potrzebne do efektywnego prowadzenia katechezy dorosłych. Nie zgłaszano uwag krytycznych. Mimo dobrego przygotowania formacji początkowej, katechiści widzą potrzebę aktualizacji formacji stałej. Niektórzy wspominają, że zajęcia nie odpowiadają w pełni na ich bieżące potrzeby. Pojawiły się sugestie dotyczące wprowadzenia nowych metod nauczania i bardziej praktycznego podejścia do rozwiązywania problemów, z którymi spotykają się w swojej posłudze. W badaniach pojawiają się również głosy krytyczne wobec wymagań dotyczących uzyskania i odnawiania misji. Niektórzy katechiści, zwłaszcza ci zaangażowani w inne grupy parafialne, czują się przeciążeni. Sugerowali, że rekolekcje formacyjne nie zawsze muszą być obowiązkowe co roku, ponieważ często uczestniczą w rekolekcjach w swoich wspólnotach.

Również proboszczowie doceniają dobre przygotowanie formacji początkowej, twierdząc, że daje ona katechistom solidną bazę do pracy. Ich zdaniem kandydaci wychodzą z formacji początkowej dobrze przygotowani do swoich zadań. Podobnie jak katechiści, proboszczowie wskazują na potrzebę aktualizacji niektórych elementów formacji stałej. Zauważają, że materiały czy konspekty spotkań powinny być regularnie aktualizowane, aby katechiści nie powtarzali tych samych treści przez lata. Wskazuje się także na potrzebę uwzględnienia nowoczesnych metod komunikacji i podejścia do katechizowanych. Niektórzy proboszczowie, podobnie jak katechiści, zwracają uwagę, że wymagania Szkoły Katechistów mogą być zbyt absorbujące, zwłaszcza dla osób posiadających rodziny i pracę

zawodową. Nadmierna liczba wymagań może skutkować tym, że katechiści tracą zapał i odchodzą od posługi.

Choć organizacja formacji początkowej i stałej jest w zasadzie dobrze oceniana, istnieją elementy, które wymagają aktualizacji zwłaszcza w formacji stałej. Zarówno katechiści, jak i proboszczowie zgadzają się, że propozycje wykładów formacji permanentnej powinny być bardziej elastyczne i dostosowane do zmieniających się potrzeb katechistów. Szczególnie formacja stała wymaga unowocześnienia i bardziej praktycznego podejścia do problemów, z jakimi katechiści spotykają się w swojej posłudze. Hipoteza została potwierdzona w części odnoszącej się do formacji stałej.

3. Hipotezy dotyczące posługi katechistów

a) Hipoteza 3a. Posługa katechistów pozytywnie wpływa na ilość i jakość katechez dorosłych w parafiach.

Hipoteza, że posługa katechistów pozytywnie wpływa na ilość i jakość katechez dorosłych w parafiach, została potwierdzona przez wyniki badań.

Katechiści prowadzą różnorodne formy katechezy. Ponadto większość katechistów kontynuuje swoją posługę bez przerw, co świadczy o ich zaangażowaniu i stabilności w prowadzeniu katechez.

Z relacji proboszczów wynika, że posługa katechistów ma rzeczywisty wpływ na ilość oraz jakość katechez dla dorosłych. Wypowiedzi księży wskazują, że katechiści prowadzą różne rodzaje katechez, od przygotowań do sakramentów po cykle formacyjne dla dorosłych. Wielu proboszczów podkreśla, że bez wsparcia katechistów liczba katechez byłaby znacznie mniejsza. Istnieją również dowody na poprawę jakości katechez – proboszczowie zaznaczają, że katechezy organizowane przez katechistów są pozytywnie odbierane przez uczestników.

b) Hipoteza 3b. Współpraca proboszcza z katechistami jest fundamentalnym warunkiem powodzenia katechezy dorosłych.

Badania przeprowadzone wśród katechistów dostarczają dowodów na poparcie hipotezy o współpracy proboszcza z katechistami jako fundamentalnego warunku powodzenia katechezy dorosłych.

Z danych wynika, że zdecydowana większość katechistów wskazuje na „ściśłą współpracę z proboszczem” jako sposób na wykorzystanie ich kompetencji podczas

prowadzenia katechezy dorosłych. Ponadto analiza korelacji między źródłem informacji o Szkole Katechistów a poziomem współpracy z proboszczem sugeruje, że katechiści, którzy otrzymali informacje bezpośrednio od proboszcza, częściej deklarują ścisłą współpracę z nim. To wskazuje, że współpraca z proboszczem jest istotnym czynnikiem wpływającym na posługę katechistów i ma ona znaczący wpływ na realizowanie celów katechezy dorosłych katechezy dorosłych. Katechiści podkreślają też potrzebę większego zaangażowania się proboszczów w promocję katechez oraz większą troskę o spotkania z katechistami.

Niektórzy proboszczowie relacjonują, że organizują regularne spotkania z katechistami, podczas których omawiają program, analizują problemy występujące podczas katechez oraz dzielą się sytuacjami doświadczanymi podczas posługi. Regularna komunikacja i wspólne planowanie są uznawane za podstawę realizacji celów katechezy. Z drugiej strony proboszczowie, którzy mniej angażują się we współpracę, także zauważają potrzebę regularnych spotkań i komunikacji, aby ożywić posługę katechetyczną.

Wyniki badań potwierdzają hipotezę, że współpraca proboszcza z katechistami jest fundamentalnym czynnikiem sukcesu katechezy dorosłych. Zdecydowana większość katechistów podkreśla, że ścisła współpraca z proboszczem umożliwia skuteczne wykorzystanie ich kompetencji, a regularne spotkania i wspólne planowanie są postrzegane jako fundament efektywnej katechezy.

c) Hipoteza 3c. Posługa katechistów jest pozytywnie oceniana przez wszystkie grupy badawcze.

Analiza wyników badań wszystkich grup badawczych prowadzi do potwierdzenia hipotezy, że posługa katechistów jest oceniana pozytywnie.

Proboszczowie często podkreślają, że nie spotykają się z negatywnymi opiniami ze strony uczestników katechez, wręcz przeciwnie – w zebranych wypowiedziach uczestników katechez dominują pozytywne opinie dotyczące posługi katechistów. Mimo iż część proboszczów uważa, że efekty katechez są trudne do zmierzenia, to jednak subiektywne odczucia i świadectwa katechizowanych są jednoznacznie pozytywne.

Analiza odpowiedzi uczestników katechez ujawnia liczne pozytywne aspekty pracy katechistów. Respondenci szczególnie chwalili otwartość i dialog z prowadzącymi, co było najczęściej wymieniane. Pozytywna atmosfera katechez, wiedza i kompetencje katechistów oraz różnorodność form i metod także były wysoko oceniane. Chociaż istnieją pewne uwagi krytyczne, takie jak preferencje dotyczące formy spotkań czy potrzeba aktualizacji tematów,

ogólny obraz posługi katechistów jest pozytywny. Uczestnicy docenili jasny i zrozumiały przekaz oraz umiejętności prowadzących, co wskazuje na szerokie uznanie dla ich posługi.

Z analizy kart hospitacyjnych kandydatów wynika, że większość katechizowanych wykazywała zainteresowanie katechezą i otwartość na dialog, co sugeruje pozytywne nastawienie do posługi katechistów. Jednak niektórzy uczestnicy wyrażali znudzenie i brak zaangażowania, co może wskazywać na pewne trudności w realizacji katechez. Pomimo tych negatywnych postaw dominujący trend to pozytywna ocena, szczególnie w kontekście najczęściej omawianych tematów katechez, takich jak chrzest i jego znaczenie.

Kandydaci na katechistów, którzy hospitowali katechezy, zauważyli trudności takie jak milczenie uczestników, problemy związane ze zmęczeniem czy biernością katechizowanych. Jednakże również podkreślali wysiłki katechistów w angażowaniu uczestników i koncentrowaniu się na istotnych tematach. Pozytywne nastawienie większości uczestników oraz zaangażowanie katechistów w dostosowywanie tematów i metod katechezy sugerują, że posługa katechistów jest pozytywnie oceniana, choć nie jest ona wolna od pewnych wyzwań.

Weryfikacja hipotezy potwierdza, że posługa katechistów jest wysoko oceniana przez wszystkie grupy badawcze.

*

Na podstawie przeprowadzonych weryfikacji szczegółowych hipotez można potwierdzić główną hipotezę badawczą: „Istnienie Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej oraz zaangażowanie katechistów w katechezę dorosłych pozytywnie wpływa na jakość i efektywność katechezy dorosłych w parafiach diecezji”.

Katechiści odgrywają znaczącą rolę w procesie katechezy dorosłych. W badaniach stwierdzono, że ich świecki stan oraz umiejętność nawiązywania dialogu z uczestnikami katechezy przyczyniają się do większej otwartości na przekazywane treści. Katechiści, dzięki swojej osobistej formacji, potrafią skutecznie łączyć elementy życia codziennego z nauką Kościoła, co z kolei sprzyja lepszemu zrozumieniu i przyswajaniu katechezy. Uczestnicy Szkoły Katechistów podkreślali znaczenie formacji początkowej i stałej, która zapewnia im niezbędne umiejętności i wiedzę do prowadzenia efektywnych katechez. Program formacji, obejmujący zarówno teoretyczne aspekty katechezy, jak i praktyczne umiejętności, umożliwia katechistom lepsze dostosowanie się do potrzeb dorosłych uczestników. Taki model formacji prowadzi do podniesienia jakości katechezy dorosłych, co w konsekwencji wpływa na efektywność prowadzonych zajęć. Zaangażowanie katechistów przekłada się na większą liczbę oraz wyższą jakość prowadzonych katechez.

Katechiści posiadają odpowiednie przygotowanie i wsparcie ze strony Szkoły Katechistów. W parafiach, w których są oni aktywnie zaangażowani, zauważa się wyższy poziom uczestnictwa dorosłych w katechezach.

Podsumowując, weryfikacje poszczególnych hipotez dostarczają silnych dowodów na to, że istnieje pozytywna korelacja między istnieniem Szkoły Katechistów, zaangażowaniem katechistów w katechezę dorosłych a jakością i efektywnością tych spotkań w parafiach diecezji. Istnienie systematycznej formacji, zróżnicowanych metod kształcenia oraz umiejętności nawiązywania kontaktu z katechizowanymi przyczynia się do podniesienia jakości katechezy. Dlatego główna hipoteza badawcza znajduje potwierdzenie w wynikach analizy, co wskazuje na konieczność dalszego wspierania i rozwijania tej inicjatywy formacyjnej oraz posługi katechistów w archidiecezji poznańskiej.

Rozdział 2

Perspektywy i postulaty katechetyczne

W oparciu o przeprowadzoną analizę badań dotyczących tożsamości, formacji oraz posługi katechistów można sformułować perspektywy i postulaty katechetyczne, które są istotne dla rozwoju tej posługi oraz katechezy dorosłych w ogóle. Proponowane postulaty zostały skonfrontowane z syntezą pracy grupowej podjętej przez katechistów⁴³⁴.

1. Deklerykalizacja katechezy dorosłych

Hipoteza dotycząca pozytywnego wpływu świeckiego statusu katechistów na skuteczność ich posługi znalazła potwierdzenie zarówno w opiniach proboszczów, jak i katechizowanych. Świeccy katechiści mają unikalną zdolność do nawiązywania relacji z osobami katechizowanymi poprzez dobrą znajomość codziennych wyzwań i realiów życia.

Argument ten sugeruje potrzebę zwiększenia roli świeckich w procesie katechetycznym wśród dorosłych. Ich posługa może przyczynić się do większego zrozumienia i akceptacji przekazywanych treści (por. AM 6, DK 121). Należy pamiętać, że powołanie do posługi katechetycznej wypływa z sakramentu chrztu świętego (por. DK 122). Istotne jest, aby formacja katechistów uwzględniała kontekst codziennych problemów, z którymi spotykają się katechizowani, aby jeszcze bardziej zbliżyć katechistów do potrzeb ludzi, dla których mają stać się towarzyszami w wierze (por. DK 263). Katecheza dorosłych prowadzona przez osobę duchowną zwłaszcza w oczach młodszych pokoleń nie będzie we właściwym stopniu życiowa – przede wszystkim jeśli mowa o katechezie sakramentalnej, która jest najczęściej występującą formą katechezy. Katecheza sakramentalna dotyka szczególnie kwestii wychowania, o którym najlepiej świadczą świeccy. Dopuszczanie świeckich do katechetycznych zadań tego typu wpisuje się w tendencję deklerykalizacji posług wyznaczonej przez papieża Franciszka⁴³⁵.

W aspekcie omawianego postulatu katechiści pracujący w grupach wskazują na potrzebę zwiększenia liczby świeckich posługujących w parafii, podkreślając konieczność stałej obecności katechistów, aby wierni mogli z nimi łatwo nawiązać kontakt. Według

⁴³⁴ Autor dysertacji w roku formacyjnym 2023/2024 został poproszony o pilotowanie pracy grupowej katechistów podczas zjazdów formacji stałej. Spotkania prowadzone były w kluczu metody synodalnej. Tematem spotkań była odpowiedzialność za formację. Wyniki pracy grupowej wszystkich 36 grup zostały zebrane i przedstawione w formie syntezy przez dr Annę Wieradzką-Pilarczyk.

⁴³⁵ Por. A. Sporniak, *Świeccy w Kościele coraz ważniejsi*, „Tygodnik Powszechny” 1-2 (2022), s. 11; A. Draguła, *Posługi lektora i akolity w perspektywie teologii laikatu*, „Teologia i Moralność” 32 (2022), s. 62-64.

katechistów brak stałej posługi dla świeckich demotywuje ich i powoduje niechęć do angażowania się. Katechiści sugerują, że zwiększenie liczby posługujących i podkreślenie ich stałej roli przyczyni się do odciążenia kapłanów i pozytywnego wpływu na dzieło katechezy w parafii⁴³⁶.

2. Permanentna aktualizacja formacji

Formacja w Szkole Katechistów, zarówno początkowa, jak stała, jest dobrze oceniana, jednak analiza wskazuje na potrzebę ciągłej aktualizacji programu formacji stałej. Dynamicznie zmieniający się świat, nowe wyzwania związane z sekularyzacją oraz szybki rozwój technologii wymuszają dostosowanie koniecznej ścieżki formacyjnej do aktualnych realiów (por. AM 9).

Ośrodki podstawowej formacji dla katechetów w myśl *Dyrektorium o katechizacji* winny zapewniać formację, która jest dostosowana do aktualnych potrzeb (por. DK 154). *Należy poważnie traktować tempo zmian społecznych i pluralizm kulturowy wraz z wszelkimi wynikającymi z nich wyzwaniami* (DK 130) i dokonać rewizji programów formacyjnych, aby lepiej odpowiadały na potrzeby katechistów i współczesnego świata (por. DK 135).

Konieczne jest wprowadzenie nowoczesnych metod nauczania, praktyczne podejście do problemów współczesnego świata oraz rozwijanie kompetencji cyfrowych, które są coraz bardziej potrzebne w posłudze katechetycznej. Katechiści powinni zdobywać więcej praktycznych umiejętności i nowe narzędzia, pomoce oraz konspekty do pracy z dorosłymi. Zjazdy formacyjne muszą być też przestrzenią wymiany doświadczeń i dzielenia się przeżywanymi radościami i trudnościami w katechezie. Zadbanie o właściwie dostosowaną formację głoszących katechezę jest jednym z najważniejszych współczesnych wyzwań katechetycznych⁴³⁷.

Katechiści podczas pracy w grupach również postulują szereg zmian w formacji. Jednym z rozwiązań dotyczących bieżącego postulatu jest propozycja podzielenia formacji stałej na dwie ścieżki: teologiczną oraz praktyczną. W trakcie pracy w grupach zaproponowali również organizację regularnych spotkań katechistów na poziomie parafialnym i dekanalnym, umożliwiających wymianę doświadczeń i rozwiązywanie bieżących problemów. Jako ważny element w formacji wskazano także na potrzebę wzajemnej modlitwy za siebie i wsparcia w trudnych sytuacjach. Praktycznym rozwiązaniem prowadzącym do aktualizacji formacji stałej według katechistów jest więcej

⁴³⁶ Por. A. Wieradzka-Pilarczyk, *Refleksja na temat spotkania...*, dz. cyt.

⁴³⁷ Por. A. Kiciński, *Współczesna formacja katechetów*, „Roczniki teologiczne” 52 (2005), s. 123-124.

pracy w grupach. Grupy te powinny być zmniejszone (potrzeba większej ilości terminów zjazdów lub decentralizacja formacji). Katechiści uważają, że aby formacja była bardziej aktualna, powinni mieć oni wpływ na dobór tematów, dzięki wykorzystaniu ankiety. Zwiększenie aktualności formacji widzą także w możliwości uczestniczenia w wykładach prowadzonych na Wydziale Teologicznym jako wolni słuchacze oraz w dostępie do wydziałowej biblioteki. Dobrym sposobem na uaktualnienie formacji dla katechistów byłaby możliwość spotkań integracyjnych⁴³⁸.

3. Reorganizacja wymagań

Na podstawie przeprowadzonych badań można wnioskować, że istnieją trudności organizacyjne związane z nadmiarem obowiązków i czasochłonnością formacji stałej oraz warunków uzyskania misji. Należy zadbać o równowagę między wymaganiami formacyjnymi a życiem osobistym katechistów. Nadmierne wymagania mogą prowadzić do zniechęcenia i wypalenia.

Formacja permanentna powinna być bardziej elastyczna i dostosowana do możliwości katechistów, ponieważ wypełnianie misji katechetycznej może przybierać różne stopnie poświęcenia, wynikające z charakterystycznych cech konkretnego człowieka (por. DK 123). Nie każdy katechista może pozwolić sobie na pełne zaangażowanie ze względu na szereg innych podejmowanych zajęć. Formacja katechisty ma być w myśl dyktoriium harmonijna, tzn. nie może akcentować zbytnio jakiegoś aspektu życia, jakim jest posługa, kosztem zaniedbania innych (por. DK 137). Wprowadzenie na szerszą skalę nowych form edukacji, takich jak e-learning czy formacyjne warsztaty online, mogłoby zwiększyć dostępność i zaangażowanie katechistów. Obowiązkowość uczestniczenia w rekolekcjach organizowanych przez szkołę ze względu na zaangażowanie katechistów w różne grupy formacyjne nie zawsze jest możliwym do spełnienia wymaganiem. Udział w innych rekolekcjach formacyjnych powinien być akceptowany w wymaganiach do odnowienia misji. Nadmierne pochłonięcie zaangażowaniem w kwestie formacyjne może skutkować zaniedbaniem obowiązków rodzinnych⁴³⁹. Mimo konieczności reorganizacji wymagań związanych z posługą katechisty, nie można zapominać o minimalnych kryteriach, które podkreślają jej powołaniowy charakter (por. AM 8).

⁴³⁸ Por. A. Wieradzka-Pilarczyk, *Refleksja na temat spotkania...*, dz. cyt.

⁴³⁹ Por. B. Kmiecik, *Syndrom DDK, czyli o „dorosłych dzieciach katolików”*, <https://pl.aleteia.org/2016/11/17/syndrom-ddk-czyli-dorosle-dzieci-katolikow> [dostęp: 11.10.2024].

Podczas pracy w grupach katechiści wyrażali potrzebę większego zaufania ze strony szkoły co do obowiązkowych wymagań, podkreślając, że samodzielność w ich formacji zwiększyłaby poziom zaangażowania i motywacji oraz poprawiła jakość formacji. Katechiści zauważają też, że część wymaganych zjazdów formacyjnych mogłaby odbywać się online, gdyż nie zawsze jest możliwa obecność fizyczna⁴⁴⁰.

4. Automatyzacja struktur

Rozwój szkoły oraz duża ilość czynnych katechistów przekraczają możliwości sprawnej komunikacji sekretariatu szkoły z poszczególnymi katechistami, zwłaszcza w czasie kompletowania dokumentów przy odnowieniu misji. Dobrym kierunkiem byłoby wprowadzenie narzędzi elektronicznych i większej automatyzacji w zarządzaniu korespondencją.

Postuluje się większą automatyzację załatwiania spraw organizacyjnych poprzez wdrożenie nowoczesnych narzędzi, takich jak platformy typu CRM (Customer Relationship Management) lub system zarządzania korespondencją, który automatyzuje przesyłanie maili i monitoruje status spraw⁴⁴¹. Cyfrowość współczesnego świata jest nieunikniona (por. DK 359), a w wielu przestrzeniach życia, właściwie wykorzystana, jest dużą pomocą (por. DK 360). Dobrym kierunkiem byłoby unowocześnienie strony internetowej i zintegrowanie z nią panelu dla użytkowników, który umożliwiałby samodzielne umieszczanie potrzebnych dokumentów (bez potrzeby wysyłania wszystkiego do sekretariatu) oraz wymianę myśli i doświadczeń z innymi katechistami (por. DK 215), co przyczyniłoby się do wsparcia wspólnotowości (por. AM 6). Nowe technologie ułatwiają nie tylko kontakt, ale otwierają też nowe możliwości dydaktyczne (por. DK 216). Proponowany panel mógłby pełnić rolę przestrzeni do dzielenia się materiałami dydaktycznymi oraz organizowania formacji online.

Tego typu nowoczesne narzędzia mogłyby znacząco odciążyć sekretariat, poprawić organizację pracy, a także umożliwić większą integrację katechistów, co pokazuje również synteza pracy w grupach, którą podejmowali katechiści. Katechiści proponują wdrożenie nowoczesnych narzędzi, takich jak internetowe forum wymiany doświadczeń, comiesięczne spotkania online, newsletter, a także nagrywanie materiałów formacyjnych i ich udostępnianie. Takie rozwiązania – jak podkreślali podczas pracy w grupach – znacznie

⁴⁴⁰ Por. A. Wieradzka-Pilarczyk, *Refleksja na temat spotkania...*, dz. cyt.

⁴⁴¹ Por. T. Porębska-Miąc, *Projektowanie i wdrażanie systemów CRM*, „Studia Ekonomiczne” 128 (2013), s. 103-113.

ułatwiłyby im dostęp do materiałów i umożliwiłyby korzystanie z zasobów formacyjnych bez względu na miejsce zamieszkania, sprzyjając kontynuacji nauki i integracji katechistów⁴⁴².

5. Intensyfikacja zakresu działań katechistów

Katechiści przechodzą wymagający proces przygotowawczy, który obejmuje zarówno formację teologiczną i duchową, jak pedagogiczną. Wymaga od nich poświęcenia czasu, zaangażowania oraz gotowości do podejmowania licznych wyzwań. Katechiści są przygotowywani do pełnienia bardzo odpowiedzialnej roli – mają wspierać dorosłych w procesie pogłębiania wiary, odpowiadać na ich pytania oraz inspirować do dalszego rozwoju duchowego. Tymczasem w wielu przypadkach, po zakończeniu procesu formacyjnego, ich zaangażowanie w życie parafii jest ograniczone, co wydaje się nieadekwatne do włożonej pracy w ich przygotowanie. Jednym z głównych problemów, z jakimi borykają się katechiści w parafiach, jest brak jasno określonych zadań oraz możliwości realizacji swojej misji w pełnym zakresie⁴⁴³. Często są oni postrzegani wyłącznie jako osoby wspierające proboszcza w określonych sytuacjach, co ogranicza ich realny wpływ na funkcjonowanie wspólnoty parafialnej (por. AM 11). W rezultacie często ich rola zostaje zredukowana do sporadycznego prowadzenia spotkań katechetycznych, co nie wykorzystuje w pełni ich potencjału oraz zaangażowania.

W związku z tym należałoby rozważyć możliwość rozszerzenia zakresu działań katechistów w parafii, tak aby ich praca miała bardziej trwały, systematyczny i widoczny wpływ na życie wspólnoty. Pamiętając, że katechista nie musi być *specjalistą z różnych dziedzin* (DK 138), warto zastanowić się nad nadaniem im dodatkowych uprawnień, które pozwoliłyby im aktywniej angażować się w duszpasterstwo parafialne. Jednym z rozwiązań mogłoby być wprowadzenie funkcji „asystentów duszpasterskich” lub „współpracowników duszpasterskich”, co umożliwiłoby katechistom pełniejsze włączenie się w codzienne działania parafii. Takie stanowisko mogłoby obejmować zarówno organizowanie i prowadzenie spotkań formacyjnych dla różnych grup wiekowych, jak i wsparcie duszpasterzy w organizacji liturgii, koordynację działań związanych z sakramentami, a także pomoc w prowadzeniu działań ewangelizacyjnych.

⁴⁴² Por. A. Wieradzka-Pilarczyk, *Refleksja na temat spotkania...*, dz. cyt.

⁴⁴³ Por. P. Lech, *Będzin: spotkanie o katechumenacie parafialnym*, https://diecezja.sosnowiec.pl/?skelMod=ModNews&nid=7332&fbclid=IwY2xjawF2DeJleHRuA2FlbQIxMAABHW7hqiTUTletW6r6eA-DQpzsuUKJbXhBeMGctXXhL0DABNX4Pl-i2YwDsg_aem_xVGf9mkXEgMNJ50Ta3KmRA [dostęp: 11.10.2024].

Przez działania katechetyczne oraz współpracę z innymi zaangażowanymi w duszpasterstwo ludzi rola katechisty we wspólnocie staje się bardziej wyrazista i dokonuje się w *duchu komunii* (DK 150).

Rozszerzenie zakresu działań katechistów mogłoby nie tylko przyczynić się do bardziej efektywnego funkcjonowania parafii, ale także zwiększyć motywację samych katechistów do dalszego rozwijania się oraz bardziej zaangażowanego udziału w życiu Kościoła. Katechiści w grupach zwrócili uwagę na potrzebę rozszerzenia ich roli, szczególnie w zakresie pracy z młodzieżą. Proponują, aby przygotować dedykowane materiały i narzędzia, które pomogą im efektywnie angażować młodsze pokolenia, np. podczas przygotowania do bierzmowania. Katechiści podkreślili, że taka intensyfikacja działań mogłaby pozytywnie wpłynąć na ożywienie wspólnoty parafialnej⁴⁴⁴.

6. Pastoralne nawrócenie proboszczów

Kolejny postulat dotyczy *pastoralnego nawrócenia* (EG 25) proboszczów. Dyrektorium określa, że *prezbiter ma za zadanie ożywiać, koordynować i kierować działalnością katechetyczną w powierzonych sobie wspólnotach* (DK 115). Postulat ten jest o tyle ważny, że w głównej mierze to od zaangażowania i wsparcia duszpasterzy zależy skuteczność działań katechistów⁴⁴⁵.

W celu realizacji powyższej propozycji należałoby organizować spotkania, podczas których przedstawiciele kierownictwa szkoły mogliby bezpośrednio rozmawiać z proboszczami posyłającymi katechistów do szkoły. Tematem tych rozmów byłoby uświadomienie proboszczom, jak powinna wyglądać współpraca z katechistami (por. AM 8) oraz jakie możliwości daje ich posługa. Kolejnym rozwiązaniem może być przygotowanie krótkich wystąpień formacyjnych, realizowanych podczas konferencji rejonowych kapłanów lub spotkań dekanalnych. Wystąpienia mogą dotyczyć roli proboszcza we wspieraniu katechistów w ich posłudze czy wykorzystania posługi katechisty jako narzędzia ewangelizacji w parafii i szerokiego potencjału jego misji. W czasie spotkań dodatkowym walorem byłoby świadectwo proboszczów, którzy doświadczyli owocnej współpracy z katechistami. Formalną pomocą byłoby stworzenie dokumentu, który wyjaśniałby, w jaki sposób proboszcz powinien współpracować z katechistą i co należy do jego obowiązków. Uświadomienie proboszczom ich zadań (por. DK 116) oraz przekonanie ich o wartości i roli

⁴⁴⁴ Por. A. Wieradzka-Pilarczyk, *Refleksja na temat spotkania...*, dz. cyt.

⁴⁴⁵ Por. Z. P. Maciejewski, *Parafialna katecheza dorosłych jest bez sensu*, <https://funawi.pl/parafialna-katecheza-doroslych-jest-bez-sensu/> [dostęp: 11.10.2024].

katechezy dorosłych to najważniejszy krok w drodze do podniesienia jakości współpracy i efektywności posługi katechistów.

W opinii katechistów pracujących w grupach konieczne jest uwrażliwienie proboszczów na znaczenie posługi świeckich katechistów, co mogłoby się odbywać w ramach spotkań formacyjnych dla proboszczów. Katechiści sugerują, że pomogłyby one w budowaniu atmosfery wzajemnego szacunku i współpracy⁴⁴⁶.

7. Zróżnicowanie prowadzonych form katechezy

Kolejny postulat dotyczy przede wszystkim zwrócenia większej uwagi na inne, odpowiednie formy katechezy (por. AM 9, DK 264), zwłaszcza permanentną katechezę dorosłych w parafii, a nie tylko na katechezę sakramentalną, która w większości parafii jest realizowana jako jedyna forma katechezy dorosłych.

Organizowanie regularnych katechez dla dorosłych poza przygotowaniem do sakramentów, np. cotygodniowych/comiesięcznych spotkań grup biblijnych, szkół modlitwy czy kursów pogłębiających wiarę, to możliwe pola działania katechistów. Katechezy mogłyby dotyczyć tematów doktrynalnych, moralnych, społecznych i duchowych, tak aby odpowiadały na codzienne potrzeby wiernych. Tak prowadzona katecheza dorosłych daje możliwość *ożywienia wiary* (DK 261). Stała – permanentna katecheza skutkuje większym zaangażowaniem katechizowanych, niż odbywa się to przy katechezie „okazyjnej”⁴⁴⁷.

Pomocą w organizacji permanentnej katechezy dorosłych byłoby tworzenie diecezjalnych lub dekanalnych programów, które ustalałyby konkretne tematy i cykle formacyjne, aby ujednolicić i podnieść jakość katechez dorosłych w parafiach (por. DK 417). Mogłyby to być kursy na różnym poziomie wiedzy, by każdy wierny miał dostęp do odpowiednich treści. Ważne byłoby zachęcanie proboszczów do promowania tych katechez w ogłoszeniach i poprzez różne kanały komunikacyjne, takie jak strona internetowa, biuletyn parafialny, media społecznościowe. Pomocne może się okazać włączenie tych działań w główny nurt życia parafii, np. poprzez zachętę podczas głoszenia kazań (por. DK 116). Dodatkową możliwością urozmaicenia form katechezy może być zaoferowanie różnych katechez w zależności od potrzeb grup docelowych, np. dla rodziców, młodych dorosłych, seniorów, osób samotnych czy małżeństw (por. DK 225).

⁴⁴⁶ Por. A. Wieradzka-Pilarczyk, *Refleksja na temat spotkania...*, dz. cyt.

⁴⁴⁷ Por. R. Chałupniak, *Jaka katecheza dla dorosłych?*, dz. cyt., s. 102.

Wdrożenie tych działań może pomóc w przekształceniu parafii w miejsce, gdzie wierni nie tylko przygotowują się do przyjęcia sakramentów, ale także systematycznie pogłębiają swoją wiarę na każdym etapie życia.

Katechiści w grupach wskazywali na potrzebę opracowania stałego programu edukacyjnego dla dorosłych, który byłby wspólny dla wszystkich parafii. W kwestii katechezy sakramentalnej uważają, że ujednolicenie treści i liczby spotkań sprawi, że katecheza dorosłych będzie bardziej spójna i skuteczna. Katechiści sugerują również, aby ich działalność była bardziej promowana w mediach parafialnych⁴⁴⁸.

8. Ustanowienie Rady Katechistów

Postulat dotyczący powołania Rady Katechistów przy Szkole Katechistów wydaje się być krokiem, który mógłby przyczynić się do usprawnienia pracy, zwiększenia zaangażowania katechistów oraz optymalizacji procesu tworzenia programów formacyjnych.

Katecheza sama w sobie ma wielki walor wspólnototwórczy (por. AM 7, DK 88), toteż powinna być współtworzona zarówno przez osoby duchowne, jak i świeckie. Formacja katechetyczna ma dokonywać się we wspólnocie (por. DK 133) oraz ma uczyć *braterskiego dialogu i formować do poczucia współodpowiedzialności za Kościół* (DK 89). Rada, jako ciało doradcze współpracujące z dyrektorem szkoły, mogłaby pełnić istotną rolę w podejmowaniu decyzji dotyczących formacji. Należy jednak podkreślić, że jej zadaniem nie byłoby podejmowanie decyzji o charakterze zarządczym, lecz wspieranie dyrektora poprzez konsultacje, dzielenie się doświadczeniami oraz proponowanie rozwiązań dostosowanych do realnych potrzeb katechistów. Powołanie rady byłoby również motywujące, ponieważ katechiści czuliby, że mają wpływ na kształtowanie procesu formacyjnego. Rada mogłaby brać udział w podejmowaniu decyzji dotyczących wyboru metod pracy i organizacji formacji. Składając się z doświadczonych katechistów, mogłaby współpracować nad tworzeniem i modyfikowaniem programów formacyjnych, aby lepiej odpowiadały na potrzeby katechistów. Każdy katechista mógłby wносить na forum własne doświadczenie i pomysły, co urozmaiciłoby i zaktualizowało ofertę formacyjną. Rada mogłaby pomagać w działaniach organizacyjnych realizowanych przez Sekretariat Szkoły. Pełniłaby również rolę doradczą dla mniej doświadczonych katechistów, dzieląc się wiedzą i doświadczeniami oraz wspierając ich w pracy formacyjnej. Regularne spotkania rady mogłyby stanowić okazję do wymiany dobrych praktyk, co pomogłoby podnosić standardy

⁴⁴⁸ Por. A. Wieradzka-Pilarczyk, *Refleksja na temat spotkania...*, dz. cyt.

pracy katechistów w całej archidiecezji. Dyrektorium w temacie zespołu katechetów zaznacza, że *wsluchiwanie się w ludzkie potrzeby, duszpasterskie rozeznawanie, konkretne przygotowanie oraz realizacja i ocena dróg wiary to momenty stałego laboratorium formacyjnego poszczególnych katechetów* (DK 134). Można dostrzec analogię pomiędzy zadaniami „zespołu katechetów” zawartymi w dyrektorium a zadaniami Rady Katechistów.

Powołanie Rady Katechistów pozwoliłoby na bardziej efektywne zarządzanie Szkołą Katechistów, wzmocnienie roli katechistów w parafiach oraz wprowadzenie innowacyjnych i dostosowanych do współczesnych potrzeb rozwiązań w zakresie formacji. To także krok ku większej synodalności, współpracy i współodpowiedzialności za Kościół⁴⁴⁹. Utworzenie grona osób odpowiedzialnych i mających wpływ na kształt formacji postulują także sami katechiści⁴⁵⁰.

*

Rozdział ten ukazuje postulaty katechetyczne, które mogą znacząco wpłynąć na rozwój posługi katechistów oraz podniesienie jakości katechezy dorosłych w archidiecezji poznańskiej. Propozycje oparte na badaniach wskazują na potrzebę systematycznego wprowadzania zmian w obszarach takich jak: deklerykalizacja katechezy, aktualizacja formacji, reorganizacja wymagań, automatyzacja struktur, intensyfikacja działań katechistów, pastoralne nawrócenie proboszczów oraz urozmaicenie prowadzonych form katechezy. Dodatkowym postulatem, który pomógłby w realizacji wszystkich wymienionych, jest stworzenie statutu szkoły. Istnieje konieczność wprowadzenia przejrzystych regulacji, wytycznych i propozycji, które uporządkują zasady funkcjonowania Szkoły Katechistów. Obecnie brak formalnego statutu utrudnia spójne zarządzanie oraz systematyczne wdrażanie nowych rozwiązań. Statut taki powinien jasno określać strukturę organizacyjną, zakres obowiązków oraz prawa i obowiązki katechistów i proboszczów, co wpłynęłoby na poprawę komunikacji, efektywności i motywacji wszystkich zaangażowanych.

⁴⁴⁹ Por. A. Proniewski, *Czym jest synodalność? Rozwój świadomości synodalności na przestrzeni historii Kościoła*, „Symposium” 42 (2022), s. 11-32.

⁴⁵⁰ Por. A. Wieradzka-Pilarczyk, *Refleksja na temat spotkania...*, dz. cyt.

Rozdział 3

Modelowość Szkoły Katechistów

Szkoła Katechistów Archidiecezji Poznańskiej jest pierwszą tego typu instytucją w Polsce, przez co odgrywa szczególną rolę w kontekście formacji katechistów w całym kraju⁴⁵¹. Jej „modelowość” oznacza, że jest uznawana za pionierski, wzorcowy przykład, który ustanowił standardy i inspirował inne diecezje do tworzenia podobnych placówek. Model wypracowany w Poznaniu nie tylko stanowi inspirację, ale również został przyjęty przez inne diecezje jako przykład dobrych praktyk. Wzorcowy charakter tej szkoły sprawił, że jej rozwiązania, program i struktura zostały zauważone i docenione w innych miejscach Polski. Poniżej przedstawiono szkoły katechistów, które podczas powstawania inspirowały się modelem przyjętym w Poznaniu. Informacje na ten temat zaczerpnięto bezpośrednio od osób odpowiedzialnych za ośrodki kształcenia katechistów w innych diecezjach.

1. Łódź

Szkoła Katechistów Archidiecezji Łódzkiej, erygowana przez arcybiskupa Grzegorza Rysia 24 czerwca 2019 r., rozpoczęła działalność w roku akademickim 2019/2020. Przy jej tworzeniu ks. Wojciech Błaszczuk, odpowiedzialny za organizację szkoły, konsultował się z osobą pracującą w Szkole Katechistów Archidiecezji Poznańskiej. Inspiracja ze strony poznańskiej szkoły była dość ogólna, konieczne były adaptacje uwzględniające różnice między warunkami i możliwościami Łodzi i Poznania. W Łodzi brakowało Wydziału Teologicznego, który zapewniałby kadrę wykładowców akademickich, mogących prowadzić zajęcia w Szkole Katechistów. Wzorem dla łódzkiej szkoły stał się roczny kurs dla nowo powstałego Ośrodka Katechumenalnego (2018/2019), obejmujący podstawy wiedzy teologicznej ze szczególnym naciskiem na elementy konstytutywne dla formacji katechumenalnej. Na początku działalności łódzkiej szkoły nie przewidziano dni skupienia ani rekolekcji, jak miało to miejsce w Poznaniu, co częściowo wynikało z faktu, że pierwsza edycja, trwająca dwa lata, przypadła na czas pandemii⁴⁵².

⁴⁵¹ Por. S. Araszczyk, *Posługa katechisty w dokumentach i praktyce Kościoła. Perspektywa polska*, „Perspectiva. Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” XXIII (2024) nr 1(44), s. 16; A. Rasińska, *Szkoły dla świeckich katechistów nową drogą formacji katolickiej*, <https://www.ekai.pl/szkoły-dla-swieckich-katechistów-nowa-droga-formacji-katolickiej/> [dostęp: 8.11.2024].

⁴⁵² Informacje uzyskane z korespondencji mailowej z ks. Piotrem Przybyszem.

2. Kielce

Szkoła Katechistów Diecezji Kieleckiej, erygowana przez biskupa Jana Piotrowskiego 24 stycznia 2023 r., stanowi realizację posługi katechisty ustanowionej przez papieża Franciszka w liście apostolskim *Antiquum ministerium* z 2021 r. Zarządzanie szkołą powierzono Stowarzyszeniu Życia Apostolskiego „Koinonia św. Pawła” w Kielcach. Program formacyjny szkoły, stworzony przez ks. Mariana Królikowskiego, generalnego przełożonego stowarzyszenia, nosi nazwę *Projekt wdrażania Nowej Ewangelizacji w parafiach Diecezji Kieleckiej*. Ks. Królikowski, pełniący także funkcję konsultora Papieskiej Rady ds. Nowej Ewangelizacji, brał udział w opracowywaniu profilu posługi katechisty oraz tworzeniu *Dyrektorium o katechizacji* z 2020 r. Program kieleckiej szkoły skupia się na formacji katechistów świeckich, którzy angażują się w ewangelizacyjną katechezę dla dorosłych w parafiach. Opiera się na zatwierdzonym programie pastoralnym *Redemptoris missio*, który obejmuje podstawową i stałą formację, realizowaną poprzez spotkania, kursy, rekolekcje oraz praktyki parafialne (zajęcia praktyczne w głoszeniu kerygmatu). W procesie zakładania szkoły konsultowano się z dyrektorem Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej, ks. prof. dr. hab. Jackiem Hadrysiem, aby wzbogacić organizację szkoły o sprawdzone rozwiązania⁴⁵³.

3. Kalisz

W diecezji kaliskiej Szkoła Liderów Parafialnych została erygowana przez biskupa Damiana Bryła 11 lutego 2023 r. W Kaliszu formacja trwa dwa lata, z półtorarocznym przygotowaniem ogólnym i półroczną specjalizacją (katechista, lektor, akolita). Kurs realizowany w ramach Instytutu Teologicznego Diecezji Kaliskiej przygotowuje świeckich liderów do posługi w parafiach⁴⁵⁴. Chociaż biskup Damian Bryl przed objęciem posługi w diecezji kaliskiej brał udział w tworzeniu poznańskiej szkoły, w rozmowie podkreślił, że kaliska szkoła powstała w odpowiedzi na specyficzne potrzeby tamtejszej diecezji, zgodnie z miejscową tradycją i mentalnością. Czerpiąc inspiracje z doświadczeń poznańskiej szkoły, nie należy pozwolić na bezrefleksyjne przenoszenie czegokolwiek na grunt kaliski⁴⁵⁵.

⁴⁵³ Informacje uzyskane z korespondencji mailowej z s. Samuelą Klimas.

⁴⁵⁴ E. Kotowska-Rasiak, *Szkoła dla liderów parafialnych*, <https://www.opiekun.kalisz.pl/szkola-dla-liderow-parafialnych/> [dostęp: 7.11.2024]

⁴⁵⁵ Informacje uzyskane z rozmowy z biskupem Damianem Brylem.

4. Bydgoszcz

Szkoła Katechistów Diecezji Bydgoskiej działa od września 2023 r. Jej utworzenie zostało zainspirowane bezpośrednio listem apostolskim papieża Franciszka oraz listem biskupa Krzysztofa Włodarczyka, zachęcającym do rozwoju posługi katechisty. Dodatkowo istotną rolę odegrały doświadczenia Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej, z którą nawiązano kontakt. Wikariusz biskupi ds. katechizacji, a jednocześnie wykładowca na Wydziale Teologicznym w Poznaniu, ks. Mirosław Gogolik, znał Szkołę Katechistów Archidiecezji Poznańskiej i był odpowiedzialny za zwołanie pierwszych spotkań w sprawie powołania szkoły. Podczas procesu rozeznawania inspirowano się programami Szkoły Katechistów w Poznaniu oraz Gdańsku, dostosowując je do lokalnych uwarunkowań. Program szkoły zakłada trzyletni cykl formacyjny: pierwszy rok obejmuje warsztaty, drugi skupia się na wykładach, a trzeci – przybiera formę katechumenatu, z naciskiem na posługi pełnione przez katechistów. Wymiana doświadczeń z osobami związanymi z poznańską szkołą katechistów stała się okazją do wprowadzenia w bydgoskiej szkole katechistów takich praktyk jak np. odwiedziny katechistów w domach rodziców dzieci przygotowujących się do chrztu. Kilku proboszczów wdrożyło tę formę posługi, umożliwiając katechistom bardziej bezpośrednie zaangażowanie w życie parafii⁴⁵⁶.

5. Warszawa

Szkoła Katechistów na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego rozpoczęła działalność w 2023 r. Jej powstanie było inspirowane listem apostolskim *Antiquum ministerium* papieża Franciszka, ale także doświadczeniami Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej. Osoby odpowiedzialne za tworzenie warszawskiej szkoły odbyły spotkanie z ks. prof. dr. hab. Jackiem Hadrysiem, dyrektorem poznańskiej szkoły, co umożliwiło im zapoznanie się z jej rozwiązaniami i dobrymi praktykami. Podczas organizacji szkoły na UKSW szczególną uwagę poświęcono wyborowi przedmiotów i form prowadzenia praktyk, częściowo wzorując się na programie poznańskim. Uczestnicy rozpoczynają formację od Studium Wiedzy Biblijnej i Teologicznej, które pozwala na zgłębienie podstawowych zagadnień dotyczących wiary. Następnie osoby czujące powołanie do posługi katechisty przechodzą na moduł Szkoły dla Katechistów Parafialnych,

⁴⁵⁶ Informacje uzyskane z rozmowy z ks. Łukaszem Boruchem.

gdzie opracowują przekrojową pracę końcową, stanowiącą podsumowanie zdobytej wiedzy i przygotowującą do praktycznej posługi w parafiach⁴⁵⁷.

6. Płock

Szkoła Liderów Parafialnych w Płocku rozpoczęła swą działalność 12 października 2024 r. Kształci ludzi świeckich na katechistów, lektorów i akolitów. Zajęcia są prowadzone przez Instytut Teologiczny Diecezji Płockiej, a ich program obejmuje m.in. teologię, biblistykę, prawo kanoniczne oraz ćwiczenia praktyczne⁴⁵⁸. Szkołę powołał do istnienia biskup Szymon Stułkowski, który będąc prezbiterem poznańskim, brał udział w pracach przygotowawczych przed założeniem poznańskiej szkoły. Przygotowania do otwarcia szkoły w diecezji płockiej rozpoczęły się w 2023 r., gdy księża z diecezji uczestniczyli w spotkaniach rejonowych, w trakcie których poznali rolę katechistów w parafiach. Ks. Marcin Węclawski, proboszcz parafii w Poznaniu, podzielił się doświadczeniem swojej parafii, w której katechiści prowadzą indywidualne katechezy w domach rodziców. Kolejną inspiracją była praca Beaty Nadolnej, katechistki z Poznania, która wskazała na efektywność przygotowania rodziców przed wczesną Komunią św. dzieci⁴⁵⁹.

7. Zielona Góra

Kierunek „Katechista parafialny” został utworzony w Instytucie Filozoficzno-Teologicznym w Zielonej Górze w październiku 2024 r. Początkowo nie udało się rozpocząć zajęć z powodu niewystarczającej liczby chętnych, gdyż minimalna wymagana liczba uczestników wynosiła 10 osób, więc rekrutację przedłużono do początku drugiego semestru. Podczas przygotowań zwrócono się do osób odpowiedzialnych za Szkołę Katechistów Archidiecezji Poznańskiej z prośbą o przekazanie materiałów dotyczących metod pracy formacyjnej. Pozyskane informacje, obejmujące ogólne założenia i tematykę, posłużyły jako materiał pomocny w tworzeniu programu szkoły. Po zebraniu danych z innych diecezji oraz konsultacjach z duchownymi i świeckimi opracowano autorski plan studium, dostosowany do specyfiki lokalnych potrzeb⁴⁶⁰.

⁴⁵⁷ Informacje uzyskane z korespondencji mailowej z ks. Tomaszem Wielebskim.

⁴⁵⁸ Por. E. Grzybowska, *Płock – rozpoczęły się zajęcia w Szkole Liderów Parafialnych*, <https://www.ekai.pl/plock-rozpoczely-sie-zajecia-w-szkole-liderow-parafialnych/> [dostęp: 7.11.2024].

⁴⁵⁹ Por. tenże, *Diecezja płocka: trwają przygotowania do otwarcia Szkoły Katechistów*, <https://www.ekai.pl/diecezja-plocka-trwaja-przygotowania-do-otwarcia-szkoly-katechistow/> [dostęp: 7.11.2024].

⁴⁶⁰ Informacje uzyskane z korespondencji mailowej z ks. Michałem Płończakiem.

8. Pozostałe szkoły

Poza wyżej wymienionymi podobne szkoły katechistów powstały w Katowicach, Tarnowie, Elku, Olsztynie, Siedlcach, Gdańsku i Włocławku. Jednak odpowiedzialni za te instytucje stwierdzają, że nie kierowali się modelem poznańskim, tworząc własne programy i rozwiązania. Interesujący jest przypadek Włocławka, który korzystał ze wsparcia szkoły w Kielcach – ta z kolei, zakładając swoje struktury, czerpała inspiracje z praktycznych rozwiązań poznańskiej Szkoły Katechistów. Dzięki temu można mówić o pewnym pośrednim wpływie Poznania na model włocławski.

*

Niniejszy rozdział ukazuje, jak model Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej wpłynął na powstanie podobnych instytucji w innych diecezjach w Polsce. Dzięki swojej pionierskiej roli i sprawdzonym rozwiązaniom poznańska szkoła stała się wzorem dla innych, które w różnym stopniu czerpały z jej doświadczeń. Inne diecezje doceniły wartość konsultacji i inspiracji płynącej z Poznania, chociaż każda z nowych szkół dostosowywała programy i struktury do specyficznych potrzeb lokalnych. Nawiązując do poprzedniego rozdziału, należy stwierdzić, że opracowanie statutu Szkoły Katechistów mogłoby także stać się fundamentem dalszego rozwoju szkoły jako modelu, który jeszcze lepiej służyłby innym diecezjom w Polsce.

Ostatnia, prakseologiczna część dysertacji prowadzi do uznania pozytywnego wpływu istnienia Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej na jakość i efektywność katechezy dorosłych nie tylko w archidiecezji poznańskiej. Tożsamość katechistów, ich formacja i posługa przyczyniają się do zwiększenia efektywności katechez. Wyniki badań wskazują na elementy, które mają bezpośredni wpływ na jakość katechezy, takie jak systematyczna formacja, dostosowanie metod do potrzeb uczestników oraz umiejętność nawiązywania kontaktu z katechizowanymi. Weryfikacja hipotezy głównej i szczegółowych poprowadziła do sformułowania postulatów skupiających się na konieczności aktualizacji formacji, podejścia duchownych oraz wprowadzeniu przejrzystych regulacji i inicjatyw, które zapewnią sprawniejsze zarządzanie i rozwój szkoły. Model Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej dzięki swojej pionierskiej roli stał się inspiracją i wzorem dla innych diecezji w Polsce. Chociaż każda z tych diecezji dostosowała programy i struktury do swoich specyficznych potrzeb, to wspólną cechą tych inicjatyw jest czerpanie z doświadczeń pierwszej tego typu szkoły w Polsce.

Podsumowując, prakseologiczna część potwierdza skuteczność modelu Szkoły Katechistów w kształtowaniu jakości katechezy dorosłych i wskazuje kierunki, które mogą przyczynić się do dalszego rozwoju tej inicjatywy, zarówno na poziomie archidiecezji poznańskiej, jak i w innych polskich diecezjach.

Zakończenie

Niniejsza praca ma na celu kompleksowe zbadanie działalności Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej w zakresie jej wpływu na rozwój katechezy dorosłych w archidiecezji poznańskiej. Przedstawione analizy, obejmujące części teoretyczną, empiryczną oraz prakseologiczną, pozwoliły na sformułowanie wniosków, które w sposób syntetyczny ukazują znaczenie tej instytucji w kontekście współczesnych wyzwań katechetycznych.

Pierwsza część pracy ukazała teoretyczne podstawy katechezy dorosłych, wskazując na jej centralne miejsce w katechetycznym nauczaniu Kościoła oraz szczególne znaczenie, jakie nadał jej Sobór Watykański II, a także kolejne dokumenty Kościoła. Wykazano, że katecheza dorosłych jest nie tylko jednym z priorytetów Kościoła, ale także najbardziej wymagającą formą katechezy, zarówno pod względem teologicznym, jak i praktycznym.

Zdefiniowanie pojęcia dorosłości w wielu wymiarach – biologicznym, psychologicznym, socjologicznym, kulturowym, prawnym i religijnym – umożliwiło lepsze zrozumienie specyfiki adresatów katechezy dorosłych oraz wyzwań, przed jakimi stoi ta forma działalności duszpasterskiej. Analiza historyczna wykazała, że katecheza dorosłych przechodziła przez różne fazy, by wreszcie zostać uznaną za podstawową formę katechezy, w której wszystkie inne formy znajdują swoje dopełnienie.

Dla archidiecezji poznańskiej istotnym punktem odniesienia w rozwoju katechezy dorosłych był Synod Archidiecezjalny w latach 2004-2008, który wyznaczył kierunki jej rozwoju, prowadząc do powstania Szkoły Katechistów. Historia szkoły, jej struktura oraz program formacyjny ukazują nie tylko pionierski charakter tej instytucji, ale również jej potencjał jako modelowego rozwiązania w Kościele w Polsce.

Badania empiryczne przeprowadzone wśród katechistów, proboszczów, uczestników katechez dorosłych oraz kandydatów na katechistów pozwoliły na wszechstronne spojrzenie na działalność Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej. Wyniki przedstawiono w trzech blokach tematycznych.

W analizie tożsamości katechistów wynikającej z przeprowadzonych badań wskazano, że ważnym elementem kształtującym tę tożsamość jest świeckość oraz poczucie powołania do służby, które przejawia się w rozpoznaniu Bożego wezwania do misji. Istnieje szereg cech determinujących tożsamość katechistów. Są oni postrzegani nie tylko jako osoby autentyczne, które rozumieją życie codzienne, ale także jako świadkowie wiary, którzy

w swojej misji ewangelizacyjnej potrafią dzielić się Dobrą Nowiną w odniesieniu do codziennych wyzwań i doświadczeń, z jakimi stykają się ich odbiorcy.

Formacja w Szkole Katechistów oceniana jest jako kompleksowa, ale wymagająca ciągłego aktualizowania treści, zwłaszcza w zakresie formacji stałej. Większość uczestników szkoły oceniło swoje przygotowanie jako bardzo dobre, przy jednoczesnym aktywnym rozwijaniu swoich kompetencji. Szczególnie wysoko oceniano zajęcia z dydaktyki katechetycznej, które przygotowują katechistów do pracy z dorosłymi. Formacja w Szkole Katechistów nie tylko przygotowuje uczestników do prowadzenia katechez, ale rozwija także ich umiejętność ewangelizowania.

W zakresie posługi katechistów badania ujawniają, że używają oni różnych metod i technik dydaktyczno-katechetycznych w czasie prowadzenia katechez, głównie przed chrztem dzieci, bierzmowaniem i I Komunią św. Ich kompetencje zdobyte podczas formacji w Szkole Katechistów są dobrze wykorzystywane, zwłaszcza przez tych proboszczów, którzy są zainteresowani ich posługą i wspierają ich w misji katechetycznej. Większość katechizowanych ocenia katechezę jako istotną dla rozwoju duchowego, a uczestnictwo w katechezie jako przynoszące im korzyści w postaci poszerzenia wiedzy religijnej i głębszego zrozumienia wiary.

Część prakseologiczna pracy pozwoliła na wskazanie wniosków i propozycji dla rozwoju katechezy dorosłych. Podkreślono potrzebę deklerykalizacji katechezy dorosłych, podkreślając szczególną rolę świeckich katechistów, których codzienne doświadczenie czyni wiarygodnymi przewodnikami w wierze. Zauważono także konieczność aktualizacji formacji, uwzględniającej dynamicznie zmieniający się świat, nowe wyzwania społeczne oraz rozwój technologii. Istotne jest dostosowanie wymagań formacyjnych do możliwości katechistów, co pozwoli uniknąć wypalenia i zwiększy ich zaangażowanie. Zaproponowano automatyzację struktur organizacyjnych Szkoły Katechistów, co może usprawnić komunikację i dostęp do materiałów formacyjnych. Podkreślono także potrzebę intensyfikacji działań katechistów w parafiach poprzez poszerzenie ich kompetencji i zakresu obowiązków. Ważnym postulatem jest pastoralne nawrócenie proboszczów, które umożliwi lepszą współpracę i efektywne wykorzystanie posługi katechistów w parafiach. Postuluje się również większe zróżnicowanie prowadzonych form katechezy, aby oprócz katechezy sakramentalnej częściej pojawiała się też katecheza permanentna dorosłych. Pomocne w funkcjonowaniu szkoły może okazać się powołanie Rady Katechistów jako organu doradczego wspierającego działanie placówki. W celu wprowadzenia wszystkich postulatów oraz dla lepszej organizacji konieczne może się okazać stworzenie statutu szkoły.

Model Szkoły Katechistów, dzięki swojej pionierskiej roli, stał się inspiracją dla innych diecezji, które dostosowały jego założenia do swoich potrzeb. To świadectwo nie tylko lokalnego, ale i ogólnopolskiego znaczenia inicjatywy, która może stać się punktem wyjścia dla dalszego rozwijania katechezy dorosłych oraz tej formy ewangelizowania.

Warto też wskazać obszary, które wymagają dalszych badań naukowych. Należy do nich przede wszystkim analiza długofalowego wpływu katechezy dorosłych na życie religijne i społeczne uczestników, a także badanie skuteczności różnych modeli formacyjnych w poszczególnych diecezjach. Ważne jest również pogłębienie refleksji nad rolą nowych technologii w katechezie dorosłych.

Podsumowując, praca ta potwierdziła główną hipotezę badawczą, wskazując, że działalność Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej oraz zaangażowanie jej absolwentów pozytywnie wpływają na jakość i skuteczność katechezy dorosłych w parafiach diecezji. Wykazano, że model ten, oparty na systematycznej formacji katechistów, ich świadomej tożsamości oraz zaangażowanej posłudze, w istotny sposób wzbogaca praktykę katechetyczną, podnosząc standardy katechezy dorosłych.

Przed katechezą dorosłych stoi wiele wyzwań. Konieczna jest ciągła zmiana mentalności, zwłaszcza księży. Wspólny wysiłek duchowieństwa i świeckich może przyczynić się do trwałego rozwoju katechezy. Szkoła Katechistów Archidiecezji Poznańskiej jest przykładem instytucji, w której odpowiada się na potrzeby wiernych, jednocześnie realizując katechetyczne wskazania Kościoła w sposób dynamiczny, twórczy i skuteczny. Model ten nie tylko pozytywnie wpływa na katechezę dorosłych, ale także stanowi wzór do naśladowania, jak również zaproszenie do dalszej refleksji i działania na rzecz rozwoju katechezy dorosłych.

Bibliografia

Pismo Święte:

Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Biblia Tysiąclecia, wydanie V, Poznań 2000.

Źródła:

Archiwum Kurii Metropolitalnej w Poznaniu,teczka „Szkoła Katechistów”.

Badania własne – *Karty hospitowanych przez kandydatów na katechistów katechez*.

Badania własne – *Kwestionariusz ankiety katechistów*.

Badania własne – *Kwestionariusz ankiety uczestników katechezy dorosłych*.

Badania własne – *Kwestionariusz wywiadu z proboszczami parafii posługiwania katechistów*.

Franciszek, List apostolski w formie motu proprio *Antiquum ministerium* (10 maja 2021),
https://www.vatican.va/content/francesco/pl/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20210510_antiquum-ministerium.html [dostęp: 3.01.2024]

Katecheza dorosłych w Archidiecezji Poznańskiej. Projekt wstępny,
<http://archpoznan.pl/pdf/kd/zalozenia.pdf> [dostęp: 3.01.2024].

Rozwiązania praktyczne dotyczące funkcjonowania Szkoły Katechistów, wewnętrzny dokument Szkoły Katechistów.

Synod Archidiecezji Poznańskiej 2004–2008, Poznań 2008.

Dokumenty Kościoła:

Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium* (24 listopada 2013), Watykan 2013.

Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Catechesi tradendae* (16 października 1979), Warszawa 1980.

Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Christifideles laici* (30 grudnia 1988), Kraków 1996.

Jan Paweł II, Encyklika *Dives in misericordia* (30 listopada 1980), Wrocław 1996.

Jan Paweł II, Encyklika *Fides et ratio* (14 września 1998), Wrocław 2001.

Jan Paweł II, Encyklika *Laborem exercens* (14 września 1981), Wrocław 2017

- Jan Paweł II, Encyklika *Redemptor hominis* (4 marca 1979), Kraków 2007.
- Jan Paweł II, Encyklika *Redemptoris missio* (7 grudnia 1990), Wrocław 1995.
- Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994.
- Kodeks Prawa Kanonicznego*, Poznań 1984.
- Komisja Wychowania Katolickiego KEP, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, Warszawa 2001.
- Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, Watykan 1997.
- Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Ogólna instrukcja katechetyczna*, Watykan 1971.
- Międzynarodowa Rada ds. Katechezy, *Katecheza dorosłych we wspólnocie chrześcijańskiej*, Kraków 2001.
- Obrzęd chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, Katowice 2020.
- Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Dyrektorium o katechizacji*, Kielce 2020.
- Paweł VI, Adhortacja apostolska *Evangelii nuntiandi* (8 grudnia 1975), Wrocław 2001.
- Sobór Watykański II, Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem* (18 listopada 1965), w: *Sobór Watykański II: konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 2002, s. 377-401.
- Sobór Watykański II, Dekret o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis* (28 października 1965), w: *Sobór Watykański II: konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 2002, s. 314-324.
- Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* (21 listopada 1964), w: *Sobór Watykański II: konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 2002, s. 104-166.

Literatura przedmiotu:

- Alberich E., Binz A., *Forme e modelli di catechesi con gli adulti: esperienze e riflessioni in prospettiva internazionale*, Torino 1995.
- Alberich E., Binz A., *Adulti e catechesis: elementi di metodologia catechetica dell'età adulta*, Torino 1993.

- Alberich E., *Katecheza*, w: *Słownik katechetyczny*, red. J. Gevaert, K. Misiaszek, Warszawa 2007.
- Alves de Lima L., *Catequese com adultos e iniciacao crista*, „Medellín. Biblia, Teología y Pastoral para América Latina y El Caribe” 29 (2003) nr 114, s. 307-334.
- Bagrowicz J., *Inicjacyjno-katechumenalny kształt edukacji dorosłych*, w: *Katecheza dorosłych w teorii i praktyce. Impulsy – wyzwania – perspektywy*, red. C. Rogowski, Olsztyn 2001, s. 9-45.
- Bagrowicz J., *Katecheza na poszczególne etapy życia człowieka*, w: *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, cz. 1, red. W. Kubik, Warszawa 1985, s. 67-73.
- Bartos M., *Katechizacja dorosłych*, „Katecheta” 30 (1986), s. 26-27.
- Bartoszyńska J., *Wpływ katechezy szkolnej na kryzys katechezy dorosłych*, „Katecheta” 54 (2010) nr 9, s. 64-68.
- Bednorz H., *Katecheza dorosłych*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 5 (1972), s. 5-18.
- Błachnicki F., *Sympatycy czy chrześcijanie? Katechumenat na dzisiejszą godzinę*, Kraków 2003.
- Borda M., *Inspiracje katechezy kerygmatycznej w Ewangelii gaudium i w literaturze przedmiotu*, „Sosnowieckie Studia Teologiczne” XII (2015), s. 11-24.
- Buchta R. J., *Katecheza dorosłych jako szansa urzeczywistnienia się dialogu Kościoła ze światem*, „Forum Teologiczne” 11 (2010), s. 145-158.
- Buchta R., *Dorosły w Kościele: Wspólnota miejscem, przedmiotem i celem formacji chrześcijańskiej*, w: *Katecheza dorosłych*, red. K. Misiaszek, J. Stala, Tarnów 2009, s. 53-95.
- Ceglarek R., *Nauczanie katechetyczne w średniowiecznej Europie przed chrztem Polski*, w: *Rozbudzić pamięć chrztu. Chrzest w historii, teologii i katechezie*, red. R. Ceglarek, M. Borda, Częstochowa 2016, s. 19-39.
- Celary I., *Domowy Kościół fundamentalnym obszarem katechezy rodzinnej*, „Studia Pastoralne” 5 (2009), s. 59-68.
- Celary I., *Katecheza rodzinna*, „Teologia Praktyczna” 4 (2003), s. 271-279.

- Chałupniak R., *Adresaci katechezy dorosłych*, w: *Katecheza dorosłych*, red. K. Misiaszek, J. Stala, Tarnów 2009, s. 171-190.
- Chałupniak R., *Jaka katecheza dla dorosłych?*, w: *Katecheza dorosłych we wspólnocie Kościoła*, red. K. Misiaszek, Warszawa 2002, s. 87-114.
- Chałupniak R., Kostorz J., *Wybrane zagadnienia z katechetyki*, Opole 2002, <http://katechetyka.diecezja.opole.pl/wtuo/katechetyka-fund/kat-fund-03.htm> [dostęp: 10.01.2024].
- Charytański J., *Główne wątki adhortacji apostolskiej*, w: *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, cz. 2, red. W. Kubik, Warszawa 1985, s. 114-145.
- Charytański J., *Inspiracje soborowe w katechetyce*, w: *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, cz. 1, red. W. Kubik, Warszawa 1985, s. 13-44.
- Charytański J., *Katecheza ciągle w świetle synodu 1977*, w: *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, cz. 2, red. W. Kubik, Warszawa 1985, s. 96-113.
- Charytański J., *Katechizacja jako forma ewangelizacji*, w: *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, cz. 1, red. W. Kubik, Warszawa 1985, s. 193-207.
- Ciesiołka I., *Duszpasterstwo niepełnosprawnych w ich dorosłym życiu*, „Katecheza. Rodzina, Parafia i Szkoła” 19 (2022), s. 29-39.
- Czekalski R., *Formy katechezy dorosłych w Polsce – realizacja, możliwości, projekty*, w: *Katecheza w Kościele i dla Kościoła*, red. R. Czekalski, Płock 2006, s. 133-145.
- Czerwiński Z., *Katecheza dorosłych w Polsce*, „Prezbiterium” 8/68 (1978), s. 236-255.
- Derroitte H., *Catéchèse des adultes et maturation de la foi (Paris, 23-26 février 2005)*, „Revue Théologique de Louvain” 36 (2005) nr 4, s. 598-602.
- Domaszk A., *Prawny i katechetyczny wymiar „Drogi Neokatechumenalnej”*, „Prawo Kanoniczne” 52 (2009) nr 3-4, s. 69-90.
- Ferland Marciel J., *„De l'éclatement à la quête de sens”: un projet de catéchèse pour adultes*, Montréal 2000.

- Filipiak A., *Kościół w trosce o rozwój osoby ludzkiej. Personalistyczny rys formacji katechetycznej człowieka dorosłego*, w: *Katecheza dorosłych*, red. K. Misiaszek, J. Stala, Tarnów 2009, s. 97-131.
- Franczak K., *Dorosły w świetle nauk o wychowaniu – spojrzenie psychologiczne*, w: *Katecheza dorosłych*, red. K. Misiaszek, J. Stala, Tarnów 2009, s. 237-262.
- Frejusz K., *Kościół wyznający wiarę – refleksje katechetyczne na kanwie nauczania Franciszka Blachnickiego i Jana Charytańskiego*, „*Studia Katechetyczne*” 18 (2022), s. 73-86.
- Gogolik M., *Katecheza młodych małżeństw i towarzyszenie duszpasterskie*, „*Katecheza. Rodzina, Parafia i Szkoła*” 19 (2022), s. 41-63.
- Gracla J., *Katechizacja dorosłych poprzez katechizację rodziców*, „*Katecheta*” 25 (1981), s. 217-219.
- Gracla J., *Perspektywy katechizacji dorosłych*, „*Katecheta*” 29 (1985), s. 27-29.
- Hadrys J., *Formacja duchowa świeckich w Szkole Katechistów Archidiecezji Poznańskiej*, „*Studia Gnesnensia*” XXXI (2017), s. 169-180.
- Hadrys J., *Formacja w Szkole Katechistów Archidiecezji Poznańskiej*, w: *Benignus est enim Spiritus Sapientiae. Opuscula Bogdano Poniży septuagenario dedicata*, red. M. Mikołajczak, Poznań 2015, s. 199-208.
- Idem Ł., *Dorosły w procesie dojrzewania wiary*, w: *Katecheza dorosłych*, red. K. Misiaszek, J. Stala, Tarnów 2009, s. 393- 416.
- Jakób S., *Potrzeba planowania duszpasterskiego w katechezie dorosłych: praktyczne wnioski po implementacji projektu parafialnej katechezy „Wierzę w Kościół Chrystusowy”*, w: *Współczesne wyzwania w pracy z dorosłymi*, red. J. Zjawin, S. Jakób, Poznań 2024, s. 55-68.
- Jakób S., *Sprawozdanie z Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Współczesne wyzwania w pracy z dorosłymi”*, w: *Współczesne wyzwania w pracy z dorosłymi*, red. J. Zjawin, S. Jakób, Poznań 2024, s. 135-137.
- Janiga W., *Model katechezy komplementarnej*, „*Premisla Christiana*” IX (2001), s. 283-301.
- Jasiński S., *Katecheza dorosłych w funkcji tworzenia „cywilizacji miłości”*, w: *Katecheza dorosłych*, red. K. Misiaszek, J. Stala, Tarnów 2009, s. 429-456.

- Jastrzębski A. K., *Katechumenat jako droga do dojrzałości chrześcijańskiej na kolejnych etapach rozwoju człowieka*, „Wrocławski Przegląd Teologiczny” 22 (2014) nr 2, s. 203-214.
- Karczewski R., *Przepowiadanie narracyjne jako forma dotarcia do współczesnego człowieka*, „Roczniki Teologiczne” 63 (2016) z. 12, s. 47-59.
- Kiciński A., *Dorosły jako podmiot katechezy*, w: *Katecheza dorosłych we wspólnocie Kościoła*, red. K. Misiaszek, Warszawa 2002, s. 141-158.
- Kiciński A., *Katecheza dorosłych w procesie budowania Kościoła dojrzałego*, w: *Katecheza dorosłych*, red. K. Misiaszek, J. Stala, Tarnów 2009, s. 417-428.
- Kiciński A., *Rozwój dyrektoratów katechetycznych po Soborze Watykańskim II (1971-1997-2020)*, „Roczniki Teologiczne” 67 (2020) z. 11, s. 5-27.
- Kiciński A., *Współczesna formacja katechetów*, „Roczniki teologiczne” 52 (2005), s. 109-125.
- Kiełb D., *Rola i miejsce słowa Bożego w formacji wspólnot neokatechumenalnych*, „Zeszyty Formacji Katechetów” 85 (2022) nr 1, s. 89-101.
- Klaus B., *Zasady doboru treści katechezy*, „Seminare. Poszukiwania naukowe” 5 (1981), s. 125-142.
- Kochel J., *Katecheta – katechista*, w: *Leksykon katechetyczny*, red. J. Kochel, J. Kostorz, Kielce 2022, s. 211.
- Kociołek A., *Katecheza formą przepowiadania słowa Bożego w Kościele*, „Łódzkie Studia Teologiczne” 10 (2001), s. 221-240.
- Kopiczko T., *Katecheza dorosłych. Budowanie relacji czy pogłębianie wiedzy?*, „Studia Katechetyczne” 14 (2018), s. 51-65.
- Kopiczko T., Okła P., *Katecheza sakramentalna jako laboratorium wiary*, „Studia Katechetyczne” 17 (2022), s. 205-218.
- Kopiczko T., *Punkty fundamentalne teologicznej perspektywy katechezy w ujęciu ks. Franciszka Blachnickiego*, w: *Ks. Franciszek Blachnicki – katechetyk i pastoralista. W dwudziestą rocznicę śmierci Sługi Bożego*, red. R. Buchta, Katowice 2009, s. 122-135.
- Koska W., *Do dojrzałości w wierze. Materiały do katechezy dorosłych*, Poznań 1998.

- Kotowski J., *Podstawowe tematy katechezy dorosłych*, w: *Katecheza dorosłych*, red. K. Misiaszek, J. Stala, Tarnów 2009, s. 471-498.
- Kotowski J., *Zagadnienie katechezy permanentnej w dokumentach Kościoła i refleksji katechetycznej*, „Studia Teologiczne. Białystok. Drohiczyn. Łomża” 29 (2011), s. 163-177.
- Kowalczyk M., *Katecheza ewangelizacyjna w pierwszych wiekach chrześcijaństwa i współcześnie*, „Poznańskie Studia Teologiczne” 13 (2002), s. 111-121.
- Królikowski J., *Treści katechezy dorosłych. Pytania i propozycje*, w: *Katecheza dorosłych*, red. K. Misiaszek, J. Stala, Tarnów 2009, s. 457-470.
- Kubik W., *Główne akcenty w katechezie po Soborze Watykańskim II*, w: *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, cz. 1, red. W. Kubik, Warszawa 1985, s. 208-220.
- Kubik W., *Posynodalne wnioski na temat katechezy po Soborze Watykańskim II*, w: *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, cz. 2, red. W. Kubik, Warszawa 1985, s. 218-235.
- Kulpaczyński S., *Formy aktywizacji katechezy*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 29 (1982) z. 6, s. 69-89.
- Kulpaczyński S., *Katecheza dorosłych na kanwie Katechizmu Kościoła Katolickiego*, „Roczniki Teologiczne” 44 (1997) z. 6, s. 39-50.
- Kulpaczyński S., *Katecheza wobec środków audiowizualnych*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 25 (1978) z. 6, s. 9-83.
- Kurowicka E., *Rola rodziców w wychowaniu religijnym dziecka*, „Zeszyty Formacji Katechetów” 59 (2015), s. 112-120.
- Kurzydło D., *„Domowy Kościół” propozycją katechezy dorosłych*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 12 (2017) nr 3(36), s. 55-64.
- Kurzydło D., *Badania empiryczne w katechetyce na przykładzie zastosowania ankiety audytoryjnej*, „Studia Katechetyczne” 9 (2013), s. 181-213.
- Kurzydło D., *Formacja do nadziei. Próba diagnozy problemów i potrzeb duchowych dorosłych chrześcijan*, „Studia Katechetyczne” 14 (2018), s. 67-109.

- Kurzydło D., *Katecheza w rodzinie i dla rodzin*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 20 (2013), s. 187-202.
- Kurzydło D., *Kerygmaticzny i antropologiczny wymiar katechezy: próba redefinicji katechezy*, „Studia Katechetyczne” 8 (2012), s. 82-100.
- Kurzydło D., *Koncepcja katechezy dorosłych we współczesnych dokumentach Kościoła*, Kraków 2003.
- Kurzydło D., *Miejsce katechezy dorosłych w nowej ewangelizacji*, „Studia Katechetyczne” 10 (2014), s. 129-146.
- Kurzydło D., *Nowi adresaci katechezy*, „Studia Katechetyczne” 17 (2022), s. 129-144.
- Kurzydło D., *O religijnej formacji ludzi dorosłych*, „Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie” 9 (2004), s. 145-156.
- Kurzydło D., *Podstawowe założenia katechezy dorosłych*, w: *Katecheza dorosłych*, red. K. Misiaszek, J. Stala, Tarnów 2009, s. 149-169.
- Lechów W., *Kerygmat w katechezie jako językowy postulat teologii soborowej*, „Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie” 20 (2013), s. 117-126.
- Lemek K., *Katechumenat jako źródło inspiracji dla katechezy w świetle Dyrektorium o katechizacji*, „Studia Paradyskie” 33 (2023), s. 115-134.
- Lenczewski T., *Kościół w dialogu ze światem: Aspekty społeczne formacji chrześcijańskiej ludzi dorosłych*, w: *Katecheza dorosłych*, red. K. Misiaszek, J. Stala, Tarnów 2009, s. 133-145.
- Lombaerts H., *Modele współczesnej katechezy dorosłych*, „Roczniki teologiczne” XLVII (2000) z. 6, s. 191-204.
- Łabendowicz S., *Cele i zadania katechezy dorosłych*, w: *Katecheza dorosłych*, red. K. Misiaszek, J. Stala, Tarnów 2009, s. 361-392.
- Łabendowicz S., *Katecheza dorosłych Kościoła posoborowego w świetle dokumentów i literatury katechetycznej*, Radom 2007.
- Łabendowicz S., *Katecheza dorosłych realizacją programów duszpasterskich kościoła w Polsce*, „Studia Katechetyczne” 14 (2018), s. 25-50.

- Łabendowicz S., *Przedmowa*, w: *Wyznawać wiarę dzisiaj. Katecheza dorosłych na podstawie Katechizmu Kościoła Katolickiego*, red. S. Łabendowicz, Sandomierz 1999, s. 15-20.
- Łabendowicz S., *Udoskonalenia katechezy przez wprowadzenie w rok liturgiczny*, „Zeszyty Formacji Katechetów” 49 (2013) nr 1, s. 71-80.
- Maciejewska K., *Ewangelizacja w Domowym Kościele, gałęzi rodzinnej Ruchu Światło-Życie, przykładem katechezy dorosłych*, w: *Katecheza ewangelizacyjna*, red. P. Mąkosa, Lublin 2010, s. 237-248.
- Maciejewska K., *Katecheza dorosłych w ruchach i stowarzyszeniach katolickich na przykładzie Domowego Kościoła*, „Katecheza. Rodzina, Parafia i Szkoła” 19 (2022), s. 77-88.
- Majcher E., *Historia katechezy*, Warszawa 1990.
- Majewski M., *Aktualne wyzwania katechetyczne*, Kraków 1997.
- Majewski M., *Idee przewodnie katechezy dorosłych*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” XXIV (1977) z. 4, s. 155-168.
- Marczewski M., *Katechumenalny model katechezy dorosłych*, w: *Katecheza dorosłych*, red. K. Misiaszek, J. Stala, Tarnów 2009, s. 501-538.
- Matos M., *La catequesis de adultos como acción prioritaria*, „Proyección: Teología y mundo actual” 85 (1973), s. 83-86.
- Matwiejuk K., *Formacyjny wymiar roku liturgicznego w katechezie*, „Zeszyty Formacji Katechetów” 41 (2011) nr 1, s. 27-35.
- Mazur P., *Katecheza parafialna umocnieniem w wierze*, „Ateneum Kapłańskie” 151 (2008), s. 108-113.
- Mazur R., *Nowi adresaci katechezy?*, „Studia Katechetyczne” 13 (2017), s. 189-200.
- Mąkosa P., *Zarys katechezy o sakramentach świętych*, w: *Siedem sakramentów świętych w nauczaniu katechetycznym*, red. H. Słotwińska, Lublin 2007 s. 27-42.
- Misiaszek K., *Dorosły w procesie ewangelizacji i katechezy*, „Szczecińskie Studia Kościelne” 6 (1995), s. 33-42.
- Misiaszek K., *Dorosły w procesie ewangelizacji i katechezy*, w: *Katecheza dorosłych we wspólnocie Kościoła*, red. K. Misiaszek, Warszawa 2002, s. 115-140.

- Misiaszek K., *Edukacja chrześcijańska dorosłych*, „Studia Pedagogiczne. Problemy społeczne, edukacyjne i artystyczne” 29 (2017), s. 49-61.
- Misiaszek K., *Katecheza dorosłych dla Kościoła w Polsce*, „Studia Katechetyczne” 14 (2018), s. 11-24.
- Misiaszek K., *Katecheza dorosłych musi być „dorosła”*, „Homo Dei” 74 (2004) nr 1, s. 71-86.
- Misiaszek K., *Katecheza dorosłych w dokumentach Kościoła*, w: *Katecheza dorosłych we wspólnocie Kościoła*, red. K. Misiaszek, Warszawa 2002, s. 31-48.
- Misiaszek K., *Katecheza dorosłych według dokumentów Kościoła*, w: *Katecheza dorosłych w teorii i praktyce. Impulsy – wyzwania – perspektywy*, red. C. Rogowski, Olsztyn 2001, s. 93-114.
- Misiaszek K., *Motywy na rzecz katechezy dorosłych*, „Studia Theologica Varsaviensia” 47 (2009) nr 1, s. 13-25.
- Misiaszek K., *Porażka katechezy parafialnej*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 23 (2014), s. 75-87.
- Misiaszek K., *Zagadnienia katechezy dorosłych według dokumentu „Katecheza dorosłych we wspólnocie chrześcijańskiej”*, w: *Katecheza dorosłych we wspólnocie Kościoła*, red. K. Misiaszek, Warszawa 2002, s. 49-60.
- Misiaszek R., *Dorosły w „dojrzałej” wspólnocie Kościoła – ku koncepcji katechezy dorosłych*, w: *Katecheza w Kościele i dla Kościoła*, red. R. Czekalski, Płock 2006, s. 119-132.
- Młyńska E., *Biblia w katechezie dorosłych w ujęciu Jacquesa Bernarda*, „Studia Katechetyczne” 8 (2012), s. 321-343.
- Młyńska E., *Ewolucja katechezy dorosłych w dyrektoriach z lat 1971-2020*, „Studia Katechetyczne” 17 (2021), s. 147-158.
- Młyńska E., *Kryteria doboru metod w katechezie dorosłych*, w: *Katecheza dorosłych*, red. K. Misiaszek, J. Stala, s. 539-573.
- Murawski R., *Historia katechezy*, w: *Historia katechezy i Katechetyka Fundamentalna*, red. J. Stala, Tarnów 2010, s. 17-106.
- Murawski R., *Historia Katechezy. Katecheza w pierwszych wiekach*, Warszawa 2011.

- Murawski R., *Katecheza: ewangelizacja*, „Studia Theologica Varsaviensia” 23 (1985) nr 2, s. 259-278.
- Murawski R., *Kierunki i formy pracy katechetycznej z dorosłymi w parafii*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 13 (1980), s. 65-80.
- Murawski R., *Wczesnochrześcijańska katecheza (Do Edyktu Mediolańskiego – 313 r.)*, Płock 1999.
- Niparko R., *Katecheza dorosłych. Zarys teorii*, Poznań 1987.
- Nowak W., *Katecheza dorosłych i liturgia*, w: *Katecheza dorosłych w teorii i praktyce. Impulsy – wyzwania – perspektywy*, red. C. Rogowski, Olsztyn 2001, s. 137-157.
- Offmański A., *Katechumenat pochrzcielny wzorcem nauczania religii i katechezy ewangelizacyjnej*, w: *Septuaginta pedagogiczno-katechetyczna. Księga jubileuszowa dedykowana Księdzu Profesorowi dr. hab. Zbigniewowi Markowi SJ w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. A. Walulik, J. Mółka, Kraków 2017, s. 695-722.
- Offmański A., *Propozycja modelu katechezy ewangelizacyjnej*, w: *Katecheza ewangelizacyjna*, red. P. Mąkosa, Lublin 2010, s. 27-40.
- Olędziejewska K., *Podstawowe zagadnienia katechizacji dorosłych*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 17 (1984), s. 73-88.
- Osewska E., *Ograniczenia i możliwości katechezy w rodzinie*, „Seminare. Poszukiwania naukowe” 11 (1995), s. 81-97.
- Osewska E., *W poszukiwaniu nowych form katechezy dorosłych w Polsce*, w: *Katecheza dorosłych*, red. K. Misiaszek, J. Stala, s. 575-603.
- Osiał W., *Directorium catechisticum generale i Dyrektorium ogólne o katechizacji – geneza dokumentów, założenia i wpływ na katechezę Kościoła*, „Studia Katechetyczne” 17 (2022), s. 11-29.
- Osiał W., *Dyrektorium ogólne o katechizacji a Katechizm Kościoła Katolickiego*, „Studia Katechetyczne” 13 (2017), s. 35-50.
- Paluszkiewicz M., *Status rozwojowy człowieka dorosłego*, w: *Katecheza dorosłych*, red. K. Misiaszek, J. Stala, Tarnów 2009, s. 333-358.
- Panuś T., *Adresaci katechezy w dyrektorjach katechetycznych z lat 1971–2020*, „Studia Katechetyczne” 17 (2022), s. 119-128.

- Pierzchała P., *Dobór metod w katechezie dorosłych*, „Roczniki Teologiczne Warszawsko-Praskie” 5 (2009), s. 82-97.
- Pilarczyk H., *Katechista – świadek, ewangelizator, formator. Katecheza dorosłych w kontekście duszpasterstwa rodzin wobec ponowoczesnych tendencji współczesnego świata*, w: *Duszpasterstwo rodzin w teorii i praktyce*, red. A. Pryba, Poznań 2015, s. 223-255.
- Pisarek S., *Katowicka debata nad katechezą dorosłych. Relacja z sympozjum oraz z zebrani przygotowawczych*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 13 (1980), s. 5-18.
- Piwowski K., *Gemeinde und Katechese: zur Ausund Weiterbildung von Gemeindekatecheten*, Franz Josef Hungs, Frankfurt a. M. 1977 [recenzja], „Collectanea Theologica” 50 (1980) nr 1, s. 199-201.
- Potocki A., *Dorosły – jego rola i status społeczny*, w: *Katecheza dorosłych*, red. K. Misiaszek, J. Stala, Tarnów 2009, s. 289-309.
- Potocki A., *Katecheza dorosłych w przemianie*, w: *Katecheza dorosłych we wspólnocie Kościoła*, red. K. Misiaszek, Warszawa 2002, s. 61-86.
- Potocki A., *Między szkołą i parafią. W kierunku katechezy sakramentalnej*, „Teologia Praktyczna” 12 (2011), s. 65-79.
- Potocki A., *Parafia podmiotem i miejscem katechezy*, „Perspectiva” 2 (2006), s. 84-100.
- Rayzacher-Majewska A., *Zadania katechezy w dyrektoriaty z lat 1971–2020*, „Studia Katechetyczne” 17 (2022), s. 59-80.
- Rogowski C., *Uczyć się stawać chrześcijaninem w czasach postmodernizmu – wyzwanie dla Kościoła współczesnego*, w: *Katecheza dorosłych w teorii i praktyce. Impulsy – wyzwania – perspektywy*, red. C. Rogowski, Olsztyn 2001, s. 159-178.
- Rusecki I., *Katecheza i jej znaczenie dla współczesnej rodziny*, „Łódzkie Studia Teologiczne” 18 (2009), s. 197-223.
- Schmitt K. H., Emeis D., *Dyskusje i rozmowy jako metody religijnego kształcenia dorosłych*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 13 (1980), s. 179-193.
- Seumois A., *Katechista misyjny*, w: *Słownik katechetyczny*, red. J. Gevaert, K. Misiaszek, Warszawa 2007, s. 463-466.

- Stala J., *Katecheza dorosłych w programie duszpasterskim parafii*, w: *Katecheza dorosłych*, red. K. Misiaszek, J. Stala, Tarnów 2009, s. 191-211.
- Stala J., *Rola katechezy dorosłych w formacji katechetycznej rodziców*, w: *Katecheza Dorosłych we wspólnocie Kościoła*, red. K. Misiaszek, Warszawa 2002, s. 159-174.
- Staniś-Rzepka J., *Wychowanie do służby w rodzinie – szansa czy wyzwanie dla katechezy dorosłych*, w: *Katecheza dorosłych*, „Katecheza. Rodzina, Parafia i Szkoła” 19 (2022), s. 89-102.
- Stypułkowska B., *Katecheza biblijna w parafii skierowana do osób dorosłych*, „Analecta Cracoviensia” 46 (2014), s. 155-170.
- Szpet J., *Dydaktyka katechezy*, Poznań 1999.
- Szpet J., *Metody katechetyczne w dyrektoriach z lat 1971–2020*, „Studia Katechetyczne” 17 (2022), s. 99-117.
- Szpet J., *Posługa świeckiego katechety*, „Katecheza. Rodzina, Parafia i Szkoła” 19 (2022), s. 9-27.
- Szpet J., *Wiara jako pierwszorzędny cel katechezy*, „Colloquia Theologica Ottoniana” 1 (2014), s. 101-117.
- Świerzawski W., *Katecheza liturgiczna*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 17 (1964) nr 5, s. 303-310.
- Tafelska M., *Katecheza chrzcielna jako szansa rozwoju religijnego rodziców*, „Teologia i Moralność” 10 (2015) nr 1(17), s. 131-144.
- Tarnowski J., *Problem komunikacji interpersonalnej w katechezie*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 13 (1980), s. 43-58.
- Tomasik P., *Kwestie fundamentalne metodologii katechetyki*, „Studia Katechetyczne” 9 (2013), s. 71-90.
- Tomasik P., *Miejsce katechezy dorosłych w duszpasterstwie polskim*, w: *Katecheza dorosłych we wspólnocie Kościoła*, red. K. Misiaszek, Warszawa 2002, s. 199-230.
- Więcek W., *Katecheza dorosłych w Polsce w aspekcie historycznym*, w: *Katecheza dorosłych w teorii i praktyce. Impulsy – wyzwania – perspektywy*, red. C. Rogowski, Olsztyn 2001, s. 113-135.

- Więcek W., *Katechizacja dorosłych w Polsce w aspekcie historycznym i jej potrzeba*, „Studia Warmińskie” 33 (1996), s. 135-157.
- Wilk J., *Wartość katechumenatu dla wychowania chrześcijańskiego*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 30 (1983) z. 6, s. 273-283.
- Wrońska H., *Rola liturgii w katechezie*, „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne” 2 (2010), s. 121-132.
- Zajac M., *Wspólnotowe priorytety w dziedzinie edukacji religijnej dorosłych*, „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne” 1 (2009), s. 79-89.
- Zellma A., *Wkład nauk o wychowaniu w rozwój katechezy dorosłych*, w: *Katecheza dorosłych*, red. K. Misiaszek, J. Stala, Tarnów 2009, s. 311-331.
- Zjawin J., *Formacja katechumenalna i mistagogiczna w szkole katechistów Archidiecezji Poznańskiej*, „Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie” 31 (2024), s. 149-160.
- Zjawin J., *Model katechumenalny katechezy dorosłych. Luksus czy konieczność?*, „Katecheza. Rodzina, Parafia i Szkoła” 19 (2022), s. 121-132.

Literatura pomocnicza:

- Apanowicz J., *Metodologiczne uwarunkowania pracy naukowej*, Warszawa 2005.
- Araszczuk S., *Posługa katechisty w dokumentach i praktyce Kościoła. Perspektywa polska*, „Perspectiva. Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” XXIII (2024) nr 1(44), s. 5-20.
- Biela B., *Duszpasterstwo społeczne Kościoła w świetle II Polskiego Synodu Plenarnego*, „Teologia Praktyczna” 3 (2002), s. 243-250.
- Borucki J., *Prawo i obowiązek rodziców dotyczące wychowania dzieci w świetle adhortacji apostolskiej Jana Pawła II „Familiaris consortio”*, „Studia Włocławskie” 14 (2012), s. 438-445.
- Borutka T., *Udział świeckich w nowej ewangelizacji*, „Polonia Sacra” V(XXIII) (2001) nr 9(53), s. 91-106.
- Brzezińska A. i in., *Odroczona dorosłość: fakt czy artefakt?*, „Nauka” 4 (2011), s. 67-107.
- Brzezińska A. i in., *Psychologia rozwoju człowieka*, Gdańsk 2016.

- Brzeziński D., „*Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*” – księga wciąż nie odkryta, „*Łódzkie Studia Teologiczne*” 26 (2017) nr 2, s. 123-134.
- Brzuszek B., *Apostolskie funkcje wiernych świeckich*, w: *Powołanie do apostołstwa*, red. L. Balter, Poznań 1975, s. 300-319.
- Chyczewska A., *Globalizacja kulturowa a proces kształtowania się tożsamości jednostki*, w: *Edukacja w zglobalizowanym świecie*, red. V. Tanaś, W. Welskop, Łódź 2016, s. 73-83.
- Czerwiec K., *Problemy biologii człowieka: implikacje społeczne i edukacyjne*, Kraków 2015.
- Danecki J. A., *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, „*Zeszyty Formacji Katechetów*” 85 (2022) nr 1, s. 41-50.
- Daszykowska J., *Nurty transmisji młodości w dorosłość*, „*Społeczeństwo i Rodzina*” 49 (2016), s. 50-68.
- Domaszk A., *Zdolność wiernych świeckich do przepowiadania Słowa Bożego*, „*Seminare. Poszukiwania naukowe*” 20 (2004), s. 111-133.
- Draguła A., *Posługi lektora i akolity w perspektywie teologii laikatu*, „*Teologia i Moralność*” 32 (2022), s. 59-73.
- Dudziak U., *Wychowanie dzieci przez rodziców w poradnikach chrześcijańskich doradców*, „*Roczniki Teologiczne*” 66 (2019) nr 10, s. 5-18.
- Dujarier M., *Krótką historia katechumenatu*, Poznań 1990.
- Duksa P., *Rola i zadania świeckich we współczesnej parafii*, „*Studia Redemptorystowskie*” 13 (2015), s. 273-278.
- Dyduch J., *Udział świeckich w misji prorockiej Chrystusa i Kościoła*, „*Roczniki Teologiczno-Kanoniczne*” 35 (1988) z. 5, s. 7-20.
- Dyduch J., *Udział świeckich w potrójnej misji Chrystusa w świetle nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, „*Analecta Cracoviensia*” 16 (1984), s. 483-509.
- Dziewiecki M., „*Idźcie i głoscie!*”. *Misja osób świeckich*, „*Zeszyty Formacji Katechetów*” 65 (2017) nr 1, s. 57-70.
- Fiałkowski M., *Formacja katolików świeckich*, „*Roczniki Pastoralno-Katechetyczne*” 1 (2009), s. 35-44.

- Forycki R., *Apostolskie powołanie Ludu Bożego*, w: *Powołanie do apostołstwa*, red. L. Balter, Poznań 1975, s. 144-156.
- Forycki R., *Przygotowanie do apostołstwa*, w: *Powołanie do apostołstwa*, red. L. Balter, Poznań 1975, s. 422-432.
- Fronczyk K., *Rola dojrzewania biologicznego oraz czynników psychospołecznych w kształtowaniu się chronotypu*, Warszawa 2012.
- Gardocka T., *Czy pełnoletność to same swobody? Prawa i obowiązki związane z ukończeniem 18 lat*, <https://web.swps.pl/strefa-prawa/artykuly/19102-czy-pelnoletnosc-to-same-swobody-prawa-i-obowiazki-zwiazane-z-ukonczeniem-18-lat?dt=1698307217168> [dostęp: 3.11.2023].
- Gądecki S., *O życiu, powołaniu, wierze i Kościele. Rozmowa z arcybiskupem Stanisławem Gądeckim*, wywiad przepr. L. Gęsiak, Poznań 2024.
- Gądecki S., *Przyszłość Kościoła*, w: *W Tobie jest światło*, t. 6, Poznań 2016, s. 345-349.
- Gądecki S., *Żniwo wprawdzie wielkie, ale robotników mało*, w: *Zaufałem Twemu Miłosierdziu*, t. 15, Poznań 2021, s. 415-420.
- Glanc Z., *Obraz dorosłości w dobie ponowoczesnej. Mozaika wymiarów dorosłości*, „Edukacja dorosłych” 1 (2011) s. 115-132.
- Głuszak T., *Miejsce laikatu w życiu społecznym i religijnym*, Gniezno 2009.
- Goleń J., *Rola świadectwa w rodzinie*, „Verbum Vitae” 28 (2015), s. 423-458.
- Gołkowski T., *Laikat*, w: *Encyklopedia Kościoła*, t. 2, red. F. L. Cross, E. A. Livingstone, Warszawa 2004.
- Góralski W., *Przygotowanie do małżeństwa oraz towarzyszenie młodym małżonkom poprzez budzenie wiary potrzebą chwili. Na kanwie przemówienia Franciszka do rotury rzymskiej z 21 stycznia 2017 roku*, „Ius Matrimoniale” 28 (2017) nr 3, s. 17-33.
- Grotowska-Leder J., *Od redaktorki: Osiąganie dorosłości i młodzi dorośli jako kategorie analiz socjologicznych*, „Przegląd Socjologii Jakościowej” 15 (2019) nr 4, s. 6-12.
- Grzywocz K., *Patologia duchowości. Od niezdrowej religijności do dojrzałej wiary*, Kraków 2020.
- Guilford J. P., *Podstawowe metody statystyczne w psychologii i pedagogice*, tłum. J. Wojtyniak, Warszawa 1964.

- Guzik-Makaruk E. M., Wojewoda E., *Dziecko, nieletni, małoletni, młodociany, pełnoletni – podstawowe zagadnienia terminologiczne na tle systemu prawa*, w: *Wybrane prawne i medyczne problemy ginekologii dziecięcej*, red. E. M. Guzik-Makaruk i in., Białystok 2015, s. 29-49.
- Iwańska K., *Słownik terminów żydowskich*, „Wadoviana: przegląd historyczno-kulturalny” 9 (2005), s. 126-128.
- Jan Paweł II, *Modlitwa niedzielna z Papieżem. Świeccy katecheci*, w: *O apostołstwie świeckich*, red. P. Taras, E. Weron, Warszawa 1993.
- Jankowski D., *Środowisko edukacyjne człowieka dorosłego jako problem pedagogiki społecznej i andragogiki*, „Rocznik Andragogiczny” (2006), s. 47-65.
- Kakareko A., *Stany życia w Kościele*, „Studia Teologiczne” 22 (2004), s. 281-293.
- Kamiński J., *Przygotowanie do małżeństwa i życia w rodzinie w nauczaniu Kościoła katolickiego*, „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne” 2 (2010) z. 57, s. 105-119.
- Kamiński R., *Komplementarność duszpasterstwa i apostołstwa*, „Roczniki Teologiczne” 49 (2002) z. 6, s. 21-35.
- Klepka R., *Klerykalizm*, w: *Encyklopedia Bezpieczeństwa*, t. 5, red. O. Wasiuta, S. Wasiuta, Kraków 2022, s. 370-375.
- Konecki K., *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*, Warszawa 2000.
- Krzysztofiak M., Urbanek D., *Metody statystyczne*, Warszawa 1981.
- Kucz E. A., *Biologiczne aspekty seksualności człowieka*, w: *Seksualność w cyklu życiowym człowieka*, red. M. Beisert, Warszawa 2006, s. 33-63.
- Kudlińska-Chróścicka I., *Stawanie się osobą dorosłą w czasach płynnej nowoczesności w doświadczeniu wielkomiejskich młodych dorosłych*, „Przegląd Socjologii Jakościowej” 15 (2019) nr 4, s. 34-60.
- Kurzydło D., *Zaangażowanie dorosłego chrześcijanina w budowę współczesnej kultury*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 20 (2013), s. 33-63.
- Kurzydło D., Zagórska W., *Nie jestem już dzieckiem. Quasi-rytuały wyjścia z dzieciństwa w narracjach nastolatków. Perspektywa psychologii antropologicznej*, „Psychologia Rozwojowa” 21 (2016), s. 77-96.

- Latacz A., *Neurogeneza w dorosłym mózgu*, „Wszechświat” 115 (2014) nr 1-3, s. 45-52.
- Lipiec D., *Trudności we współpracy duchowieństwa i laikatu*, „Studia Teologiczne” 20 (2002), s. 207-224.
- Lipiec D., *Apostolskie zaangażowanie laikatu w Kościele w Polsce*, w: *Duszpasterstwo w Polsce. 50 lat inspiracji Soboru Watykańskiego II*, red. M. Fiałkowski, Lublin 2015, s. 139-160.
- Lipiec D., *Apostolstwo świeckich w parafii*, „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne” 1 (2009), s. 45-56.
- Lipska A., Zagórska W., *Stająca się dorosłość w ujęciu Jeffreya J. Arnetta jako rozbudowana faza liminalna rytuału przejścia*, „Psychologia rozwojowa” 16 (2011) nr 1, s. 9-21.
- Lukoszek M., *Misja świeckich w Kościele w nauczaniu Jana Pawła II*, „Kieleckie Studia Teologiczne” 9 (2010), s. 77-89.
- Lutyński J., *Pojęcie wywiadu kwestionariuszowego*, w: *Wywiad kwestionariuszowy. Analizy teoretyczne i empiryczne*, red. K. Lutyńska, A. P. Wejland, Wrocław 1983, s. 41-43.
- Maćkowski A., *Specyfika przygotowania do chrztu dorosłych w świetle unormowań prawnych Kościoła łacińskiego*, „Colloquia Theologica Ottoniana” 2 (2012), s. 119-146.
- Malewski M., „*Dorosłość*” – kłopotliwa kategoria andragogiki, „Teraźniejszość – człowiek – edukacja” 3 (2013), s. 23-40.
- Mastalski J., *Dorosły w świetle nauk o wychowaniu – spojrzenie pedagogiczne*, w: *Katecheza dorosłych*, red. K. Misiaszek, J. Stala, Tarnów 2009, s. 263-288.
- Mieszkowski T., *Apostoł*, w: *Encyklopedia Kościoła*, t. 1, red. F. L. Cross, E. A. Livingstone, Warszawa 2004.
- Molenda A., *Wybrane aspekty nerwicy eklezjogennej. Perspektywa psychoterapeuty*, w: *Religia, religijność, duchowość: w poszukiwaniu nowych perspektyw: księga jubileuszowa dla Pawła M. Sochy od przyjaciół i uczniów*, red. H. Grzymała-Moszczyńska, Kraków 2015, s. 189-199.
- Musiał D., *Kształtowanie się tożsamości w adolescencji*, „Studia z psychologii w KUL” 14 (2007), s. 73-92.

- Oleszkowicz A., Misztela A., *Kryteria dorosłości z perspektywy starszych adolescentów i młodych dorosłych*, „Psychologia Rozwojowa” 20 (2015) nr 1, s. 41-55.
- Osiał W., *Katechetyka w spotkaniu z pedagogiką*, „Studia Katechetyczne” 9 (2013), s. 125-140.
- Ostrowski M., *Apostolstwo świeckich*, <http://pastoralna.upjp2.edu.pl/wp-content/uploads/2018/09/100as-apostolstwo-swieckich-definicja-zrodla.pdf> [dostęp: 5.01.2024].
- Pawłot J., *Formacja świeckich do apostołstwa na przykładzie Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej*, Praca magisterska napisana pod kierunkiem prof. UAM dr. hab. M. Polaka, obroniona na WT UAM w Poznaniu w 2019 r.
- Piątek Z., *Biologia wobec płci i seksu*, „Nauka dla wszystkich” 468, Kraków 1994.
- Pilch T., Bauman T., *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*, Warszawa 2001.
- Polak M., „Kurs wiary wspólnotowej” jako pomoc w odkryciu powołania świeckich wiernych we wspólnocie chrześcijańskiej, „Teologia Praktyczna” 5 (2004), s. 59-68.
- Polak M., *Duszpasterstwo inspirowane mistagogią*, w: *Duszpasterstwo w Polsce. 50 lat inspiracji Soboru Watykańskiego II*, red. M. Fiałkowski, Lublin 2015, s. 41-55.
- Polak M., *Posługa katechisty w świetle Listu apostołskiego Antiquum ministerium papieża Franciszka*, „Studia Warmińskie” 60 (2023), s. 239-253.
- Popielarska-Konieczna M., *Słownik szkolny: biologia*, Kraków 2003.
- Porębska-Miąc T., *Projektowanie i wdrażanie systemów CRM*, „Studia Ekonomiczne” 128 (2013), s. 103-113.
- Proniewski A., *Czym jest synodalność? Rozwój świadomości synodalności na przestrzeni historii Kościoła*, „Symposium” 42 (2022), s. 11-32.
- Przewłocka J., *CAWI – specyfika, wykorzystanie, perspektywy rozwoju*, w: *Ewaluacja wobec wyzwań stojących przed sektorem finansów publicznych*, red. A. Haber, M. Szałaj, Warszawa 2009, s. 97-108.
- Przygoda W., *Paradygmaty metodologiczne we współczesnej teologii pastoralnej*, „Teologia praktyczna” 10 (2009), s. 31-43.

- Rybacki R., *Historia synodów poznańskich*, w: *Synod Archidiecezji Poznańskiej 2004-2008*, Poznań 2008, s. 13-39.
- Sirojć Z., *Globalizacja kultury*, „Społeczeństwo i Edukacja. Międzynarodowe Studia Humanistyczne” 1 (2012), s. 149-155.
- Skreczko A., *Znaczenie świadectwa wiary rodziców w wychowaniu religijnym ich dzieci*, „Studia Pastoralne” 9 (2013), s. 33-48.
- Sporniak A., *Świeccy w Kościele coraz ważniejsi*, „Tygodnik Powszechny” 1-2 (2022), s. 11.
- Stępka M., *Rezyliencja jako paradygmat bezpieczeństwa w czasach przewlekłych kryzysów*, „Przegląd Politologiczny” 2 (2021), s. 105-117.
- Suchocki B., Walkowiak J., *Statystyczne opracowanie i interpretacja wyników badań socjologicznych*, Poznań 1978.
- Szaniewski K., *Metody statystyczne w socjologii. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 1968.
- Sztumski J., *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Katowice 1979.
- Szulc S., *Metody statystyczne*, Warszawa 1967.
- Śmigielski W., *Jak głosić Jezusa Chrystusa w dobie nowej ewangelizacji?*, „Rocznik Teologii Katolickiej” 13 (2014) nr 2, s. 159-169.
- Śmigielski W., *Nowa ewangelizacja wyzwaniem dla Kościoła w Polsce*, „Roczniki Teologiczne” 61 (2014) z. 6, s. 41-55.
- Świerżawski W., *Apostolstwo katechisty ma być katechezą Apostołów*, „Kronika Diecezji Sandomierskiej” 86 (1993), s. 320-323.
- Tokarski S., *Dojrzałość religijna*, w: *Podstawowe zagadnienia psychologii religii*, red. S. Głaz, Kraków 2006, s. 147-178.
- Walczak M., *Problem tak zwanego obrazu Boga w świetle tezy Paula Tillicha o objawieniu finalnym*, „Teologia w Polsce” 10 (2016) nr 2, s. 197-207.
- Walulik A., *Moderacyjne i synergiczne kształtowanie dorosłości*, Kraków 2011.
- Walulik A., *Nauki empiryczne i warsztat badawczy katechetów*, „Studia Katechetyczne” 9 (2013), s. 169-179.
- Walulik A., *Religia w kształtowaniu dorosłości. Perspektywa katolicka*, „Paedagogia Christiana” 2/40 (2017), s. 171-186.

- Weron E., *Apostolstwo laikatu w nauczaniu Jana Pawła II*, Ząbki 2007.
- Weron E., *Laikat i apostołstwo. Zarys teologii laikatu i apostołstwa ludzi świeckich*, Poznań 1999.
- Wielebski T., Tutak M. J., *Działalność duszpasterska a badania religijności na przykładzie Diecezji Warszawsko-Praskiej*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 14 (2011), s. 69-112.
- Wieradzka A., *Szkoła Katechistów jako odpowiedź na wezwanie Synodu Archidiecezji Poznańskiej 2004-2008*, w: *Zawsze z Tobą. Księga pamiątkowa ofiarowana biskupowi Zdzisławowi Fortuniakowi na Pięćdziesięciolecie Kapłaństwa*, red. J. Hadryś, Poznań 2013, s. 201-208.
- Wieradzka-Pilarczyk A., Jakób S., *Sylwetka absolwenta Szkoły Katechistów – pomiędzy teorią a praktyką*, „Poznańskie Studia Teologiczne” 42 (2022), s. 125-150.
- Wieradzka-Pilarczyk A., *Refleksja na temat spotkania w kluczu synodalnym*, niepublikowane materiały formacyjne na jesień 2024.
- Wieradzka-Pilarczyk A., *Synodalność jako odpowiedź na współczesne potrzeby katechezy dorosłych. Refleksja na podstawie procesu synodalnego oraz formacji i posługi katechistów w Archidiecezji Poznańskiej*, „Katecheza. Rodzina, Parafia i Szkoła” 19 (2022), s. 103-119.
- Wiszejko-Wierzbińska D., Kwiatkowska A., *Wchodzenie w dorosłość. Ogólnopolskie badanie młodych Polaków w wieku 18–29 lat*, „Studia Socjologiczne” 2 (2018), s. 147-176.
- Wojtecki D., *Katecheta czy katechista?*, <https://e-civitas.pl/pl/kosciol/katecheta-czy-katechista> [dostęp: 11.12.23].
- Wójtowicz W., *Perspektywy rozwoju wiary we współczesnym świecie według kardynała Józefa Ratzingera* 2004, „Studia Koszalińsko-Koło-brzeskie” 9 (2004), s. 97-112.
- Zatwardnicki S., *Jak mówić dzisiaj o zbawieniu?: apologia zbawienia w doświadczeniu świeckiego ewangelizatora*, „Biblioteka Teologii Fundamentalnej” 10 (2015), s. 142-174.
- Zellma A., *Badania internetowe w służbie polskiej teorii i praktyki katechetycznej*, „Studia Warmińskie” 56 (2019), s. 213-226.

Netografia:

Grzybowska E., *Diecezja plocka: trwają przygotowania do otwarcia Szkoły Katechistów*,
<https://www.ekai.pl/diecezja-plocka-trwaja-przygotowania-do-otwarcia-szkoly-katechistow/> [dostęp: 7.11.2024].

Grzybowska E., *Płock – rozpoczęły się zajęcia w Szkole Liderów Parafialnych*,
<https://www.ekai.pl/plock-rozpozczely-sie-zajecia-w-szkole-liderow-parafialnych/>
[dostęp: 7.11.2024].

https://teologia.amu.edu.pl/dla-pracownika/pracownicy?sq_content_src=%2BdXJsPWh0dHBzJTnBJTJGJTJGd3RiYXNlLWJhemEuaG9tZS5hbXUuZWw1LnBsJTJGX2VtcGxveWVlLnBocCUzRmlkJTNEJmAmYWxsPTE%3D [dostęp: 5.12.23].

Katechista a katecheta, <https://poradniajezykowa.uw.edu.pl/katechista-a-katecheta/> [dostęp: 11.12.23].

Kmieciak B., *Syndrom DDK, czyli o „dorosłych dzieciach katolików”*,
<https://pl.aleteia.org/2016/11/17/syndrom-ddk-czyli-dorosle-dzieci-katolikow>
[dostęp: 11.10.2024].

Kotowska-Rasiak E., *Szkoła dla liderów parafialnych*,
<https://www.opiekun.kalisz.pl/szkola-dla-liderow-parafialnych/> [dostęp: 7.11.2024].

Lech P., *Będzin: spotkanie o katechumenacie parafialnym*,
https://diecezja.sosnowiec.pl/?skelMod=ModNews&nid=7332&fbclid=IwY2xjawF2DeJleHRuA2FlbQIxMAABHW7hqiTUTletW6r6eA-DQpzsuUKJbXhBcMGctXXhL0DABNX4Pl-i2YwDsg_aem_xVGf9mkXEgMNJ50Ta3KmRA [dostęp: 11.10.2024].

Maciejewski Z. P., *Parafialna katecheza dorosłych jest bez sensu*,
<https://funawi.pl/parafialna-katecheza-doroslych-jest-bez-sensu/> [dostęp: 11.10.2024].

Małecka-Tendera E., *Rozwój fizyczny i prawidłowe dojrzewanie płciowe*,
<https://www.mp.pl/pacjent/pediatrica/prawidlowyrozwoj/rozwojfizyczny/68312,rozwoj-fizyczny-i-prawidlowe-dojrzewanie-plciowe> [dostęp: 3.11.2023].

Pierwsi absolwenci Szkoły Katechistów otrzymali misje kanoniczne,
<https://www.ekai.pl/pierwsi-absolwenci-szkoly-katechistow-otrzymali-misje-kanoniczne/> [dostęp: 5.12.23].

Pytko K., *Brama do dorosłości. Rytuały inicjacyjne w różnych kulturach świata*
<https://www.focus.pl/artykul/rytualy-inicjacyjne-w-roznych-kulturach-swiata>
[dostęp: 3.11.2023].

Rasińska A., *Szkoły dla świeckich katechistów nową drogą formacji katolickiej*,
<https://www.ekai.pl/szkoly-dla-swieckich-katechistow-nowa-droga-formacji-katolickiej/> [dostęp: 8.11.2024].

Wieradzka-Pilarczyk A., *O mnie*, <https://wieradzka-pilarczyk.pl/o-mnie/> [dostęp: 11.12.2023].

Wykaz wykresów i tabel

Wykres 1. Płeć katechistów	124
Wykres 2. Wiek katechistów	124
Wykres 3. Wykształcenie katechistów	125
Wykres 4. Parafia posługi katechistów	125
Wykres 5. Przynależność do grup formacyjnych	126
Wykres 6. Ilość grup formacyjnych	127
Wykres 7. Płeć katechizowanych	128
Wykres 8. Wiek katechizowanych	129
Wykres 9. Wykształcenie katechizowanych	130
Wykres 10. Rodzaj prowadzonej katechezy	131
Wykres 11. Pomoc w rozeznaniu powołania katechisty	136
Wykres 12. Potrzebne cechy katechisty	137
Wykres 13. Poczucie zmiany w trakcie posługi katechisty	138
Wykres 14. Preferencje katechizowanych odnośnie prowadzących	144
Wykres 15. Preferencje katechizowanych odnośnie prowadzących w grupach wieku	145
Wykres 16. Dialog podczas katechezy	146
Wykres 17. Tematyka dialogu podczas katechezy	147
Wykres 18. Źródła informacji o Szkole Katechistów	149
Wykres 19. Podstawowe miejsca formacji katechistów	150
Wykres 20. Poczucie przygotowania katechistów do pełnienia posługi	151
Wykres 21. Korelacja źródeł informacji o szkole z poczuciem przygotowania do pełnienia posługi	152
Wykres 22. Weryfikacja wizji Szkoły Katechistów	153
Wykres 23. Sposoby realizacji formacji stałej	154
Wykres 24. Istotność kompetencji katechistów w posłudze	155
Wykres 25. Przydatność nabytych kompetencji w posłudze katechisty	156
Wykres 26. Przydatność nabytych kompetencji w osobistej formacji	157
Wykres 27. Poziom kompetencji skutecznej komunikacji katechistów	158
Wykres 28. Ocena jasności i zrozumiałości katechez	162
Wykres 29. Metody aktywizujące	163
Wykres 30. Rodzaje prowadzonych katechez przez katechistów	165
Wykres 31. Przerwa w posłudze	166

Wykres 32. Wykorzystanie kompetencji katechistów przez proboszczów	167
Wykres 33. Korelacja źródeł informacji o szkole z poziomem współpracy z proboszczem	168
Wykres 34. Udział proboszcza w ewaluacji głoszonych katechez	169
Wykres 35. Korelacja źródeł informacji o szkole z zaangażowaniem proboszcza w ewaluację	170
Wykres 36. Sens katechezy dorosłych	177
Wykres 37. Korelacja wieku i sensu katechezy	178
Wykres 38. Wartość katechezy dorosłych	179
Wykres 39. Zyski z katechezy dorosłych	179
Wykres 40. Motywacje do uczestnictwa w katechezie dorosłych	180
Wykres 41. Korelacja wieku i motywacji do uczestnictwa w katechezie dorosłych	181
Wykres 42. Nastawienie katechizowanych	182
Wykres 43. Tematyka katechez	183
Wykres 44. Trudności na katechezie	184
 Tabela 1. Podział katechizowanych na dwie grupy wiekowe	129
Tabela 2. Statystyki wieku katechizowanych	130
Tabela 3. Wiek i rodzaj katechezy	132
Tabela 4. Wiek i rodzaj katechezy w podziale na grupy	132
Tabela 5. Tablica kontyngencji pomiędzy wiekiem, a preferencjami co do osoby prowadzącej	144
Tabela 6. Statystyka poziomu kompetencji skutecznej komunikacji katechistów	159
Tabela 7. Wiek i sens katechezy	177

Aneks

Kwestionariusz ankiety katechistów

Szanowni Państwo!

Nazywam się ks. Szymon Jakób i jestem doktorantem Szkoły Doktorskiej Nauk Humanistycznych UAM w Poznaniu. Moim zainteresowaniem naukowym jest katecheza dorosłych, a zwłaszcza wpływ, jaki wnosicie Państwo na nią w ramach swojej posługi. Wypełniona przez Państwa ankieta posłuży do naukowego opracowania, które, mam nadzieję, przyczyni się do rozwoju Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej. Część z Państwa może mieć wrażenie, że odpowiadała na te lub podobne pytania, ponieważ w zeszłym roku przeprowadzone były badania pilotażowe. Bardzo proszę o powtórne wypełnienie ankiety, która została dopracowana i nieco rozszerzona. Ankieta jest w pełni anonimowa. W tej ankiecie jest 28 pytań. Dziękuję!

Metryczka

1. Płeć:
☐ kobieta ☐ mężczyzna
2. Grupa wiekowa:
☐ 18-30 lat, ☐ 31-40 lat, ☐ 41-50 lat, ☐ 51-60 lat, ☐ powyżej 60
3. Wykształcenie:
☐ średnie, ☐ wyższe teologiczne, ☐ wyższe pedagogiczne, ☐ wyższe inne
4. Rok otrzymania misji:
5. Skąd czerpał(a) Pan/Pani informacje na temat Szkoły przed podjęciem decyzji o formacji?
☐ strona internetowa Szkoły,
☐ informacje od Proboszcza,
☐ inni katechiści,
☐ Sekretariat Szkoły,
☐ inne:
6. Czy w czasie od zakończenia formacji w Szkole do dziś była przerwa w posłudze?
☐ tak, ☐ nie
7. Czy należy Pan/Pani do jakiegoś ruchu, stowarzyszenia katolickiego lub grupy formacyjnej bądź modlitewnej? Jeśli tak, proszę wskazać do jakich.
☐ Neokatechumenat,

- ☐ Domowy Kościół,
- ☐ Ruch Światło-Życie,
- ☐ Akcja Katolicka,
- ☐ Krąg biblijny,
- ☐ Odnowa w Duchu Świętym,
- ☐ nie należę do żadnej,
- ☐ inne:

8. Czy posługuje Pan/Pani w swojej parafii zamieszkania?

- ☐ tak, ☐ nie

Formacja

9. Gdzie Pani/Pan poszerza zakres swoich kompetencji do prowadzenia katechez po zakończeniu formacji podstawowej w Szkole Katechistów? Można wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

- ☐ udział w rekolekcjach dla katechistów,
- ☐ czytanie fachowych książek i czasopism,
- ☐ udział w szkoleniach, warsztatach, konferencjach,
- ☐ aktywne uczestnictwo w życiu wspólnot,
- ☐ wzajemna wymiana doświadczeń pomiędzy katechistami,
- ☐ inne:

10. Gdzie zdobył(a) Pani/zdobył Pan kompetencje potrzebne do prowadzenia katechez dla dorosłych? Można wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

- ☐ studia wyższe teologiczne,
- ☐ Szkoła Katechistów,
- ☐ staż w parafii,
- ☐ studia wyższe pedagogiczne,
- ☐ inne:

11. Kto i kiedy pomógł Pani/Panu rozeznaczyć powołanie do głoszenia katechezy dorosłych? Można wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

- ☐ nie czuję powołania do głoszenia katechez,
- ☐ proboszcz przed rozpoczęciem formacji,
- ☐ ja sam przed rozpoczęciem formacji,
- ☐ odkrywałam(-łem) stopniowo w czasie formacji podstawowej,
- ☐ podczas otrzymania misji,
- ☐ w trakcie posługi w parafii przed podjęciem formacji,

- ☐ w trakcie posługi po zakończeniu formacji podstawowej,
 - ☐ inne:
12. W jakim stopniu czuje się Pan/Pani przygotowana(-ny) do pełnienia posługi po odbyciu formacji w Szkole Katechistów? (1-w ogóle nieprzygotowany, 5-bardzo dobrze przygotowany)
- ☐ 1, ☐ 2, ☐ 3, ☐ 4, ☐ 5
13. W jaki sposób zweryfikowała się Twoja wizja Szkoły sprzed rozpoczęcia formacji?
- ☐ rozczarowanie, ☐ pozytywne zaskoczenie, ☐ utwierdzenie

Posługa

14. Miejsce posługi:
- ☐ parafia zamieszkania,
 - ☐ parafia posłania do Szkoły Katechistów,
 - ☐ posługuję u znajomego proboszcza,
 - ☐ posługuję w parafii, w której pojawiła się potrzeba katechistów, a nie miałam(-łem) możliwości posługi we własnej parafii,
 - ☐ inne:
15. Rodzaj prowadzonych katechez dla dorosłych. Proszę wybrać wszystkie, które pasują
- ☐ katecheza dla dorosłych przed chrztem dzieci,
 - ☐ katecheza dla katechumenów,
 - ☐ katecheza dla dorosłych przed Pierwszą Komunią dzieci,
 - ☐ katecheza dla rodziców młodzieży bierzmowanej,
 - ☐ katecheza dla bierzmowanych,
 - ☐ katecheza dla dorosłych uzupełniająca wiedzę z poziomu katechezy szkolnej,
 - ☐ katecheza przed sakramentem małżeństwa,
 - ☐ katecheza okolicznościowa.
16. W jaki sposób w Pani/Pana przypadku kompetencje nabyte w Szkole Katechistów są wykorzystywane przez proboszcza przy katechezie dorosłych? Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych:
- ☐ ścisła współpraca z proboszczem,
 - ☐ sporadycznie prowadzę katechezy w parafii,
 - ☐ proboszcz informuje mnie o braku potrzeby prowadzenia katechezy, stąd aktualnie nie prowadzę katechez,
 - ☐ mimo zapotrzebowania, moja sytuacja rodzinna/zdrowotna nie pozwala na prowadzenie katechez,

- ☐ zapotrzebowanie na katechezę dorosłych przekracza moje możliwości,
- ☐ czuję, że moje kompetencje są wykorzystywane w niewłaściwy sposób,
- ☐ inne:

17. Jaki jest udział księdza proboszcza w ewaluacji kompetencji Pani/Pana w posłudze w parafii?

- ☐ bierze udział we wszystkich prowadzonych przeze mnie katechezach,
- ☐ sporadycznie pojawia się na katechezach,
- ☐ pyta mnie o to, jak sobie radzę,
- ☐ nie interesuje się moim działaniem,
- ☐ inne:

18. W jakim stopniu określiłaby(-łby) Pani/Pan poziom posiadanych kompetencji z dziedziny skutecznej komunikacji? (1-bardzo niski, 5-bardzo wysoki)

- ☐ 1, ☐ 2, ☐ 3, ☐ 4, ☐ 5

19. W jakim stopniu według Pani/Pana istotne jest w posłudze katechisty zdobycie kompetencji:

	żadnym	małym	średnim	dużym	bardzo dużym
merytorycznych (tworzenie struktury katechezy)					
psychologicznych (komunikacja z uczestnikami katechez)					
dydaktycznych (metody aktywizujące, formy prowadzenia katechezy)					
w zakresie ogólnej wiedzy religijnej					
w zakresie zdolności „wglądu w siebie”					
umiejętności krytycznego myślenia					

20. W jakim stopniu wykorzystuje Pani/Pan kompetencje nabyte podczas formacji w Szkole Katechistów *dla osobistej formacji?* *

	żadnym	małym	średnim	dużym	bardzo dużym
formacja duchowa					
formacja dogmatyczno-moralna					
formacja dogmatyczno-biblijna					
formacja pastoralna					
formacja pedagogiczno-katechetyczna					
prawo kanoniczne					
formacja psychologiczna / warsztaty					

21. W jakim stopniu wykorzystuje Pani/Pan kompetencje nabyte podczas formacji w Szkole Katechistów *w trakcie prowadzenia katechez dla dorosłych?*

	żadnym	małym	średnim	dużym	bardzo dużym
formacja duchowa					
formacja dogmatyczno-moralna					
formacja dogmatyczno-biblijna					
formacja pastoralna					
formacja pedagogiczno-katechetyczna					
prawo kanoniczne					
formacja psychologiczna / warsztaty					

Wizja

22. O jakie tematy powinna być rozszerzona/uzupełniona formacja podstawowa w trakcie formacji stałej? Proszę wpisać odpowiedź tutaj:
23. Co według Pana/Pani powinno zmienić się w katechezie dorosłych? Proszę wpisać odpowiedź tutaj:
24. Jakie cechy, według Pani/Pana, powinien posiadać katechista, aby być autorytetem dla katechizowanych? Proszę wybrać wszystkie, które pasują.
- ☐ kreatywny,
 - ☐ otwarty na innych ludzi,
 - ☐ życzliwy,
 - ☐ cierpliwy,
 - ☐ zaangażowany,
 - ☐ perfekcyjny,
 - ☐ oddany Bogu,
 - ☐ słuchający,
 - ☐ asertywny,
 - ☐ empatyczny,
 - ☐ inne:

Tożsamość i osobowość

25. Czy doświadczał(a) Pan/Pani kryzysu w posłudze? Jeśli tak, to z jakiego powodu i co pomogło w przezwyciężeniu kryzysu?
- ☐ tak, ☐ nie
- Proszę skomentować swój wybór:
26. W jakim stopniu czujesz subiektywne poczucie zmiany w Tobie w trakcie posługi, pod względem chęci do pracy, motywacji, przygotowania? (1-duża zmiana na gorsze, 2-zmiana na gorsze, 3-brak zmiany, 4-zmiana na lepsze, 5-duża zmiana na lepsze) *
- ☐ 1, ☐ 2, ☐ 3, ☐ 4, ☐ 5
27. Skala Kryzysu Religijnego (W. Prężyna). Poniższy kwestionariusz zawiera 5 stwierdzeń – opinii dotyczących religii. Zadaniem Twoim jest stwierdzenie, w jakim stopniu zgadzasz się lub nie zgadzasz z oceną zawartą w tych opiniach. Proszę wybrać odpowiednią odpowiedź przy każdej pozycji.

	Zdecydowanie nie	Nie	Raczej nie	Nie mam zdania	Raczej tak	Tak	Zdecydowanie tak
Mój stosunek do religii jest już ustabilizowany							
Przeżywam trudności w wierze, co w konsekwencji pociąga wiele nierozwiązanych problemów							
Przez to, że w religii dostrzegam tyle spraw niejasnych, jest mi trudno bronić wiary							
Czasem myślę z niepokojem, że to wszystko, w co wierzę o Bogu, opiera się na czymś mało pewnym							
Niekiedy mam wrażenie, że wszystko, co myślę i czuję odnośnie Boga, jest po prostu tylko fantazją							

28. Kwestionariusz kryzysu w posłudze i misji katechisty. Na ile dotyczą Cię odczucia takie jak podane niżej? Proszę wybrać odpowiednią odpowiedź przy każdej pozycji.

	Wcale mnie nie dotyczy	Czasami mnie dotyczy	Trudno jest mi określić, czy mnie dotyczy	Często mnie dotyczy	Zdecydowanie mnie dotyczy
Posługa moja sprawia, że czuję się emocjonalnie wyczerpany(-na)					
Łapię się na tym, że traktuję niektórych katechizowanych rutynowo, przedmiotowo, obojętnie					
Praca z katechizowanymi i kontakt z proboszczem są dla mnie naprawdę stresujące					
Moja posługa sprawia, że czuję się „wypalony(-na) duchowo”					
Sądzę, że poprzez moją posługę wpływam pozytywnie na życie innych ludzi					
Moja posługa sprawia, że czuję się sfrustrowany(-na)					
Tak naprawdę to wszystko mi jedno, co się dzieje z osobami, które katechizuję					
Bezpośrednia praca z ludźmi katechizowanymi. dodaje mi energii i motywacji do dalszej posługi					
To, czego dokonałem(-łam) w posłudze katechisty, warte było poświęcenia i trudu					

	Wcale mnie nie dotyczy	Czasami mnie dotyczy	Trudno jest mi określić, czy mnie dotyczy	Często mnie dotyczy	Zdecydowanie mnie dotyczy
Mam problem z osobami, które podważają podczas katechez podstawowe prawdy wiary					
Mam trudność z podjęciem dialogu z katechizowanymi, którzy mają inne zdanie na temat wiary niż ja					
Kiedy zbliża się termin katechezy, odwlekam przygotowanie do niej					
Sądzę, że jestem kreatywny i twórczy w posłudze katechisty					
Czuję, że prowadzenie katechez dokonuje się kosztem innych obowiązków rodzinnych i/lub zawodowych					
Czuję, że brakuje mi chęci i motywacji do prowadzenia kolejnych katechez					
Czuję, że problemy, które poruszają katechizowani, przytłaczają mnie osobiście					

Bardzo dziękuję za wypełnienie ankiety!

Pismo Kurii Metropolitalnej zachęcające proboszczów do udziału w badaniach

KURIA METROPOLITALNA

ul. Ostrów Tumski 2
61-109 Poznań
tel. +48 61 851 28 00
fax: +48 61 851 28 14
kuria@archpoznan.pl
www.archpoznan.pl

Poznań, dnia 2 października 2023 roku
N. 5102/2023

INFORMACJE WYDZIAŁU DUSZPASTERSKIEGO

Czcigodni Księża Proboszczowie!

Informujemy, że na Wydziale Teologicznym UAM powstaje rozprawa doktorska dotycząca posługi katechistów w Archidiecezji Poznańskiej. Zwracamy się z prośbą do Księży Proboszczów o pomoc w udzieleniu odpowiedzi na temat zaangażowania katechistów w parafii. Chętnych prosimy o kontakt z ks. Szymonem Jakóbem, który dysertację przygotowuje, tel. 609411078.

Biskup Grzegorz Balcerek
Wikariusz Generalny

ks. prałat dr Ireneusz Dosz
Kancelarz Kurii

Kwestionariusz wywiadu z proboszczem parafii posługiwania katechistów

1. Jakie są motywy korzystania z posługi katechistów w Księdza parafii?
2. Jakie są według Księdza kryteria doboru kandydatów na katechistów?
3. W jaki sposób realizuje się współpraca Księdza z katechistami?
4. W jaki sposób dokonuje się ewaluacja głoszonych katechez?
5. Jakie efekty posługi katechistów widzi Ksiądz w swojej parafii?
6. Jakie ma Ksiądz uwagi lub sugestie dotyczące formacji katechistów lub ich posługi katechetycznej? Na co warto zwrócić uwagę? Co należałoby zmienić? Czy jest coś w Księdza doświadczeniu współpracy z katechistami, czym warto się podzielić?
7. Staż kapłaństwa.
8. Wielkość parafii.
9. Liczba katechistów.
10. Okres posługi katechistów.

Pismo przewodnie do katechistów z prośbą o pomoc w ankietach katechizowanych

ks. Szymon Jakób

Poznań, 27.11.2023 r.

Os. Zwycięstwa 123

61-653 Poznań

e-mail: szymon.jakob@amu.edu.pl

tel.: 609-411-078

Szanowne Katechistki, Szanowni Katechiści!

Z głębi serca pragnę podziękować za nieocenioną pomoc w dotychczasowych badaniach dotyczących katechezy dorosłych w naszej Archidiecezji. Korzystając z okazji, gratuluję przedłużenia na kolejny rok misji kanonicznej do głoszenia katechez dla dorosłych.

Chciałbym poinformować, że badania, które do tej pory przeprowadziłem, obejmowały zebranie informacji zawartych w ankietach wypełnionych przez katechistów oraz przeprowadzanie wywiadów z proboszczami. Teraz nadszedł czas na pozyskanie bezpośrednich opinii uczestników katechez, aby jeszcze pełniej zrozumieć ich potrzeby i oczekiwania. Mam pełną świadomość, że ankiety to tylko jedno z narzędzi, które pomagają nam zgłębić rzeczywistość posługi katechetycznej. Dziękuję także za wszystkie wartościowe rozmowy podczas rekolekcji i zjazdów, które są równie istotne w procesie poznawania katechezy dorosłych. Pragnę również zapewnić wszystkich Państwa, że zebrane wyniki badań będą prezentowane w publikacjach naukowych, a także przedstawione w ramach zjazdów formacji stałej. Wspólnie z Państwem chciałbym konsultować wnioski wynikające z analizy danych, abyśmy mogli razem doskonalić posługę katechetyczną w diecezji.

W związku z powyższym, proszę o zaangażowanie się w kolejny etap badań. Serdeczna prośba o rozdanie ankiet uczestnikom przynajmniej jednej katechezy, zachęcając ich do wypełnienia jej na zakończenie spotkania. Zapewniam, że ankiety są w pełni anonimowe, nie będą łączone z danymi katechistów, co gwarantuje uczestnikom swobodę w wyrażaniu swoich opinii. Bardzo zachęcam do skorzystania z formy elektronicznej, na ankiecie znajduje się kod QR umożliwiający wypełnienie jej online, zaraz w trakcie spotkania. Proszę o skorzystanie z tej opcji, zwłaszcza jeśli ktoś będzie miał taką możliwość, prosiłbym jednak, aby ankietę online była wypełniona na końcu katechezy w obecności

katechisty. Jeśli uczestnicy będą wypełniali ankiety papierowe, proszę w miarę możliwości o odesłanie ankiet na mój adres bądź zostawienie ich w sekretariacie Szkoły Katechistów. Jeśli byłby z tym kłopot, chętnie sam odbiorę ankiety z Państwa parafii. Proszę wtedy o kontakt. Bardzo proszę o przeprowadzenie ankiety do końca stycznia 2024 r.

Dziękuję raz jeszcze za nieocenioną pomoc. Liczę na otwartość i wsparcie w kolejnym etapie badań.

Z poważaniem
ks. Szymon Jakób

Kwestionariusz ankiety uczestnika katechezy dorosłych

Dziękuję za chęć udziału w badaniu. Wypełniona przez Państwa ankieta posłuży do naukowego opracowania, które przyczyni się do rozwoju Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej.

ks. Szymon Jakób, szymon.jakob@amu.edu.pl

1. Jak oceni Pani/Pan **sens katechezy dorosłych** w parafii? *Proszę wybrać jedną odpowiedź.*
 - ☐ Bardzo istotna dla rozwoju duchowego,
 - ☐ Istotna, ale nie widzę dużego wpływu życie religijne,
 - ☐ Neutralna – uczestniczę, ale bez silnego przekonania,
 - ☐ Raczej nieistotna, ale chcę dawać szansę katechiście,
 - ☐ Zupełnie nieistotna dla mojego życia.
2. Jak oceni Pani/Pan **wartość swojego uczestnictwa** w katechezie dorosłych? *Proszę wybrać jedną odpowiedź.*
 - ☐ Znaczna – zdobywam nowe spojrzenie na wiarę,
 - ☐ Średnia – zyskuję pewne informacje, ale bez rewolucji,
 - ☐ Neutralna,
 - ☐ Niewielka – nie dostrzegam istotnych korzyści,
 - ☐ Brak wartości – zmarnowany czas.
3. Proszę wskazać **konkretne zyski** ze swojego uczestnictwa w katechezie dorosłych. *Można wybrać kilka odpowiedzi.*
 - ☐ Zachęta do zmiany życia duchowego,
 - ☐ Poszerzenie wiedzy religijnej,
 - ☐ Lepsze zrozumienie wiary,
 - ☐ Lepsze zrozumienie swoich problemów,
 - ☐ Chęć zyskania konkretnych korzyści, ale bez powodzenia,
 - ☐ Brak konkretnych korzyści,
 - ☐ Inne (proszę podać).
4. Jak odbiera Pani/Pan **katechezę prowadzoną przez świeckiego**? *Proszę wybrać jedną odpowiedź.*
 - ☐ Świecki katechista lepiej zna życie codzienne i ma lepsze zrozumienie dla sytuacji życiowych,
 - ☐ Wydaje się, że ksiądz byłby bardziej kompetentny w prowadzeniu katechezy,

- ☐ Nie ma znaczenia, czy katechezę prowadzi ksiądz, czy świecki.
5. Jaka jest Pani/Pana **motywacja do udziału** w katechezie dorosłych? *Można wybrać kilka odpowiedzi.*
- ☐ Pragnienie pogłębienia relacji z Bogiem,
- ☐ Ciekawość,
- ☐ Chęć poszerzenia wiedzy,
- ☐ Obowiązek uczestnictwa,
- ☐ Brak motywacji,
- ☐ Inne (proszę podać).
6. Jak oceni Pani/Pan **jasność i zrozumiałość przekazywanych treści** podczas katechezy dorosłych? *Proszę wybrać jedną odpowiedź.*
- ☐ Jasny i zrozumiały przekaz, łatwy do przyswajania,
- ☐ Dość jasny i zrozumiały przekaz, ale czasem trudno zrozumieć pewne treści,
- ☐ Neutralne – nie jest ani bardzo jasno, ani zbyt skomplikowanie,
- ☐ Czasem trudno zrozumieć, wymagałoby to większej klarowności,
- ☐ Bardzo niejasne i trudne do zrozumienia treści.
7. Czy na katechezie zauważa Pani/Pan **otwartość katechisty** na pytania i dyskusje z uczestnikami katechezy?
- ☐ TAK, ☐ NIE
8. Czy istnieje **możliwość rozmowy z katechistą** po katechezie?
- ☐ TAK, ☐ NIE
9. Co Pani/Panu podobało się na katechezie, a co można udoskonalić?
10. Płeć:
11. Wiek:
12. Wykształcenie:
13. Rodzaj katechezy:

Karta hospitowanej przez kandydata na katechistę katechezy

1. Miejsce hospitacji.
2. Data / czas trwania katechezy.
3. Temat katechezy.
4. Ilość osób biorących udział w katechezie.
5. Jakie cele chciał zrealizować katechista?
6. Jakich sposobów (metod) aktywizacji użył katechista, aby dotrzeć do odbiorcy i go zaintrygować poruszaną tematyką?
7. Z jakimi trudnościami spotkał się katechista?
8. Jak spróbował sobie poradzić z pojawiającymi się trudnościami?
9. Opisz nastawienie katechizowanych i ich ewentualne reakcje.